Dr JURAJ KOLARIĆ

DVJESTA NOVOKAPELAČKIH PROLJEĆA

Zemljopisna karta Nove Kapele i okolice

DVJESTA NOVOKAPELAČKIH PROLJEĆA
POVIJEST ŽUPA RATKOVICA,
SIČE-DUBOVAC I NOVA KAPELA

26.5.2004. Zagreb

Bradašević Drago

Poklonio knjigu

Kušić Vladimiru rođen

27.12 u

Batrini

1932 god.

Izdavač

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA, ZAGREB

Fotografije

VERSON
J. ĐURIĆ
M. GABRIĆ

Slika na naslovnoj stranici:

SLAVONSKO KOLO

Slika na zadnjoj stranici omota:

ŽUPNA CRKVA U NOVOJ KAPELI

S dopuštenjem Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu

Tisak: »A. G. Matoš« — Samobor

Dr JURAJ KOLARIĆ

DVJESTA NOVOKAPELAČKIH PROLJEĆA

POVIJEST ŽUPA RATKOVICA, SIČE—DUBOVAC I NOVA KAPELA (1334 — 1977.)

(Povodom 200. obljetnice posvete župne crkve u Novoj Kapeli)

ZAGREB 1977.

ISPRAVCI

Na str. 250 u popis prezimena obitelji valja dodati još slijedeća prezimena:

443 Benić	1	452. Kerner	1
444. Bilešić	1	453. Kurelac	1
445. Brlić	1	454. Mličević	1
446. Dročić	8	455. Ostić	1
447. Golubić	1	456. Perme	1
448. Gombović	1	457. Smolčić	3
449. Grizelj	1	458. Štimac	26
450. Heli	2	459. Šutalo	2
451. Kasapović	1		

Na str. 245, br. 42.	umjesto	Brđan	valja staviti	Brtan
„ 246, br. 89.	„	Duić	„	Dujić
„ 246, br. 95	„	Đundenac	„	Đunđenac
„ 249, br. 356.	„	Srboljevski	„	Soboljevski
„ 249, br. 357.	„	Subatić	„	Subotić
„ 238, redak 1.	„	prolom	„	profilom
„ 240, redak 19.	„	3		87
Na zadnjoj stranici slikovnog priloga	„	Josipu Šokševiću	„	Josipu Šokčeviću

25. 05. 2014
Prije 4,5 milijuna godina
nastao je naš planet

IZVORI I LITERATURA

A) IZVORI

1. Neobjavljeni izvori

Arhiv župe Nova Kapela,

Liber attestatuum

Liber Baptisatorum, Mortuorum et Copulatorum inceptus Die 19a Aprilis Anno Dni 1725. (Liber B. M. C.)

Liber memorabilium. Parochia Scisensis B. Mariae Virginis Dubovicensis in Diocesi Zagrabiensi, Archidiaconatu de Szince, Regiminis Gradiscano. **(Spomenica I)**

Spomenica II (od 1945. do 1977. g.)

Nadbiskupski arhiv u Zagrebu,

Kanonske vizitacije arhiđakonata Gušće i Svetačje (za župu Siče i Nova Kapela):

g. **1730., Protokoli** br. **2/I, 74 - 76**
g. **1746., Protokoli** br. **29/I, 111 - 113**
g. **1754., Protokoli** br. **30/II, 7 - 9**
g. **1757., Protokoli** br. **30/II, 334 - 349**
g. **1761., Protokoli** br. **31/III, 83 - 93**
g. **1765., Protokoli** br. **31/III, 93 - 114**
g. **1769., Protokoli** br. **32/IV, 170 - 180**
g. **1771., Protokoli** br. **31/IIIa, 1 - 28**
g. **1775., Protokoli** br. **32/IV, 524 - 535**
g. **1780., Protokoli** br. **34/VI, 54 - 62**

g. 1783., Protokoli br. 34/VI, 49 - 55
g. 1802., Protokoli br. 36/IX, 21 - 37
g. 1804., Protokoli br. 38/X, 105 - 114
g. 1810., Protokoli br. 39/XI, 256 - 268
g. 1821., Protokoli br. 40/XII, 293 - 301
g. 1841., Protokoli br. 42/XIV, 181 - 198
g. 1867., Protokoli br. 43/XV, 21 - 41
g. 1907., Protokoli br. 44/XVI, 309 - 317

IVANČAN LJUDEVIT, **Podatci o zagrebačkim kanonicima od godine 1193. do 1924.** (tipkopis) 3 sv. (Zagreb b. g.). Djelo je napisano u četiri tipkopisa, od kojih je prvi pohranjen u katedralnoj riznici, drugi u metropolitanskoj biblioteci, treći u arhivu JAZU, četvrti u knjižnici Bogoslovnog sjemeništa, a peti, izvorni, nalazi se u Kaptolskom arhivu u Zagrebu.

2. Objavljeni izvori

BARLĖ JANKO, **Popis župa u donjoj Slavoniji od god. 1660.:** Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arhiva, IX (Zagreb 1907.) 161 - 172.

Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, II—XV (Zagreb 1904 - 1934.), sabrao i uredio T. Smičiklas

DRAGANOVIĆ KRUNOSLAV, **Izvješće fra Tome Ivkovića, biskupa skradinskoga iz godine 1630.:** Croatia sacra. Arhiv za crkvenu povijest Hrvata, VII (Zagreb 1934.) 65 - 78

FERMENDŽIN P. EUSEBIUS, **Acta Bosnae potissium ecclesiastica.** Monumenta spectantia historiarum slavorum meridionalium, vol XXIII (Zagreb 1892.). Izd. JAZU

GLOGOVAC BLAŽ, **Kratka izvješća o nekim slavonskim župama iz god. 1733.-4.:** Katolički list 33 (15. kolovoza 1907.) 388 - 391.

HORVAT KARLO, **Monumenta historica nova historiam Bosnae et provinciarum vicinarum illustrantia:** Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, XXI (Sarajevo 1909.)

JELENIĆ JULIJAN, **Spomenici kulturnoga rada bosanskih** franjevaca (1437 - 1878.): Starine XXXVI (Zagreb 1918.) 81 - 162. Izd. JAZU

KEMPF JUL., **Iz požeškoga franjevačkoga arkiva:** Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva, IX (Zagreb 1907.) 71 - 79.

LOPAŠIĆ RADOSLAV, **Slavonski spomenici za XVII. viek.** Pisma iz Slavonije u XVII. vieku (1633 - 1709.): Starine XXX (Zagreb 1902.) 1 - 176. Izd. JAZU

SMIČIKLAS TADE, **Dvijestogodišnjica oslobođenja Slavonije,** II dio. Spomenici o Slavoniji u XVII vijeku (1640 - - 1702). (Zagreb 1891.). Izd. JAZU

B) LITERATURA

BÄUERLEIN STJEPAN, **Fra Nikola Ogramić-Olovčić biskup đakovački:** Croatia sacra. Arkiv za crkvenu poviest Hrvata, 22 i 23 (Zagreb 1944.) 127 - 160.

BEDEKOVICH JOS., **Natale solum magni ecclesiae doctoris sancti Hieronymi in ruderibus stridonis occultatum** (Neostadii Austriae MDCCLII)

BÖSENDORFER JOSIP, **Crtice iz slavonske povijesti** (Osijek 1910.)

BUTURAC JOSIP, **Katolička Crkva u Slavoniji za turskoga vladanja** (Zagreb 1970.)

BUTURAC JOSIP, **Popis župa zagrebačke biskupije od god. 1334.** (Zagreb 1944.). Posebni otisak iz Zbornika zagrebačke biskupije 1094 - 1944.

BUTURAC JOSIP, **Župe arhiđakonata Since u XVIII. vijeku:** Croatia sacra 1 (Zagreb 1931.) 216 - 254.

BUTURAC JOSIP, **Zagrebački biskupi i nadbiskupi 1094 - - 1944.** (Zagreb 1944.) Posebni otisak iz Zbornika zagrebačke biskupije 1094 - 1944.

BUTURAC JOSIP, **Stanovništvo Požege i okolice 1700 - 1950.:** Zbornik za narodni život i običaje, 43 (Zagreb 1967.) 205 - 594.

BUTURAC JOSIP, **Ruševo i okolica u prošlosti.** (Zagreb 1927.)

BUTURAC JOSIP, **Župe požeškoga arhiđakonata g. 1332 - - 1335.:** Bogoslovska smotra 1 (Zagreb 1934.) 81 - 90.

BUTURAC JOSIP, **Iz crkvene povijesti Starog Petrovog Sela i okolice** (Sl. Brod 1966.)

BUTURAC JOSIP — IVANDIJA ANTUN, **Povijest Katoličke Crkve među Hrvatima** (Zagreb 1973.)

CSÁNKI DEZSÖ, **Körösmegye a XV-ik században** (Budapest 1893.)

CUVAJ ANTUN, **Građa i povijest školstva kraljevinâ Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas, I** (Zagreb 1910.)

ĆUK JURAJ, **Požeško plemstvo i požeška županija od prvih sačuvanih imena i naziva do polovice četrnaestoga vijeka:** Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 231 (Zagreb 1925.) 38 - 101.

DŽAJA M. SREĆKO, **Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće** (Zagreb 1971.)

DEŽELIĆ VELIMIR ST., **Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788 - 1869.** (Zagreb 1929.)

FUĆAK JERKO, **Šest stoljeća hrvatskog lekcionara** (Zagreb 1975.)

GAŠIĆ EMERIK, **Povijest župe i mjesta Morović** (Đakovo 1936.)

Historija naroda Jugoslavije, II (Zagreb 1959.)

HORVAT RUDOLF, **Poviest Međimurja** (Zagreb 1944.)

IVANDIJA ANTUN, **Crkvena umjetnost u Hrvatskoj** (Zagreb b. g.)

Jubilarni šematizam križevačke eparhije (Zagreb 1962.)

JURIŠIĆ KARLO, **Katolička Crkva na biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine** (Zagreb 1972.)

KEMPF JULIJE, **Požega, zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slob. i kr. grada Požege i požeške županije** (Požega 1910.)

KOLARIĆ JURAJ, **Kršćani na drugi način** (Zagreb 1976.)

KOLARIĆ JURAJ, **Dobrotvor koga su mrzili:** Veritas 11 (Zagreb 1974.) 26; 12 (1974.) 18 - 19.

KRALJ AUGUSTIN, **Nova Kapela u svojoj povijesti:** Zov, glasilo župa gradiškog i kapelskog dekanata, 3 (Nova Gradiška 1970.) 5 - 7.

LOPAŠIĆ RADOSLAV, **Dva hrvatska junaka Marko Mesić i Luka Ibrišimović** (Zagreb 1888.)

MACAN TRPIMIR, **Povijest hrvatskog naroda** (Zagreb 1971.)

MAŽURANIĆ VLADIMIR, **Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik, III** (Zagreb 1912.)

Opći šematizam Katoličke Crkve u Jugoslaviji (Sarajevo 1939.)

PANDŽIĆ BAZILIJE, **Relatio de provintia Bosnae Argentinae O. F. M. an. 1623. S. Congregationi de Propaganda fide exhibita:** Mandićev zbornik (Rim 1965.) 211 - 234.

PAVIČIĆ STJEPAN, **Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji** Zagreb 1953.)

PLEVNJAK FRAN, **Prilozi za kulturnu povijest hrvatskog svećenstva** (Zagreb 1910.)

Požeška kolegija. Spomenica o stogodišnjici 1835 - 1935. (Slav. Požega 1935.)

RAČKI FRANJO, **Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine:** Starine IV (Zagreb 1872.) 201 - 229.

SABLJAR VINZENZ, **Mjestopisni riječnik kraljevinah Dalmacije, Hervatske i Slavonije** (Zagreb 1866.)

SMIČIKLAS TADE, **Dvijestogodišnjica oslobođenja Slavonije,** I dio. Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom i rat oslobođenja. (Zagreb 1891.)

SZABO GJURO, **Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji** (Zagreb 1920.)

SZABO GJURO, **Terra Dobouch.** Historijsko-topografska studija: Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva, XII (Zagreb 1912.) 124 - 128.

Šematizam zagrebačke nadbiskupije (Zagreb 1966.)

PREDGOVOR

II. vatikanski sabor govori u svojim dokumentima na nekoliko mjesta o župama kao o određenim dijelovima biskupije i opće Crkve. Župe su zajednice vjernika »uređene pod pastirom koji zamjenjuje biskupa« i »na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po cijelom svijetu« (Konstitucija o svetoj liturgiji br. 42). Život u župskoj zajednici mora biti nošen osjećajem međusobne povezanosti vjernika i župnika. U župi vjernici stječu svijest »da su živi i aktivni članovi Božjega naroda« (Dekret o apostolatu laika br. 30). Župnici kao »biskupovi suradnici« i pastiri kojima je povjerena dušobrižnička služba imaju dužnost poučavati, posvećivati i upravljati, ali ne kao oni koji zapovijedaju, već kao služitelji koji prednjače u bratskoj ljubavi i razumijevanju (Dekret o pastirskoj službi biskupa br. 30).

O značenju i ulozi župe kao zajednice ljudi koju povezuje ista vjera najrječitije govori povijest pojedinih župa. Svrha je ovog djela da prikaže bogatu i burnu prošlost župe Nova Kapela, koja 1977. godine slavi 200. obljetnicu posvećenja svoje župne crkve.

Jubileji su prilika za svečanost, trenuci koji nas potiču da zastanemo, da se osvrnemo na prijeđeno, da razmotrimo sadašnje stanje i da pokušamo pogledati u budućnost. Ove godine novokapelačka župska zajednica slavi svoj veliki jubilej: dvjestotu obljetnicu posvećenja župne crkve (13. srpnja 1777.). Dvadeset je desetljeća prošlo otkako su vrijedne i marljive ruke kapelačkih predaka na obroncima Požeške gore sagradile tu crkvu. Osim cigle i kamena u nju je ugrađena njihova vjera i ljubav prema Bogu. Sa svog dominantnog položaja, uzdižući se poput svjetionika iznad plodonosne slavonske nizine, ona je postala svoje-

vrstan spomenik vjere i kulture ovog kraja i naroda. Iako nije velebna katedrala, ta nam je crkva ipak najdraža i najljepša. U nju je, naime, ugrađen trud naših minulih generacija, ona je svjedok najljepših i najradosnijih događaja u našem životu. U njoj smo krštenjem preporođeni vodom i Duhom Svetim postali djeca Božja. Tu smo primili prvu svetu Pričest i sakramenat Potvrde. Ona je mnogo puta bila svjedok našeg izmirenja s Bogom u sakramentu Ispovijedi. Tu su pred oltarom naši roditelji jedni drugima obećali vjernost do smrti. Iz njezina svetohraništa crpili su snagu i primali utjehu naši bolesnici i umirući. U sjeni njezina vitkog tornja počivaju i naši preminuli, čekajući dan uskrsnuća. Jednom riječju, crkva je naša majka jer nas je odnjihala u svom krilu i učila otkuda dolazimo, zašto živimo i kamo idemo. Slaveći njezin dvjestoti rođendan, njezino dvjestoto proljeće, želimo se prisjetiti njezine prošlosti, njezina značenja, povijesne uloge koju je odigrala u ovom dijelu Lijepe naše i njezinih velikana uma i srca koji su ili odrasli u njezinom ozračju ili su joj poklonili sve svoje umne i fizičke sposobnosti. Ovdje mislimo u prvom redu na svećenike koji su djelovali u župi i s kojima je novokapelačka župska zajednica neraskidivo vezana. Svećenici su oni koji prate čovjeka od kolijevke do groba. Na njihova vrata kucaju i bogataši i siromasi, jedni da im udijele, a drugi da od njih prime milostinju. Oni su u svakoj prilici pozvani da budu tješitelji, savjetnici i hrabritelji. Bez obitelji, oni pripadaju svakoj obitelji.

Knjiga je podijeljena u tri dijela. Prvi dio obuhvaća razdoblje od g. 1334. do 1694. U njem se obrađuje prošlost župe vezana uz mjesto Ratkov Potok, Gratkovica ili Ratkovica. U drugom dijelu, koju obuhvaća razdoblje između g. 1694. i 1777., govori se o župi vezanoj uz župsko središte Siče—Dubovac. Treći dio obrađuje prošlost župe vezanu uz sadašnje župsko središte u Novoj Kapeli, a obuhvaća razdoblje od g. 1777. do danas. Taj je dio podijeljen u tri razdoblja: prvo opisuje prošlost župe između g. 1777. i 1918., drugo obrađuje događaje između g. 1918. i 1945., a treće od g. 1945. do naših dana.

Svrha je djela da otkrije mjesto i ulogu koju je ova vrlo prostrana župa odigrala u povijesti zagrebačke nadbiskupije, Slavonije i Hrvatske. Pokušali smo proniknuti u njezin vjerski život, u stanje crkvenih zdanja, željeli smo upoznati njezine svećenike i njihov rad, pratiti rad i djelovanje prvih škola i zdravstvenih ustanova, prikazati dane koji su vjernicima župe donosili radost ili ih bacali u žalost, a na kraju smo pokušali iznijeti i statističke podatke o stanovništvu župe.

Gradivo za ovu monografiju uglavnom je crpljeno iz još neobjavljene arhivske građe. Dok su za prvi dio upotrijebljeni već objavljeni arhivski izvori, drugi i treći dio gotovo je isključivo pisan na temelju neobjavljenih dokumenata koji se nalaze u arhivu župe Nova Kapela i u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu.

Zahvaljujem osoblju Arhiva Hrvatske u Zagrebu, kao i upravitelju Nadbiskupskog arhiva, koji su mi omogućili pristup dokumentima i pomogli mi svojim savjetima. Posebna hvala preč. g. župniku Nove Kapele Augustinu Kralju, dekanu i začasnom kanoniku Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu, koji me je bodrio u radu, pomagao na terenu, savjetovao, i čijoj dobroti imam zahvaliti da sam mogao doći do niza dokumenata, bez kojih ovo djelo ne bi moglo biti napisano. Zahvaljujući toj dobroti i velikodušnosti, mogla je biti i objelodanjena ova knjiga kao skroman prilog proslavi velikog jubileja župne crkve Blažene Djevice Marije u Novoj Kapeli. Napisana je sa željom da se istakne kulturna i vjerska uloga koju je župa Ratkovica — Siče — Nova Kapela odigrala u povijesti jednog dijela Slavonije i da se otmu zaboravu vrijedna imena iz prošlosti župe, a svima nama i budućim pokoljenjima da bude poticaj da ostavštinu koju su nam ostavili naši preci brižno čuvamo, njegujemo i nikada ne zaboravimo.

I, na kraju, jedna jezična napomena! U knjizi se upotrebljavaju neki nazivi i imena (npr. »novokapelački«), za koja će se možda nekima činiti da ne odgovaraju sasvim duhu hrvatskog jezika. Oni su, međutim, uzeti u tom obliku jer se tako upotrebljavaju u kraju oko Nove Kapele.

Dr Juraj KOLARIĆ

I. Župa Ratkov Potok ili Ratkovica (1334 — 1694.)

1. Na tragovima prošlosti

Geografski pojam Slavonije doživljavao je tijekom povijesti neprestane promjene. Tako se u srednjem vijeku pod imenom Slavonija razumijevalo mnogo šire područje nego danas. Ono je obuhvaćalo čitavu Sjevernu Hrvatsku, uključivši Međimurje, Hrvatsko zagorje, Pokuplje, Pounje, bosansku Posavinu i Srijem, ukratko: prostrano područje između rijeke Save, Drave i Dunava.[1] Zbog toga je potrebno, kad se govori o Slavoniji u 16., 17. i 18. stoljeću, razlikovati zapadnu, srednju i istočnu Slavoniju. **Zapadna Slavonija** obuhvaća kraj između Sutle i Žumberačke gore na zapadu, te Česme i Une na istoku, **srednja Slavonija** se proteže od Česme do Vuke i Bosuta, a odatle do ušća Save u Dunav preko Srijema prostire se **istočna Slavonija.**

Područje na kojem se smjestila današnja župa Nova Kapela nalazilo se u **srednjoj Slavoniji.** Danas se, međutim, Slavonijom općenito naziva područje koje se proteže između rijeka Drave, Ilove, Save i Dunava.

U crkvenom pogledu područje zapadne i najveći dio srednje Slavonije pripadalo je u srednjem vijeku prostranoj zagrebačkoj biskupiji. Zbog lakše uprave biskupije su već u devetom stoljeću bile podijeljene na manje upravne jedinice, tzv. arhiđakonate. Prostrana zagrebačka biskupija imala je velik broj arhiđakonata.[2] Na području srednje Slavonije na njezinom istočnom rubu nalazili su se arhiđakonati Vaška, Gušće i **Since.** Ovaj posljednji obuhvaćao

[1] Tako J. BEDEKOVIĆ u svom glasovitom djelu **Natale solum** (Bečko N. M. 1752) 198 naziva Međimurje »hortus Sclavoniae superioris«. Usp. JOSIP BUTURAC, **Katolička Crkva u Slavoniji za turskoga vladanja** (Zagreb 1970.) 7.

[2] Danas ima zagrebačka nadbiskupija 15 arhiđakonata: Gora, Zagorje, Gušće, Svetačje, Katedrala, Bekšin, Komarnica, Čazma, Dubica, Gorica, Kalnik, Turopolje, Vrbovec, Varaždin, Vaška. Usp. **Šematizam zagrebačke nadbiskupije** (Zagreb 1966.) 63 - 68.

je župe slavonske Posavine koje su se nalazile između Lipovljana i Oriovca. On je danas podijeljen u dva distrikta ili dekanata: novogradiški i novokapelački. Upravo je taj arhiđakonat, koji je tako značajan za povijest novokapelačke župe, doživljavao u prošlosti najrazličitije prostorne promjene, tako da mu se gotovo zametnuo trag, da bi tek nakon oslobođenja Slavonije od Turaka ponovno zauzeo svoje vrlo važno mjesto u pisanim spomenicima naše kulture.

Ime arhiđakonata **Since** dolazi vjerojatno od srednjovjekovne utvrde »Szenche«, »Szinche« ili, hrvatski pisano, Zenišće, koja se nalazila u okolici današnjeg Jasenovca. U srednjem vijeku tu je bila župa s crkvom sv. Dimitrija.[3] Stotinu pedeset godina turskog vladanja u ovim krajevima izbrisalo je svaku uspomenu na Zenišće. Zato su arhiđakoni arhiđakonata Since nakon oslobođenja Slavonije od Turaka smatrali da ime tog arhiđakonata potječe od mjesta Siče, koje se danas nalazi u novokapelačkoj župi.[4] U srednjem vijeku postojao je, međutim, samo distrikt Since, koji je zajedno s tadašnjim distriktom Gvešća (Gušće) bio tek jedan dio čazmanskog arhiđakonata, a obuhvaćao je područje koje se prostiralo između Kraljeve Velike i Dragalića.[5] Kad je u prvoj polovici 16. stoljeća pod naletom Turaka pala Slavonija, zaboravile su se istočne granice zagrebačke biskupije, a time i područje na kojem se protezao distrikt Since. To je bilo moguće zato što je najveći dio zapadne Slavonije potkraj srednjeg vijeka pripadao pečujskoj biskupiji. Ta se biskupija sa sjedištem u gradu Pečuhu u Mađarskoj za vrijeme turskog vladanja sa svojim slavonskim i ugarskim dijelom nalazila posve u turskoj vlasti.

[3] JOSIP BÖSENDORFER, **Crtice iz slavonske povijesti** (Osijek 1910/83.) — JOSIP BUTURAC, Župe arhiđakonata Since: Croatia sacra 1/1931/216. Isti autor u **Popis župa zagrebačke biskupije od god. 1334:** Zbornik zagrebačke biskupije 1094- —1944. (posebni otisak) (Zagreb 1944/10.) tvrdi da naziv »Zynchesew«, koji se spominje u popisu župa od g. 1501., označuje Bijelu Stijenu, mjesto koje je bilo središte plemića Triboldovića, koji se kasnije zovu Svetački. Prema tome, mjesto po kojem je arhiđakonat dobio ime Since ili Svetačje valja tražiti kod današnje Bijele Stijene na putu između Lipika i Okučana.

[4] Usp. V. SABLJAR, **Mjestopisni riječnik kraljevinah Dalmacije, Hervatske i Slavonije** (Zagreb 1866.) 376.

[5] Ime Gvešća dolazi vjerojatno od starog naziva za Dilj-goru Gvešće (Guesse, Jesse). Usp. V. SABLJAR, nav. dj. 132.

Pečujski su biskupi bili, doduše, imenovani, ali nisu više stanovali u Pečuhu, već izvan područja svoje biskupije. Od g. 1543. pa sve do oslobođenja Mađarske i Slavonije od Turaka beznačajni naslov pečujskog biskupa nosili su zagrebački kanonici i neki hrvatski i mađarski niži crkveni dostojanstvenici. Potkraj srednjeg vijeka pečujska je biskupija imala u Slavoniji 4 arhiđakonata: požeški, osuvački, vukovski i morovićki. Zato je posve razumljivo da ćemo u vrlo važnom popisu župa zagrebačke biskupije od g. 1334., u tom najstarijem i jedinom srednjovjekovnom popisu župa ove najveće hrvatske dijeceze, uzalud tražiti župe koje su pripadale pečujskoj biskupiji. Njih ne nalazimo niti u popisu župa od g. 1501.[6] Prvi puta se one spominju u popisu župa sastavljenom prigodom pobiranja papine desetine g. 1332., 1333. i 1335.[7]

Kako je zagrebački biskup imao velik dio svoga biskupijskog područja pod turskom vlasti, posve je razumljivo da je njegova juridička vlast prestajala istočno od Čazme i Đurđevca. Zagrebački biskupi u svojim petogodišnjim izvješćima Sv. Stolici »Ad limina« spominju samo turska pustošenja, ali ne i svoje vjernike pod turskom vlasti. Za njih će se zagrebački biskupi zauzeti tek od sredine 17. stoljeća.[8] Brigu o vjernicima vodili su franjevci provincije Bosne Srebrne, koji su se jedini, uz nekoliko svjetovnih svećenika, uspjeli održati na tom teškom području.

Upravo u tim teškim vremenima sve veću ulogu počinje igrati **bosanski biskup,** koji je tijekom srednjeg vijeka, od 13. do 16. stoljeća, imao sjedište u Đakovu. God. 1252. ono se spominje kao privremeno sjedište bosanskog biskupa, a od g. 1349. tamo boravi biskup stalno, jer su na području srednjovjekovne Bosne patareni ometali njegovo djelovanje. Njima su se pridružili i bosanski franjevci, obdareni mnogim predtridentskim povlasticama. Nakon pogibije bosansko-đakovačkog biskupa Jurja II. Paližne na

[6] **Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine:** Starine IV (Zagreb 1872.) 201 - 229. — Usp. J. BUTURAC, **Popis župa zagrebačke biskupije od god. 1334.** (Zagreb 1944.) 10 - 13.

[7] J. BUTURAC, **Župe Požeškog arhiđakonata 1332 - 1335:** Bogoslovska smotra 1 (1934.) 81 - 91.

[8] J. BUTURAC, **Katolička Crkva u Slavoniji za turskog vladanja** (Zagreb 1970.) 60.

Mohačkom polju (1526.) Turci su osvojili Đakovo, srušili katedralu, a mjesto učinili vojnim i upravnim središtem kotara, koji je bio u sastavu požeškog sandžaka. Iako je izgubila svoje crkveno središte, bosanska biskupija, koja je u srednjem vijeku imala tek nekoliko župa između Đakova i Save, počinje upravo sada jačati. Bosanski biskup, kako nema svoje stalne rezidencije niti katedrale, boravi po raznim bosanskim franjevačkim samostanima. Iako mu je vršenje biskupskih dužnosti zbog Turaka i otpora franjevaca otežano, on obilazi ne samo svoju biskupiju, već i područja susjednih biskupija (zagrebačke, pečujske, beogradske), koje, s iznimkom zagrebačke, nemaju rezidencijalne, već samo naslovne biskupe.

Naravno da su u takvim izuzetnim prilikama biskupijske granice zaboravljene. One se nisu poštivale. Posljedice takvog djelovanja uskoro će se pojaviti u dugotrajnom sporu oko biskupijskih granica, u kojem će upravo župa **Ratkov Potok ili Ratkovica** igrati vrlo značajnu ulogu. Bosanski i zagrebački biskupi uložit će velik napor, proliti mnogo tinte i jedan drugome zadati velikih neprilika dokazujući da slavonske župe požeškog kraja i susjedne Posavine pripadaju upravo njima. Nikome, međutim, nije palo na pamet da su te župe prije turskih vremena pripadale pečujskoj biskupiji i da su zbog toga svi izneseni dokazi bespredmetni. Na strani zagrebačkog biskupa bio je i fra Luka Ibrišimović (1620 - 1698.), župnik u Ratkovu Potoku (1653 - 1655.), dok je većina franjevaca župnika pristala uz bosanskog biskupa.

Nakon oslobođenja Slavonije od Turaka g. 1691. bosanski se biskup fra Nikola Ogramić stalno naselio u Đakovu kao u svojoj biskupskoj rezidenciji, a njegov nasljednik Juraj Patačić sagradio je i novu katedralu. Bosansko-đakovačka biskupija ima u to vrijeme samo četiri župe: Đakovo, Gorjani, Vrbica i Vrpolje. Pola stoljeća kasnije ona će ih imati 8. Odlukom pape Klementa XIV. ujedinjene su g. 1773. srijemska i bosanska biskupije u jednu, bosansku-srijemsku, kojoj je g. 1780. dodano 20 slavonskih župa od Tovarnika do Županije, koje su prije pripadale pečujskoj biskupiji i 10 župa brodske Posavine, koje su odijeljene od zagrebačke biskupije. Tako su konačno

crkvene prilike u Slavoniji riješene. Oriovac i Dubočac postali su istočna granica arhiđakonata Since. Sjeverna granica prema arhiđakonatu Gvešće nije dugo bila određena. Tek krajem 18. st. određena je ova granica tako da je granica između Vojne Krajine i područje Komore bila ujedno granica između arhiđakonata Since i Gvešća. Nakon ukinuća Vojne Krajine i stvaranja kotarske oblasti u Novoj Gradiški i Novskoj arhiđakonat Since obuhvatio je današnje svoje područje. Koje su se župe na početku 18. st. nalazile na ovom području i u kakvim su prilikama bile, saznajemo iz 9 kanonskih vizitacija u arhiđakonatu Since između g. 1730. i 1783.

Godine 1730. posjećuje dubički arhiđakon Đuro Dumbović slavonske župe. Nakon njega sve do g. 1775. obilaze i drugi vizitatori zagrebačkog biskupa te župe, uvjereni da one od pamtivijeka pripadaju arhiđakonatu Since. Danas, međutim, znamo da je u srednjem vijeku zagrebačka biskupija dopirala do mjesta Dragalić, a da je arhiđakonat Since nastao tek u 18. stoljeću, kad se borba za slavonske župe okončala u korist zagrebačkog biskupa.

Iz iznesenoga razabiremo da se od 18. st. cijela zapadna Slavonija nalazila pod zagrebačkom biskupijom, a od g. 1918. njoj je pripao i sjeverni dio Slavonije (Valpovo, Miholjac), koji je do tada bio pod upravom pečujske biskupije.

U dokumentima iz početka 18. stoljeća među župnicima slavonskih župa ne nalazimo više ime župnika iz Ratkovice. U ratnom vihoru za oslobođenje Slavonije nestala je slavna Ratkovica, koja se više ne spominje kao središte župe. Novo sjedište župe seli se prema zapadnim blagim obroncima Požeške gore, gdje se uz nekadašnje srednjovjekovno plemićko utvrđenje **Dubovac** proširuje naselje Siče sa svojim krajnim sjevernim krakom, kasnije nazvanim **Bili Brig.** Duhovnu pastvu u župi i nadalje su vodili franjevci. Nove prilike uvjetovale su ne samo ovdje već i u čitavoj Slavoniji porast i broja vjernika i svećenika. Župe su prenesene iz malenih i napuštenih sela u veća naselja i trgovišta. Osnivanje novih župa ovisilo je o sporazumu između biskupa i franjevaca. Dok su biskupi nastojali osnovati što više novih župa i popuniti ih svjetovnim svećenicima, franjevci su se tome odupirali, nastojeći zadržati što veći

broj župa u svojoj vlasti zbog uzdržavanja svojih samostana (Velika, Našice). Iz toga razdoblja sačuvana su nam imena franjevaca župnika župe Siče - Dubovac, kao i imena prvih vjernika krštenih, vjenčanih i umrlih u novoj župi. Ona su upisana u matične knjige koje datiraju od g. 1725., a u kojima se pojavljuje i ime nove župe »parocia Sicsensis seu Dubovicsensis«. Borba između svjetovnog svećenstva i franjevaca za slavonske župe završila je, međutim, tako da su g. 1754. franjevcima oduzete župe u zagrebačkoj biskupiji i predane svjetovnim svećenicima.[9] Franjevci su zadržali samostanske župe u Cerniku, Našicama i Virovitici. Prvi svjetovni svećenik u župi Siče - Dubovac zvao se **Josip Horvat,** rodom iz Samobora (1754 — 1764.). U Dubovcu je (danas Gospino Polje) počeo bujati vjerski život. Dubovačka crkva, pošteđena u prošlosti od turskog pustošenja, iako osamljena, uskoro je postala tijesnom za sve veći broj vjernika. Poteškoća je bila i u tome što župnik nije stanovao pokraj crkve, već kraj kapelice sv. Klare, odakle bi samo nedjeljom i blagdanom dolazio služiti misu u župnoj crkvi u Dubovcu. S vremenom to je negativno utjecalo na vjerski život župe. Kad je u prvoj polovici vladanja Marije Terezije sagrađena kroz Slavoniju cesta koja je župu Siče - Dubovac presjekla na sjevernu i na južnu polovicu, a osim toga je naređeno da se kuće moraju grupirati uz cestu, župna je crkva ostala osamljena, po strani, a Dubovca kao sela nestaje. Ljudi su mu postupno zaboravili i ime, a svoje su mjesto prozvali Bili Brig. S Dubovcem je nestala i divna župna crkva.

Nove prilike stavile su novog župnika **Tomu Grgurevića** (1769 - 1792.) pred novi zadatak, koji je urodio gradnjom nove kapele, koja će uskoro postati novo središte župe, najprije nazvano Siče - Nova Kapela, a onda Nova Kapela - Siče, da bi malo kasnije dobila sadašnji naziv - **Novokapelačka župa.** Župnik Tomo Grgurević uočio je da se župa sa svojim središtem u Dubovcu neće moći održati u novim prilikama. Zato je odlučio premjestiti središte župe. Već spomenutom izgradnjom ceste središnje selo Siče

9 E. GAŠIĆ, **Povijest župe i mjesta Morović** (Đakovo 1936.) 11 - 12, 189 - 195. Usp. J. BUTURAC, **Katolička Crkva u Slavoniji za turskog vladanja** (Zagreb 1970.) 210.

bilo je razdvojeno. Malen dio Siča okupio se istočno od Bilog Briga, izgubivši kasnije svoje ime i postavši Nova Kapela, dok se veći dio Siča prostirao dalje u Posavini prema Savi. Tako je glavno mjesto župe odjednom postalo od Dubovca udaljeno 10 km. Trebalo je, dakle, graditi novu crkvu, koja bi bila približno u središtu župe.[10] Kasniji župnik i **kanonik Matija Aleksandar Babić** (1858 — 1864.), vrijedan i zaslužan svećenik, koji je počeo pisati župsku Spomenicu, opisuje nam promjene koje su nastale u vezi s gradnjom i nazivom župe. Crkva je doista izgrađena na sretno izabranu mjestu g. 1774., a tri godine nakon toga na najsvečaniji način blagoslovljena. Na glavni oltar stavljen je kip Majke Božje, prenesen iz dotadašnje župne crkve u Dubovcu, a na pročelje u dvije niše stavljeni su kipovi sv. Tome, zaštitnika župnika Tome Grgurevića, i sv. Henrika, zaštitnika novokapelačkog kapetana Henrika Sunstenaua, koji se istakao prilikom gradnje crkve. Iznad ulaznih vratiju postavljena je kamena ploča s latinskim natpisom: Hicce fuit collis, quo pastor agebat ovile et nunc aeterno tecta dicata Deo« (»Ovdje je bio brežuljak na kojem je pastir vodio svoje stado, a sada je kuća posvećena vječnom Bogu«). Župa Nova Kapela počela je pisati nove stranice svoje povijesti.

10 AUGUSTIN KRALJ, **Nova Kapela u svojoj povijesti:** Zov, glasilo župa gradiškog i kapelskog dekanata, 3/1970/6.

2. Župa Ratkov Potok ili Ratkovica u srednjem vijeku

Prema mišljenju poznatog hrvatskog povjesnika i stručnjaka za povijest Slavonije dra Josipa Buturca »Slavonija je potkraj srednjega vijeka bila cvatuća hrvatska pokrajina«.[1] Njezino je stanovništvo uoči turskih provala uglavnom bilo hrvatsko, a po vjeri katoličko. Hrvati su u Podravini govorili kajkavskim narječjem, a u Posavini ikavskim govorom. Već smo naglasili da je Slavonija u kasnom srednjem

1 J. BUTURAC, **Katolička Crkva u Slavoniji za turskoga vladanja** (Zagreb 1970.) 8, 213.

vijeku u crkvenom pogledu bila podijeljena u četiri biskupije: zagrebačku, pečujsku, bosansku i srijemsku. O granici između zagrebačke i pečujske biskupije već smo govorili. Granica između pečujske i srijemske biskupije protezala se od Banoštora na sjeveru do Mitrovice na jugu. Bosanska je biskupija obuhvaćala jedino Đakovo s okolicom i maleni prostor prema Savi između Broda i Babine Grede. U političkom-upravnom pogledu srednja i istočna Slavonija bila je podijeljena u šest županija: Križevačka, Virovitička, Baranjska, Požeška, Vukovska i Srijemska. Velik broj sela, trgovišta, utvrđenih plemićkih dvoraca, crkvi, župa i samostana rječito govore o tome da je Slavonija uoči turskih osvajanja proživljavala »blažena vremena«.[2] Narod je bio gusto naseljen, na zavidnoj kulturnoj i moralnoj visini, otprilike kao i drugi narodi srednje i zapadne Evrope.

Među većim tvrđavama iz tog razdoblja spominju se u požeškoj okolici Požega, Frkljevci, Drenovci, Kobaš, Ruševo, Velika, Kaptol, Kutjevo, Stražeman, Gradišće i Dubovac, oko kojega će se početkom 18. stoljeća, nakon nestanka župe Ratkovica, razviti novo središte župe - Dubovac.[3] O snažnoj duhovnoj kulturi koja je prožimala Hrvate srednjovjekovne Slavonije posebno svjedoči velik broj župa, crkava i svećenika. O njima nam govore već spomenuti poznati popisi župa arhiđakona Ivana od g. 1334. i mlađi od g. 1501. za zagrebačku biskupiju, a za ostale biskupije popis župa sastavljen prigodom sabiranja papine desetine g. 1332 - 1337. Budući da se zbog turskih provala mnogim starim mjesnim imenima zameo trag, mnogi su povjesničari pokušali istražiti i odgonetnuti o kojim se to župama srednjovjekovne Slavonije radi.[4]

Međutim, prije nego što pokušamo osvijetliti važnost i značenje župe Ratkov Potok, želimo ukratko spomenuti naselja koja su se nalazila na području župe. Povijesni izvori, a posebno istraživanja Csánki Dezsö, J. Bösendorfera,

2 Nav. dj., 18.

3 GJ. SZABO, **Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji** (Zagreb 1920.) 118 - 125.

4 Usp. J. BÖSENDORFER, nav. dj. 253 - 294. — STJ. PAVIČIĆ, **Podrijetlo, hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji** (Zagreb 1953.) 328. — J. BUTURAC, **Nejasna sredovječna topografija Slavonije:** Katolički list, 21 - 22 (3. lipnja 1941.) 257 - 259.

J. Ćuka i J. Buturca unose više svjetla u iskrivljena i zagonetna imena župa i mjesta koja su zapisana prigodom ubiranja papine desetine od popisivača stranca, ali mnoga ostaju još uvijek neriješena. Uslijed dugogodišnjeg turskog vladanja, a posebno zbog velikog broja doseljenika nakon oslobođenja Slavonije od Turaka, mnoga su stara imena mjesta ili zaboravljena ili su na njihovim zgarištima i napuštenim ognjištima nikla nova. Velika je zasluga J. Buturca što je na temelju najstarijih isprava koje se odnose na župe požeškog kraja i na proučavanja novijih naziva uspio otkriti gotovo sve srednjovjekovne župe požeškog kraja.[5]

Stara požeška županija obuhvaćala je požešku kotlinu s okolnim brdima, dok je na jugu dopirala sve do Save. Na istoku je na Dilj-gori između Pake i Nevne (Levanjska Varoš) graničila s vukovskom županijom. Međa između požeške i vukovske županije bila je označena posjedom đakovačkog biskupa. »Najčišća« granica požeške županije bila je južna jer je graničila sa Savom. U navedenom okviru požeške županije nalazila su se sela koja su pripadala većim ili manjim feudalnim vlastelinstvima ili gospoštijama. Plemići su boravili u tvrđavama koje su služile i za obranu od neprijatelja. Trgovinu i obrt promicali su gradovi i trgovišta **(civitates, oppida).** Sela su bila manja nego danas, razbijenog tipa, a ležala su više u gorama i u šumama. Stanovnici sela bili su kmetovi i slobodnjaci. Velik broj crkava, župa i svećenika pokazuje da je požeška okolica bila gusto naseljena. Nažalost, pisani dokumenti o posjedima požeških plemića, koji su se čuvali u samostanima i u arhivu požeškog kaptola, propali su ili za provale Turaka ili nakon toga. Međutim, narod je Požeštine u bezbrojnim nazivima mjesta, potoka, brda, šuma i dolina sačuvao od zaboravi svoju prošlost.

Vrlo rano, već u drugoj polovici 13. stoljeća, spominju se na jugu Požege posjedi **Gradpotok, Orljavica, Dubovac, Vrbova, Breznica, Koprivnica, Komorica** i preko Orljave

5 J. BUTURAC, **Župe požeškoga arhiđakonata g. 1332 — 1335.:** Bogoslovska **smotra** 1 (1934.) 81 - 90. Usp. JURAJ ĆUK, **Požeško plemstvo i požeška županija od doba prvih sačuvanih imena i naziva do polovice četrnaestoga vijeka:** Rad JAZU, 231 (1925.) 38 - 101. — J. BÖSENDORFER, nav. dj. 62 - 67, 119 - 157, 274 - 285. — CSANKY DESZÖ, **Körösmegye a XV-ik szàzdban** (Budapest 1893.).

Drenovac.[6] Da se u tom dijelu nalazio posjed grada Požege, središta istoimene županije, pokazuje ime **Gradpotok.** Čini se da se nad izvorom toga potoka nalazio grad, utvrda, jer su se obično po gradovima nazivali potoci koji su pod njima izvirali. Vjerojatno se ta tvrđava (gradac) nalazila na važnoj cesti sa zadaćom da čuva prilaz Požegi s južne posavske strane. Na staroj Orljavici, južno od današnjeg Srednjeg Lipovca, nalazio se posjed Orljavica. Tu se g. 1275. spominju »ljudi gospodje kraljice od Orljavice«. Odmah do nje prema istoku spominje se u istom dokumentu zemlja **Gradpotok,** koja odgovara današnjem prostoru između Stare Kapele i Ratkovice. Gradpotok se u dokumentima nazivlje još »terra Gradpotoka« (1341.), »possessio Gradpataka« (1377. i 1401.), »Gradpataka« (1395.), Gradpathaka« (1413. i 1445.) što je identično s »Garanpataka«, koji posjeduju plemići Gorjanski.[7] Gradpotok je ležao između Jelševika (danas Ježevik), Dragovaca i Komorice i graničio s posjedom koji se nalazio na današnjem Slatiniku. Južno od Orljavice (Sr. Lipovac) nalazila se zemlja zvana »Remunt«, koja odgovara današnjoj **Batrini.** Ime joj je sačuvano u potoku Rinovici, kako se danas zove stara Orljavica, počevši od Lipovca do Batrine.[8] Plemićki posjed bio je i **Dubovac,** koji se nalazio na starom potoku Dubovcu ili današnjoj Kamenici zapadno od Nove Kapele, u predjelu Bilog Briga i Magić Male. Godine 1259. dala je kraljica Marija, žena hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV., Dubovac plemiću Čehu Pučinu, koji je bio podrijetlom iz Hrvatskog zagorja. Njegov otac bio je vlasnik grada i posjeda Lobor u Zagorju. Budući da je Lobor bio oduzet obitelji Čeh, kraljica Marija je zbog vjernosti u službi Čehu Pučinu darovala Dubovac »u svojoj požeškoj županiji«.[9] Čeha Pučina uveo je u posjed požeški župan Filip, koji u svom izvješću kraljici opisuje međe posjeda Dubovac. Granica posjeda započinjala je pod Kamenitim brijegom, gdje

6 J. ĆUK, **Požeško plemstvo i požeška županija od doba prvih sačuvanih imena i naziva do polovice četrnaestoga vijeka:** Rad JAZU 231 (1925.) 53.

7 J. BÖSENDORFER, nav. dj., 137 - 138, 275. Autor, međutim, Gradpotok krivo stavlja na mjesto današnjeg Zagradja u župi Bučje.

8 J. ĆUK, nav. dj. 53 — Codex diplomaticus VI. 124, 140, 1275; 193, 224, 1277; V. 569, 44, 1256.

9 J. ĆUK, nav. dj., 54 — J. KEMPF, **Požega** (1910.) 74; Codex dipl. V. 658, 148, 1259; IV. 214, 246, 1244.

se sastaju potok Orljavica i Lipovac, zatim je prelazila potok Lipovac i penjala se na brijeg zapadno od njega, na današnji Motajac, te je njime dolazila do potočića Bregurine. Južno od Bregurine granica je doticala potočić Svinu i potok Kühnek, dolazeći do potoka Skorina, koji je zapravo bio samo mali jarčić i utjecao je u Dubovac ili Kamenicu. Dubovcem je granica išla dalje prema jugu do berega Save. Od Svine do berega Save bio je međašem neki Draž. Kod ulaza u bereg zaokrenula je granica prema zapadu uz zemlju Povše, dotakla se potočića Skopčenika i Pokolažnika, »gdje je bio međašem jobagion Mortun u svojoj vesi donjoj Vrbi«.[10] Prema sjeveru međa je dopirala do izvora Pokolažnika, gdje se uz zemlju nekoga Kalina vraćala na potok Dubovac. Dalje prema sjeveru Kalin je bio međašem sve do nekakve stare ceste i brda Trikuča. Na istoku od potoka Dubovca započinjala je zemlja Ivanka Druškova. Uz ves »Zochan« i zemlju Skrabutnik međa je dolazila do točke koju smo najprije spomenuli. K tom dubovačkom posjedu spadalo je i više ribnjaka koji su se nalazili izvan međa, na vodi Črncu. Jedan se nalazio na kraju polja »Wnuhleu«, drugi na Kopanici, treći na Knežnici (danas Knezpolju), a četvrti na Luki (danas Lukovo). Kraljica Elizabeta, majka hrvatsko-ugarskog kralja Ladislava (1272 - 1291.) i gospodarica požeške županije, nije poštivala odredbe kraljice Marije, pa je Dubovac darovala svom kumčetu Nikoli i njegovoj braći Stjepanu i Petru **Čaku,** što je i sam kralj u dva navrata (1280. i 1283. g.) potvrdio.[11] No Čaki vrlo brzo gube svoje posjede, a kralj Karlo Roberto (1342.), sin Karla Martela, podjeljuje ih sinovima File. Sve moćnija porodica Čak nije, međutim, tako olako ispuštala Dubovac iz ruku.[12] Tek god. 1356. grad prelazi iz ruku Čaka u ruke plemića Gorjanskih, oduševljenih pristalica kralja Karla Roberta, koji su, dobivši Dubovac, postali

10 Nav. mj. Naziv »jobagion«, koji dokumenat spominje, čini se da je mađarskog podrijetla, a znači kmet. Vidi VLADIMIR MAŽURANIĆ, **Prinosi za hrvatsko pravno-povijesni rječnik,** III. (Zagreb 1912.) 468.

11 J. ĆUK, nav. dj., 54 - 55. Usp. Codex dipl. VI. 289, 343, 1280; 366, 432, 1283.

12 Po plemićkoj porodici Čak dobio je i grad Čakovec u Međimurju svoje svoje ime. Vidi RUDOLF HORVAT, **Povlest Međimurja** (Zagreb 1944.) 25 - 27.

veći posjednici u požeškoj župi.[13] Poznato je da je požeški kastelan Pavao Gorjanski na Paki izvojevao odlučnu pobjedu nad kraljevim protivnicima i pristalicama bana Henrika Gisingovca, posjednika Dobrogošće.

Na potezu od današnje Ratkovice i Pleternice spominju se još kao gradski posjedi Breznica, Bzenica, Koprivnica i Komorica, a nasuprot Ratkovici preko Orljave i Drenovac. Posjedi Breznica i Bzenica kraj Sulkovaca pripadali su najprije križarskom redu templarima, a poslije Ivanovcima, dok je Drenovac g. 1310. kralj kao priznanje za vjernu službu darovao Gorjanskima.

Srednjovjekovne isprave požeškog kaptola (1256.) nadalje spominju zemlju **Lužan** na Orljavi, koju je još prije tatarskih provala dobio neki Vukota. Lužan se nalazio na »velikoj kraljevoj cesti«, na sjeveru je graničio sa zemljom Rinovica, a na zapadu s nekim presahlim jarkom. Kraljeva je cesta prolazila južnim dijelom Lužana.[14] Nadalje se spominje da je Vukota prodao svoje imanje Biloti, koji je posjedovao **Selca i Orljavicu.** Selce odgovara današnjem **Seocu,** a Orljavica današnjem **Srednjem Lipovcu.** Taj je omanji posjed graničio s Lužanom, nalazio se na obje strane Orljavice, a na zapadu je dopirao do potoka Bregurine, gdje je graničio s Dubovcem.

Na jugozapad od Bilotine Orljavice spominje se manji posjed Demetrija Predragova, koji je već g. 1258. držala njegova udovica, a nazivao se Orljavica Beluša, Seve i Otroška. Međe je ustanovio župan kraljevih tavernika magister Gilet, kojega je na molbu »plemenitih gradskih pripadnika« poslala kraljica Marija, jer su se tužili da požeški župani svojataju njihove zemlje i uznemiruju ih u mirnu uživanju njihovih starih posjeda. Orljavica Beluša, Seve i Otroška najvjerojatnije odgovaraju kraju oko današnje Nove Kapele.[15]

Ime **Orljavica** pojavljuje se u dokumentima vrlo često, a označuje ne samo jedno, već više mjesta koja su se prostirala uz korito Orljavice. Tako se spominju međe Orljavice Beluša, koje je ustanovio požeški župan Lovro po nalogu kraljice Marije. Po opisu župana Lovre međa je počinjala kraj potoka Orljavice uz zemlju Mišle, zatim se protezala na istok do kraljičine Komorice na današnjem Slatiniku, odakle je zakrenula uz kraljičin posjed Gradpotok do zemlje Petra Helejeva, gdje je dotakla groblje crkve sv. Luke, kraljičinu Orljavicu i Orljavicu Seve i Otroška.[16]

Već smo prigodom opisivanja Dubovca spomenuli da se na zapadu blizu potoka Skopčenika i Pokolažnika spominje ves Mortuna »jobagiona«, Donja Vrba. Donja Vrba nalazila se na istočnoj strani potoka Vrbove (danas Maglaj-potoka), dok je na zapadnoj strani posjedu pripadao samo mali komadić zemlje. Na sjeveru je graničila s Gornjom Vrbom do potočića Pokolažnika (Bukolesnika), a odatle joj je bila međa »veliki put od Vrbove« do potočića Skopčenika. Dalje se spuštala na jug do Dastivlaza, zaokretala preko potoka Dubovca (Kamenice) i došla do »velikoga kolnog puta«, te njime išla na jug do polja Trstene i vode Luke. Vodom Lukom išla je dalje prema jugu do polja Heleuška i konačno do Črnca na mjestu gdje je s protivne strane voda Savina utjecala u Črnac. Črncem je međa zaokrenula prema zapadu uz šumu Savu. Međe i tog posjeda ustanovio je po nalogu kraljice Elizabete magister Gilet s požeškim kaptolom u nazočnosti međaša i susjeda.[17]

Između Mrsunje i Save nalazili su se posjedi plemićke obitelji Borić, koja je potjecala iz Bosne. Plemićki posjed Levna (Levanjska varoš) pripao je u prvoj polovici 14. st. obitelji Treutul, koja je s vremenom postala vrlo bogata, ali je nakon nestanka svojih muških potomaka njihov posjed pripao obitelji Ćeh.[18] Plemićkoj obitelji Giletić pripadao je **Kobaš** i njegova okolica, a kad su dobili **Oriovac,** Giletići su postali gospodari cijelog kraja između zapadne Dilj-gore, Save i Orljave. Međutim, već početkom 14. st. Oriovac ili stari Orihovac spominje se kao posjed dubovačke plemićke obitelji Čak. Na Čake podsjeća još i danas brdo Čakovica

---

13 J. ĆUK, nav. dj., 57. Vidi GJURO SZABO, **Terra Dobuch.** Historijsko-topografska studija: Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva XII. (1912.) 124 - 128.

14 J. ĆUK, nav. dj., 58.

15 Nav. mj.; Codex dipl. V. 745, 241, 1262; 658, 149, 1259; 601, 84, 1258; VI. 124, 139, 1275.

16 Nav. dj., 59.

17 Nav. dj. 60. Tu Vrbovu na Savi treba razlikovati od Vrbove, koja se također spominje u srednjovjekovnim izvorima, a J. BÖSENDORFER (nav. dj., 127.) smješta je između Zarulca, Kutjeva i Lakušije, kao posjed Vrbovskih.

18 J. BUTURAC, **Ruševo i okolica u prošlosti** (Zagreb 1927.) 17 - 20.

nad Stupnikom. Taj je posjed bio značajniji i od samog Dubovca. Zato se prigodom nabrajanja posjeda spominje ispred Dubovca.[19] Već smo spomenuli da požeški Čaki nisu bili pristalice Karla Roberta. Godine 1322. otvoreno su pristali uz plemiće Gisingovce u buni protiv kralja. Kada im je kralj oduzeo uz ostale i požeške posjede Oriovac i Dubovac, uspjelo je Čakima ipak spasiti Dubovac, dok je Oriovac pripao sinovima File.[20]

Zapadna strana Dilj-gore i područje Požeške gore, kao i nizina među Požeškom gorom i Savom, bila je domena roda Pavlova, ključara kraljice Marije. Nažalost, nije nam se o čitavom ovom kraju sačuvala nijedna značajna isprava o plemićkim posjedima. Ovdje nam mogu pomoći samo imena i nazivi mjesta. Čini se da su **Brčino**, Vrčin dol i Odvorci s okolnim mjestima pripadali rodu plemića od Pavlovaca, koji su bili vrlo ugledni. Ono što su posjedovali u okolici Ratkovice bilo je samo vrlo malen dio njihovih posjeda. Kod Ratkovice nailazimo na naziv Bročanica, ime koje potječe od nekakvoga Borča, od kojega je mogao nastati naziv Bročino ili Brčino.[21] Da su na zapadnim pitomim brežuljcima Dilj-gore bile poredane mnoge gradine, utvrde i utvrđenja, svjedoče imena iz tog područja kao: Gradina, Gračina i Gračinje.

Južne obronke Požeške gore i nizinu do Save posjedovali su uz posjede požeške županije plemići ključara Pavla. **Ratkovica,** koja se nalazila nasuprot **Drenovcu,** bila je posjed Ratka, jednoga od »braće« Pavla, praoca plemića od Pavlovaca.[22] **Dragovci** su također bili posjed Pavlovaca. Čini se da je ili Ratko ili koji od njegovih potomaka sagradio grad na brdu iznad Ratkovice, koji se i danas zove Gradina. Tako su **Pavlovci** dobili svoje ime od potomaka obitelji Pavlovih.

Drugi posjed imao je rod Pavla ključara u **Demincima** i **Radovima,** koji su se nalazili u okolici današnje **Štivice.** Posjed je prema jugu dosezao do polja Črnca, na zapadu je bio međaš župan Tvrdo, a na sjeveru u Vrbni (Komarnici)

---

19 J. ĆUK, nav. dj., 75.

20 U požeškoj županiji bilo je više posjeda s imenom prema riječi »orah« (Orehovac, Orešan, Oriha draga, Orihovac, Orahovac). Njih, međutim, valja razlikovati od ovoga Orihovca ili Oriovca Čaka. Usp. J. ĆUK, nav. dj., 75.

21 J. ĆUK, nav. dj., 76.

22 Nav. dj., 79. Usp. Codex dipl. IV. 534, 618, 1255.

župan Martin.[23] Tvrdov posjed dopirao je sve do **Orubice.** U Donjem Dubovcu (Kamenica) i istočno od njega do Orljavice spominje se kao posjednik »gospodin« Draž. Posjed Draža razabire se iz opisa međa Dubovca, što ga je g. 1259. dobio Čeh, Pučinov, a odgovara današnjim mjestima **Magić Maloj** i **Sičama.**[24] Potomci Petra od Požege posjedovali su **Vrbovu** i Deminice ili Diminice kraj Štivice. U opisivanju međe posjeda Vrbove spominje se i crkva sv. Jurja i potok Luke čije se ime do danas sačuvalo u nazivu potoka koji teče između **Starog Petrovog sela** i Vrbove.

Veći posjednici u jugozapadnom dijelu požeške županije bili su plemići od **Zapolja.** Njihovi posjedi protezali su se od Orubice do Svinjara (Davor), a na sjeveru do Tvrdovih Deminica. Kasnije je ime tog malog posjeda Zapolje postalo slavno u hrvatsko-ugarskoj povijesti. Spomen mu se do danas sačuvao u polju Zapolje zapadno od Godinjaka. God. 1339. spominju se plemići od Zapolja kao međaši Deminaca, posjeda oko današnjega Staroga Petrova sela, dok su Tvrdići gospodari Tisovca.[25]

Na temelju povijesnih izvora iz 13. i 14. stoljeća pokušali smo pronaći mjesta, naselja, utvrde i posjede koji su se već nalazili na prostranom području između Požeške gore na sjeveru, Orljave na istoku, Save na jugu i Rešetarice na zapadu. Najveći dio tog područja, posebno onaj uz Orljavu, pripadao je župi u **Ratkovu potoku** ili **Ratkovici.** Gotovo sve današnje susjedne župe: na istoku **Bučje** (Drenovac, Zagrađe), **Oriovac, Lužani, Slavonski Kobaš;** na zapadu **Vrbova** (osnovana g. 1963. od filijala župe St. Petrovo selo i Nova Kapela), **Staro Petrovo selo, Štivica** (osnovana 1789.), **Orubica, Davor;** na sjeveru **Gornji Lipovac** (osn. 1889.) povezane su sa starom župom u Ratkovici, bilo zbog posjeda pojedinih plemićkih obitelji s područja Ratkovog potoka ili Dubovca koje su imali u tim predjelima, bilo zbog mjesta koja su nekad spadala pod župu Ratkovicu ili Siče - Dubovac, a kasnije su prilikom osnivanja ili obnavljanja tih župa pripojena njima. Tako se danas Srednji Lipovac (Orljavica), Pavlovci i Stara Kapela nalaze u župi Gornji Lipovac; u

---

23 Nav. mj.

24 Nav. dj. 80; Codex dipl. V. 658, 149, 1259.

25 Nav. dj., 83; Codex dipl. XIV. 36, 58, 1367.

Vrbovu spadaju Bili Brig, u Štivicu Komarnica. Sva su ta mjesta posebno vezana i uz **Slavonsku Požegu** kao kulturnog, vjerskog i upravnog središta. Stanovništvo požeške županije bilo je sasma hrvatsko. S vijencem svojih gora ta je županija na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Lijepe naše neprestano bila branik stare hrvatske države, na kojem su se lomila oružja različitih osvajača s dunavske nizine. Zanimljiva je pojava i požeškog plemstva. Ono je domaće i povezano s bosanskom porodicom Borić. Bilo je oslobođeno od mnogih podavanja, a požeški se plemići zapravo nigdje ne pozivaju na kralja kao darivatelja njihovih sloboština, već ih drže svojim odlikama od starine. Požeško se plemstvo, čini se, prostiralo vrlo rano i preko Drave, zahvaljujući dobrim odnosima između države Arpadovića i hrvatskog kraljevstva nakon pokrštenja Mađara. Ugarski vladari 11. i 12. st. vodili su se uglavnom crkvenom, a manje mađarskom politikom, tako da su u novoj hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici, posebno u južnim dijelovima Ugarske, koja je bila naseljena hrvatskim stanovništvom, prekodravske pogranične županije sve do dolaska Anžuvinaca na hrvatsko-ugarsko prijestolje pripadale hrvatskom plemstvu i prema tome hrvatskom kraljevstvu. Štetne posljedice takvog stanja pokazale su se kasnije, kad je požeško plemstvo, zadojeno tuđinskim duhom postalo uporištem neprijateljske politike ugarske države prema Bosni. Hrvatski vladari iz arpadovićke kuće rado su boravili u požeškoj županiji, jer im je odatle bilo najzgodnije provoditi njihovu bosansku politiku. Čini se da se otada ta županija počela smatrati osobnom kraljevom svojinom. Nakon Kolomana pripada ženi kralja Bele, kraljici Mariji, a papa Urban IV. potvrđuje da kraljeva darovnica kojom je »castrum de Possega ad eum pertinens in ducatu Sclavonie constitutum« nije protuzakonita.[26] Tako je tim darom Požega postala stalnom kraljičinom županijom. Tu je nakon smrti svoga muža Stjepana V. boravila i kraljica Elizabeta, kao i majka posljednjeg Arpadovića Andrije III., Tomasina Morosini.

Novoga kralja Karla Roberta (1309 - 1343.) požeško je plemstvo dočekalo s podijeljenim simpatijama. Dok je požeški kastelan Pavao Gorjanski odmah predao grad kralju,

26 J. ĆUK, nav. dj., 95. Usp. Codex dipl. V., 771, 276, 1263; 798, 302, 1264.

uz kojega su pristali Giletići i sinovi Petra Požeškoga, veći je dio požeškog plemstva zajedno s Bogovićima i dubovačkim Čakima pristao uz kraljeve protivnike Gisingovce. U međusobnim borbama koje su nastale najviše je stradala sama županija. Dolaskom Anžuvinaca (1301 - 1382.) uprava požeške županije postupno prelazi na palatina, dok su se ostale hrvatske županije nalazile pod vlašću bana, koja je bila opsežnija i veća od vlasti palatina. Tako se dogodilo da se požeška županija našla izvan kruga ostalih hrvatskih županija, ali se i nadalje smatrala dijelom Slavonije ili Hrvatske.

Govoreći o srednjovjekovnim posjedima na današnjem novokapelačkom prostoru, spomenuli smo plemićke i gradske posjede. Grad Požega i požeški građani predstavljali su jednu, a plemići drugu zajednicu. Nije to bilo ništa neobično. Tako su izgledale sve naše stare županije. Grad je, naime, predstavljao staru, narodnu i u načelu vojničku organizaciju koja je štitila stečena gradska zemljišta. Zemljište se moglo dati i manjim organizacijama (tzv. vesi) ili na uživanje pojedincima, koji su onda stajali u zavisnosti o gradu. Plemićka zajednica značila je feudaliziranje županijske organizacije, a načelo po kojem se je ravnala bilo je rodbinska ili krvna povezanost. Primivši na sebe posebne vojničke obveze prema državnoj vlasti, plemići su s obvezama primali i posjede. Kako je plemićki rod bio važniji i odličniji, vrlo je rano potisnuo gradsku zajednicu, koja se također postupno feudalizira. Građani postaju podložnici kraljičinih imanja ili »populi dominae reginae«, izraz koji se često spominje u dokumentima. Samo će nekoji građani uspjeti steći odličniji položaj.

Požeška županija uzdržavala se od dohodaka stanovnika. Jedan je dio ostajao županu, a ostali su išli kralju ili banu. Porez se nazivao **marturina** ili **kunovina,** koja se dijelila na **potkunovinu, »ponderu«** ili **nest.** Tako kralj Vladislav Kumanac u darovnoj ispravi danoj sinovima magistra Dominika od roda Čaka za posjed Dubovac navodi da oni ne moraju plaćati »collectam marturinarum, ponderum et submarturinarum.«[27]

U crkvenom pogledu pripadala je požeška županija pod **pečujsku biskupiju.** Čini se da su Arpadovići htjeli u Požegi

27 J. ĆUK, nav. dj., 100. — Codex dipl. VI. 289, 343, 1280.

osnovati biskupiju, kao što su je osnovali u Zagrebu (g. 1094.), koja bi služila širenju katolicizma preko Save, ali su ratovi s Bizantom vjerojatno poremetili te planove. U Požegi je samo ostao kaptol sv. Petra, »monasterium s. Petri de Posega« u današnjem selu Kaptolu kod Požege, ime što ga je nosila i kasnije bosanska biskupija i bosanski kaptol. Prepošt požeškog kaptola sam je postavljao kanonike. Zbog toga svog prava već je g. 1331. vodio parnicu s pečujskim biskupom pred papom Ivanom XXII.[28] Prema D. Csánkiu požeški je arhiđakonat obuhvaćao cijelu požešku županiju, zapadni rub Đakova, i južni dio vaškanskog arhiđakonata, kao Podgorač, Našice, Feričance i Orahovicu.[29] Arhiđakonat je imao oko 70 - 80 župa. Arpadovići su namjeravali da redovnici iz požeške županije, franjevci ili dominikanci, organiziraju svoje pohode u bogumilsku Bosnu. Kada je to otpalo, požeškim je franjevcima ostala misija da barem svoj kraj čuvaju od bogumilstva. Oni su to ne samo uspješno proveli u djelo, već su gotovo preko 400 godina bili i glavni čuvari vjere i širitelji kulture u tim krajevima.

Pogledajmo sada popis župa požeškoga arhiđakonata koji je sastavljen prilikom ubiranja papine desetine g. 1332, 1334. i 1335. i u kojem se po prvi puta spominje župa **Ratkov Potok, Gradpotaca** ili **Grad-Potok,** današnja **Ratkovica.**[30] Pape su već od 11. stoljeća uvele poseban porez, koji je trebao osigurati sredstva za oslobođenje Svete zemlje od Turaka. Papa Honorije III. određuje da se u tu svrhu mora dati dvadeseti dio svih crkvenih dohodaka. Poslije se prešlo na desetinu, a najstariji računi o ubiranju desetine sačuvani su od g. 1281 - 1286., kad je papa odredio desetinara za Ugarsku, Slavoniju i za Poljsku u osobi Gerarda od Mutine. Za nas su značajni računi trećeg sakupljača desetine, Jakoba Berengara i njegova pomoćnika Rajmunda Bonofate od g. 1332 - - 1337., jer u njima nailazimo na vrlo važne podatke o župama požeškoga arhiđakonata. Iznenađuje velik broj župa

28 Codex dipl. IX. 440, 543, 1331.

29 CSANKI D., nav. dj., 99 - 111.

30 **Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia, I.** Rationes collectorum pontificiorum in Hungaria 1281 - 1375. (Budapest 1887.). — J. BUTURAC, **Župe požeškoga arhiđakonata g. 1332 — 1335.:** Bogoslovska smotra 1 (1934.) 81 - 90. — J. KEMPF, Požega (Požega 1910.) 104 - 105. — J. BÖSENDORFER, **Crtice iz slavonske povijesti** (Osijek 1910.) 274 - 278.

i još veći broj svećenika koji su se izdržavali od crkvene desetine. J. Buturac spominje 97 župa, od kojih je za 43 župe mogao sigurno odrediti župska sjedišta, dok za 54 ostale župe to sa sigurnošću nije mogao utvrditi. J. Bösendorfer spominje 83 župe, a župu Gradpotaca pogrešno stavlja u okolicu Zagradja.[31] Prema tom važnom izvješću župa Ratkovica se zove **Gradpotaca.** U mjestu se nalazi crkva sv. Mihajla Arkanđela, i to na brežuljku, na groblju kod Ratkovice. Osim popisa mjesta i crkvi izvješće donosi i popis imena svećenika koji su vršili duhovnu pastvu između g. 1332. do 1337. U Ratkovici je bio svećenik **Martin** (Martinus de Gradpotaca).[32] Taj prilično škrt, ali ipak dragocjen podatak nadopunit će kasnije izvješće fra Petra Nikolića, vikara zagrebačkog biskupa Petra Petretića, iz g. 1660., koje spominje da je crkva sv. Mihaela u »Gratkopotochi« od kamena, opskrbljena oltarom, kipovima i svim potrebnim za službu Božju.[33] Prigodom ovoga popisa župa spominju se 4 crkve građene od kamena, a koje se nalaze u župi »Gratkou potok«:

1. već spomenuta župna crkva »S. Michaelis Grathopotochij«
2. »Beatissimae Virginis Mariae in loco dicto **Dubovacz«**
3. »S. Lucae in **Oriavicza«** (Sr. Lipovac)
4. »S. Georgij **Varbove.**[34]

Kako su spomenuta mjesta u popisu o ubiranju papine desetine označena kao župne crkve, a sada se spominju kao filijale župne crkve u Ratkovici, znači da su tijekom stogodišnjeg turskog vladanja opustjele, vjernici su se razbježali, a crkve su pripojene Ratkovici. U popisu papine desetine spominju se 4 župe s titulom Blažene Djevice Marije. J. Buturac smatra da se jedna odnosi na župu B. D. Marije u **Kobašu,** a druga na župu B. D. Marije **u Dubovcu.** Župna crkva ove župe sagrađena je usred groblja na brdu Dubovcu, a potječe još iz srednjeg vijeka.[35] **U Vrbovi** se spo-

31 J. BUTURAC, nav. dj., 83 - 90. — J. BÖSENDORFER, nav. dj., 275.

32 Usp. J. KEMPF, nav. dj., 105.

33 E. FERMENDŽIN, **Acta Bosnae** (Zagrabiae 1892.) 494. — JANKO BARLÉ, **Popis župa u donjoj Slavoniji od god. 1660.:** Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arhiva (Zagreb 1907.) 167.

34 J. BARLÉ, nav. dj., 167.

35 J. BUTURAC, nav. dj., 87.

minje župa Sviju svetih i župnik Andrija (de Orbua). Kad je oko g. 1775. Vrbova preseljena k cesti, sagrađena je u selu kapela Svih svetih, koja kao da želi podsjetiti na staro sjedište župe. Međutim, u istom se izvješću spominju i 6 župa sv. Jurja. J. Buturac smatra da se jedna vjerojatno nalazila i u Vrbovi, uz već spomenutu župu Svih svetih, jer se tu na groblju, podalje od ceste, gdje se nalazilo selo Vrbova prije seobe k cesti, nalazila stara, velika srednjovjekovna crkva sv. Jurja. Budući da se već g. 1275. i 1277. u Orljavici spominje crkva sv. Luke, očito je da se radi o istoimenoj crkvi u **Lipovcu.** Zanimljivo je spomenuti da navedeno izvješće još navodi župe Škrabutnik, Pavlovci (danas u župi G. Lipovac), Oriovac, Bučje, župu Sv. Ilije u Orubici (?), Gnojnicu i župu Sv. Margarete u mjestu »Pochocala«, za koju J. Buturac smatra da se nalazila u mjestu Lužanima, koji su g. 1660. imali župu, a g. 1730. crkvu sv. Margarete. Čini se da se pod tim naslovom crkve htjela sačuvati uspomena na nekadašnju župu i crkvu.[36]

Izneseni podaci potvrđuju da je požeški arhiđakonat, kao, uostalom, i čitava Slavonija u to vrijeme bilo gusto naseljeno područje na kojem su se isticali zvonici mnogih crkava i samostana. Župe su se nalazile vrlo blizu jedna drugoj, u razmaku od najviše 5 do 7 km. Samo na području današnje župe Nove Kapele nalazilo se ili međusobno graničilo, kao što smo vidjeli, čak 5 župa: Ratkovica, Dubovac, Orljavica (Sr. Lipovac), Vrbova i Lužani. Gustoća je župa ovdje bila veća nego u Hrvatskom zagorju i Međimurju. Posve je razumljivo da je ljudima zbog blizine crkve bilo lakše vršiti kršćanske obveze, pohađati misu i slušati propovijedi. Velikaši su prema Crkvi obično vršili svoje patronatske obveze, vodili su brigu o gradnji crkava i njihovu uzdržavanju.

Uz mnogobrojne župe i župske crkve srednjovjekovna je Slavonija imala i velik broj samostana koji su pripadali raznim redovnicima. Već smo spomenuli viteške redove templare i ivanovce, koji su sagradili samostane na svojim posjedima u Požegi. Cisterciti su bili u Kutjevu, dok su za sadašnje novokapelačko područje od posebne važnosti franjevci, koji su imali samostane u Požegi, a nakon njenog pada pod tursku vlast u Velikoj, odakle su ispomagali župu Ratkovicu. Nakon osnivanja nove župe u Sičama i tamo su vršili župničke dužnosti. Pojava samostana posebno je značajna zbog toga što su se uz njih obično nalazile i škole u kojima je duhovna i svjetovna mladež učila čitati i pisati. Na taj su način redovnici postali prvi prosvjetitelji hrvatskog naroda u Slavoniji. Iz samostana kao da se na vjernike prelijevalo bogatstvo znanja i plemenitost srca; zato je stanovništvo što je bilo bliže samostanu, to plemenitije mislilo i osjećalo. Vjerujemo da je zasluga redovnika u Hrvatskoj i to što je štovanje Majke Božje bilo toliko rašireno. O duhovnom utjecaju redovnika u župi Ratkovica i Siča-Dubovac rječito govori crkva u Dubovcu, koja je bila posvećena Bl. Djevici Mariji. Osim toga, redovnici su učili narod uzgajati domaće životinje, saditi vinograde i obrađivati polja. Osim plemića često su također bogati građani oporučno ostavljali imanja i bogate darove crkvama i siromasima s namjerom da se moli za pokoj njihovih duša. Međutim, već uoči prvih turskih provala u Slavoniju u 15. i 16. stoljeću primjećuje se opadanje vjerskoga života, kao što je to, uostalom, bio slučaj i u mnogim drugim krajevima Europe, gdje se pojavljuju prvi znakovi reformacije. Mlakost u vjerskom životu urodila je uskoro teškim moralnim posljedicama. Pod utjecajem sablažnjiva života redovnika došlo je do opadanja duhovnog života i kod svjetovnog svećenstva. Teško je reći da je samo crkvena imovina bila razlog opadanju duhovnog života svećenika i vjernika. Podaci kojima raspolažemo o crkvenoj imovini toga razdoblja u Slavoniji vrlo su oskudni. Crkve su bile relativno malene. Možda je tome razlog što je crkava bilo mnogo, a nalazile su se na vrlo maloj međusobnoj razdaljini pa su zbog toga, iako prostorno male, mogle potpuno poslužiti svojoj svrsi. Duhovnost je opala i kod plemića i njihovih podložnika, kmetova. Nasilja nad stanovništvom i pljačka crkvene imovine bili su na dnevnom redu. Nesloga i međusobna nepodnošljivost plemićkih obitelji dosegle su vrhunac upravo onda kad su se svi trebali zajednički i složno oduprijeti najvećem i najstrašnijem neprijatelju — Turcima.

Možemo s velikom vjerojatnošću tvrditi da je slično stanje vladalo i na području na kojem se nalazila župa u

[36] Nav. dj., 88.

Ratkovici. Na njezino ime ponovno ćemo naići tek u drugoj polovici 17. stoljeća, kad su Turci već stotinu godina gospodarili ovim krajem. Ratkovica u to vrijeme postaje važna župa, za koju se otimlju bosanski biskupi i velički franjevci, a kasnije i zagrebački biskup. Izvješća više puta spominju župu u Ratkovu potoku. God. 1647. i 1655. spominje je bosanski biskup fra Marijan Maravić u opisu svoje biskupije, g. 1660. opisuje je u svom izvješću zagrebačkom biskupu Petar Nikolić, spominjući i ime njezina župnika **fra Antuna od Rame**, a g. 1673. o njoj piše i bosanski biskup fra Nikola Ogramić (Olovčić). Izvješća iz g. 1688. i 1695. spominju župnika fra Jakoba iz Radovanaca.[37] Vizitator Petar Nikolić spominje u svom izvješću da je u župi Ratkov Potok nekad bio velik broj kršćana, ali da su mnogi zbog nemira i ratnih tjeskoba napustili župu i pobjegli u druge krajeve. To su isto učinili i kršćani iz susjednih župa. Veliko prostranstvo ove župe nastalo ratnim pustošenjem zahtijevalo je da njezino središte bude u sredini preostalih ili novonastalih naselja. Sačuvana crkva na Dubovcu kraj sela Siča bila je za to najpogodnija. U to se selo preselila župa iz Ratkovog Potoka, koja se od g. 1730. spominje samo kao filijalna kapela, i tu je ostala do g. 1774., kad se kako smo već naglasili, preselila u novo naselje — Novu Kapelu. Župi Siče-Dubovac pripalo je područje koje danas zapremaju četiri župe: Nova Kapela, Gor. Lipovac (Matičević), Štivica i Vrbova.

Ali pogledajmo najprije sudbinu župe Ratkov Potok nakon pada Slavonije pod tursku vlast!

3. Župa Ratkov Potok (Ratkovica) od pada pod tursku vlast do oslobođenja

Turci potječu iz velike turkestanske nizine istočno od Kaspijskog mora, odakle su se pod vodstvom Osmana (1288-1326.) preselili u Malu Aziju, dobivši tu po svom vođi ime — Osmanlije. Kada je g. 1354. u njihove ruke palo Galipolje, nazvano »ključem Carigrada i cijele Europe«, a stotinu godina kasnije i sam grad Carigrad, Turci su odlučili osvojiti

[37] J. FERMENDŽIN, **Acta Bosnae** (Zagreb 1892.) 522.

i zapadnu Europu. Jedna za drugom padale su pod naletom velike turske vojske, dobro organizirane, vrlo pokretne i zadojene vjerskim fanatizmom, Bugarska i Srbija. G. 1463. i Bosna »šaptom pade«, ne pruživši gotovo nikakav otpor osvajačima. Razdirana unutrašnjim vjerskim sukobima zbog bogumila ili »bosanskih krstjana« i oslabljena zbog nesloge velikaša, nije bila u stanju oprijeti se neprijatelju, iako su za to, zbog povoljne konfiguracije zemljišta i čvrstih utvrda, postojali dobri uvjeti. Tako su se Turci pojavili na jugoistočnim granicama Hrvatske, osvojivši najprije Slavoniju i zaustavivši se na udaljenosti od nekoliko desetaka kilometara od Zagreba. Hrvati su u to vrijeme pokazali veliko junaštvo, braneći lavljom hrabrošću svaku stopu svoje domovine, koja se tako smanjila da su je sami nazvali »reliquiae reliquiarum« ili »ostaci ostataka nekoć slavnog hrvatskog kraljevstva«. Stojeći na braniku svoje domovine, oni su Turcima spriječili daljnja osvajanja i tako spasili Zapadu kršćansku vjeru i kulturu. Zato su ih pape i nazvali »predziđe kršćanstva«. Ali taj naslov stajao je hrvatski narod potoke krvi, stotine tisuća mrtvih i otjeranih s domaćih ognjišta, bez nade u povratak. Slavonija, nekoć cvatuća hrvatska pokrajina, gotovo je pretvorena u pustoš. Oni rijetki koji su ostali na rodnoj grudi bili su predani na milost i nemilost turskih gospodara, a jedini način da se sačuva teško stečena imovina i bolji socijalni položaj sastojao se u prihvaćanju islama. Samo u brodskom i požeškom kraju u drugoj polovici 16. stoljeća prešlo je na islam oko 40.000 starosjedilaca.[1] Na ostala opustjela područja Slavonije Turci su doselili pravoslavne Srbe.

Turci su Slavoniju osvajali postupno, služeći se pri tom smišljenom ratnom taktikom. Na područje koje su namjeravali osvojiti slali su najprije vrlo pokretne konjičke čete, koje su pljačkale nezaštićeno stanovništvo i palile sela. Preplašeni seljaci napuštaju svoje kuće i bježe u zapadnu ili sjevernu Hrvatsku, šireći na bijegu paniku i famu o nepobjedivosti turske vojske. Plemići su tako ostajali bez hrane i poreznih obveznika. Pomoć banske ili kraljevske vojske stizala je obično prekasno. Tako već sredinom 15. stoljeća

[1] J. BUTURAC, **Katolička crkva u Slavoniji za turskoga vladanja** (Zagreb 1970.) 24.

Turci u jednom pljačkaškom naletu dolinom Rešetarice pustoše benediktinsku opatiju Rudinu kod Požege.

Pravo osvajanje Slavonije započelo je početkom 16. stoljeća za vladanja slabih hrvatsko-ugarskih kraljeva Vladislava II. (1490 - 1516.) i Ljudevita II. (1516 - 1526.). Nakon strašnog poraza hrvatske i mađarske vojske na Mohačkom polju g. 1526. i pogibije kralja Ljudevita II. plemstvo je započelo s novom svađom zbog osobe novoga kralja. Jedni su bili za Ferdinanda Habsburgovca, člana moćne dinastije, koja je vladala Njemačkom i Španjolskom, a drugi su bili na strani domaćeg velikaša Ivana Zapolje, spremni da svoje zamisli ostvare i turskom pomoći. Nesloga je tako oslabila otpornu snagu naroda da su Turci gotovo bez pravog otpora osvajali kraj za krajem. God. 1528. turski su konjanici pustošili naselja oko požeške tvrđave, a samo tri godine kasnije zauzimaju Kobaš, prodiru na Keglevićeve posjede oko Bijele Stijene i odvode u ropstvo oko 10.000 ljudi. Slijedeće godine prodiru bosanski Turci preko Kobaša i dolinom Orljave u požešku županiju odvodeći sa sobom ljude i stoku. Povlačenje vojske Sulejmana g. 1532. nakon neuspjelog pohoda prema Beču, na kojem ga je u gradu Kiseku zaustavio Nikola Jurišić, donijelo je požeškom kraju veliku nesreću. Popaljena su mnoga sela, a oko 50.000 Hrvata odvedeno je u tursko ropstvo.[2]

Kako su se pokreti turske vojske prema Požegi uglavnom odvijali dolinom rijeke Orljave i područjem koje je obuhvaćala župa Ratkovica, posve je razumljivo da su vjernici župe Ratkovog Potoka i okolnih župa i najviše stradali. Sudbonosna godina za župu u Ratkovici postala je 1536., kad je bosanski Huzref-beg preko Broda i Kobaša provalio u Slavoniju i zauzeo između ostalog **Dubovac,** Pleternicu i Drenovac. Cijeli taj kraj od Broda do Cernika bio je tako uznemiren da su plemići ostavljali svoje posjede i bježali pred Turcima. U Brodu su Turci izdali proglas o slobodi seljaka, nakon čega je u brodskoj Posavini i u susjednim krajevima oko 40.000 Hrvata katolika pristalo uz Turke i prešlo na islam. Surovanje Zapoljine stranke s Turcima urodilo je tako neželjenim posljedicama. U siječnju g. 1537. pada i Požega u turske ruke. Vrlo brzo nakon toga Turci zauzimaju

[2] J. BUTURAC, nav. dj., 21.

i ostale gradove u Slavoniji, nastavljajući prodor prema Zagrebu. God. 1552. osnovali su u Čazmi sandžak, koji im je trebao služiti kao odskočna daska na putu prema Zagrebu, Varaždinu i Križevcima. Međutim, zadovoljni dosadašnjim naglim uspjesima, Turci odustaju od daljnjeg prodiranja prema zapadu, razaraju Čazmu, sjedište sandžaka najprije prenose u Pakrac, a onda u Cernik. U to se vrijeme javlja i prvi plan o uređenju stalne vojske ili krajine za obranu Hrvatske od Turaka. Svojom herojskom smrću u Sigetu g. 1556., kad je zaustavio veliku sultanovu vojsku, hrvatski junak Nikola Šubić Zrinski pokazao je da se mogu spriječiti daljnji turski prodori. Za to je bilo potrebno urediti vojnu granicu između slobodne Hrvatske i turske Slavonije, koja je nakon nekoliko neuspješnih pokušaja uspostavljena g. 1578. Ali ona još nije bila stalna. Tek nakon mira sklopljenog u Žitvi g. 1606. došlo je do stalne hrvatsko-turske granice, koja se protezala od Topolovca kraj Siska, preko Moslavačke gore do Orlovca, gdje je prelazila rijeku Česmu, a onda je između Rače i Zdenaca, Črešnjevine i Grabrovnice, Kalinovca i Kloštra dolazila na Dravu.[3] Granicu je činio širok nenaseljeni pojas, kako bi se stanovništvo na jednoj i na drugoj strani moglo lakše braniti od čestih pljačkaških upada vojske.

Osvojivši Slavoniju, Turci su u njoj uredili vojničku i građansku upravu. Slavonija je bila podijeljena na tri sandžaka: na požeški, srijemski i na već spomenuti cernički. Budući da je prilikom osvajanja Slavonije velik broj stanovništva pobjegao ili bio odveden u ropstvo, Turci su nastojali na opustošena zemljišta dovesti novo stanovništvo. Hrvati koji su prihvatili islam obično su dolazili u gradove i tu ili naseljavali napuštene kuće ili su gradili nove. Zbog toga se broj gradskog stanovništva vrlo povećao. Raspolažući podacima o stanovništvu Slavonije do g. 1660., možemo zaključiti da je do toga vremena vrlo mnogo Hrvata katolika napustilo dolinu donje Orljave od Ratkovice prema Savi i pobjeglo u smjeru koji nam nije zabilježen. U to je vrijeme župa Ratkovica izgubila mnogo vjernika koji su napustili svoja ognjišta, tražeći u drugim krajevima mir i sigurnost. Inače o stanovništvu Slavonije u drugoj polovici 16. stoljeća zna-

[3] J. BUTURAC, nav. dj., 23.

demo vrlo malo. U arhivu predsjedništva vlade u Carigradu postoje, doduše, četiri katastarska popisa požeškoga sandžaka (1545, 1565, 1569, 1579.), ali do danas nisu nažalost objavljeni.[4] Iz tog razdoblja nije se ni u domaćim, a niti u rimskim arhivima sačuvao nijedan popis slavonskih župa i sela. Da je ovdje ipak postojalo hrvatsko katoličko stanovništvo, ispovijedalo svoju vjeru, pohađalo crkve i pristupalo sakramentima, saznajemo iz putovanja biskupa i misionara tim područjima, kao i iz činjenice da u to vrijeme ovdje postoje mnogi samostani. Najvažniji crkveni povijesni dokumenat toga vremena je pismo slavonskih svećenika iz sedam župa sa sinode u Bajincima (Srijem) u kolovozu g. 1581., među kojima se spominje župnik fra Marko iz Vrčin-Dola.[5]

Vrlo brojna i prilično iscrpna izvješća posjedujemo o stanovništvu Slavonije u 17. stoljeću. Osobito su važna izvješća nekoliko biskupa:

1. **Franjo Baličević,** g. 1596 - 1599. obavio je kanonski posjet Požegi, Velikoj i Našicama i o tome poslao u Rim g. 1600. izvješće.[6]

2. **Toma Ivković,** skradinski biskup i administrator Bosne, krizmao je od g. 1626 - 1630. u župama srednje Slavonije i o tome napisao izvješće s brojnim brojčanim podacima.[7]

3. **Jeronim Lučić,** biskup, obavio je g. 1637. kanonski posjet župama u okolici Đakova, Našica i Požege u pratnji svog tajnika i rođaka fra Ivana Mihajlovića Požežanina i o tome napisao izvješće.[8]

4. **Fra Marijan Maravić, bos. biskup,** donosi također vrlo zanimljivo izvješće iz g. 1650. i 1655. o župama srednje Slavonije.[9]

[4] J. BUTURAC, nav. dj., 26. — **Historija naroda Jugoslavije, II** (Zagreb 1959.) 213.

[5] E. FERMENDŽIN, **Acta Bosnae** (Zagrabiae 1892.) 318.

[6] KARLO HORVAT, **Monumenta historica novam historiam Bosnae et provinciarum vicinarum illustrantia:** Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine (Sarajevo 1909.) 69 - 70.

[7] KRUNOSLAV DRAGANOVIĆ, **Izvješće fra Tome Ivkovića:** Croatia sacra, VII (Zagreb 1934.) 65 - 78.

[8] J. BUTURAC, nav. dj., 27 prema Arhivu Kongregacije De Propaganda fide (Rim) Visite e Collegi vol. XVII, fol. 178 - 181.

[9] E. FERMENDŽIN, nav. dj., 478.

5. No najznačajniji je onaj popis koji je g. 1660. sastavio fra **Petar Nikolić Požežanin,** vikar zagrebačkog biskupa u Slavoniji. Zbog svoje važnosti on je dosada objavljen već tri puta.[10]

6. Nekoliko vrijednih podataka nalazimo i u prikazu bosanskog biskupa **Nikole Ogramića Olovčića** iz g. 1672 - 1673.[11]

Za povijest župe Ratkovica manje je važna biografija Bartola Kašića i izvješća apostolskog vizitatora i srijemskog biskupa Masarecchija.[12]

Hrvatsko katoličko stanovništvo u Slavoniji za turskoga vladanja okupljalo se oko svoja tri duhovno-vjerska središta:

1. Požeška kotlina i susjedna Posavina bila je okupljena oko franjevačkog samostana u **Velikoj.**

2. Kraj oko Našica, Virovitice i Đakova bio je povezan uz samostan u **Našicama.**

3. Okolicu Valpova i Srijem najprije su pastorizirali franjevci iz samostana u Šarengradu, a u 17. st. svećenici biskupskog vikara srijemske biskupije, koji je stolovao u **Nijemcima.**

Dok su u prvom i drugom području duhovnu pastvu isključivo vršili franjevci iz samostana Velika i Našice, u trećem je području u tome podjednako sudjelovalo uz franjevce i svjetovno svećenstvo. Kao što smo već rekli, a tijekom daljnjega razlaganja to ćemo i opširnije vidjeti, o vršenju biskupske službe vladao je na tom području stogodišnji spor. U svom razlaganju posvetit ćemo najviše pažnje prvom području, u kojem je bila smještena župa Ratkovica.

Fra Franjo Baličević (1588 - 1615.), bosanski biskup, dobio je od Sv. Stolice ovlaštenje koje su već od sredine 16. stoljeća imali bosanski biskupi, da vrši biskupsku vlast u svim susjednim zemljama koje se nalaze pod turskom vlašću,

[10] E. FERMENDŽIN, nav. dj., 492 - 498. — TADE SMIČIKLAS, **Dvijestogodišnjica oslobođenja Slavonije, II** (Zagreb 1891.) 7 - 14. — JANKO BARLÈ, **Popis župa u donjoj Slavoniji** od god. 1660.: Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arhiva (Zagreb 1907.) 161 - 172.

[11] JULIJAN JELENIĆ, **Spomenici kulturnoga rada bosanskih franjevaca:** Starine JAZU 36 (1918.) 144 - 146.

[12] Usp. J. BUTURAC, nav. dj., 27.

a nemaju vlastitog biskupa, odnosno imaju samo naslovne, ali nemaju rezidencijalne biskupe. Zbog toga su biskupijske granice brzo **zaboravile**, a kao posljedica pojavio se trajni spor zbog biskupijskih granica, koji posebno vrijedi za područje oko Požege, Velike i Našica. Među župama koje posebno prisvaja bosanski biskup nalazi se uz Požegu, Selce, Dragotin, Garčin i **Ratkov Potok.** Franjo Baličević posjetio je g. 1596 - 1599. Požegu, samostane i župe u Velikoj i Našicama, dijelio je potvrdu, redio svećenike i župnicima davao savjete. Nakon 60 godina turskoga vladanja u Slavoniji to je prvi siguran slučaj da jedan biskup vrši svoju vlast u tim krajevima. Prema Baličevićevu izvješću Požeška je župa na kraju 16. stoljeća brojila 5.000 duša, a obuhvaćala je sva katolička sela na desnoj obali Orljave od Pavlovaca do Pleternice, kao i neka sela na lijevoj obali te rijeke, ukupno 30 sela. Ovdje valja napomenuti da je prema podacima iz 16. i 17. st. Požeština uvijek imala samo tri popunjene župe: **Požegu, Veliku i Vrčin-Dol.** Posebno iznenađuje značajnost župe Vrčin-Dol, čije se središte nalazilo u najmanjem i najzabitnijem selu u Dilj-gori. Razloge tome treba tražiti u činjenici da su se Turci zadržavali u gradovima, na cestama i u ravnici, a da je ovo skrovito mjesto među brdima i šumama pružalo upravo idealno skrovište progonjenim katolicima. Nasuprot općim progonima katolika u turskom carstvu požeški su katolici za vrijeme Turaka ipak imali povlastice. Tako su mogli imati svoje posebne suce i činovnike, a na njihovo područje bilo je zabranjeno naseljavati se pravoslavnima i kalvinima. U takvim prilikama došle su do izražaja neke požeške trgovačke obitelji, iz kojih su potekla četiri biskupa i nekoliko uglednih slavonskih franjevaca, među kojima su se posebno istakli Petar Nikolić i Luka Ibrišimović. Župničku službu vršili su do sredine 17. stoljeća svjetovni svećenici, a nakon toga su župu preuzeli franjevci.[13]

Za povijest župe u Ratkovici od posebne je važnosti samostan i župa u **Velikoj.** Iz veličkog su, naime, samostana franjevci odlazili nedjeljom i blagdanima u neka sela veličke župe i tu u trošnim i napola srušenim crkvama služili misu, propovijedali i dijelili sakramente. Jedno izvješće iz g. 1623.

13 J. BUTURAC, nav. dj., 28 - 30.

govori da je samostan upravljao s devet župa: kapela Požega, Pleternica, **Ratkov Potok,** Brod, Dubovik, Vrhovina, Kutjevo, Cernik, Posavlje (ili Lužani?) i Garčin.[14]

Velički je samostan vršio župničku službu u selima ispod Papuka i Krndije, u sjeveroistočnom dijelu Požeške kotline od Poljanske do Kutjeva i Čaglina. Prema navedenim izvorima i na temelju broja potvrđenika velički je samostan vršio župničku dužnost u 28 sela, u kojima je živjelo oko 3.500 vjernika. Samostan je možda osnovan g. 1575., kad su se požeški franjevci preselili u Veliku da bi se što bolje zaštitili od turskih zuluma. Crkva i samostan bili su dobro utvrđeni i mogli su odolijevati napadima i veće vojske, što je pokazala i g. 1690/1., kad su se franjevci dulje vrijeme uspješno odupirali turskoj vojsci, koja je tada ponovno zauzela Požegu. U veličkom samostanu boravilo je do 30 franjevaca. Tu je postojao novicijat i gimnazija koja je imala 40 đaka.[15] Velički su franjevci zajedno s Požežanima nastojali dobiti svog biskupa administratora i odijeliti se od bosanske franjevačke provincije. U tome, međutim, nisu uspjeli. Iz veličkog samostana potječu i dva vikara zagrebačkog biskupa za Slavoniju, i to fra Petar Nikolić (1658 - 1675.) i fra Luka Ibrišimović (1675 - 1698.). U veličkoj crkvi našli su svoje posljednje počivalište i tri biskupa: bosanski biskup Toma Mrnavić († 1644.), beogradski biskup fra Marin Ibrišimović Požežanin († 1650.) i drugi beogradski biskup fra Matej Benlić († 1674.).

Proučavajući hrvatska migraciona kretanja u tri spomenute župe Požeške kotline, J. Buturac je došao do zaključka da je potkraj turske vladavine Požeška kotlina brojila oko 10.000 katolika, oko 20.000 muslimana i oko 2.500 pravoslavaca. Katolici i muslimani od Save do Papuka govorili su jednako, tj. hrvatskom ikavštinom i posavskim naglaskom. Zanimljivo je da Hrvati katolici u selima od Stražemana do Kutjeva i danas imaju isti naglasak kao Posavci od Nove Gradiške do Vrpolja. Razlog tome treba tražiti u činjenici da se nakon oslobođenja Slavonije među njih doselilo malo

14 BAZILIJE PANDŽIĆ, **Relatio de provintia Bosnae Argentinae O. F. M. an. 1623. S. Congregationi de Propaganda fide exhibita:** Mandićev zbornik (Rim 1965.) 222 - 223.

15 J. BUTURAC, nav. dj., 31.

doseljenika iz Bosne i Like. Hrvati, međutim, oko Požege, Pleternice i Pož. Sesveta govore danas bosanskim i ličkim naglaskom jer se u te krajeve nakon g. 1690. doselio velik broj Hrvata, Bošnjaka i Ličana. Pravoslavni Srbi doselili su se uglavnom na napuštena hrvatska mjesta u sjeverozapadnom kutu Požeške doline, naslanjajući se na Srbe oko Voćina i Pakraca u tzv. »Maloj Vlaškoj«. Tu je, naime, u 16. st. u manastiru Orahovica našla svoje sjedište obnovljena pećska patrijaršija, kad je patrijarh Makarije osnovao požeško-cerničku eparhiju. Tako su se Srbi na svojim putovanjima dolinom Orljave zaustavili i u Ratkovici, gdje su ostali do danas.

Govoreći o franjevcima iz Velike, rekli smo da su obavljali župničke dužnosti po nedjeljama i blagdanima u okolici Velike. Međutim, oni su bili i stalni dušobrižnici u pojedinim župama cerničke i brodske Posavine. Iz izvješća T. Ivkovića (1626 - 1630.), J. Lučića (1638.) i posebno Petra Nikolića (1660.) saznajemo o broju potvrđenih u pojedinim župama, o selima u kojima se nalaze župe i župne crkve ili kapele, i tko su župnici. Sva tri izvješća dokazuju da su katolici u slavonskoj Posavini bili prilično brojni i gusto naseljeni.

Fra Toma Ivković, skradinski biskup, bio je g. 1625. imenovan administratorom Bosne. On obavlja biskupsku službu u zapadnoj Slavoniji. Rodio se u Fojnici (1575.). Sam sebe naziva biskupom Bosne i Đakova, a čini se da je najviše stanovao u Požegi. U vremenu od 1626. do 1630. T. Ivković je uz pogibao života obišao oko 300 sela i gradova između Save i Drave, a među njima i 30 slavonskih. Krizmao je 34.870 osoba, uglavnom odraslih.[16]

Fra Jeronim Lučić rodio se u okolici Vareša oko g. 1575. Djelovao je u Našicama kao gvardijan. G. 1634. bio je imenovan apostolskim vikarom i administratorom Bosne i Slavonije. On je u jesen g. 1637. i u proljeće 1638. obavio kanonsku vizitaciju i dijelio krizmu u većem dijelu bosanskih i slavonskih župa i o tom svom putovanju sastavio izvješće, koje je po prvi put u većem izvatku objavio J. Buturac.[17]

---

[16] K. DRAGANOVIĆ, **Izvješće fra Tome Ivkovića:** Croatia sacra, VII. (1934.) 74 - 78.

[17] J. BUTURAC, nav. dj., 86 - 87.

Fra Petar Nikolić Požežanin, vikar zagrebačkog biskupa in spiritualibus za Slavoniju, imenovan na tu dužnost g. 1658., rodio se oko g. 1607. u Požegi. Bio je gvardijan u Velikoj. Nikolićevim imenovanjem za vikara htio je zagrebački biskup učvrstiti svoju vlast u Slavoniji i smiriti ogorčenje protiv bosanskog biskupa Marijana Maravića, koji je imao pravo vršiti biskupsku vlast u srednjoj Slavoniji, ali je nije vršio, jer ga franjevci i vjernici nisu htjeli priznati svojim biskupom. Njihove su simpatije bile na strani beogradskog biskupa Mateja Benlića. Kad mu je Sv. Stolica zabranila da ovdje vrši biskupsku vlast, slavonski su franjevci priznali zagrebačkog biskupa za svog crkvenog poglavara. On je nato imenovao fra Petra Nikolića za svoga vikara u Slavoniji. Vikar je imao dužnost pohađati župe i pravo pozivati bilo kojeg biskupa da redi klerike. 28. svibnja 1660. g. sastavio je fra P. Nikolić popis onih slavonskih župa koje po njegovu mišljenju pripadaju zagrebačkoj biskupiji, a to je cijela srednja Slavonija s velikim područjem srednjovjekovne pečujske biskupije.[18]

Promotrimo sada što pojedina izvješća govore o župi Ratkov Potok, odnosno o mjestima koja su kasnije pripadala župi Siče ili koja danas pripadaju župi Nova Kapela.

T. Ivković je krizmao u slijedećim posavskim selima:
(u zagradama je naveden broj potvrđenih)

1. Dragotin i Svetoblažje (1204)
2. Garčin (585)
3. Vrhovina (880)
4. Brod (1005)
5. Cernik (974)
6. Striževac (700)
7. Štivica (260)
8. **Lužani (1128)**
9. Drinovci (970)
10. Bučje (594)
11. Oriovac (163)
12. Rastić (650)

---

[18] JANKO BARLÈ, **Popis župa u donjoj Slavoniji od god. 1660:** Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arhiva (Zagreb 1907.) 161 - 172. — E. FERMENDŽIN, **Acta Bosnae** (Zagreb 1892.) 492 - 498. T. SMIČIKLAS, **Dvijestogodišnjica oslobođenja Slavonije, II** (Zagreb 1891.) 7 - 13.

Iznenađuje što među nabrojenim selima nema Ratkovog Potoka ili Ratkovice. Zašto? J. Buturac smatra da izostavljanje Ratkovice, Dubovca i Dubovika znači da biskup ili nije dospio obići sva važnija katolička sela ili su se potvrđenici jednoga kraja zbog posebnog razloga morali skupiti na jednome mjestu, tj. u samo prije nabrojenim selima.[19] Po našem mišljenju potvrđenici iz Ratkovice skupili su se u župi **Lužani.** Da li je u to vrijeme Ratkovica ostala bez svoga svećenika, ili je crkva bila oštećena, ili je neposredna opasnost od Turaka zahtijevala da se potvrda vjernika iz Ratkovice obavi na nekom sigurnijem mjestu? Sve to ostaje tajna. Zašto, međutim, tvrdimo da je potvrda obavljena u Lužanima? To zaključujemo iz činjenice da su Lužani te godine imali najveći broj potvrđenika, čak 1128, a ta je župa bila relativno malena. Samo 8 godina kasnije biskup Jeronim Lučić potvrdit će u Lužanima 445, a u župi Ratkov Potok 345 vjernika, dok je broj krizmanika u ostalim župama približno jednak kao i g. 1626 - 1630. To znači da su se potvrđenici iz Ratkovice te godine, iz nama nepoznatih razloga, skupili u župnoj crkvi u Lužanima, koja im je bila najbliža i najpristupačnija. Kako je narod župe Ratkovice dočekao biskupa u tim teškim vremenima, možemo razabrati iz izvještaja biskupova tajnika fra Ivana Požežanina, koji je zapisao da su vjernici biskupa, koji je prešao Savu 20. listopada 1637. g. i došao u Sikirevce, dočekali »maxima cum devotine, exeuntes obviam nobis, cum canticis, laudibus spiritualibus et processionibus«, tj. »s najvećom pobožnošću, dolazeći nam u susret s popijevkama, duhovnim pjesmama i s procesijama«.[20] Tako je to vjerojatno bilo i u Ratkovici. Pošto je u Požegi proveo cijelu zimu, biskup je nastavio krizmati u Velikoj, gdje se skupilo 35 franjevaca. Nakon toga je nastavio kanonski pohod u Bučju, Brčinu, Duboviku, Garčinu, Vrhovini, Brodu, 15. svibnja je bio u Lužanima, a 17. svibnja posjetio je **Ratkov Potok.** Pošto je obišao Cernik, prešao je kod Svinjara (Davora) Savu i nastavio put prema Banjoj Luci. Ime župe Ratkov Potok spominje se i u pismu Kongregaciji za širenje vjere, u kojem se biskup J. Lučić tuži da su mu oduzete župe određene za biskupsku menzu,

19 J. BUTURAC, nav. dj., 35.
20 J. BUTURAC, nav. dj., 86.

tj. za uzdržavanje biskupa. Moli sv. Stolicu da mu dodijeli stalnu godišnju potporu jer mu župnici i franjevci uskraćuju uzdržavanje. Dana 29. travnja 1639. on potpisuje u Požegi izjavu da su se prije pedeset godina škole za mladež u veličkom i našičkom samostanu uzdržavale prihodima ovih župa: Požega, **Ratkov Potok,** Garčin i Dragotin. Kasnije su bosanski biskupi prisvojili sebi prihode tih župa za svoje uzdržavanje. J. Lučiću slala je Sv. Stolica nakon toga od vremena do vremena u ime potpore 100 škuda.[21] Prema tom dokumentu župa Ratkov Potok već je oko g. 1585. bila određena da svojim prihodima omogućava redovito odvijanje škole za mladež u veličkom i našičkom samostanu. Međutim, kao što smo već naglasili, odsad će bosanski biskupi i administratori pokušati da prihode župe Ratkov Potok, zatim Selca, Dragotina, Garčina i Požege prisvoje sebi u ime uzdržavanja biskupske menze. Zahvaljujući tom sporu, ime Ratkov Potok pojavljivat će se tijekom vremena vrlo često, dok pitanje razgraničenja između đakovačke i zagrebačke te pečujske biskupije ne bude konačno riješeno.

Generalni vikar zagrebačke biskupije za Slavoniju fra **Petar Nikolić** opisuje u svom izvješću g. 1660. zagrebačkom biskupu Petru Petretiću između drugih i devet katoličkih župa u Posavini koje su pripadale veličkom samostanu. Kad je došlo do spora o biskupskim granicama između zagrebačkih biskupa Aleksandra Mikulića i Stjepana Seliščevića s bosanskim biskupom Fra Nikolom Ogramićem Olovčićem, pozivali su se zagrebački biskupi na taj popis župa da bi dokazali svoje pravo. On je posebno značajan za župu Ratkov Potok jer je to dosad prvi potpuniji opis župe sa župnom crkvom, filijalnim crkvama, a donosi i ime župnika. Donosimo ga u cijelosti u prijevodu:

> »U župi Gratkov Potok bilo je mnogo kršćana, ali su se zbog sadašnjih ratnih nevolja i teškoća već odselili na druga mjesta i pobjegli. Slično su pobjegli u druge krajeve i (kršćani) iz mnogih drugih župa. U rečenoj župi nalaze se 4 crkve sagrađene od kamena. Prva se nalazi na mjestu zvanom **Dubovac** pod naslovom Blažene Djevice Marije. Druga se nalazi u **Oriaviczi**

21 Nav. dj., 87.

pod naslovom sv. Luke. Treća sv. Jurja u **Vrbovi.** Četvrta pod imenom sv. Mihaela u **Grathopotochu.** Od tih su crkava braća našega reda dvije nedavno sagradili od temelja, i to fra Petar, a dvije druge su također već prije sagradili naši oci. Rečene crkve su opskrbljene oltarima i slikama i drugim nužnim stvarima potrebnim za službu, a službu župnika ondje obavlja velečasni otac fra Andrija iz Rame.«[22]

Kao što smo već prije naglasili, a to posebno potvrđuje ovo izvješće, župa Ratkov Potok bila je vrlo prostrana i gusto naseljena. Ona je obuhvaćala područje od Ratkovice do Save, od Orljave do Lipovca (Orljavica) i od Vrbove do Štivice. Međutim, oko g. 1660., pa zatim 1687 - 1691. mnogo se ljudi odavde odselilo u druge krajeve. Prema podacima iz g. 1673. župa je imala 2.600 stanovnika. Sigurno je da ih je prije bilo kudikamo više. Najviše je stradalo mjesto Ratkovica, koje je u srednjem vijeku, kao i za čitavo vrijeme turskog vladanja, bilo središte župe. Na temelju dokumenata možemo rekonstruirati i imena prvih poznatih župnika župe u Ratkovu Potoku:

1. Fra Martin (1332 - 1337.)
2. Fra Gabrijel iz Kreševa s pomoćnikom (1637.)
3. Fra Petar (1650.)
4. Fra Luka Ibrišimović Sokol (1653 - 1655.)
5. Fra Antun iz Rame (1660.)
6. Fra Jakob iz Radovanaca (1688 - 1695.).

Prema izvješću iz g. 1673. župnik je za svoje stanovanje i službu imao župnu kuću.[23]

Nikolićevo izvješće spominje i župu **Lužani,** koja je obuhvaćala prostor od Oriovca do Kobaša s obje strane Orljave, a imala je samo jednu crkvu pod imenom Blažene Djevice Marije na nebo uzete. Prema drugim izvorima, ta se crkva nalazila na mjestu zvanom Kloštar, gdje se kratko vrijeme

22 J. BARLÉ, nav. dj., 167. — E. FERMENDŽIN, nav. dj., 494. — T. SMIČIKLAS, nav. dj., II 9.

23 J. BUTURAC, nav. dj., 37, prema Arhivu Kongr. De Prop. fide (Rim) S.C. I serie Bosnia, vol. 2, fol. 340 rv. Možda se župni dvor nalazio malo niže od crkve, na mjestu koje narod danas naziva Popovka. To je zemljište od pamtivijeka pripadalo župnoj crkvi.

nalazio nekada franjevački samostan. Župničku službu obavljao je g. 1638. Šimun Vardo, a g. 1660. fra Jakob Požežanin.[24]

Prema broju potvrđenih iz 17. stoljeća vidi se da je Posavina od Cernika do Broda bila gusto naseljena, imala je 10 župa, 13 svećenika, 26 crkava. Iako je, prema tome, vrlo teško odrediti broj katolika u tim krajevima potkraj turske vladavine, ipak je najvjerojatniji proračun J. Buturca da je Posavina u to vrijeme brojila oko 20.000 Hrvata katolika, oko 15.000 muslimana i vrlo mali broj pravoslavnih Srba.[25] Tek će rat za oslobođenje Slavonije i velike demografske promjene nakon toga pogoditi ovaj kraj, a posebno samo sjedište župne crkve u Ratkovici, koja će opustjeti i na čija će se napuštena ognjišta doseliti pravoslavci. Inače je cerničko-brodska Posavina imala za vrijeme turskog vladanja u Slavoniji i razmjerno najbolje sačuvano hrvatsko katoličko stanovništvo, a to je slučaj i danas. Pravoslavni Srbi najviše su se naselili u pakračko-voćinsku krajinu, kamo su počeli dolaziti već g. 1540. Taj se kraj po tome i nazvao »Mala Vlaška«. Na turskoj granici prema Hrvatskoj oni su kao martolozi služili u turskoj vojsci, uživajući na tom području posebne privilegije.[26] Turske su vlasti tijekom vremena dovodile u prazna sela uz hrvatsku granicu i druge Srbe, stočare iz Bosne, povjeravajući im martološku službu.

Pogledajmo sada ukratko tko je imao jurisdikciju u župi Ratkov Potok za vrijeme turske vlasti u Slavoniji, zašto je dolazilo do sukoba između biskupa i franjevaca, i kako je spor oko biskupskih granica konačno riješen. Taj nas problem posebno zanima jer je u njemu jednu od odlučujućih uloga odigrao i nekadašnji župnik u Ratkovu Potoku, poznati borac za oslobođenje Požege od Turaka, fra Luka Ibrišimović Sokol.

Već smo spomenuli da su biskupsku vlast u Slavoniji za vrijeme turskoga vladanja vršili djelomično **bosanski biskupi**

24 J. BUTURAC, nav. mj.

25 J. BUTURAC, nav. dj., 54.

26 Naziv »martolog« potječe od novogrčkog »hamartolos«, što znači grešnik. Tako su u 16. i 17. st. Turci nazivali pravoslavne kršćane koji su služili kao vojnici u turskim pograničnim mjestima. Malobrojni Hrvati katolici koji su služili u turskoj vojsci nazivali su se »predavci«, prema riječi predio ili predjel, koja označuje određeni predio zemlje koji bi zauzvrat posjedovali.

i administratori bosanske biskupije, a djelomično **apostolski vikari i delegati i smederevački ili beogradski biskupi,** kojima je bilo povjereno područje između četiriju rijeka: Save, Drave, Dunava i Tise, te dijelova mađarskih biskupija pod turskom vlašću. Bosanski su biskupi i administratori stanovali u raznim samostanima u Bosni i u Slavoniji, tako u Fojnici, Olovu, Sutjesci i u Velikoj. Beogradski biskupi i administratori boravili su uglavnom u Beogradu i u Velikoj, dok je njihov srijemski vikar stanovao u Nijemcima, gdje je ujedno obavljao župničku službu. Za biskupovanja Tome Ivkovića, skradinskog biskupa, administratora Bosne (1625 - - 1631.) i apostolskog vikara u Bosni (1631 - 1633.), koji je, kao što znamo, krizmao u Slavoniji i u Lužanima krizmanike župe Ratkovica, izdala je Kongregacija za širenje vjere u Rimu dvije odredbe, koje su se odnosile na **biskupijske granice** u Slavoniji.

1. Odredbom od 20. studenoga 1626. g. određeno je da granica između područja bosanskoga i srijemskoga biskupa ima biti Osijek i Tovarnik.

2. Odredba od 11. svibnja 1633. propisuje da granica između područja jednoga i drugoga biskupa bude rijeka Drava, Osijek i zapadna granica Srijema.

Međutim, prilično neprecizno određene granice između pojedinih biskupija u Slavoniji nisu se poštivale. Zato je brzo došlo do sukoba između biskupa zbog vršenja biskupske vlasti u pojedinim spornim župama, među kojima se spominje i Ratkovica. Za vrijeme fra Tome Mrnavića (1640 - - 1643.), rezidencijalnog biskupa bosanskoga, javlja se problem tzv. biskupske menze ili prihoda župa koje su određene za biskupovo uzdržavanje. Kako biskup niti od svojih franjevaca, a niti od bečkog dvora nije primao nikakve novčane pomoći, već su ga uzdržavali rođaci, tuži se, da prihode od župa Požega, Ratkov Potok, Garčin, Dragotin i Selce, određenih za biskupsku menzu, ubiru fra Andrija iz Kamengrada i fra Marin Ibrišimović Požežanin.[27] Teško materijalno stanje ponukalo je biskupa da je g. 1644. tražio od Kongregacije za širenje vjere da odredi 6 župa za njegovo uzdržavanje, i to Ramu, Karaševo i još četiri druge, kao što su to

[27] J. BUTURAC, nav. dj., 89.

imali njegovi prethodnici. A koje su to župe imali njegovi prethodnici, iz dokumenata se ne razabire, osim ako se uzme u obzir izjava biskupa Jeronima Lučića iz g. 1639. u Požegi, u kojoj se navodi da su se prije 50 godina škole u Našicama i Velikoj uzdržavale prihodima župa Požege, **Ratkov Potok,** Garčin i Dragotin. Prihode upravo tih župa kasnije će svojatati bosanski biskupi.

Što su to biskupski prihodi ili biskupska menza? Posebno je pravilo crkvene uprave da svaki »officium«, tj. služba, treba imati i svoj »beneficium« ili prihod. Tako svaki crkveni službenik, biskup, župnik, kapelan, ima pravo na plaću od koje može dolično živjeti. Međutim, često siromaštvo Crkve uvjetovalo je da se službeniku nije moglo dati i ono najnužnije za život. U našim prilikama crkveni su se službenici izdržavali od darova i žrtava svojih vjernika. Vidjeli smo da pojedini biskupi koji su u Slavoniji obavljali svoju službu nisu bili zadovoljni svojim prihodima. Neke je čak uzdržavala vlastita rodbina, a drugi su umirali u krajnjoj bijedi i siromaštvu. Kako je do toga došlo? Franjevačka provincija Bosne Srebrene imala je patronat nad bosanskom biskupijom, tj. predlagala je Sv. Stolici biskupske kandidate za imenovanje, a kad je bila ispražnjena biskupija **(sede vacante)** njome je upravljao franjevački provincijal. S tim je patronatom bila povezana i obveza uzdržavati biskupa, tj. plaćati mu u novcu 200 škuda, osigurati stan i hranu u samostanu za njega, za njegova pratioca svećenika i slugu, te smještaj dva konja. Kako se provincija nije slagala s većinom biskupa, nije im ni davala uzdržavanje. Zato su biskupi tražili da im se dadu prihodi nekih župa u ime biskupske menze.

Marijan Maravić, administrator bosanske biskupije, tvrdi 5. svibnja 1645. da menzi bosanskog biskupa pripada pet slavonskih župa: Požega, **Ratkov Potok,** Garčin, Selci i Dragotin. Zbog toga su se na biskupa naljutili slavonski franjevci i požeški građani, koji su se sakupili u Velikoj, tražeći od Kongregacije posebnog biskupa za Slavoniju, kojega će oni sami uzdržavati.[28] Biskup M. Maravić ostaje, međutim, uporan, ali uporni su i slavonski franjevci. U međuvremenu je Kongregacija donijela odredbu (od 14. siječnja 1648.) da

[28] J. BUTURAC, nav. dj., 184.

vlast bosanskog biskupa obuhvaća područje Bosne do Save, da beogradski biskup upravlja župom Dragotin **in spiritualibus et materialibus,** a s franjevačkim župama u Srijemu i Mađarskoj samo **in spiritualibus,** dok se Slavonija povjerava skradinskom biskupu Pavlu Posiloviću, koji ovdje vrši biskupsku vlast kao apostolski vikar od g. 1648 - 1650. Odredbom iste Kongregacije od 21. prosinca 1650. župe Požega, **Ratkov Potok,** Garčin i Selci povjeravaju se bosanskom biskupu M. Maraviću **in spiritualibus** uz uvjet da te župe daju biskupu kanonsku četvrtinu za njegovo uzdržavanje. Ujedno je određeno da se samostanske škole u Velikoj i u Našicama imaju uzdržavati prihodima drugih župa. Iako je M. Maravić imao pravo vršiti biskupsku vlast u srednjoj Slavoniji, on je ipak nije vršio, jer ga tamošnji franjevci nisu htjeli priznati za svoga biskupa. Od g. 1651 - 1658. tu je biskupsku vlast vršio beogradski biskup Matej Benlić, koji je odlukom Kongregacije od g. 1648. dobio župu Dragotin **in spiritualibus et materialibus** za svoje uzdržavanje, a bosanskom je biskupu stavljeno na dužnost da dokaže da je bosanski biskup nekad vršio vlast nad pet spomenutih župa i tako stekao pravo na prihode. God. 1653. opet se ovdje bore za biskupske prihode M. Maravić i beogradski biskup M. Benlić, koji tvrdi da njegovoj biskupskoj menzi osim Dragotina pripada još drugih pet slavonskih župa, od kojih prihode sebi prisvajaju samostani u Velikoj i Našicama. Franjevci, naprotiv, tvrde da se njihove škole i novicijat u Velikoj uzdržavaju od župa koje Maravić sebi svojata.

Čitav spor bio je povjeren na ispitivanje bečkom nunciju. Franjevci u toj borbi pristaju uz biskupa M. Benlića, a kad je ovome zabranjeno vršenje biskupske službe u srednjoj Slavoniji, oni se obraćaju na zagrebačkog biskupa i priznaju njegovu biskupsku vlast u Slavoniji. Tako se borba za biskupske prihode pretvorila u borbu za biskupsku vlast nad slavonskim župama. Konačno je Kongregacija riješila spor oko biskupskih prihoda samo načelno odredbom od 23. veljače 1660., da su župnici dužni davati doprinos za biskupovo uzdržavanje.[29]

Sa slavonskim se i bosanskim franjevcima za biskupske prihode svađao još više biskup fra **Nikola Ogramić.** On je

[29] J. BUTURAC, nav. dj., 185.

tražio da mu svaka župa dade uskrsno janje (»agnus paschale«), jedan cekin ili škudu (dukat) te jednu i pol škude zbog biskupova poreza Turcima. Kad je g. 1688. Slavonija već jednim dijelom bila slobodna od Turaka i nalazila se pod vlašću kršćanskih vladara, N. Ogramić upozorava slavonske franjevce da pomno ubiru desetinu za biskupa. Iz dokumenata se jasno vidi da je biskup odlučno zahtijevao od župnika i vjernika ono što su dužni dati za uzdržavanje biskupa. Kako je po naravi bio žestok, bezobziran, sa sklonošću pretjerivanja, tražio je više od uobičajenog podavanja da bi dobio bar nešto. Jedno je sigurno: biskup N. Ogramić isto je tako kao i njegovi prethodnici imao vrlo skromne ili nikakve biskupske prihode. Iako redovnik, biskup je prigodom kanonskih vizitacija po župama koje su se nalazile na turskom području zbog životne sigurnosti morao imati tursku pratnju. A ta ga je pratnja sigurno stajala puno novaca. Biskup fra Ivan Mihajlović, koji je putovao bez te zaštite, bio je ubijen. Osim toga, zbog svoga ugleda i nezavisnog položaja prema redovničkim poglavarima biskup je morao raspolagati novčanim sredstvima.[30] Prema dokumentu od g. 1673. njegovi su prihodi izgledali ovako: svaka je župa godišnje za biskupovo uzdržavanje davala 1 cekin i 3 reala, koje je biskup morao plaćati sultanu za slobodan put prigodom vizitacije župa, od carske komore primao je 100 bečkih denara, milostinju prigodom vizitacije, a prigodom krizme po 6 novčića za dječaka i 4 novčića od djevojčica, dok mu je svaki samostan darovao po jedan habit (svećeničko odijelo). K tome su dolazili prihodi od četiriju slavonskih župa, među njima i **Ratkovice,** ali se, nažalost, nigdje ne spominje koliki su zapravo bili prihodi tih župa. Sigurno je da su oni bili prilični, kada se oko tih župa vodila tolika borba. Župa Ratkov Potok bila je, prema tome, još i za turskog vladanja relativno bogata, a vjernici su zdušno, makar i uz velike žrtve, pomagali svoje svećenike i biskupe, koji su im u tim teškim vremenima bili jedina nada i utjeha. Kako već spomenusmo, god. 1673. župa je imala oko 2.600 stanovnika.[31]

[30] Četverogodišnji troškovnik biskupa Nikole Ogramića vidi u J. BUTORAC, nav. dj., 187.

[31] J. BUTURAC, nav. dj., 37.

Za čitavo vrijeme svoga biskupovanja borio se, dakle, Nikola Ogramić za slavonske župe. Njemu je nasuprot stajao zagrebački biskup Martin Borković (1667 - 1687.), a kasnije Aleksandar Mikulić (1688 - 1694.), te Stjepan Seliščević (1694 - 1703.). M. Borković imenovao je g. 1675. bivšeg župnika u Ratkovom Potoku fra Luku Ibrišimovića Sokola za svoga vikara u Slavoniji. Već smo spomenuli da je umjesto M. Maravića, kojega slavonski svećenici i vjernici nisu htjeli priznati za svoga biskupa, u Slavoniji od g. 1651 - 1658. vršio biskupsku vlast beogradski biskup M. Benlić. Kada mu je Sv. Stolica zabranila vršenje te službe, slavonski su franjevci priznali zagrebačkog biskupa Petra Petretića (1648 - 1667.) za svoga crkvenog poglavara, a ovaj je svojim vikarom za Slavoniju imenovao g. 1658. fra Petra Nikolića, uplevši se tako po prvi put u borbu oko slavonskih župa. Njemu je dobro došla i sedisvakancija u bosanskoj biskupiji, kad od g. 1660. do 1669. nitko nije vršio biskupsku službu u srednjoj Slavoniji. Zato je zagrebački biskup mogao još lakše za sebe svojatati Slavoniju, odredivši ondje čak svoja dva vikara, i to već rečenoga fra Nikolića i beogradskog biskupa Benlića.

Borba koja je nastavljena riješena je konačno g. 1701. presudom metropolitanskog suda i kralja Leopolda, po kojoj je zagrebačkoj biskupiji pripalo područje na istoku do Petrijevaca, Drenja, Levanjske Varoši i Lukačeva Šamca. Najviše zasluga za to pa, prema tome, i za povezivanje srednje Slavonije uz Zagreb, što je bilo od neprocjenjivog nacionalnog, kulturnog i političkog značenja za cijelu Hrvatsku, imao je fra Luka Ibrišimović. Zanimljivo je ovdje spomenuti da su u borbi za slavonske župe bosanski i beogradski biskupi uvijek otvoreno spominjali svoje materijalne interese. Zagrebački biskup očito nije imao materijalnih problema, pa ih nije niti isticao. Onaj koji bi trebao biti najzainteresiraniji u toj borbi, pečujski biskup, nije uopće u toj borbi sudjelovao.

Župničku službu u župi Ratkovica obavljali su franjevci, što, međutim, ne znači da je tako bilo po cijeloj Slavoniji. Svjetovnih je svećenika u početku bilo više, ali se njihov broj, posebno za turske vladavine, počeo brzo smanjivati. Krajem 16. stoljeća bilo je u Požegi i okolici još 12 svjetovnih svećenika. Razloge tome opadanju treba tražiti u činjenici što su školovanje i rad svjetovnih svećenika u tim teškim prilikama bili povezani s mnogo većim poteškoćama nego što je to bilo kod franjevaca. Zbog svoje povezanosti u domovini i po svijetu franjevci su se lakše školovali, lakše uzdržavali i lakše popunjavali ispražnjene župe. Osim toga, biskupi franjevci nisu htjeli preporučivati mladiće iz Slavonije i Bosne za studij u talijanskim zavodima. Služeći se stečenim privilegijama, oni su znali pomoću turskih fermana i janjičara zauzeti pojedine župe, pripojiti ih samostanima i tako ih zauvijek učiniti nepristupačnima za svjetovne svećenike. Prema tome ima pravo J. Buturac kada tvrdi »da nije istinita tvrdnja franjevačke historiografije kako su svi svjetovni svećenici odmah nakon turskog osvajanja Slavonije napustili tu zemlju, a franjevci je zauzeli jer je ostala bez svake katoličke dušobrižničke službe.«[32] Bosanski su franjevci već i prije pada Bosne pod tursku vlast prelazili Savu i Dunav i tu osnivali svoje samostane. Za turskoga vladanja za župnike-franjevce bilo je nadležno provincijsko poglavarstvo, koje je prigodom kapitula biralo i predlagalo župnike i kapelane, a biskup ih je potvrđivao. Tako je župa bila ovisna o samostanu kojem je bila dodijeljena. Župa Ratkovica pripadala je samostanu u Velikoj, koji je u nju nedjeljom i blagdanom slao franjevce na ispomoć. Ali vrlo brzo došlo je do sukoba između slavonskih franjevaca i bosanskog biskupa, također franjevca, zbog prihoda pojedinih župa, među koje je spadala i Ratkovica, a koji je okončan tek početkom 18. stoljeća. Govoriti o tome da su samo franjevci bili neustrašivi borci za vjeru u tursko doba bilo bi neznanstveno. Na početku 17. stoljeća brojila je cijela Slavonija oko 50 - 60 svećenika, od kojih je jedna trećina otprilike otpadala na svjetovne svećenike. Na kraju stoljeća jedva da je koji ostao. U redovima svjetovnih svećenika, kao i u redovima franjevaca bilo ih je, kao, uostalom, uvijek, dobrih i loših, bilo je »svjetla i sjene«.[33] Dobri su revno propovijedali, gradili i obnavljali crkve i samostane i vršili svoje dužnosti. Živjeli su u oskudici, tješili i hrabrili narod,

---

[32] J. BUTURAC, nav. dj., 173.

[33] Nav. dj., 176. O položaju katolika pod turskom vlašću vidi KARLO JURIŠIĆ, **Katolička Crkva na biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine** (Zagreb 1972.) 189—204, 216—255., kao i SREĆKO M. DŽAJA, **Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće** (Zagreb 1971.) 164—189.

podržavajući u njemu nadu u bolje dane i skorašnje oslobođenje od okrutne turske vlasti. Mnogi su svećenici ležali u tamnicama, podnosili su različite muke i završavali svoj život na kolcu, ali se nisu dali slomiti, već su svoju vjeru sačuvali do kraja. Ali uz svijetle primjere bilo je i izdaja, loših svećenika, koji su raspušteno živjeli, skitali se bez potrebe naokolo, oženili se i poturčili. Dapače, neki su tužakali biskupe, svoju subraću svećenike, pa čak i papine vizitatore turskim vlastima kao bečke i rimske uhode, samo da bi sebe oslobodili iz tamnice ili od kakve druge nevolje.

Kako su živjeli vjernici? U turskoj je državi katolička vjera bila čas trpljena, čas na najrazličitije načine progonjena. **Krštenje** se obavljalo redovito po kućama, u polju, a rijetko u crkvi. Svećenici su kao misionari putovali od sela do sela, dijeleći sakramenat krštenja. Primalje ili babice često su zbog neznanja krstile u ime sv. Petra i Pavla ili sv. Antuna, pa se svećenici nisu mogli u njih pouzdavati. Zato će kasnije, u 18. stoljeću, služba babice postati crkvenom funkcijom. Ona će morati polagati ispit o krštenju kod župnika. O dijeljenju sakramenta **potvrde ili krizme** već smo govorili. Biskupi su zbog žestokih progona teško i uz opasnost po život dolazili do vjernika. Zato se potvrda dijelila u rijetkim prilikama. Zbog velikih udaljenosti od župne crkve, kao i zbog napadaja Turaka vjernicima je bilo teško dolaziti na **misu.** One su se služile rijetko, često puta u srušenim crkvama, u privatnim kućama, na poljima, u šumama i na grobljima. Vjernici su se redovito jedanput godišnje **ispovijedali** i pričešćivali, a **poputbina** se bolesnicima donosila redovito tajno. Javno se nosila, čini se, jedino u Požegi, gdje je katolicima bila priznata velika vjerska sloboda. Posvećeno bolesničko ulje župnici su primali od onoga biskupa koji je imao crkvenu vlast u tim krajevima. **Ređenje** klerika za svećenike vjerojatno se provodilo u Požegi i Velikoj, gdje se je nalazio novicijat i sjemenište. Kada su se u drugoj polovici 17. stoljeća slavonski franjevci zavadili s bosanskim biskupom, polazili su velički i našički klerici na ređenje u Zagreb. **Ženidba** se sklapala pred nadležnim župnikom i prema postojećim crkvenim propisima, a turska je vlast vjerojatno rješavala i kršćanske ženidbene sporove kad god bi se kršćani na nju obraćali. Posve je razumljivo da

se u takvim prilikama nisu mogle voditi matične knjige. One će se početi pisati tek nakon oslobođenja Slavonije od Turaka.

U vjerskom pogledu vladalo je kod naroda veliko neznanje. Mnogi nisu znali osnovne vjerske istine. I dok su dugotrajni vjerski progoni kod mlakih u vjeri stvarali otpadnike, kod revnih i jakih u vjeri stvarali su vjerske i narodne mučenike. Misionari i vizitatori općenito hvale vjeru i moralni život slavonskih katolika, napominjući da su među njima rijetki slučajevi otpada od vjere, priležništva i javnih grešnika.

Stanje crkvenih građevina za turskoga vladanja dobro oslikava vjerski život i slobodu kršćana. Od gotovo 500 srednjovjekovnih župnih i samostanskih crkvi i kapela u Slavoniji održalo se za turskog vremena samo pedesetak. Sve su ostale Turci ili porušili ili ih je uništio zub vremena. Kamenje porušenih crkava Turci su upotrebljavali za gradnju svojih kuća i obrambenih zdanja. Prema Nikolićevu izvješću od g. 1660. u dobru stanju nalazilo se nekoliko crkava u Požegi, Velikoj, Podvinju kod Broda, Drenovcima s Bučjem i Zagrađem, u Zapolju s Cernikom, Dubovniku, Garčinu, Našicama, Čađavici, Selcima kod Đakova i u Ratkovu Potoku, gdje su se nalazile 4 crkve (Ratkovica, Dubovac, Sr. Lipovac i Vrbova). Iako su Turci dopuštali obnavljanje crkvi samo za skupe novce, ipak ih je velik broj popravljen, a neke su nanovo izgrađene, kao na primjer crkva u Ratkovu Potoku. To očito znači da su vjernici župe Ratkov Potok u odnosu prema ostalim kršćanima pod turskom vlašću ipak imali više slobode u obavljanju svojih vjerskih dužnosti. Možda je blizina Požege, za koju smo već spomenuli da je uživala posebne povlastice u vjerskom pogledu, utjecala i na blaži postupak Turaka prema vjernicima u župi Ratkovica. U svakom slučaju, to je bila vrlo značajna župa jer se za nju otimao bosanski biskup. Vjerojatno da je ovdje vjerski život bio kudikamo intenzivniji od drugih krajeva u Slavoniji. Stara srednjovjekovna župna crkva sv. Mihaela u Ratkovici, smještena na brežuljku uz cestu koja je prolazila dolinom Orljave prema Požegi, isticala se svojom ljepotom i skladnošću svojih dimenzija. Ona je stoljećima odolijevala zubu vremena, ali je ipak morala popustiti pred ljudskim

nemarom prema tom važnom i predivnom spomeniku naše kulture. Potkraj II. svjetskog rata topovsko je tane probilo krovište kod tornja, a zatim je crkva opljačkana, da bi 1964. godine, pošto se toranj srušio na krov, postala ruševina. Goli zidovi strše još i danas i opominju. Velikim zalaganjem sadašnjeg župnika A. Kralja crkva se počela popravljati, a stavljena je i pod zaštitu konzervatorskog zavoda u Osijeku kao prvorazredni spomenik naše kulture. Možda će i ta prastara crkva povodom ovogodišnje proslave doživjeti svoje novo i dugo očekivano proljeće.[34]

Pokušajmo sada ukratko sažeti ono što je u dokumentima iz 17. stoljeća rečeno o župi Ratkov Potok.

1. Dana 29. travnja 1639. J. Lučić potpisuje u Požegi izjavu da su se prije 50 godina škole za mladež u veličkom i našičkom samostanu uzdržavale prihodima župa Požega, Ratkov Potok, Garčin i Dragotin. (J. BUTURAC, nav. dj., 87.)

2. Biskup Toma Mrnavić traži g. 1640. prihode od župa određenih za biskupsku menzu. (J. BUTURAC, nav. dj., 89.)

3. Bivši bečki nuncij, Boncarpi, iznosi 17. veljače 1646. razloge Kongregaciji za širenje vjere zbog kojih Slavoniju u crkvenom pogledu ne treba dijeliti od Bosne: otkako su Turci u Slavoniji, dva slavonska franjevačka samostana pripadaju franjevačkoj bosanskoj provinciji; bosanski je biskup uvijek vršio vlast u Slavoniji i zato primao prihode od pet župa, i to Požege, Ratkova Potoka, Garčina, Selaca i Dragotina; od

[34] Crkva u Ratkovici ima ove dimenzije: dužina lađe 8 m, širina 6 m, a dimenzije svetišta s vrlo lijepom apsidom iznose 4 x 4,5 m. Na prednjem dijelu zida, gdje počinje apsida, nalaze s sa svake strane freske, vjerojatno ostaci nekadašnjih pokrajnih oltara. Na lijevoj strani je slika »Krunjenje Bl. Dj. Marije«, na desnoj »Isus na križu« s prikazom Gospe, sv. Ivana i Marije Magdalene. S lijeve strane svetišta nalazi se u zidu kameni tabernakul. Oltar ili, bolje rečeno, ostaci oltara, nalaze se u sredini svetišta. S desne strane lađe su dva, a s lijeve jedan prozor. Iznad ulaza nalazi se okrugao kameni otvor. Kameni dovratnik u gotskom stilu ima urezane brojeve 1602. i 1806., a vjerojatno se odnose na godine. Ako je to točno, onda je dovratnik stare srednjovjekovne crkve sv. Mihaele ugrađen u novu crkvu, ovdje podignutu sredinom 17. stoljeća. Slika na platnu sv. Mihaela Arkandjela, koja je ukrašavala glavni oltar, sačuvana je i nalazi se u sakristiji kapele sv. Bartola u Dragovcima. Mišljenje A. Horvat da je crkva u Ratkovici za osmanlijske vlasti bila pretvorena u karaulu teško je dokazati jer se ni u jednom dokumentu takva tvrdnja ne potvrđuje. Usp. Enciklopedija likovnih umjetnosti IV (Zagreb 1966.).

25 župa franjevci službuju u 22 župe; u Bosni postoje svega 4 prava franjevačka samostana, a Bosna je i siromašna zemlja, dok je okolica Požege plodna. (J. BUTURAC, nav. dj., 94. prema Arhiv Kong. De prop. fide Rim, COCG vol. 93. fol. 118.)

4. Nakon dekreta od 17. srpnja 1647. kojim se fra Marin Ibrišimović imenuje beogradskim biskupom i apostolskim vikarom u ugarskim zemljama koje su pod Turcima, a nemaju rezidencijalnog biskupa, tvrdi bosanski biskup Marijan Maravić da se u njegovoj biskupiji oduvijek nalaze župe Dragotin, Selci, Garčin, Ratkov Potok i Požega i da se od njih uzdržava biskupska menza. (J. BUTURAC, nav. dj., 101. — Usp. R. LOPAŠIĆ, nav. dj., 9.)

5. Odredbom Kongregacije od 21. prosinca 1650. slavonske župe Požega, Ratkov Potok, Garčin i Selci povjeravaju se bosanskom biskupu M. Maraviću **in spiritualibus**, uz uvjet da te župe daju biskupu kanonsku četvrtinu za njegovo uzdržavanje, a samostani i škole u Velikoj i u Našicama moraju se izdržavati prihodima drugih župa. (E. FERMENDŽIN, Acta Bosnae [Zagreb 1892.] 469.)

6. Fra Stjepan Đakovčanin piše g. 1653. u ime slavonskih franjevaca u Rim da se škola, novicijat i sjemenište u Velikoj i Našicama uzdržavaju milostinjom iz župa Požega, Ratkov Potok, Garčin i Selci. Budući da je biskup M. Maravić prisvojio prihode spomenutih župa, škole u Velikoj i Našicama nemaju se od čega uzdržavati. (J. BUTURAC, nav. dj., 107.)

7. Velički franjevci g. 1657. i 1658. izjavljuju da ne priznaju za svoga biskupa M. Maravića, već M. Benlića, koji boravi u Velikoj i ondje vrši biskupsku službu. Oni traže da se Maraviću oduzmu četiri župe: Požega, Ratkov Potok, Garčin i Selci i da se vrate njihovim samostanima. (J. BUTURAC, nav. dj., 108.)

8. U svojoj molbi papi od 16. prosinca 1658. M. Benlić moli za oprost od »suspenzije« u koju je upao jer je vršio biskupsku službu u četiri župe: Požega, Ratkov Potok, Garčin i Selci, koje su dane na upravu **in spiritualibus** bosanskom biskupu Maraviću. (J. BUTURAC, nav. dj., 110.)

9. God. 1663. tvrdi biskup M. Benlić da samostani Velika i Našice te župe Požega, Ratkov Potok, Garčin, Selce i Dra-

gotin pripadaju zagrebačkoj biskupiji, pa je stoga nerazumljivo da ih sebi prisvaja bosanski biskup M. Maravić. (J. BUTURAC, nav. dj., 131.) Benlić je, naime, smatrao da je srednja Slavonija područje zagrebačke biskupije. Kako, međutim, zbog turske okupacije zagrebački biskup ne može vršiti biskupsku vlast, tu vlast vrši beogradski biskup, to jest on, izuzevši četiri župe koje su sporazumom od g. 1650. predane na upravljanje bosanskom biskupu. Ogramić je, naprotiv, tvrdio da je čitava Slavonija dio bosanske biskupije. Zato Slavoniji nije potreban nikakav apostolski vikar, jer u njoj vrši biskupsku vlast on, bosanski biskup.

10. God. 1673. pohodio je N. Ogramić Požegu, krizmao 480 osoba, a zatim je pohodio Selce kod Đakova, Garčin i Ratkov Potok. (J. JELENIĆ, **Spomenici kulturnoga rada bosanskih franjevaca:** Starine 36 [Zagreb 1918.] 144 - 147.) Oko 2.600 župljana živjelo je tada u 500 kuća.

11. Biskup Martin Borković piše 1. svibnja 1674. g. fra Luki Ibrišimoviću o neiskrenosti bosanskog biskupa koji traži što njemu ne pripada i spominje četiri sporne župe, ne nabrajajući im imena. (R. LOPAŠIĆ, **Slavonski spomenici** (za XVII. viek: Starine 30 [Zagreb 1902.] 31.)

12. Fra Luka Ibrišimović priopćuje 6. svibnja 1675. biskupu Martinu Borkoviću župe koje prisvaja bosanski biskup i nabraja ih: Požega, Ratkov Potok, Garčin, Selci (R. LOPAŠIĆ, nav. dj., 36 - 37.)

13. Ne znamo tko je u srednjoj Slavoniji za vrijeme bečkoga rata (1683 - 1691.) redio i imenovao župnike, jer su ratne prilike bile velika zapreka za obavljanje kanonskih vizitacija i krizme. No čini se da je N. Ogramić vršio biskupsku vlast jedino u četiri slavonske župe: Požega, **Ratkov Potok,** Garčin i Selci. U ostale župe dolazili su župnici poslani iz veličkog i našičkog samostana, svakako u sporazumu s fra Lukom Ibrišimovićem, vikarom zagrebačkog biskupa. U to vrijeme novi zagrebački biskup Stjepan Seliščević nije odmah formalno produljio vikarsku službu fra Luki Ibrišimoviću, a to je iskoristio N. Ogramić i imenovao za Slavoniju svoga vikara u osobi rođaka Erazma Ogramića, koji je obilazio župe i dijelio sveto ulje. Ogramić je na to raširio glas da je novi ostrogonski nadbiskup kard. Kolonić lišio zagrebačkog biskupa svake vlasti u Slavoniji. Stariji slavonski franjevci bili

su u to vrijeme vjerni Zagrebu, ali su doseljeni Bošnjaci i mlađi franjevci pristali uz Ogramića. Dana 24. lipnja 1695. sastavio je Erazmo Ogramić ispravu, u kojoj tvrdi da je obišao sve župe između Save i Drave i ispitivao župnike kojega biskupa priznaju kao svoga. Među navedenim župnicima spominje se i fra **Jakob od Radovanaca, »župnik Gradko-Potočki«,** koji ispravu potpisuje u svoje ime i u ime svojih vjernika. (E. FERMENDŽIN, nav. dj., 522.) Jedino fra Luka Ibrišimović i isusovci koji su nedavno došli u Osijek nisu tu izjavu htjeli potpisati.[35]

Godina 1699. donijela je Slavoniji vojni i politički mir, koji su obje zaraćene strane sklopile u Srijemskim Karlovcima. Sad je trebalo srediti i crkvene prilike i uvesti mir među zavađene strane. Na već spomenutom sastanku sudskog povjerenstva u mađarskom gradu Györu odlučivalo se o granicama biskupija. Dokazi i zagrebačkog i bosanskog biskupa bili su slabi, jer je 150-godišnje tursko vladanje u Slavoniji uništilo gotovo sve kulturne spomenike i izbrisalo međubiskupijske granice. Međutim, dokazi zagrebačkog biskupa bili su uvjerljiviji. Zato je povjerenstvo pod predsjedanjem kaločkog nadbiskupa Szechenya predložilo metropolitanskom sudu i kralju Leopoldu da izrekne presudu u korist zagrebačkog biskupa. Istočna granica zagrebačke biskupije imala je ići pravcem Šamac - Levanjska varoš - Drenje - - Petrijevci. Bosanskom je biskupu nakon te presude ostala samo mala okolica Đakova s četiri župe: Đakovo, Gorjani, Vrbica i Vrpolje. Tako je završila parnica koju je Ogramić uporno vodio pune 32 godine i na kraju izgubio. Dobio je zapravo ono što je bosanska biskupija u srednjem vijeku posjedovala. Njegova zasluga sastoji se u tome što je sačuvao povijesnu jezgru, oko koje će se kasnije razviti prostrana đakovačka biskupija.

Od svih franjevaca u Slavoniji bio je **fra Luka Ibrišimović** (1626 - 1698.) najvjerniji pristalica zagrebačkog biskupa. Želio je da se Slavonija crkveno i politički poveže sa Zagrebom. On je u neprestanoj vezi sa Zagrebom, sa zagrebačkim

35 Pismo N. Ogramića od 28. ožujka 1688., kojim pozivlje slavonske franjevce da budu uz njega u obrani biskupskih dobara i dohodaka kako su to bili oduvijek i u kojem spominje župu »Gradski Potok«, ne uzimamo za sigurno, jer R. Lopašić ne navodi izvornik iz kojega je tekst uzeo. Vidi R. LOPAŠIĆ, **Slavonski spomenici za XVII. viek:** Starine 30 (1902.) 78.

biskupom i kaptolom. Poznato je, naime, da su upravo crkveni krugovi u Zagrebu u ono vrijeme igrali vrlo važnu ulogu u političkom životu Hrvatske, nastojeći Slavoniju što prije osloboditi od Turaka. Fra Luka je osjećao da je Zagreb najsigurniji oslonac za slavonske Hrvate. Zato ga ni nevolje, niti progoni, a niti klevete nisu mogli slomiti u ostvarivanju toga cilja. Zbog toga ga povijest smatra jednim od najzaslužnijih Hrvata u 17. stoljeću.[36]

Rođen u Požegi, Luka je pohađao škole u Velikoj, zatim u franjevačkom samostanu u Gyöngyosu (Mađarska) i u Ferrari (Italija). Službovao je u **samostanu** u Velikoj, zatim je bio župnik u Ratkovu Potoku (1653 - 1655.), a onda lektor i propovjednik u Velikoj, župnik u Budimu i Pešti (1659 - - 1662.), od g. 1662 - 1667. župnik u Požegi i od 1672. do 1675. gvardijan u Velikoj. Postavši vikarom zagrebačkog biskupa, smatrao je svojom pravom dužnošću da ukloni Ogramića iz Slavonije i da mu zabrani djelovati u župama Požega, **Ratkov Potok,** Garčin i Selci. Kad je kršćanska vojska g. 1683. kod Beča izvojevala sjajnu pobjedu nad Turcima, digla se kršćanska raja u Slavoniji i Bosni ohrabrena i ispunjena nadom u skorije oslobođenje. Ogramić je u Beču odmah poduzimao korake kako bi spriječio pripojenje srednje Slavonije zagrebačkoj biskupiji, a u Slavoniji je nastojao za sebe pridobiti franjevce. Kada mu to nije uspjelo, pokušao je svoje želje ostvariti silom. Posebno mu je smetao Luka Ibrišimović, i kutjevački župnik Jakob Mavračić, jedini tada svjetovni svećenik u Požeštini. Ogramić je pukovniku Janku Makaru upravio zahtjev da uhvati zbog tobožnje »skitnje« Luku Ibrišimovića i da ga preda redovničkim poglavarima.[37] On, koji je na Grgurevo 12. ožujka 1688. istjerao Turke iz Požege, morao je i sam bježati iz grada, sve dok hrvatska vojska nije g. 1691. konačno oslobodila Požegu. Fra Luka nije klonuo ni onda kad su uz Ogramićevu stranku pristali gotovo svi franjevci. Pa čak ni njegova pobjeda nije mu donijela radosti. Kad je, naime, početkom g. 1698. Požegu posjetio zagrebački biskup Selišćević, Luka je ležao teško bolestan, prikovan uz krevet. Na samrti se pomirio sa svim svojim protivnicima. Biskup Ogramić tragično je završio g.

[36] Usp. J. BUTURAC, **Fra Luka Ibrišimović 1626—1698:** Požeški zbornik III (Sl. Požega 1970.).

[37] R. LOPAŠIĆ, nav. dj., 102.

1701. u svom biskupskom dvoru u Đakovu, ubijen od razbojničkih ruku.[38]

Tako je s oslobođenjem Slavonije došao i mir u crkvene prilike. Da bi stekao povjerenje vjernika u oslobođenim krajevima, zagrebački je biskup Martin Brajković g. 1704. posjetio Požegu i Kutjevo. Od Ilove do Vuke Slavonija sada čini jedinstveni arhiđakonat Gušće - Svetačje. Velički gvardijan, Požežanin fra Mihajlo Domazetović imenovan je vicearhiđakonom za cijelu srednju Slavoniju s pravima arhiđakona. On je dobio od biskupa pravo odrješivati od nekih biskupskih i ženidbenih pridržaja (crkvene kazne, oprosti od ženidbenih zapreka i kazni), ali se prije toga morao posavjetovati s rektorom požeškog isusovačkog kolegija i s kutjevačkim župnikom Mavračićem. To je zapravo nastavak Nikolićeve i Ibrišimovićeve vikarske službe, a ujedno znači početak požeškoga **subalternog konzistorija,** koji je formalno osnovan g. 1750. i trajao je 100 godina. Domazetović je dobio pravo uživati prihode cerničke ili koje druge slavonske župe s iznimkom Kaptola i Kutjeva. Kad je god. 1849. u Slavoniji ukinuta desetina od koje se je uzdržavao konzistorij, biskup J. Haulik je suspendirao subalterni konzistorij. Između zagrebačkog i bosansko-đakovačkog biskupa zavladali su odsad srdačni odnosi.

Svoju slobodu Slavonija je platila velikom cijenom. U ratnom vihoru izbrisana su mnoga sela, ugasila se zauvijek mnoga hrvatska ognjišta, nestale su brojne crkve i župe, a među njima i Ratkov Potok. Rat za oslobođenje Slavonije započeo je g. 1683. opsadom Beča, a svršio je mirom u Srijemskim Karlovcima g. 1699. Pobijedivši tursku vojsku pod Bečom, bečki je dvor odlučio protjerati Turke iz Mađarske, Hrvatske i iz svih balkanskih zemalja. Ali već g. 1690. zbog napada Francuske na Njemačku mora se austrijska vojska povući iz Makedonije i Srbije. Zajedno s austrijskom vojskom povlači se i mnogo naroda iz Srbije i naseljuje u Srijemu i Bačkoj. Nakon pobjeda kršćanske vojske kod Slankamena (1691.) i Sente (1697.) rat se završava mirom u Karlovcima. Na drugoj strani hrvatska banska vojska g. 1687. oslobađa velik dio Slavonije, Požegu i posavsku Slavoniju.

[38] STJEPAN BÄUERLEIN, **Fra Nikola Ogramić-Olovčić biskup djakovački:** Croatia sacra 22/23 (Zagreb 1944.) 127—160. — RADOSLAV LOPAŠIĆ, **Dva hrvatska junaka Marko Mesić i Luka Ibrišimović** (Zagreb 1888.).

Tom prilikom napustio je Slavoniju velik broj muslimanskog stanovništva. Ali hrvatska se vojska povukla u slavonsku Podravinu da ondje prezimi, što je omogućilo Turcima da se vrate do Požege. Podigavši ustanak, fra Luka Ibrišimović protjerao je Turke iz Požege. Povlačenje carske vojske iz Srbije g. 1690. opet je ohrabrilo Turke, koji zauzimaju Požegu, Brod i Kobaš i tu ostaju do listopada g. 1691. Ta privremena turska vlast imala je za katolike sudbonosne posljedice. Turci su se počeli krvavo osvećivati. U tim krvavim događajima nestala su cijela katolička sela, pa među njima i **Ratkovica.** Samostan u Velikoj dugo se opirao Turcima, a kad su ga Turci na čas ipak zauzeli, dao ga je general Ivan Makar zapaliti. Tom su prilikom uništeni dragocjeni pisani dokumenti. Konačno, dva mjeseca nakon bitke kod Slankamena hrvatska je vojska zauvijek oslobodila Požegu i srednju Slavoniju. Nakon što je Eugen Savojski porazio Turke kod Sente prodro je sve do **Sarajeva,** ali se prigodom povlačenja vojske prema sjeveru s vojskom, nažalost, povukao velik broj hrvatskog katoličkog stanovništva Bosne i naselilo se u Slavoniji. Tom je prilikom u posavsku Slavoniju došao i velik broj Srba. Dolaskom velikog broja Hrvata iz Bosne i Srba iz Srbije u Slavoniju veoma se izmijenila etnička slika te hrvatske pokrajine. Doseljeni katolici iz Bosne donijeli su u Požeštinu i Đakovštinu novi štokavski naglasak, potisnuvši tako stari naglasak slavonskih prastanovnika.[39]

[39] God. 1695. sastavio je fra Erazmo Ogramić već spomenutu izjavu u kojoj svjedoči da je obišao sve župe između Save i Drave, ispitivao župnike kojega biskupa priznaju kao svoga, a oni su svojim potpisima posvjedočili da priznaju bosanskoga biskupa. Među potpisnicima nalazio se i **»fr. Jacobus a Radovanczi, parochus Gradko-Potokiensis«.** Na kraju spominje fra Erazmo da tu izjavu nisu htjeli potpisati jedino fra Luka Ibrišimović i isusovci koji su nedavno došli u Osijek. J. Buturac sumnja u vjerodostojnost fra Erazmova izvješća. I mi sumnjamo u vjerodostojnost tog dokumenta. Čudno je, naime, da se u njem spominje župa Ratkov Potok, a godinu dana ranije, 2. svibnja 1694., u pismu caru Leopoldu I. fra Luka Ibrišimović među župama između Save i Drave koje pripadaju pod jurisdikciju zagrebačkog biskupa ne navodi Ratkovicu, već **»parochia B. Mariae Virginis in Dubouatc«,** dakle **župu Dubovac.** To znači da g. 1694. nije više postojala župa pod imenom sv. Mihajla u Ratkovu Potoku, već je njezino središte bilo preneseno u Dubovac. U svakom slučaju izvješće fra Luke Ibrišimovića opravdava naše uvjerenje da je župa u Ratkovici nominalno postojala do 1693., dok početak djelovanja novog središta župe u Sičama-Dubovcu možemo staviti u g. 1694. Vidi E. FERMENDŽIN, nav. dj. 522—523; J. BUTURAC, nav. dj. 156.; JUL. KEMPF. Iz **požeškoga franjevačkoga arkiva:** Vjesnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoga arkiva X (1908.) 78.

Nakon oslobođenja Slavonije provodi se u tim krajevima i velika unutrašnja kolonizacija. Hrvati silaze iz svojih zabitnih i siromašnih sela i odlaze u bogatija sela i gradove, u prazne muslimanske kuće. Tako postupno nestaju mala sela razbijenog tipa i stvaraju se velika slavonska ušorena sela. Država potpomaže takvu kolonizaciju zbog unapređenja državne uprave. U odnosu prema Hrvatima katolicima u te se krajeve doselilo više pravoslavnih Srba. Dok je, naime, za turskog vladanja odnos pravoslavnih Srba prema katoličkim Hrvatima bio 1 : 3, poslije oslobođenja iznosi 1 : 2.[40] Čini se ipak da su se Hrvati starosjedioci u posavskoj Slavoniji između Cernika i Vrpolja razmjerno najbolje održali, s iznimkom, dakako, Ratkovice. U ispražnjena muslimanska naselja Kobaš, Brod i Cernik naselili su se uglavnom katolici iz Bosne.

S nastupom 18. stoljeća i novih prilika koje su nastale u Slavoniji rađa se i novo središte dosadašnje župe Ratkov Potok, u Sičama. Svećenik je sišao k ljudima da im bude bliže i da opet zajedno nastave tamo gdje su ratne strahote prekinule zajednički rad. Na napuštenim ognjištima Ratkovice zapaljena je nova vatra vjerskog života, koja će 80 godina svijetliti u novoj župi, da bi nakon toga opet bila prenesena u sadašnje središte župne crkve u Novoj Kapeli.

Zaglavak

Župa Ratkov Potok ili Ratkovica, zajedno sa župom Dubovac, postojala je vjerojatno već u ranom srednjem vijeku, a prvi put se u dokumentima spominje g. 1334. prigodom ubiranja papine desetine. Pripadala je tadašnjem požeškom arhiđakonatu, koji je obuhvaćao područje između Papuka i Save, Cernika i Gorjana. U crkveno-upravnom pogledu požeški je arhiđakonat pripadao pod pečujsku biskupiju. Nakon pada pod tursku vlast g. 1526., pa sve do oslobođenja tog dijela Slavonije g. 1691., župa Ratkovica potpadala je pod upravu bosanskih biskupa, koji su u tursko vrijeme vršili biskupsku vlast u Slavoniji. Zajedno s Požegom, Garčinom,

[40] J. BUTURAC, nav. dj., 202.

Dragotinom i Selcima bosanski su biskupi i župu Ratkov Potok ubrajali u župe iz čijih se prihoda uzdržavala tzv. biskupska menza. Nesporazumi s franjevačkim klerom doveli su do sukoba s bosanskim biskupom, a to je uvelike utjecalo na pripajanje župe Ratkovice pod crkvenu upravu zagrebačkog biskupa zajedno s područjem koje danas obuhvaća arhiđakonat Since ili Svetačje.

Tijekom ratova za oslobođenje Slavonije i velikih migracija stanovništva dolinom Orljave najviše je stradalo katoličko stanovništvo okupljeno oko sjedišta župe u Ratkovu Potoku. Na opustjela ognjišta Ratkovice doselili su se pravoslavci, došavši s vojskom koja se povlačila iz Srbije. Nakon konačnog oslobođenja od Turaka g. 1694., nekadašnja stara župna crkva na Dubovcu, koja se od g. 1660. spominje kao filijalna crkva župe Ratkovica, ponovno je postala župnom crkvom pod imenom Rođenja Bl. Dj. Marije. Posljednji župnik Ratkovice bio je fra Jakob iz Radovanaca (1688-1695.). Župni dvor novog župskog sjedišta nalazio se u selu Siče, jedan sat hoda od osamljene župne crkve na Dubovcu. Uz župni dvor nalazila se drvena kapela sv. Klare na mjestu koje se danas zove Popov brig. Taj je župni dvor zamijenio onaj porušeni u Ratkovici, koji se vjerojatno nalazio na prostoru koji narod danas naziva Popovka. Novo župsko sjedište nazvano je župa Siče ili Dubovac. Područje koje je župa obuhvaćala ostalo je isto, ali se sastav stanovništva, doseljenjem Hrvata katolika iz Bosne i pravoslavaca iz Srbije, izmijenio.

II. Župa Siče — Dubovac (1694—1777.)

1. Novo središte župe u Sičama s crkvom u Dubovcu

Nakon oslobođenja Slavonije od Turaka nastoje Hrvatski sabor i biskupi politički i crkveno preporoditi Slavoniju. U prvoj polovici 18. stoljeća dušobrižničku službu u Slavoniji obavljaju uglavnom još uvijek franjevci provincije Bosne Srebrne. S bosanskim katolicima prešli su na oslobođeno područje i mnogi bosanski franjevci, koji ovdje započinju uspješnu dušobrižničku i prosvjetnu djelatnost, surađujući složno sa svojom subraćom slavonskim franjevcima. Staro je nepovjerenje nestalo. Vjerska sloboda i povećani broj svećenika bili su razlog što je u Slavoniji u vrlo kratko vrijeme osnovano više novih franjevačkih samostana i velik broj novih župa. Cijela Slavonija broji tada oko 50 župa i oko 150 svećenika, a to znači da se u usporedbi s predturskim vremenom broj župa povećao za jednu trećinu, a broj svećenika se više nego podvostručio.[1] Neke su župe prenesene iz malih i napuštenih sela u veća mjesta i trgovišta. Tako su osim **Ratkovice nestale i župe: Selci, Križevci, Kuzminci, Bučanci, Poljana,** a osnovane su **nove: Siče, Đakovo, Orahovica, Valpovo, Petrijevci** itd. Osnivanje novih župa ovisilo je o sporazumu između biskupa i franjevaca, do kojega je dolazilo vrlo teško. Zato je i osnovan relativno malen broj župa. Biskupi su nastojali osnovati što više župa da bi vjernicima omogućili što lakše vršenje vjerskih dužnosti. Naravno da su te župe nastojali popuniti svjetovnim klerom. Franjevci su, naprotiv, bili protiv toga, nastojeći za sebe zadržati što više župa zbog uzdržavanja svojih samostana. Novi nesporazum, koji je prijetio da preraste u trajniji sukob, okončan je g. 1754., kad je odlučeno da se

[1] J. BUTURAC, **Katolička Crkva u Slavoniji za turskoga vladanja** (Zagreb 1970.) 209.

župe oduzmu franjevcima i predaju na upravu svjetovnim svećenicima. Samostanske župe u Cerniku, Virovitici i Našicama ostale su i nadalje u rukama franjevaca.

Vjersko stanje u Slavoniji nakon oslobođenja od Turaka i ulogu franjevaca u tim prilikama najbolje oslikava sinoda u Đakovu od g. 1690., kojoj je predsjedao biskup Ogramić. Zaključeno je da franjevci župnici moraju bar nedjeljom služiti sv. misu, propovijedati, katehizirati i učiti narod molitve. Ako se u župi nalaze dva franjevca, moraju otvoriti školu za mladež. Franjevci ne smiju bez nužde nositi svjetovno odijelo i oružje. Moraju biti gostoljubivi. Ne smiju noćiti bez biskupova dopuštenja izvan samostana. Muslimane koji se žele krstiti treba prije toga dobro poučiti u vjeri. Mladenci se uoči vjenčanja moraju ozvati. Kad god je to moguće, moraju svećenici pratiti sprovod mrtvaca.[2] Zbog svog požrtvovnog rada franjevci su kod naroda i kod vlasti uživali poštovanje. Tako su g. 1746. franjevački samostani u Slavoniji oslobođeni od javnih daća, ali se s privilegijama u franjevačke redove uvukao i cezaropapizam ili miješanje državne vlasti u crkvene prilike. Već prije g. 1707. odredio je car Josip I. da pokrajinski poglavar Bosne Srebrne mora biti Slavonac ili Mađar, a ne Bošnjak.[3] Pošto se od Bosne Srebrne g. 1735. otcijepila Dalmacija i osnovala posebnu provinciju Presv. Otkupitelja, otcijepila se g. 1757. i Slavonija i Srijem, osnovavši provinciju sv. Ivana Kapistrana, koja je obuhvaćala i neke mađarske franjevačke samostane.

God. 1698. zaslugom zagrebačkog kanonika Ivana Babića, kutjevačkog opata koji je u župe Kutjevo i Sesvete doveo svjetovne svećenike i tamo sagradio crkve, u Požegu su došli **Isusovci** i tamo osnovali gimnaziju, a kasnije i akademiju, na kojoj je neko vrijeme predavao i župnik Siča i Nove Kapele Toma Grgurević.

Nije samo crkvena vlast nastojala oko duhovnog preporoda Slavonije nakon oslobođenja. Njoj se priključila i država. Hrvatski je sabor već g. 1698. zaključio da se zatraži od kralja da Slavoniju sjedini s užom Hrvatskom. Određeno je također da se pusta zemlja naseli novim stanovništvom i da se u Slavoniju pošalju vješti državni službe-

[2] J. BUTURAC, nav. dj., 210.
[3] E. FERMENDŽIN, nav. dj., 543.

nici. Želja Hrvatskog sabora ispunjena je g. 1745., kad su sve tri slavonske županije — požeška, virovitička i srijemska — sjedinjene s Hrvatskom.

Mirom u Srijemskim Karlovcima 26. I. 1699. rijeka Sava je postala granica između Austrije i Turske, odnosno Hrvatske i Bosne. Uz tu je granicu u slavonskoj Posavini uređena **Vojna krajina,** koja je trebala služiti kao obrambeni zid za buduće moguće turske napade. Područje Vojne krajine, koja je ukinuta tek g. 1881., odnosno pripojena Hrvatskoj, bilo je podijeljeno u **pukovnije ili regimente,** a ove su se dijelile na **kumpanije** ili **satnije.** Područje na kojem se nalazila župa Siče - Dubovac spadalo je pod **pukovniju u Gradiški,** dok su se kumpanije nalazile **u Novoj Kapeli** (br. 9), u **Starom Petrovom selu** (br. 8) i u Rešetarima (br. 7). Stanovnici Vojne krajine nisu bili kmetovi, već vojnici graničari. To znači da nisu državi plaćali uobičajeni porez, (osim izvjesnih podavanja društvene naravi), nego su zauzvrat služili vojsku kao stalni vojnici, i to od svoje 16. pa sve do 60. godine.

Sve upravne poslove, čak i sudske, vodili su u Vojnoj krajini, časnici (pukovnik, kapetan). Parnice su se vodile besplatno, a prizivati se moglo na regimentni sud, generalni auditorijat i konačno na Dvorsko ratno vijeće. Službeni jezik bio je njemački. U školama se učio uz njemački i hrvatski jezik. Svaka je regimenta podmirivala troškove svoga uzdržavanja iz svoje blagajne, tako da je svaka financijski predstavljala cjelinu za sebe. Budući da je gotovo svaki muškarac u Krajini bio vojnik, mogla je sama Krajina regrutirati i do 50.000 vojnika. Za vrijeme rata morao je svaki »graničar« poći onamo kamo ga je poslala vojna uprava. Tako su naši krajišnici sudjelovali u gotovo svim ratnim pohodima diljem Europe. Za vrijeme mira svaki se graničar sam brinuo za hranu i odijevanje. U ratu su živjeli na carski trošak. Tako je zapravo Vojna Krajina bila jedna velika kasarna stalne vojske, koja se gotovo sama uzdržavala uz vrlo mali državni trošak.

Iako je Vojna krajina značila za narod stanovite olakšice, jer su se na tom području gradile škole i unapređivalo gospodarstvo, ipak je u nacionalnom i vjerskom pogledu donijela Hrvatskoj i veliku štetu. Vojna krajina, naime, u

upravnom pogledu nije pripadala Hrvatskoj, već izravno Dvorskom ratnom vijeću u Beču, koje je ovdje provodilo protuhrvatsku politiku.

Kao što smo već naglasili, u crkvenom pogledu je taj kraj nakon oslobođenja od Turaka potpao pod zagrebačku biskupiju i pripadao arhiđakonatu Since ili Svetačje.

Župa **Siče - Dubovac** obuhvaćala je početkom 18. stoljeća područje današnjih župa: **Nova Kapela, Lipovac Gor. (Matičević), Štivica** i **Vrbova.**

Povijesni izvori koji nam donose podatke o životu, stanju i o prilikama u župi Siče prilično su mnogobrojni i nalaze se u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, u izvješćima kanonskih vizitacija arhiđakonata Gušće i Svetačje, zatim u arhivu župe Nova Kapela.[4]

---

4 U vremenskom razmaku od g. 1730. do g. 1775. kanonski vizitatori posjetili su devet puta župu Siče, i to g. 1730, 1746, 1754, 1757, 1761, 1765, 1769, 1771. i 1775. Zapisi o tome nalaze se u Nadbiskupskom arhivu pod naslovom **Kanonske vizitacije arhidjakonata Gušće i Svetačje,** Protokoli br. 29/I, 30/II, 31/III, 32/IV, 31/IIIa. — Važno je i izvješće iz arhiva franjevačkog samostana u Požegi koje je g. 1907. objavljeno pod naslovom BLAŽ GLOGOVAC, **Kratka izvješća o nekim slavonskim** župama iz g. **1733-4.:** Katolički list 33/1907/389-390. — Župni arhiv u Novoj Kapeli ima slijedeće dokumente:

1. **Liber baptisatorum, mortuorum et copulatorum inceptus die 19-a aprilis anno dni 1725,** a završava godinom 1746. s iznimkom dijela Liber mortuorum, koji završava s godinom 1733. (19. I.)

2. **Liber memorabilium,** I, 1—69. ili **Spomenica župe novokapelačke,** koju je počeo pisati župnik Matija Aleksandar Babić, dospjevši do g. 1865., kad je bio promaknut na čast kanonika prvostolnog kaptola zagrebačkoga. Spomenicu zatim nastavljaju pisati njegovi nasljednici do g. 1945. Ona ukupno sadržava 121 stranicu. Njoj je pod naslovom **»Gergurevich's Stiftung«** priložen izvadak iz oporuke pok. župnika Tome Grgurevića, ispisan od M. A. Babića »ex Regiminis Archivio« u svibnju g. 1859. br. V 6301, a podijeljen je u dvije kolone. Lijeva je pisana latinskim, a desna hrvatskim jezikom, a donosi 2., 17., 20. i 26. paragraf oporuke. Drugi prilog ima naslov **»Službe koje se u ovih selih priko godine obderžavaju«** i **»Svetčanosti koje se u cerkvi župskoj i u filialih obderžavaju«,** a potječe od istog župnika M. A. Babića.

U Liber memorabilium, I, 1 spominje M. A. Babić da je prigodom dolaska na župu Siče otkrio knjigu »Conotatio vicissitudinum . . . « iz god. 1781,. koju je napisao Toma Grgurević, »celeberrimus et eruditissimus vir«, i s kojom se pri sastavljanju Spomenice, čini se, služio, ali koja se, nažalost, izgubila. Zahvaljujući marljivosti župnika M. A. Babića, koji nam je iz nje prenio bar one najvažnije događaje, vezane uz osnivanje i prvo djelovanje nove župe u Novoj Kapeli, sačuvan je bar sadržaj tog vrlo važnog povijesnog dokumenta, koji je vjerojatno stradao u vihoru drugog svjetskog rata.

3. **Liber »Attestatuum«,** 63 str. (sa 62 istrgnute) sadržava bilješke župnika M. A. Babića o savjesnom vršenju njegovih dušobrižničkih dužnosti, izvatke iz izgubljenog »Liber circularium parochiae«, kao i njegove prigodne govore i zdravice.

Povijesni izvori kojima raspolažemo govore nam da su se na današnjem području arhiđakonata Since u prvoj polovici 18. stoljeća prostirale ove župe: Kraljeva Velika, Jazavica, Cernik, Stara Gradiška, Orubica, **Siče,** Zagrađe, Oriovac, Kobaš i Đubočac. Budući da su se zbog promjena nastalih nakon oslobođenja Slavonije od Turaka župne crkve uglavnom našle osamljene i daleko od sela i župnog stana, franjevci su, i uz najbolju volju, vrlo teško obavljali dušobrižničku službu. U župama Siče, Cernik i u Kraljevoj Velikoj mnoga su se sela nalazila na udaljenosti i do 15 km od župne crkve. Kad je g. 1756. za vladanja Marije Terezije zbog reguliranja agrarnih odnosa u Slavoniji donesen novi urbar, a već je prije do g. 1750. bila sagrađena tzv. »via regia« ili kraljevska cesta, bilo je određeno da se sva seljačka gospodarstva razvrstaju u selišne jedinice. Taj proces bit će završen za dvadeset godina, kad će se raštrkana sela na obroncima Požeške gore spustiti u savsku dolinu i formirati naselja uz cestu ušorenog tipa. Sve je to uvjetovalo prenošenjem starih župnih središta u nova (Nova Kapela, Bučje, Rajić i Lipovljani) ili osnivanjem novih župa (Nova Gradiška, Staro Petrovo selo, Matičević, Bebrina Štivica, Davor, Vrbje, Bogičevci, Novska, kao i mjesnih kapelanija u Mačkovcu i Lonji). Kao i u najvećem dijelu Hrvatske, tako su i ovdje nove župe osnovane uglavnom g. 1789.

Ipak, tragovi turskog vladanja u Slavoniji nisu se dali lako izbrisati. Trebalo je da prođe prilično mnogo vremena da se crkve i kapele u arhiđakonatu Since ili poprave ili sagrade nove od čvrstog materijala. Kanonski vizitatori toga razdoblja opisuju bijedno stanje većine crkava i kapela. Od starih crkava koje su se nekoć tako ponosno uzdizale na obroncima Požeške gore i Psunja ostale su samo tužne ruševine i velike hrpe kamenja, podsjećajući na kulturna zdanja srednjeg vijeka, koje je tursko vladanje pretvorilo u nijeme spomenike jednog prežalosnog vremena. Za vrijeme turskog vladanja ne samo da se nisu mogle graditi nove crkve, već je bilo nemoguće i popravljati one stare, u ratnom vihoru oštećene ili zubom vremena nagrižene. Tako se ruševne crkve spominju u mjestima: Baćin-Dol, Borovac, Cernik, Dragalić, Drenovac, Drežnik, Jazavica, Kobaš, Kraljeva Velika, Lipovac, Opatovac, Pavlovci, Rajić, Škrabutnik, Tisovac, Vrbo-

va, Zagrađe i Zapolje. Duhovno dobro vjernika zahtijevalo je da se u novonastalim naseljima sagrade nove crkve i kapele koje su trebale zamijeniti stare porušene ili napuštene. Tako je u prvoj polovici 18. stoljeća u arhiđakonatu Since sagrađeno više crkava. One su, međutim, bile uglavnom sagrađene od drveta, prilagođene trenutačnim zahtjevima i zato građene na brzu ruku i samo provizorno. Povijesni izvori govore nam o jednostavnosti i siromašnoj opremljenosti tih crkava. Neke su se nalazile daleko od naselja i župnog stana, osamljene. U njima se nije čuvalo Sveto Otajstvo, a mise su se u njima služile samo nedjeljom i blagdanima. Zbog toga su uz župne dvorove obično bile podignute kapelice, u kojima se za potrebe bolesnih i umirućih čuvalo Presveto i sveto ulje. Tu se tijekom tjedna, za vrijeme nevremena i u nedjelje služila i misa. Tipičan primjer takvog stanja bila je i župa Siče, sa župnim stanom i kapelom u Sičama, dok se župna crkva nalazila osamljena na Dubovcu. Sređenije političke i ekonomske prilike omogućile su da je u drugoj polovici 18. stoljeća na području ovog arhiđakonata sagrađeno nekoliko crkava od čvrste građe, koje i danas postoje, a među njima se svojom monumentalnošću ističe i crkva u Novoj Kapeli. Najveći broj crkava na tom području sagrađen je tek početkom 19. stoljeća.

O vjerskim osjećajima stanovništva ovog kraja i o njihovu vjerskom oduševljenju koje ih je zahvatilo nakon oslobađanja od turskog jarma svjedoči velik broj **kapela** sagrađenih na početku 18. stoljeća. One su, kao što već rekosmo, bile sagrađene uglavnom od drveta, prostorno su bile malene i vrlo jednostavne. Rijetko koja je imala toranj sa zvonom i stvari potrebne za službu Božju. U njima se nalazio drveni oltar s oltarnom slikom, a nad ulazom ili pokraj kapelice bilo je na četiri drvena stupa pričvršćeno zvono. Misa se u tim kapelicama služila na dane svetaca kojima je bila kapela posvećena. Čini se, međutim, da je narod lakše gradio nego uzdržavao te kapelice. Kanonski vizitatori spominju da su mnoge bile u ruševnom stanju, da su prokišnjavale i da se u njima nije mogla služiti misa. Kako se one nisu popravljale, prijetili su kanonski vizitatori interdiktom, zabranjujući da se u njima obavlja služba Božja. To se napose događalo početkom druge polovice 18. stoljeća, kad

su se uz »via regia« ili kraljevsku cestu počela stvarati nova naselja. U napuštenim selima ostale su trošne kapele. One su kasnije ili prenesene u nova naselja ili su bile porušene. Razdoblje zidanih kapela dolazi tek u 18. i početkom 19. stoljeća. Razloge tako velikog broja kapela treba tražiti u činjenici da su pojedina sela bila vrlo udaljena od župne crkve, a vjernici su željeli da bar jednom mjesečno u svom selu prisustvuju službi Božjoj i da u domaćoj kapeli mogu obaviti uskrsnu svetu ispovijed i pričest. Nešto već spomenuta seoba iz brdovitih predjela u posavsku ravnicu prema cesti, a još više siromaštvo i ratovi s Turcima i Prusima, u kojima su redovito sudjelovali i naši krajišnici, vrlo su otežavali uzdržavanje tih kapela, koje su se vrlo brzo našle u ruševnom stanju.

U ništa boljem stanju nalazili su se i **župni dvorovi.** To su bile drvene jednokatnice s nekoliko soba u prizemlju i na katu. Loš materijal i slabo održavanje bili su uzrokom da su župni stanovi često prokišnjavali i bili u vrlo jadnom stanju. Takav je bio. kao što ćemo vidjeti, i župni dvor u Sičama.

Sve do g. 1754. **upravitelji župa** u arhiđakonatu Since bili su oo.franjevci, a nakon te godine svjetovni svećenici zagrebačke biskupije. Zahvaljujući župskim matičnim knjigama i Spomenici, znamo danas njihova imena i redoslijed. Do god. 1754. upravitelje tih župa, pa tako i Siča, davao je franjevački samostan u Velikoj. Iznimka su bile župe Dobočac, kojom je upravljao franjevac iz samostana u Staroj Gradiški, te Gradiška i Cernik, kojima su upravljali franjevci iz mjesnih samostana. U duhovnoj pastvi pomagali su upraviteljima župa i župnicima kooperatori ili **kapelani.** Zbog veličine i prostranosti župa bilo je namješteno i više kapelana. Tako župa Siče redovito ima dva kapelana. Kanonske vizitacije 18. stoljeća donose nam uz imena franjevaca upravitelja župa i kapelana i mjesta gdje su svršili škole. Filozofija se studirala u Brodu, Požegi, Velikoj, Našicama, Vukovaru, Iloku, Petrovaradinu i u Baji, a teologija u Petrovaradinu, Osijeku, Budimu, Temišvaru, Mantovi, Ferari i u Bolonji.

Vrlo je zanimljiva i pojava prvih **škola** na tom području. One su se počele osnivati u drugoj polovici 18. stoljeća,

i to nastojanjem vojničke uprave u Krajini i pod utjecajem ideje prosvjetiteljstva, koja je započela vladavinom Marije Terezije (1740 - 1780.), a svoj je vrhunac dostigla u razdoblju tzv. »jozefinizma« Josipa II. (1780 - 1790.).

Prvim školama možemo smatrati same župne crkve, u kojima se redovito okupljala mladež da bi naučila temeljne kršćanske istine. Ali prve škole u pravom smislu riječi, tj. s posebnim učiteljem (»ludi magister«), s određenim prostorom i s propisanim nastavnim programom susrećemo tek u drugoj polovici 18. stoljeća. Budući da je Crkva budno pazila da mladež bude dobro vjerski poučena, posjećivali su kanonski vizitatori prigodom svojeg dolaska u župu i škole, redovito izvješćujući o školskim prilikama u pojedinoj župi. Zahvaljujući tome, danas znamo za prve škole i prve učitelje u ovim krajevima. U izvješćima kanonskih vizitatora arhiđakonata Since spominju se g. 1758. škole u Dubočcu, Kobašu, Cerniku, Novoj i Staroj Gradiški, a god. 1761. u Novskoj i Oriovcu, dok su u **Sičama** zaključili osnovati školu, koja je počela djelovati, kako ćemo vidjeti, tek g. 1771. God. 1775. spominje se škola u Lipovljanima, Starom Petrovom selu, Vrbovi i Stupniku. God. 1780. u Rajiću, Dragaliću, Vrbju i Lužanima, a g. 1783. u Orubici. **Učitelji** su bili uglavnom Nijemci i Česi i poneki Hrvat. U školi su djeca učila čitati i pisati na hrvatskom jeziku (koji se često naziva »lingua illyrica«), kao i na njemačkom, zatim računati i vjeronauk. Vjeronaučnu pouku davali su i svjetovni učitelji, a kontrolu bi obavljao župnik ili kapelan. Zbog nestašice učitelja obuka bi se često prekidala ili bi se škola zatvarala na kraće ili na dulje vrijeme.

Na početku 18. stoljeća ovo je područje bilo slabo naseljeno. Odlazak muslimanskog stanovništva, iseljavanje katolika i borba za oslobođenje Slavonije od Turaka učinili su da je slavonska Posavina između Novske i Oriovca opustjela. Ali doseljavanjem Hrvata iz Like, Bosne i drugih krajeva i s povećanim natalitetom starosjedilaca zabilježen je u drugoj polovici 18. stoljeća utješljiv porast stanovništva. Po porastu stanovništva nalaze se Nova Kapela, Dragovci i Batrina među prvima na tom području.

Već smo spomenuli kanonsku vizitaciju Petra Nikolića, slavonskog vikara zagrebačkog biskupa Petra Petretića iz g.

1660., u kojem se opisuje stanje župe u Ratkovu Potoku (Ratkovici) i gdje se spominju 4 crkve koje su od kamena sagradili franjevci, a među njima se na prvom mjestu spominje crkva »na mjestu zvanom Dubovac pod naslovom Blažene Djevice Marije«.[5] Teško je odrediti godinu kad je crkva u Dubovcu sagrađena jer se iz izvješća ne može točno odrediti na koju se crkvu odnose riječi »nostris temporibus« (= u naše vrijeme, tj. oko g. 1660.), a na koju riječ »olim« (= nekoć). Prema tome, nećemo pogriješiti ako ustvrdimo da je crkva na Dubovcu podignuta između g. 1600. i 1660. Ona je vjerojatno zamijenila staru srednjovjekovnu crkvu koja se nalazila na istom mjestu i koja se u popisu župa prigodom ubiranja papine desetine g. 1332., 1334. i 1335. spominje kao župna crkva, doduše ne izričito pod imenom Dubovac, već kao župa Bl. Djevice Marije. J. Buturac smatra, da se od četiri spomenutih župa pod imenom Bl. Dj. Marije jedna sigurno odnosi na Dubovac.[6] U prvom dijelu naše rasprave vidjeli smo da se već u kasnom srednjem vijeku u razdoblju od 13. do 16. stoljeća u pedesetak dokumenata spominje to područje i da se u njemu nalazi selo, župa i gospoštija Dubovac, koja se prostirala od današnjeg Bilog Briga do Dragovaca. Spominjana župna crkva Bl. Djevice Marije nalazila se u selu Dubovac. Za vrijeme turskih naleta u posavsku Slavoniju razoreno je više crkava u tom kraju, ali je crkva u Dubovcu ostala pošteđena, dok je naselje razoreno. Nakon odlaska Turaka i propasti dosadašnjeg župskog središta u Ratkovu Potoku trebalo je potražiti novo središte župe. Čini se da je za to bila najprikladnija od ratnog pustošenja pošteđena i dobro sačuvana crkva u Dubovcu.

Prvu sigurnu vijest o župi u Sičama s crkvom na Dubovcu nalazimo u matičnim knjigama Liber B. C. M. iz g. 1725. Na naslovnoj stranici nalazi se natpis: **»Hic liber spectat ad parochiam Sicsensem id est ad ecclesiam Nativitatis B. V.**

[5] Usp. str. 21, 34—35. — TADE SMIČIKLAS, **Dvijestogodišnjica oslobođenja Slavonije,** II (Zagreb 1891.) 9. — JANKO BARLÉ, **Popis župa u donjoj Slavoniji od god. 1660.:** Vjesnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. ark., IX (Zagreb 1907.) 167. — E. FERMENDŽIN, nav. dj., 494.

[6] J. BUTURAC, **Župe požeškog arhidjakonata g. 1332.—1335.:** Bogoslovska smotra 1 (1934.) 87. — J. BUTURAC, **Župe arhidjakonata Since u XVIII. vijeku:** Croatia sacra 1 (1931) 246.

M. Dubovicsensis«, s datumom i imenom prvog krštenog djeteta.[7] Kao upravitelj župe spominje se Andrija Gušterović, franjevac. Matične knjige rođenih i vjenčanih vode se do kraja god. 1746., a umrlih do početka g. 1733. Iz njih saznajemo i imena franjevaca koji su u župi obavljali duhovnu pastvu i mjesta u kojima su se podjeljivali sakramenti. Da je župa u Sičama postojala i prije te godine, svjedoči zapis kasnijeg novokapelačkog župnika **Matije Aleksandra Babića (1848 - 1865.)** u Spomenici, I., koji je po dolasku na župu u Novu Kapelu g. 1848. kroz dvije godine »matriculas omnes parochiae cum protocollo circularium, etiam antiqua documenta in archivio Centuriae« marljivo proučavao i tako sakupio sve dokumente koji se odnose na povijest župe. Rezultate svojih istraživanja unio je u **Liber memorabilium.** M. A. Babić zaključuje da se iz protokola prijašnjih upravitelja župe (koji se, nažalost, nisu sačuvali, a na koje je M. A. Babić vjerojatno tijekom svoga istraživanja naišao) može zaključiti da je ta župa starija. On tvrdi da nije osnovana kasnije nego susjedna župa Orubica, čiji najstariji zapis potječe iz g. 1702. Starost župe u Sičama teško je odrediti zbog toga što su matične knjige iz prošlih vremena i turskih provala djelomično odnijeli izbjeglice, a većim dijelom bile su prenesene u samostan u Veliku. Prema bilješci upravitelja Stjepana Petrića — piše dalje M. A. Babić — velik je dio matičnih knjiga spaljen za turskih pustošenja.[8]

M. A. Babić nabraja imena mjesta koja su spadala pod župu Siče. To su:

1. **Sicse vel Szince«**, mjesto koje se u matičnim knjigama rođenih od 21. lipnja 1729. naziva »Capela«; godine 1738. spominju se kršteni »ex pago **Capella Sicse«**, ali i to da se krsti »in ecclesia S. Clarae«, kao i »in ecclesia S. Mariae in Dubovacz«, a kršteni su **»ex Suiche mahla«.** Liber B. M. C.

7 Vidi **Liber baptisatorum, mortuorum et copulatorum inceptus die 19 a aprilis anno dni 1725:** Arhiv župe Nova Kapela. Na str. 1. zapisano je da je 19. travnja 1725. Andrija Gušterović krstio dijete Josipa Benića iz Lipovca i njegove zakonite žene Ane, davši mu ime Juraj. Kumovao je Martin Fičković, također iz Lipovca.

8 **Spomenica I,** 2. M. A. Babić krivo smatra da je po župi Siče nazvan arhidjakonat Since. Župu Siče naziva »antiquissima et celeberrima, vocata Sicsensis B. Mariae Virginis ad Dubovacz« i da postoji »in maxima sua extensione iam anno 1725«.

i dalje spominje mjesto »Sicse«, a potkraj g. 1740. prvi put spominje krštene **»ex Magna Siche«.** Dvije godine kasnije, početkom g. 1742., navodi **»omnes ex Sicse id est ex Kapela«,** g. 1744. »omnes ex **Sicse alias Kapella«,** ili »ex pago **Sicse apud Capela«.**[9] Spomenimo ovdje da su kumovi na krštenju djece bili uglavnom vjernici iz župnih filijala, ali se spominju i kumovi iz Cernika, Broda, Oriovca i Kobaša, što pokazuje na povezanost župe Siče s vjernicima susjednih župa. Iz navedenih dokumenata s pravom zaključujemo da se selo Siče, po kojem je župa Siče dobila svoje ime, tijekom vremena proširivalo, dobivajući nova imena. Protezalo se od današnjeg mjesta Siče, preko Magić Male i Bilog Briga do Dubovca. Današnje Siče nazivalo se **Veliko Siče.** U njima se spominju kuće Kešerića, Kasapovića, Karimanovića, Jankovića, Burića, Šebelića, Raškovića, Ćupića i Mačkovića.[10] Sičama se također nazivao donji dio Magić Male, dok se gornji dio zvao **Bastra.** Kad je uprava u Gradiški odredila razvrstavanje seljačkih gazdinstava u selišne jedinice, donji dio Siča se za stalno nazvao Magić Mala, a gornji Bastra. Sjeverno od Bastre prema Dubovcu, pola sata hoda od župne crkve, nalazio se dio Siča koji se u Liber B. M. C., zbog kapele sv. Klare, koja se tu nalazila, nazivao **»Sicse id est Kapela«, »Sicse alias Kapella«, »Sicse apud Capela«,** označujući tako onaj dio Siča koji se nalazio uz samu kapelu. Iz svega rečenoga postaje posve razumljivo i jasno zašto kanonske vizitacije iz g. 1761. spominju župu »Sziche, vulgo Kapela«.[11] Kanonska vizitacija g. 1765. govori da se kapela sv. Klare nalazi u **»Neo-Capella«,** tj. u Novoj Kapeli. Kako i prethodne k. v. (1758., 1761.) govore da se na župnom groblju na Dubovcu pokapaju stanovnici iz Nove Kapele, može se sa sigurnošću zaključiti da se već onda dio Siča uz kapelu sv. Klare i župni dvor, u odnosu prema »staroj kapeli« na brdu Dubovcu, koja je kao župna crkva postupno gubila na važnosti, nazvao Nova Kapela. Taj je naziv onda prenesen na novu kapelu i župni dvor uz nju, koji su bili sagrađeni g. 1775.[12]

9 **Liber BMC,** 2. ožujka 1738.; 13. listopada 1740.; 2. rujna 1742.; 13. svibnja 1744.; 27. rujna 1744.

10 **Spomenica I,** 3.

11 K. v. 1761. Protokoli br. 31/III, 83—93.

12 K. v. 1765., 93—114.

2. Veliko Siče s već navedenim kućama

3. Siče, sa svojim donjim dijelom ili Magić Malom i s gornjim ili Bastrom

4. Bili-Brig

5. Vrbova, do koje se g. 1753. spominje Berković Mala

6. Štivica

7. Komarnica

8. Seoce

9. Batrina

10. Dragovci

11. Gratkovica ili Gratkovpotok ili Ratkipotok i na kraju Ratkovica.

12. Pod istim imenom (Ratkovica) pojavljuje se sve do g. 1751. **Starakapela,** misli M. A. Babić i dalje navodi da se Stara Kapela spominje prvi put g. 1735. i ostaje u upotrebi sve do g. 1751.[13] M. A. Babić je očito u zabludi kad Ratkovicu poistovjećuje sa Starom Kapelom. Ratkovica ne može nikako biti Stara Kapela iz dva razloga:

a) uz Ratkovicu je u povijesnim dokumentima uvijek vezano ime sv. Mihaela, kojemu je crkva u Ratkovici posvećena, dok se u Staroj Kapeli spominje kapela sv. Marka, koja je postojala do g. 1758., a onda je porušena. Na njezinu je mjestu podignuta nova kapela Spasiteljeva Uzašašća g. 1860.[14]

b) Liber B. M. C. poistovjećuje, doduše, Staru Kapelu i Ratkovicu, ali samo na jednom mjestu, i to g. 1745. kad fra Matija iz Radovanaca 14. veljače krsti kćerku Marka Tucića **»ex antiqua Capela alias Gratcovica«.** Svi ostali zapisi jasno razlikuju Ratkovicu od Stare Kapele. Tako g. 1735. nailazimo dva puta na ime »antiqua Capela«, g. 1741. na »Capella vetera«, a g. 1740. na »Radkovica«, g. 1743. »Gratkovica«, g. 1744. »Gratki potok«. Očito je da se u zapisu fra Matije radi ili o lapsusu ili o činjenici da je Ratkovica, u to vrijeme naseljena pravoslavnim stanovništvom, postupno padala u zaborav poistovjećujući se u narodu sa Starom Kapelom. U kanonskim vizitacijama, međutim, na to poistovjećivanje nigdje ne nailazimo.

[13] **Spomenica I,** 4.

[14] Usp. K. v. 1758. Protokoli br. 30/II, 342. koji navode da se u Ratkovici na groblju koje se nalazi oko kapele sahranjuju stanovnici Dragovaca, Ratkovice, Stare Kapele i Komorice.

13. **Pavlovci**

14. **Lipovac** (današnji Gornji), na koji se nadovezuju Matičević, pa također Ergović i Gazdović Mala. Od g. 1753. mjesto se naziva Matičević.

15. **Lipovac Veliki** (današnji Srednji) sastoji se od raštrkanih sela Didović, Čikardić, Ferić, Bogdanović, Fićković, Benić i Jelčić Mala.

16. **Šušanje** (današnji Donji Lipovac) se također naziva Lipovac, a sve do g. 1753. bio je raštrkan u naseljima Glavić, Vokušić, Švendić, Udvina, Ljubić, Lukačić Mala.

Prema M. A. Babiću župa Siče brojila je g. 1725. slijedeće filijale: Bili Brig, Vrbova, Štivica, Komornica, Magić Mala, Siče, Seoce, Batrina, Dragovci, Ratkovica, Stara Kapela, Pavlovci, Matičević, Veliki Lipovac i Šušanje.

Župa u Sičama obuhvaćala je, dakle, široko područje što ga danas zauzimaju župe Nova Kapela, Gornji Lipovac, Štivica i Vrbova. Uslijed seobe k cesti sredinom 18. stoljeća nestala su mnoga sela koja su u prvoj polovici 18. stoljeća spadala pod župu Siče. Neka su se preselila na mjesto gdje danas leži Lipovac, a druga prema cesti gdje se danas nalazi Nova Kapela. Tako velika, prostrana župa redovito je uz upravitelja imala i dva kapelana.

Pogledajmo sada najprije u kakvom se stanju nalazila župna crkva i župni dvor, da bismo onda prikazali prijelaz župe u ruke svjetovnog klera i gradnju nove župne crkve u Novoj Kapeli, a nakon toga razgledali filijalne kapele u selima, posjetili groblja i škole, upoznali župnike i kapelane, prve učitelje, orguljaše i bratovštine.

2. Župna crkva Bl. Djevice Marije Dubovačke

Župna crkva Bl. Djevice Marije nalazila se usred groblja na brdu Dubovac, a od župnog dvora u selu Siče bila je udaljena pola sata hoda. Kanonik Juraj Dumbović navodi prigodom kanonske vizitacije g. 1730., da selo Dubovac broji 25 katoličkih kuća. Crkva je od kamena, neokrečena, s dobrim krovištem, ali bez tornja. Posvećena je Bl. Dj. Mariji na nebo Uznesenoj. Ima jedan drveni oltar, a na zidovima

slike Bl. Dj. Marije, sv. Lovre i sv. Ivana Apostola. Oko crkve je neograđeno groblje.[1] Četiri godine kasnije župu su pohodili o. Josip iz Osijeka, definitor franjevačke provincije, i Ivan Nunberger, carski provizor. Iako je zapisnik o stanju župe sastavljen u Sičama, župa se naziva »parochia Dubovicensis«, patron joj je Rođenje Bl. Djevice Marije, a ne više Uznesenje, kako je to zabilježio vizitator J. Dumbović. Da se crkva ne bi posve srušila potreban joj je novi krov, a trebalo bi i pokrajne zidove popraviti i ožbukati. Nedostaju oltari i sav unutrašnji namještaj. Crkva ima sve potrebne stvari za službu Božju, kao i sveto posuđe.[2]

Prema tome, u to se vrijeme u crkvi na Dubovcu više nije služila sveta misa zbog pomanjkanja oltara i trošnog stanja crkve. Ni slijedeća kanonska vizitacija g. 1746. ne donosi radosnijih vijesti, jer crkva još nije popravljena.[3] Ostala je i nadalje zapuštena i napuštena, jer je narod umjesto u nju dolazio na misu u drvenu kapelu sv. Klare, koja se nalazila u selu Siče, uz stari drveni župni dvor. Kad je župu prigodom kanonske vizitacije g. 1754. posjetio Ivan Paxy, kasniji zagrebački biskup, ona više nije bila župna crkva, već se spominje samo kao filijala u Dubovcu, koja je nekada bila župna crkva. Ima, doduše, još i kalež i sve potrebno za služenje mise, ali se u njoj misa više ne služi. Kao župna crkva služi kapela sv. Klare, koja se nalazi neposredno uz župnu kuću u Sičama.[4]

U međuvremenu, u razmaku od osam godina, u župi su se dogodile promjene koje možemo nazvati revolucionarnima. Crkva na Dubovcu postala je središte intenzivnog vjerskog života. Kao da se sve pokrenulo, vjerski živnulo. Narod je hrlio u crkvu na Dubovcu, dolazio je u procesijama da se moli pred čudotvornim kipom Majke Božje. Zaboravljena

[1] K. v. 1730., Protokoli br. 29/I, 74.

[2] BLAŽ GLOGOVAC, **Kratka izvješća o nekim slavonskim župama iz god. 1733.—4.**: Katolički list 33 (1907.) 389—390. Osim o župi Dubovac izvješće govori o župama Pakrac, Međurić, Jazavica, Oriovac, Kobaš i Dubovik. Na kraju izvješća o župi Dubovac nalaze se imena potpisnika: Ilija Poljac, iz sela Dragovci, Mijo Orišković, »decurio« ili kapetan iz istog sela, Marko Katić iz Vrbove, Ivan Đurić, Nikola Kovačević iz Štivice, Stanko Hagjić »vigiliarum magister«, Mijo Fičković, iz Lipovca, Pavao Lukačić, »vigiliarum magister« iz istog sela, Martin Radičević, vojvoda iz sela Siče, i Matej Stabić, »capitaneus« iz istog sela.

[3] K. v. 1746., Protokoli br. 29/I, 112.

[4] K. v. 1754., Protokoli br. 30/II, 7.

crkva na Dubovcu odjednom je postala premalena da primi velik broj župljana i hodočasnika. Što se zapravo dogodilo? Naredbom Marije Terezije iz g. 1754., da se u krajiškim župama duhovna pastva povjeri svjetovnom kleru došlo je do promjene i u župi Siče. Umjesto fra Marka Oršanovića postavljen je za administratora župe 15. rujna 1754. Josip Horvat, svjetovni svećenik.[5]

Upravitelj župe Josip Horvat je odmah po svom dolasku uočio da se iz vjerskog mrtvila u kojem se nalazila župa može izaći samo ako njezino središte ponovno postane crkva posvećena Majci Božjoj na Dubovcu. Hrvatski je narod, naime, oduvijek rado štovao Majku Božju, podizao joj crkve i kipove i slavio je divnim pjesmama. Sigurno je da je slika Majke Božje na oltaru stare crkve već prije predstavljala svetinju za vjernike župe, jer kako inače protumačiti tako naglo širenje Marijina štovanja, da je »crkva postala premalena s obzirom na vjernike koji ovamo dolaze i čiji broj sve više raste, štujući Bl. Djevicu Mariju«, kad je Josip Horvat nabavio **drveni kip** Majke Božje i postavio ga na glavni oltar u crkvi, kako izvješćuje kanonski vizitator.[6] On zato predlaže da se crkva proširi dvjema pokrajnim lađama ili da se sagradi nova. Ali i takva, kakva je bila, crkva je u usporedbi s prijašnjim stanjem bila dotjerana i uljepšana. Na glavnom oltaru kao u kutiji nalazio se drveni kip Majke Božje, koja na lijevoj ruci drži Isusa, a u desnoj žezlo. Kip je obučen u elegantnu haljinu. Iznad oltara na 4 mramorna stupa uzdizao se divno obojen baldahin. Iznad njega nalazio se u liku goluba Duh Sveti i natpis »Sponsa mea« (»zaručnica moja«). Oltar je bio ukrašen, a s njegove obje strane bila su vrata, tako da se mogao obići. Na strani evanđelja postavljena je slika sv. Ivana Krstitelja, a na strani poslanice sv. Ivana Nepomuka. U blizini oltarnog luka nalazila su se dva kipa, desni s natpisom »Utocsisce grisnika«, a lijevi »Zdravlje nemocsnika«. Treći natpis »Pomocsnicza kerstianjska« bio je na vrhu žrtvenika. Na strani evanđelja nala-

[5] M. A. Babić u **Spomenica I**, 8. donosi riječ iz izgubljene **Liber copulatorum**, br. 6, str. 34., kojima je popraćen taj događaj. »Finis 15. a septembris 1754 advenit administrationis monasticae.« Pri primopredaji župe bili su nazočni: kanonik Ivan Paxy u ime zagrebačkog biskupa, a u ime krajiške vojne uprave Pavao Tscherner, »prvi locumtenens jedne kumpanije pješaka«.

[6] K. v. 1758., Protokoli br. 30/II, 334.

zio se oltar sv. Josipa sa slikom, a na strani poslanice oltar sv. Ladislava, čija menza još nije bila uređena za bogoslužje. Osim toga, u lađi crkve bila je i slika sv. Ane, koja je ujedno prikazivala Bl. Dj. Mariju i sv. Joakima, dar gospođe »colonelle de Ried«. Tu je sliku kasnije s dozvolom iste gospođe upravitelj župe Josip Horvat prenio u kapelu sv. Ane u Lipovac ili Fičković Malu. Crkva je imala tri ulaza: na pročelju crkve veliki, a po jedan u lađi na strani poslanice i iza oltara, na strani evanđelja. U njoj se služila misa na nedjelje, na blagdane Majke Božje i »u drugim prilikama«.[7] Župna je crkva dobila i zvono od 80 libri, koje se nalazilo u tornju podignutom nad korom. Ni župna crkva, a niti kapela sv. Klare nisu imale sakristiju. Svećenik se za misu spremao na stoliću smještenom na strani evanđelja, a sad je u tu svrhu postavljen novi ormar, u kojem se čuva sveto ruho i posuđe. Stvari za službu Božju bile su za obje crkve zajedničke. Takav ormar nalazio se i u kapeli sv. Ane, a da je on doista bio ispunjen, svjedočio je njegov sadržaj ispisan za 7 listova. Kanonska vizitacija spominje darežljivost »augustissimae Dominae« Marije Terezije, koja je crkvi darovala kaleže i misno ruho, dok je biskup darovao novi misal, obrednik i kantual »croatico-latinum«. Od ruha posebno se ističu haljine Bl. Dj. Marije raznih boja.[8] Presveto se, međutim, nije čuvalo u crkvi jer je bila pola sata udaljena od župnog dvora. Svetohranište se nalazilo u kapeli sv. Klare, koja je bila neposredno uz župski dvor. Tu sliku sređenosti župne crkve narušavala je samo slika groblja oko crkve, čiji je cintor bio na mnogim mjestima srušen. Crkva nije imala ispovjedaonice, ali se navodi da ih je prije imala. One su zbog trošnosti vjerojatno uklonjene, ali vizitator naglašava da ih je potrebno ponovno staviti u crkvu.

Župnik Josip Horvat, kojega vizitator hvali kao vrlo agilnog i dobrog svećenika, zajedno sa svojim vjernicima dao se odmah po svom dolasku svim silama na sređivanje prilika u župi. Vjerski je život cvao i bujao, pobožnost prema Majci Božjoj mamila je veliko mnoštvo vjernika u crkvu na brežuljku Dubovac, koji se u to vrijeme počeo

7 K. v. 1758., 335. Mišljenje J. Buturca da se u crkvi nalazila slika sv. Lovre vjerojatno je »lapsus calami«. Autor je očito mislio na sliku sv. Ladislava. Usp. J. BUTURAC, **Župe arhidjakonata Since u 18. vijeku:** Croatia Sacra 1 (1931.) 247.

8 K. v. 1758., 337.

nazivati »Gospino brdo«, »Marijino polje«, ili »Gospino polje«. Sigurno je da su se hodočasnici tom prilikom krijepili i dobrim crnim vinom, pa je to navelo kasnijeg župnika M. A. Babića da u Spomenicu zapiše i ove riječi: »U ovim se krajevima proizvodi 'celebre vinum rubrum'.«[9] Začuđen vizitator, koji je svega tri godine nakon posljednje vizitacije posjetio župu Siče, izvješćuje da je župna crkva zbog pobožnosti naroda prema Maci Božjoj temeljito obnovljena i proširena, tako da je dobila uz lađu jednu kapelu i novo zidano svetište. Čini se da godine 1761. preuređenje još nije bilo posve završeno jer se u izvješću spominje da su oltari pomicani ili su pohranjeni u sakristiji. Na oltar u podignutoj lađi, u koju je smješten i kip Bl. Dj. Marije, stavljen je tabernakul. Crkva je dobila novi zidani kor. Presveto Otajstvo, koje se ovdje posvećivalo u nedjelje i blagdane, čuvalo se u svetohraništu samo za pričesnike one nedjelje ili blagdana, dok se trajno i dalje čuvalo u kapeli sv. Klare u selu Siče. Crkva je dobila i dvije nove ispovjedaonice, od kojih je jedna bila smještena u novoj kapeli, a druga pod korom. Sagrađena je i sakristija na strani poslanice, a u nju su stavljeni paramenti, crkveno posuđe i zastave za procesije. Jedna od zastava imala je slike Bl. Dj. Marije, Presv. Trojstva, sv. Ivana Nepomuka i sv. Franje Ksaverskoga. Zvonik je obojen crvenom bojom. Cintor oko groblja bio je prigodom ovih gradnji posve razoren, ali se napominje da će biti popravljen kad radovi budu završeni.[10]

Slijedeća kanonska vizitacija g. 1765. spominje u crkvi samo jedan oltar, i to u svetištu. Na njemu su u udubini nalazi kip Majke Božje, a okolo njega su slike sv. Ivana Nepomuka i sv. Franje Asiškoga. Određena mjesta u novoj kapeli još nisu popunjena novim oltarima. Zidani kor je tako neprikladno napravljen, smatra vizitator, da do njega ne može doprijeti svjetlo.[11] Te godine župnik nije više Josip Horvat, već je upraviteljem postao domaći sin, rodom iz Lipovca (Šušanja) Luka Pejaković.[12] S Horvatovim odlaskom kao da je otišao dio srca ove župe. Kao da je zamrla hodočasnička pjesma s Gospina polja. Crkva na Dubovcu opet je bila pre-

9 **Spomenica I,** 4.

10 K. v. 1761., Protokoli br. 31/III, 83—85.

11 K. v. 1765., Protokoli 31/III, 93—95.

12 K. v. 1765., 103.

puštena samoj sebi i zaboravu. Nije to bila krivnja novog župnika L. Pejakovića ni njegova nasljednika Josipa Tajspergera, dobrih i vrijednih svećenika, već novonastalih prilika u župi. God. 1769. spominje, naime, vizitator da je župu našao u onakvu stanju u kakvom je bila za k. v. g. 1765. Osim nadsvođenog svetišta ništa drugo nije završeno, a niti će se dovršavati, jer su sela Vrbova, Štivica i Komarnica daleko od crkve, a selo Bili Brig, koje se nalazilo uz crkvu, preseljeno je k »via regia«.[13] Tako su najbliže kuće udaljene od crkve pola sata. U skorije vrijeme valja i sam župni dvor preseliti uz javni put. Sve je to zahtijevalo gradnju nove crkve. Očito da kanonskom vizitatoru nije bilo poznato što je crkva na Dubovcu značila za vjernike sičanske župe, kad je dao gotovo neshvatljiv prijedlog da se crkva na Dubovcu sruši i da se od njezina materijala sagradi negdje na povoljnijem mjestu nova crkva.[14] Već smo spomenuli da su prilikom preuređenja crkve g. 1761. bili spomenuti neki oltari, a na jedan takav bio je postavljen i kip Majke Božje u novoj lađi. Sada vizitator spominje da su prema riječima kapelana Luke Mladinovića oltari, koje je Josip Horvat nabavio, podijeljeni trima različitim kapelama, dok se u crkvi nalazi onaj opisan za k. v. g. 1765.[15] Da je nekadašnji vjerski život koji je bio vezan uz župnu crkvu na Dubovcu posve zamro, svjedoči k. v. g. iz g. 1771., koja više ne spominje Dubovac, već samo župnu crkvu na samotnom mjestu Bili Brig, za koju krivo pretpostavlja da je sagrađena g. 1680., ali ne zna od koga. Svetište se već ruši! Krovište je ruševina, jer se zbog veličine crkve ne može dobro učvrstiti. Kip Gospe nalazi se na kamenom oltaru s dva drvena stupa i s dvije slike. Na zidovima crkve je šest slika. Tabernakul je od drveta. Na pokrajnim oltarima su lijepe slike Zaruke Bl. Dj. Marije i sv. Lovre. Pred oltarom visi svijeća od srebra i olova. U jeku opće seobe kuća prema javnoj cesti preseljeno je i selo Siče (Malo), tako da je kapela sv. Klare,

[13] 15. VI 1766. otcijepljene su Vrbova, Komarnica i Štivica od župe Siče i pripojene novoosnovanoj župi u Mitrovom selu ili Petrovom selu, koje je prije bilo filijala župe Cernik.

[14] K. v. 1769., Protokoli br. 32/IV, 170.

[15] Nav. mj. 170.

sagrađena g. 1708., ostala udaljena od sela četvrt sata hoda. Na taj je način i župni dvor ostao osamljen podalje od sela.[16] Crkva na Dubovcu ponovno je proživljavala svoju samoću i napuštenost. Trebalo je da opet dođe novi Josip Horvat, da župu vjerski oživi, da pokrene vjernike, da u novim prilikama unese u župu novi duh i da stvori ozračje u kojem će se odgajati novokapelački velikani uma i srca. Trebalo je naći pravog čovjeka za pravo vrijeme. I on je došao! Bio je to Toma Grgurević, koji je g. 1769. naslijedio dotadašnjeg župnika Josipa Tajspergera kad je ovaj postao zagrebački kanonik.[17] Uočivši nemogućnost uspješnog dušobrižničkog rada u takvim uvjetima, Toma Grgurević je odlučio da u novom naselju kraj ceste sagradi novu župnu crkvu i uz nju župni dvor. Njegovo će 23-godišnje djelovanje u župi ostaviti tragove koji su i danas vidljivi. Župna crkva Rođenja Bl. Dj. Marije počela se graditi u Novoj Kapeli g. 1773. Zaslugom kraljice Marije Terezije, koja je imala nad župom patronatsko pravo, a brigom župnika Tome Grgurevića, kapetana novokapelačke centurije Henrika Sunstenaua te marljivošću i suradnjom vjernoga puka, crkva je dovršena u rujnu 1774., blagoslovljena i u nju je na blagdan Imena Marijina iz stare crkve nad Bilim Brigom, uz najveće sudjelovanje naroda, s pjesmom i u svečanoj procesiji prenesen čudotvorni kip Majke Božje i postavljen na glavni oltar.[18] Tako je Gospa opet došla bliže svojim vjernima da bi ih obasipala obiljem svojih milosti. Stara crkva na Dubovcu tim je činom odigrala svoju povijesnu ulogu, pružajući preko 140 godina stan najprije slici, a zatim i čudotvornom kipu Gospe Dubovačke. Iako proširivana i dotjerivana, nije ipak nikad potpuno završena. Nakon preseljenja sela Bili Brig oko g. 1769. k cesti ostala je osamljena, a poslije gradnje nove župne crkve u Novoj Kapeli i posve nepotrebna. Zato je opet predloženo da se lađa crkve sruši pa da se od te građe napravi cintor oko nove župne crkve. Svetište crkve

[16] K. v. 1771., Protokoli br. 31/III a. 3.

[17] Prema **Spomenica I**, 9. u matičnim knjigama upisano je da je T. Grgurević 5. rujna 1769. krstio djecu. Umro je 17. I. 1792. g.

[18] K. v. 1775., Protokoli br. 32/IV, 524. Usp. **Spomenica I**, 10. M. A. Babić krivo misli da je kip prenesen g. 1773.

moralo bi se ipak sačuvati zbog groblja koje se tu nalazilo.[19] No ni ta »osuda na smrt« nije izvršena. Kao da se narod teška srca rastajao od svoje crkve, koja mu je u životu bila toliko puta izvor snage i utjehe. K. v. g. 1780. bilježi da je nekadašnja župna crkva sada postala filijalnom kapelom sv. Lovre sela Bilog Briga. Zbog njezine veličine teško je pričvrstiti krov, pa joj zato prijeti raspadanje. Nad pročeljem se nalazi drveni toranj sa zvonom. Ima sakristiju. Međutim, sav je namještaj prenesen u novu župnu crkvu, osim slike svetog Lovre i stvari potrebnih za misu. Najveći broj župljana sahranjuje se na groblju oko crkve, zato su stanovnici sela Bilog Briga, Magić Male, Bastre, Velikog Siča i Nove Kapele dužni brinuti se o ogradi groblja.[20] God. 1864. dobio je i Bili Brig svoju kapelu sagrađenu od čvrste građe i posvećenu Spasiteljevom Uzašašću.[21]

Kad je g. 1775. uz novu crkvu podignut i novi župni dvor, velika svečanost u župi mogla je započeti: svečana posveta crkve, a s njom i prvi dani djelovanja nove župe pod imenom Nova Kapela. Zašto se tako dugo čekalo s posvetom crkve, teško je sa sigurnošću reći. Možda zbog toga što ona još nije bila posve dovršena? Budući da je bila blagoslovljena, mogla se u njoj obavljati služba Božja. Možda je imenovanje Tome Grgurevića profesorom na akademiji u Požegi (18. studenog 1773.) i izbivanje iz župe do ljeta g. 1776., kad je ponovno počeo rezidirati u župi onemogućilo sve priprave potrebne za taj svečani čin? Ili je možda zapreka bio u svibnju g. 1776. započeti jubilej, kad su župe zagrebačke biskupije hodočastile u katedralu u Zagrebu, a među njima i Novokapelčani? Teško je reći! Konačno, 13. srpnja, na 8. nedjelju po Duhovima, zagrebački biskup Josip Galjuf (1772 - 1786.) svečano je blagoslovio novu crkvu. U to je vrijeme, naime, obavljao kanonske vizitacije i dijelio sv. potvrdu u požeškom kraju, a to je bila prilika da se svečano blagoslovi nova crkva.[22]

---

19 K. v. 1775., 529—532.

20 K. v. 1780., Protokoli br. 34/VI., 57.

21 K. v. 1867., Protokoli br. 43/XV, 25.

22 **Spomenica I,** 11.

3. Župni dvor s kapelom sv. Klare u Sičama

Drvena kapela sv. Klare u Sičama sagrađena je vjerojatno g. 1708., a prigodom kanonske vizitacije g. 1730. spominje se pod imenom sv. Stjepana Kralja.[1] Izvješće pak o. Josipa iz Osijeka g. 1734. i slijedeće k. v. spominju je pod imenom kapele sv. Klare Djevice u Sičama.[2] Sve kanonske vizitacije, osim one iz g. 1730., koja je inače prilično škrta u izvješću, govore da se uz kapelu nalazi i drveni župni stan, ali ne navode godinu kad je sagrađen. Najvjerojatnije je podignut iste godine kad i sama kapela jer se prigodom prve k. v. spominje da službu župnika obavljaju franjevci iz samostana Velika, kojem pripada ova župa, i to fra Andrija Gušterović i fra Simon iz Stražemana.[3] Kapela ima drveni oltar sa slikom. U sredini oltara je križ. K. v. 1730. spominje još i sliku sv. Stjepana Kralja. Kapela raspolaže svim potrebnim stvarima za službu Božju. Dva zvona vise na drvenim stupovima. U selu Siče ima 140 katoličkih kuća.[4] G. 1746. spominje se da je oratorij sv. Klare »satis nerus« (prilično crn), što znači da bi ga trebalo okrečiti. Na oltaru se nalazila slika sv. Klare. Iznenađuje bogatstvo misnog ruha i svetog posuđa kojim je raspolagala kapela, ali to je donekle i razumljivo, jer su se stvari namijenjene za župnu crkvu na Dubovcu čuvale ovdje.[5] Čini se da je od te godine pa nadalje kroz punih 8 godina, sve do dolaska na župu svećenika Josipa Horvata, kapela sv. Klare služila kao župna crkva, jer je takvom spominju k. v. iz g. 1754.[6] U njoj su franjevci zbog udaljenosti župne crkve od sela i nadalje služili mise, podjeljivali sakramente i čuvali Presveto. K. v. g. 1758. spominju i vrlo lijepu krstionicu s bakrenim kotlićem u drvenom okviru, koja je nedavno bila nabavljena, a nalazila se na strani evanđelja. Kapela još nije imala sa-

---

1 K. v. 1746., Protokoli br. 29/I, 111. Prva vijest o njezinoj gradnji g. 1708.: K. v. 1771, Protokoli br. 31/IIIa, 3. God. 1725. u njoj se obavljalo krštenje, prema **Spomenica I,** 14.

2 B. GLOGOVAC, **Kratka izvješća o nekim slavonskim župama iz god. 1773.—4.:** Katolički list 33 (1907.) 389.

3 K. v. 1730., str. 76. krivo franjevce proglašuju augustincima.

4 Nav. mj., 74.

5 K. v. 1746., 111.

6 K. v. 1754., 7.

kristije, a niti su se u njoj nalazile ispovjedaonice.[7] Zbog udaljenosti župne crkve ovdje se i dalje tijekom slijedećih godina preko tjedna i za lošeg vremena služila misa. Vizitator napominje g. 1765. da bi kapelu trebalo što prije ljepše urediti jer se nalazi uz župni dvor te je pridošlice odmah primjećuju.[8] Četiri godine nakon toga Presveto se čuvalo na dva mjesta: u župnoj crkvi i u kapeli sv. Klare, odakle se po potrebi nosilo bolesnicima. Tabernakul je bio prilično grubo izrađen, a krstionica još nije bila obojena. Kapelu bi bilo potrebno popraviti, ali se to ne isplati — napominje vizitator — jer će se župni dvor sa selom preseliti k javnom putu, a nakon toga će kapela postati suvišna i treba je ukloniti. Dva zvona od 200 i 25 lb. moći će se prenijeti u novu župnu crkvu, što je kasnije i učinjeno.[9] Nakon već spomenutog preseljenja sela prema cesti ostala je i kapela sv. Klare osamljena i udaljena četvrt sata od prvih seoskih kuća. U njoj se još uvijek čuvalo Presveto, ali samo za potrebe bolesnika, i to u manjem ciboriju, dok se veći srebreni nalazio u svetohraništu nove župne crkve. Vizitator opominje g. 1775. župnika da, kad se preseli u novi župni dvor, ne propusti odrediti 4 ili 5 mladića koji će svećenika, kad bude nosio bolesnicima Pričest, pratiti sa svjetiljkama (lampašima) i sve do kuće bolesnika pjevati »Svet, svet, svet«. U svim većim selima trebalo bi nabaviti slične svjetiljke kako bi vjernici mogli dočekati svećenika i pratiti ga do kuće bolesnika. Krstionica sa svetim uljima još se uvijek nalazila u kapeli sv. Klare, ali bi je trebalo oslikati, ukrasiti i prenijeti u novu crkvu.[10] Godine 1780. ne spominje se više kapela sv. Klare, što znači da je porušena. Slika s oltara prenesena je u župnu crkvu.[11]

Istu sudbinu doživio je i stari drveni župni dvor, koji je g. 1734. bio u dobru stanju. Uz njega je bio vrt i jutro šljivika. Osim toga župa je posjedovala dvije livade i dva vinograda.[12] Drugi posjedi spominju se u Dragovcima i u Ratkovici, koja se tom prilikom po prvi put tako naziva,

7 K. v. 1758., 335—338.
8 K. v. 1765., 95.
9 K. v. 1769., 171—172.
10 K. v. 1775., 525—526.
11 K. v. 1780., Protokoli br. 34/VI, 59.
12 B. GLOGOVAC, nav. dj., 389.

umjesto dosad uobičajenog naziva Ratkov Potok i Ratki Potok.[13] Za gradnju, popravak i održavanje župskih zdanja brinuli su se župljani. Župnik Josip Horvat proširio je stari župni dvor, sagradivši novi i prislonivši ga uz stari. Zato ga vizitator iz g. 1758. nazivlje »curia duplex«. Župni dvor je bio na kat. Dolje su bile sobe za župsku družinu (»familia«), župni ured, blagovaonica i kuhinja, a gore stan za župnika i dva kapelana. U dvorištu su se nalazile gospodarske zgrade: staja za 8 (!) konja, staja za rogatu stoku i 2 žitnice. Upravitelj župe tuži se da su franjevci prigodom odlaska sa župe ostavili knjigu inventara s puno pogrešaka.[14] Godine 1765. stari dio zgrade župnog dvora u takvom je ruševnom stanju da se predlaže: ili ga popraviti ili sagraditi novi. Isto se odnosi i na gospodarske zgrade. Budući da je g. 1769. gornji dio sela Siča ili Nove Kapele već prenesen k javnoj cesti, a isto tako će uskoro onamo biti prenesena i stanica mjesnog kapetana, trebat će tamo sagraditi i novi župni dvor, te je zbog toga popravak suvišan.[15] Nakon preseljenja župne crkve i dvora k javnoj cesti postat će sela Ratkovica i Dragovci s 31 kućom bliže župi Zagrađe u Velikom (Novom) Bučju, te će se teško njima moći upravljati iz Siča. Zbog toga bi ih trebalo priključiti toj župi.[16] Za k. v. g. 1771. »duplex domus« već se nalazi u kritičnom stanju jer su nosive grede, kao i krovište bili truli. Selo je već preseljeno uz cestu, a župni je dvor ostao osamljen. Kad je g. 1775. sagrađen novi župni dvor od čvrste građe s 5 soba, župnik je još uvijek stanovao u starom župnom stanu, jer sve još nije bilo dovršeno. U dvorištu je podignuta nova štala za 6 konja i spremište (»receptaculum«) za kola. Ostalih zgrada još nije bilo, a niti uređenog vrta.[17] Četiri godine kasnije župnik je novu zgradu adaptirao, zazidavši vrata od sela i dobivši tako blagovaonicu. Iskopan je mali podrum i podignuta staja. Vjerojatno je da se u novi župni dvor doselio prigodom svečane posvete župne crkve.[18] Tako su se župna crkva i župni dvor našli jedno pokraj drugoga

13 K. v. 1754., 8.
14 K. v. 1758., 347.
15 K. v. 1769., 178.
16 Nav. mj., 176.
17 K. v. 1775., 533.
18 K. v. 1780., 60.

u idealnom položaju, u središtu župe, započevši pisati nove stranice svoje povijesti, koja, doduše, geografski gledano, neće biti tako burna, ali ništa manje značajna i zanimljiva.

4. Filijale i filijalne kapele

Već smo nabrojili sela koja su od samog početka pripadala župi Siče. Pogledajmo sada svako selo pojedinačno! Našu pažnju, naravno, najviše privlači sudbina crkve u Ratkovici, koja je nekoć bila središte župa i igrala značajnu ulogu u povijesti posavske Slavonije.

a) **Crkva sv. Mihaela Arkanđela** u Ratkovici prema izvješću vizitatora iz g. 1730. bila je zidana, nije imala tornja niti zvono. Iako je već davno prestala biti župnom crkvom, imala je sve stvari za misu.[1] U crkvi su se još uvijek nalazila tri oltara. Glavni je resila slika sv. Mihaela Arkanđela. Oko crkve bilo je groblje, na kojem su se pokapali stanovnici Ratkovice, Dragovaca, Stare Kapele i sela Komorice, koje je pripadalo župi Pleternica. Kad je g. 1789. osnovana župa u Matičeviću ili Gornjem Lipovcu, potpali su Lipovac Gornji, Lipovac Srednji, Pavlovci i Stara Kapela pod novu župu, tako da je groblje u Ratkovici ostalo samo za Dragovljane i Ratkovljane, sve do god. 1810., kad se na tom groblju prestalo pokapati jer je otvoreno novo groblje u Dragovcima.[2]

Već smo govorili o tome odgovara li današnja Ratkovica starom Ratkovom ili Gratkovom Potoku, koji je u starim spomenicima pisan kao Radki potok, Radcov potok, Ratky Potok, Gratko Potochi, Gradpotok, Gradpataka, Gratki potok, Radkovica, Gratkovica i, na kraju, Ratkovica. Ispravno je

1 Pisac **Liber memorabilium** M. A. Babić spominje da je u protokolima župe našao zapis koji govori o postojanju »missale illyricum latinis litteris impressum« pod naslovom »Pistole i Evangelya priko svega godiscta novo istomacena po razlogu Missala dvora rimskoga . . . «. Djelo je obuhvaćalo 247 stranica i 9 listova s kalendarom. Izdano je bilo u Veneciji 1718. g. u tiskari Nikole Pezzano. Taj je hrvatski misal služio za službu Božju u Ratkovici, o čemu je svjedočio i natpis na prvoj stranici: »Anno domini 1726 mensis aprilis die 12 ad simplicem usum huius capellae Ratkovicensis, dum fuit parochus Fr. Andreas Gušterović . . . « Usp. **Spomenica I**, 6. O hrvatskom lekcionaru vidi JERKO FUĆAK, **Šest stoljeća hrvatskog lekcionara** (Zagreb 1975.) 199—345.

2 **Spomenica I**, 17.

čuđenje J. Buturca što pisci slavonske prošlosti nisu dosad mogli odgonetnuti koje mjesto danas odgovara starom Ratkovom Potoku.[3] Mislimo da je ovim našim proučavanjem to pitanje konačno riješeno i da se stari Ratkov Potok odnosi na današnju Ratkovicu. Kako se, međutim, pod kraj turskog vladanja u tim krajevima iz Ratkovice posve raselilo katoličko stanovništvo, a doselili se pravoslavci, to se u dokumentima 18. stoljeća Ratkovica spominje kao kapela susjednog sasma katoličkog sela Dragovaca, iako u selu **Dragovci** već g. 1730. postoji kapela sv. Vida, koja se tijekom slijedećih kanonskih vizitacija sve do g. 1804., kad je bila srušena, a njezin inventar prenesen u crkvu u Ratkovici, navodi kao kapela sv. Antuna Padovanskog. U nabrajanju filijalnih kapela vizitatori spominju selo Dragovci sa selom Ratkov Potok, Ratkipotok, zatim filijalu sv. Mihaela Arkanđela u Dragovcima, kapelu »extra pagus« Dragovci (dok je druga sv. Antuna »in pago«), kapelu »na groblju« Dragovci. God. 1775. spominje se samo filijala u Ratkovici, a u Dragovcima se spominje samo drveni križ podignut uz put. God. 1780. kapela u Dragovcima nalazi se **sub interdicto**, što znači da je zbog trošnosti bila nepogodna za službu Božju. Čini se da je već tada njezin namještaj prenesen u kapelu u Ratkovici. Sve do g. 1867. crkva u Ratkovici nije imala zvono, već se zajedničko zvono za Ratkovicu i Dragovce nalazilo u Dragovcima, obješeno na drvene stupove. To je trajalo sve do god. 1867., kad je Ratkovica dobila zvonik i zvono. Crkva je g. 1865. tako sva obnovljena i stavljena u odlično stanje da vizitator ushićen njezinom ljepotom, piše kako osim oltarne slike »nihil desiderandum habet«.[4] Kad je g. 1882. na sam Božić oskvrnjena crkva u Ratkovici, odlučili su Dragovljani prenijeti je u svoje selo, ali se tome odlučno usprotivilo četrdeset katolika iz Ratkovice. Nakon spora morali su Dragovljani popustiti. Zato su odlučili sagraditi u Dragovcima novu crkvu, koja je 29. rujna 1883. svečano blagoslovljena. God. 1925. dograđena joj je i sakristi-

3 J. BUTURAC, **Župe arhidjakonata Since u XVIII. vijeku:** Croatia sacra 1 (1931.) 246. Već je g. 1912. Gjuro Szabo dokazivao da je nekadašnji Ratkovpotok današnje selo Ratkovica. Vidi Gjuro SZABO, **Terra Dobouch:** Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva XII (1912.) 127—128.

4 K. v. 1867., Protokoli br. 43/XV., 28.

ja.[5] U prvoj polovici 18. stoljeća Ratkovica zajedno s Dragovcima broji 40 katoličkih kuća, a ostali su »schismatici«. Prigodom k. v. g. 1861. zabilježeno je da je sav narod u župi katolički, osim sela Ratkovice, gdje je najveći broj kuća grčkog obreda. Nesjedinjeni Grci nemaju svoju župu, već Ratkovicom upravlja pop koji stanuje u Kobašu. U Ratkovici ima 21 kuća nesjedinjenih Grka i 3 katoličke.[6] Prigodom služenja mise ili uskrsne ispovijedi u Ratkovici Dragovljani daju objed. God. 1771. vizitator smatra da je kapela u Ratkovici s prastarom slikom sv. Mihaela prilično zapuštena i više nije potrebna, jer u selu žive »Rasciani«, a katolici imaju samo 3 kuće.[7] Ta okolnost, pa i udaljenost od župne crkve od jednog sata i pola, učinile su da je crkva u Ratkovici, rijedak primjer vrijednog kulturnog spomenika iz sredine 17. stoljeća u tim krajevima, ostala do danas zapuštena i zaboravljena.

b) **Mjesta koja su pripadala župi Siče do g. 1766.**

To su: **Štivica** (koja je 1766. g. potpala pod župu Staro Petrovo selo, dok nije g. 1789. u Štivici osnovana samostalna župa), **Komarnica** i **Vrbova.**

Za k. v. g. 1730. spominje se u selu **Štivici,** koje broji 70 katoličkih kuća, drvena crkva sv. Marije Magdalene. Crkva je bez tornja. Imala je drveni oltar sa slikom. Zvono je visjelo na stupovima. Oko crkve se nalazilo ograđeno groblje. Četiri godine nakon toga u izvješću o. Josipa iz Osijeka kaže se da je crkvi potreban novi krov. Kasnije kanonske vizitacije spominju da se sveto posuđe iz crkve u Štivici upotrebljavalo i za crkvu sv. Jurja u Vrbovi, koja nije imala potrebnih paramenata. God. 1758. spominje se kor iznad glavnog ulaza, a nad njim toranj sa zvonom od 80 libra. Nije više bilo groblja oko crkve, već su se mrtvi pokapali na groblju sv. Jurja u Vrbovi, osim Radelić Male, koja se koristi župskim grobljem oko crkve na Dubovcu. God. 1761. kapela je dobila novu sliku sv. Marije Magdalene. Od davnine je bio običaj da se u crkvi služila misa na blagdan sv. Marije Magdalene, sv. Matije apostola i sv. Mateja evanđeliste. Ta drvena crkva odvojena je g. 1766. od župe Siče zajedno s Komarnicom i Vrbovom pripojena župi Mitrovo ili Petrovo selo. God. 1789. postala je župna crkva, dok god. 1808. nije u Štivici sagrađena nova župna crkva sv. Marije Magdalene.[8]

Komarnica je g. 1730. imala 28 katoličkih kuća i kapelu sv. Leonarda s drvenim oltarom bez slike. God. 1746. bila je kapela u ruševnom stanju, a g. 1758. tako zapuštena da vizitator smatra da je ne treba niti popravljati. Takav sud izriče i o kapelama: sv. Jelene u Hergoviću, sv. Marka u Staroj Kapeli, sv. Vinka u Šušnju (D. Lipovac), sv. Antuna Padovanskog u Dragovcima i o kapeli u Čikardić Maloj. God. 1761. dozvoljeno je da se u Komarnici sagradi nova kapela, koja je bila nužna zbog udaljenosti sela od župne crkve. Stara je, naime, srušena. I doista, oko g. 1765. sagrađena je nova drvena kapela sv. Leonarda, koja je imala toranj sa zvonom i sve potrebne stvari za misu. Misa se služila na blagdan zaštitnika, prigodom blagoslova blaga i za vrijeme uskrsne ispovijedi. Godinu dana kasnije selo Komarnica je pripojeno novoosnovanoj župi Staro Petrovo selo i od toga vremena nema više groblje na Dubovcu, već je ono u Vrbovi. God. 1780. sagrađena je opet nova kapela od drveta, ali na zidanim temeljima. Kasnije joj je dograđena i sakristija.[9]

Vrbova. I to je selo spadalo pod župu Siče sve do g. 1766., kad je novoosnovanoj župi uz Štivicu i Komarnicu pripala i Vrbova.[10] Crkva sv. Jurja na groblju kod Vrbove spominje se za vrijeme turskog vladanja g. 1660. Za turskih ratova stradala je Donja Vrbova zajedno sa župnom crkvom Sviju svetih, a Gornja Vrbova s crkvom sv. Jurja ostala je pošteđena. Naselje Gornja Vrbova nalazilo se sve do g. 1765. na svom starom mjestu, sjeverno od ceste među brežuljcima,

---

5 **Spomenica I,** 73—75, 103. — Nav. dj., 108. Da je kapela bila posvećena sv. Bartolu, saznajemo iz dokumenata tek g. 1932., jer se izvješće o blagoslovu prekida manjkom stranica 75. i 76. u Spomenici I. Vidi **Spomenica I,** 108.

6 K. v. 1761., Protokoli br. 31/III, 93.

7 K. v. 1771., 15—16. Svi ostali zanimljivi podaci o Ratkovici i o Dragovcima vidi: K. v. 1730, 75; K. v. 1746, 112; K. v. 1754, 7; K. v. 1758, 342—343; K. v. 1761, 84—89; K. v. 1765, 102; K. v. 1769, 176; K. v. 1771, 14—16; K. v. 1775, 529—530; K. v. 1780, 56.

8 K. v. 1730., 75: J. GLOGOVAC, nav. dj., 389; K. v. 1746., 112; K. v. 1754., 7—8; K. v. 1758., 338—340; K. v. 1761., 85—86; K. v. 1765., 98; K. v. 1769., 177; K. v. 1780., 49; K. v. 1804., 118; K. v. 1841., 168—169. Usp. J. BUTURAC, nav. dj., 254.

9 K. v. 1730., 75; K. v. 1746., 112; K. v. 1758., 345; K. v. 1761., 90; K. v. 1765., 98; K. v. 1769., 172; K. v. 1780., 50.

10 K. v. 1769., 177.

a nakon te godine po vojnoj odredbi u jeku općih seoba prema cesti preselila se i Gornja Vrbova na mjesto gdje je nekada stajala Donja Vrbova, ujedinivši se tako u jedno selo — Vrbova. Dok je Vrbova bila među brdima, nalazila se kraj sela na groblju stara crkva sv. Jurja, a u samom selu kapela sv. Donata. Na groblju su se pokapali stanovnici Štivice i Vrbove. Tornja nije bilo, već je zvono visjelo na stupovima. Kada se selo preselilo k cesti, sagrađena je g. 1775. u novom naselju kapela Svih svetih i u nju su prenesene stvari iz crkve sv. Jurja i sv. Donata. Nakon toga, po odredbi arhiđakona, slično kao i po drugim filijalama u župi Siče, u crkvi sv. Jurja i sv. Donata nije se više smjelo održavati bogoslužje, dapače, crkva sv. Jurja trebala je biti srušena, a njezino kamenje trebalo je poslužiti gradnji nove župne crkve u Starom Petrovom selu. Nova kapela Sviju svetih, građena na brzu ruku, bila je g. 1780. zamijenjena novom, a ova opet g. 1802. većom i prostranijom od čvrste građe. Ona i danas postoji kao župna crkva. Posvećena je bila sv. Jurju da bi se tako sačuvala uspomena na nekadašnju porušenu crkvu sv. Jurja u Gornjoj Vrbovi. Pokrajni oltar u crkvi posvećen je Svima svetima kao spomen na nekadašnju župu Svih svetih u Vrbovi. Na mjestu nekadašnje crkve sv. Jurja u Blaževića dolu sagrađena je g. 1938. kapela sv. Ilije. Kada je g. 1963. obnovljena župa u Vrbovi, njoj je pripojeno selo Bili Brig s nekada slavnim prostorom župne crkve na Dubovcu, koja je nakon prenošenja čudotvornog Gospinog kipa u novu crkvu u Novoj Kapeli za k. v. 1780. g. bila posvećena sv. Lovri, ali je doskora postala tako trošna i ruševna da ju je bilo teško popravljati. Zato je g. 1807. porušena, a od kamenja iz njezinih temelja podignut je cintor oko nove župne crkve s 4 kapelice.[11] Na mjestu stare dubovačke crkve sagrađena je kapela Rođenja Marijina, u koju je g. 1918. prenesen već zaboravljeni starinski čudotvorni Marijin kip. U selu Bili Brig sagrađena je g. 1864. nova kapela od čvrste građe, posvećena Uzašašću Spasiteljevom, u koju je g. 1911. iz župne crkve Nova Kapela najprije prenesen stari kip Majke Božje, gdje se nalazio do g. 1918.

---

[11] **Spomenica I**, 16.

Do g. 1789. pripadala su župi Staro Petrovo selo sela Štivica i Komarnica, dok g. 1789. nije za njih osnovana župa u Štivici. Selo Vrbova ostalo je sve do g. 1963. filijala Starog Petrovog sela.[12]

c) Mjésta koja su pripadala župi Siče i Nova Kapela do g. 1789.

Župa u Gornjem Lipovcu ili Matičeviću osnovana je g. 1789. I tom su prilikom, osim samog Gornjeg Lipovca, otcijepljene od župe Nova Kapela slijedeće filijale: **Frisković Mala, Pavlovci, Srednji Lipovac, Stara Kapela i Škrabutnik.**

Gornji Lipovac ili Matičević imao je g. 1758. na brežuljku drvenu kapelu sv. Jeronima. Kapela je bila bez vratiju, oltara i tornja, prostorno je bila mala, ali je imala zvono na četiri stupa. Mjesto se nazivalo Matičević-Mala. Za k. v. g. 1761. kapela se nazivala imenom **sv. Andrije.** Dobila je novi zvonik od 4 stupa. Vlastitog groblja nije imala, već je stanovnicima služilo groblje kod crkve sv. Luke u Srednjem Lipovcu. Godine 1765. spominje se oltar sa slikom sv. Andrije. Kapela još nije imala sve potrebno za misu, jer su se stvari donosile iz kapele sv. Nikole u Pavlovcima. Slijedeća vizitacija g. 1769. bilježi da će se kapela **sv. Ane u Fićkoviću, sv. Ignacija u Šušanju, Presv. Trojstva u Feriću i sv. Andrije u Matičeviću,** koje se nalaze u različitim zaseocima sela (Srednji) Lipovac, morati zbog preseljenja napustiti. Sve će se stvari iz njih prenijeti u kapelu sv. Luke u Srednjem Lipovcu. Tornjeve u obliku stupova imaju samo kapela sv. Ane i sv. Andrije sa zvonovima od 90 i 50 libra, koji se također mogu prenijeti u spomenutu crkvu. Ali već se god. 1771. spominje da je kapela sv. Andrije u Matičeviću zbog toga što je od župne crkve udaljena sat i tričetvrt hoda nužna, dok se za kapele u Feriću i Fićkoviću tvrdi da nisu nužne. U Šušanju više nije postojala kapela. God. 1775. navodi kanonski vizitator da je selo Lipovac bilo podijeljeno u devet zaselaka. Premještanjem kuća kapele su ostale osamljene i većina njih nalazi se u bijednom stanju. Budući da je kapela u Lipovcu smještena nekako u sredini tih mjesta,

---

[12] K. v. 1730., 75; B. GLOGOVAC, nav. dj., 389. K. v. 1746., 112; K. v. 1754., 7; K. v. 1758., 340; K. v. 1761., 86; K. v. 1765., 99; K. v. 1769., 172 i 177; K. v. 1775., 518—519; K. v. 1780., 49; K. v. 1804., 127; K. v. 1841., 156.

postala je kapela sv. Ane u Fićkoviću posve suvišna i nepotrebna. Sav njezin namještaj treba prenijeti u kapelu sv. Luke u Srednjem Lipovcu. Iznad Sr. Lipovca nalazile su se kuće koje su od kapele bile udaljene i sat hoda, a put je bio vrlo loš. Neki su se zbog toga preselili u Matičević i Hergović. Tako je kapela sv. Andrije u Matičeviću postala dio Pavlovaca, dok su Ferići pohađali kapelu sv. Nikole u Pavlovcima. Ali budući da su brdom bili podijeljeni na dva dijela, a te su dvije kapele bile udaljene i nalazile su se izvan sela, naređeno je stanovnicima da ih presele ili da podignu nove. Kapela Presv. Trojstva u Feriću ima se napustiti, a njezin inventar prenijeti u kapelu sv. Nikole u Pavlovcima. Zvono s kapele sv. Ane neka se prenese u kapelu sv. Luke, a drugo neka se sačuva u kapeli sv. Andrije. Svi ti stanovnici pokapali su svoje mrtve na groblju kapele sv. Luke u Sr. Lipovcu, osim sela Pavlovci, koji su se služili grobljem kod sv. Nikole. U preseljenom selu Matičević, izvješćuje vizitator g. 1780., već su pripravljeni balvani i započeli radovi na izgradnji nove kapele sv. Andrije. Prijašnja kapela je srušena, jer je bila vrlo mala, a nalazila se na samotnom brežuljku. Imala je zvono od 60 libra, koje su zajedničkim troškom nabavili stanovnici sela Ferić i Pavlovci, ali budući da im zbog udaljenosti kapele ne može služiti, trebali bi im stanovnici Matičevića zvono restituirati. God. 1783. dovršena je u Matičeviću nova drvena kapela. Imala je i tabernakul, a na pročelju je podignut drveni tornjić. Kad je g. 1789. Matičević postao župom, ta je kapela postala župnom crkvom. God. 1837. sagrađena je ovdje nova župna crkva, u koju su smješteni oltari Presv. Trojstva, sv. Andrije i sv. Anđela Čuvara.[13]

Srednji Lipovac. Crkva **sv. Luke Evanđelista** na brdu iznad sela Lipovca, koje se u pisanim izvorima naziva i **Didović,** spominje se već za turskog vremena g. 1660., a samo selo naziva se u srednjovjekovnim dokumentima Orljavica. Vizitatori 18. stoljeća govore o crkvi da je sagrađena već davno, od kamena. Imala je zvono na četiri stupa, najprije jedan, pa onda tri oltara, a u ormaru kod velikog oltara i

[13] K. v. 1758., 345; K. v. 1761., 90; K. v. 1765., 101; K. v. 1769., 175; K. v. 1771., 22—23; K. v. 1775., 529; K. v. 1780., 58; K. v. 1783., 51; K. v. 1804., 114. Usp. J. BUTURAC, nav. dj., 244.

sve potrebno za služenje mise.[14] Oko crkve nalazilo se neograđeno groblje. Kada je g. 1754. Josip Horvat došao u župu, kapela je već bila gotovo porušena. Za njegovo vrijeme g. 1755. tako je obnovljena da je izgledala vrlo lijepo. God. 1761. spominje vizitator da se na groblju oko obnovljene kapele sahranjuju mrtvi iz sela Lipovac, Lukačić Mala, Čikardić Mala, Bebić Mala, Fićković Mala, Didović Mala, Hrgović Mala, Matičević Mala, Ferić Mala, Ljubić ili Glavić Mala. God. 1765. obnovljena je slika sv. Luke na oltaru. Samo četiri godine kasnije zvonik od drvenih greda nalazio se u tako lošem stanju da je zvonu od 122 libra prijetila opasnost da padne. Ograda oko groblja bila je tako slaba da su u groblje ulazile životinje. Svih 9 zaselaka sela Lipovac morat će uskoro svoje kuće preseliti, navodi se za k. v. g. 1769. Slijedeća k. v. g. 1771. spominje da crkva ima 5 prozora i tri zidana oltara, od kojih je samo jedan bio uređen. U jeku opće seobe vizitator napominje da je ta kapela nužno potrebna jer je župna crkva udaljena sat i pol hoda. Kada se selo Lipovac negdje oko g. 1776. sa svojih 9 zaselaka preselilo i formiralo onako kako po prilici danas postoji, ostala je kapela sv. Luke izvan sela. Dok su druge kapele, kao što smo već prije napomenuli, bile ili porušene ili — prepuštene zubu vremena — dospjele u bijedno stanje, crkva sv. Luke ostala je i u 19. stoljeću u dobru stanju. God. 1863. u njoj su postavljeni pokrajni oltari sv. Ane i sv. Stanislava.[15]

Pavlovci. God. 1730. Pavlovci broje 9 katoličkih kuća. U mjestu se nalazi crkva sv. Nikole, ali njezini su zidovi većim dijelom porušeni. Za k. v. 1746. nalazila se na groblju drvena kapelica sv. Pavla, dok je zidana crkva sv. Nikole bila ruševina. God. 1758. ta se kapela na groblju sela Pavlovci naziva kapelom sv. Nikole. Kapela je bila mala i nije imala vratiju. Oltar je bio drven, sa slikom Bl. Dj. Marije. Groblje oko kapele bilo je dobro ograđeno. Kapela nije imala niti zvonika niti zvona. Zbog ratnih teškoća i udaljenosti bila

[14] K. v. 1730., 74., spominju da mjesto ima 100 katoličkih kuća i da se u tom raštrkanom selu nalazi uz križeve i 8 kapelica.

[15] B. GLOGOVAC, nav. dj., 389., K. v. 1746., 112; K. v. 1754., 7; K. v. 1758., 338; K. v. 1761., 85; K. v. 1765., 99—101; K. v. 1769., 173; K. v. 1771., 24—25; K. v. 1775., 527; K. v. 1780., 56; K. v. 1783., 50—52; K. v. 1802., 24—25; K. v. 1867., 52—53.

je zapuštena i trebalo bi je obnoviti — napominje vizitator g. 1761. Nešto kasnije bila je u tako lošem stanju da se govorilo kako uopće nije potrebna. Ipak se zbog groblja sačuvala. God. 1780. spominje se u kapeli slika Presv. Trojstva. God. 1783. navodi vizitator da se kapela sv. Nikole nalazila u takvu bijednu stanju da se u njoj smjelo misiti samo uz mrtvo tijelo prije ukopa. Ako se za godinu dana kapela ne popravi — prijetio je vizitator — bit će stavljena pod interdikt. God. 1804. spominje se da se kapelica sv. Nikole naslanjala na ruševine stare crkve, tako da je jedna njezina strana bio zid svetišta prastare crkve.[16]

Škrabutnik. God. 1730. imao je 5 katoličkih kuća, a ostali su bili »schismatici«. Crkva sv. Katarine bila je u ruševnu stanju. Selo je imalo groblje. Misa se na blagdan sv. Katarine služila u nekakvoj drvenoj kapelici, koja nije imala niti tornja niti zvona. K. v. g. 1746. spominje Škrabutnik kao selo koje je prije pripadalo župi Siče, a sada je zbog prikladnosti pripalo župi Požega. Kasnije se odvojilo od požeške župe i pripalo župi u Matičeviću (Gor. Lipovac).[17]

Frisković Mala, naziva se i **Fisković i Fićković.** Već smo spomenuli da je Josip Horvat iz župne crkve na Dubovcu sliku sv. Ane dozvolom darovateljice Ried prenio u drvenu kapelu »u Lipovac ili Fićković Malu«.[18]

Kapela je imala jedan oltar s oltarnom slikom sv. Ane, a kad bi se ovdje služila misa, misno se ruho donosilo iz obližnje kapele sv. Luke. Zvono, koje je nedavno nabavljeno u Zagrebu — spominje vizitator — visi na četiri drvena stupa. Mrtvi ovog sela pokapali su se kod kapele sv. Luke. Nakon preseobe ostala je kapela izvan sela, osamljena i napuštena sa slikom sv. Ane, »velikom i lijepom«.[19] God. 1780. kapela je stavljena pod interdikt, a njezin je namještaj prenesen u kapelu sv. Luke u Sr. Lipovcu.[20] To mjesto, zajedno s mnogim zaseocima oko Lipovca, danas više ne postoji.

16 K. v. 1730., 75; K. v. 1746., 112; K. v. 1758., 345; K. v. 1761., 89—90; K. v. 1765., 101; K. v. 1769., 175; K. v. 1775., 529; K. v. 1780., 58—59; K. v. 1783., 52—53.

17 K. v. 1730., 75; K. v. 1746., 112.

18 K. v. 1758., 335.

19 K. v. 1771., 23.

20 K. v. 1761., 89; K. v. 1765., 99—100; K. v. 1769., 175; K. v. 1771., 23; K. v. 1775., 529; K. v. 1780., 59.

Stara Kapela. O tom smo selu već govorili. God. 1758. postojala je u selu porušena crkva sv. Marka. Nova kapela Gospodinova Uzašašća podignuta je g. 1860.[21]

d) **Ostale filijalne kapele**

O kapeli sv. Klare u Sičama, kao i o crkvi u Ratkovici već smo govorili. Govorit ćemo stoga nešto više o ostalim kapelama: **Siče (Veliko), Magić Mala, Seoce, Batrina, Šušanje (D. Lipovac), Hrgović Mala i Čikardić Mala.**

Siče (Veliko). God. 1730. spominje se u mjestu drvena kapela sa slikom sv. Stjepana Kralja. Dva zvona visjela su na stupovima. Izvješće o. Josipa iz Osijeka spominje tu kapelu pod imenom sv. Klare, a uz nju se nalazio župni stan.[22] Ali osim te kapele u tom, kako smo već vidjeli, velikom selu spominje se g. 1746. i drvena **kapelica (»oratorium«) sv. Ladislava,** koja je imala zvono na stupovima. God. 1754. uz kapelu u Štivici, zatim sv. Roka u Seocu i sv. Antuna opata u Batrini spominje se i kapela sv. Stjepana kralja.[23] U jeku promjena u župi dolaskom svjetovnog klera u Sičama je sagrađena na mjestu stare nova kapela od drveta, s tornjem od drvenih stupova. K. v. g. 1758. nazivlje po prvi puta taj dio Siča Velikim, (**»in Magno-Sziche«**) i navodi da je filijala udaljena od župnog dvora pola sata hoda. Ali zbog ratnih prilika i odlaska ljudi ta kapela još nije dovršena. Nije imala potrebnih stvari za misu, a niti zvonika, jer je zvono visjelo na jednom od 5 prozora kapele.[24] God. 1865. konačno je uređena iznutra i izvana. Imala je i drveni kor, ali on još nije bio dovršen. Kako nije imala sakristije, crkveno ruho se čuvalo iza oltara. Svete mise služile su se na blagdane sv. Stjepana i sv. Ladislava kralja. God. 1769. kapela je dobila zvonik sa zvonom od 200 libra. God. 1771. spominje se i drugo manje zvono od 15 libri, koje su nabavili

21 K. v. 1758., 345; K. v. 1867., 53.

22 Usp. str. 79. i sl.

23 U tom izvješću nazivaju se kapele u Dubovcu, Lipovcu (Sr.), Dragovcima i Vrbovi »filialae et capellae«, dok se ostale nazivlju samo »capellae«. Vidi K. v. 1754., 8.

24 Ovdje se vjerojatno misli na sedmogodišnji rat 1756—1763., koji je Marija Terezija vodila s Pruskom za Šlesku, a u kojem su, kao i obično u svim ratovima, sudjelovali i naši krajišnici. Usp. i J. KEMPF, nav. dj., 223.

mještani uz upozorenje da je ta filijala nužna.[25] God. 1780. kapela je imala atrij i tornjić.[26]

Magić Mala. Imala je g. 1758. u gradnji kapelu sv. Ivana Nepomuka. Na mjestu oltara stajala je slika Svih Svetih. Tako se ta drvena kapela gradila više godina. God. 1761. još nije bila dovršena, ali je već imala oltar sa slikom zaštitnika i sve potrebno za bogoslužje osim kaleža, a bio je podignut i zvonik s jednim zvonom. Kor se gradio i g. 1765., a predviđena sakristija još nije bila podignuta. Tek god. 1769. kapela je posve dovršena. Magić Maloj pripadala je i Bastra. God. 1780. spominje se jedini oltar s oltarnom slikom sv. Ivana Nepomuka, a kao druga slika Svih Svetih.[27]

Seoce. Mjesto se naizmjenično naziva Seoce i Selce, a spominje se g. 1730. Imalo je 16 katoličkih kuća, no nije imalo kapele. God. 1746. broji već 35 kuća, a u mjestu se nalazila i **kapela sv. Pavla,** koja je bila drvena. Oko nje je bilo groblje s cintorom. Vizitator napominje da je ta kapela bila ispuštena prigodom prijašnje kanonske vizitacije (što znači da je postojala već g. 1730.). Za slijedeće vizitacije g. 1754. spominje se u Selcu **kapela sv. Roka,** bila je drvena i imala je jedan oltar. God. 1758. dobila je novu oltarnu sliku svetog Roka i sv. Sebastijana, smještenu između dva stupa, i zvono nabavljeno u Zagrebu. Sa strane evanđelja nalazila se sakristija. Stanovnici Seoca, kao i susjedne Batrine, pokapali su svoje mrtve na groblju kod kapele sv. Pavla. Za k. v. g. 1761. spominje se kao kapela **sv. Roka i sv. Sebastijana** sa zvonikom koji je imao kupolu obojenu crvenom bojom. God. 1771. spominje se osim oltara sv. Roka i novi **oltar sv. Leonarda** s lijepom oltarnom slikom sveca. God. 1780. spominju se i slike sv. Lucije i sv. Barbare.

Već smo spomenuli da je prva kapela u Seocu bila ona na groblju posvećena sv. Pavlu. Izgleda da je ta kapela bila više briga Batrinaca nego Selčana.

[25] Čini se da vizitator iz g. 1771., ima krivo kad navodi da je kapela podignuta g. 1753., što bi bilo u suprotnosti s izvješćem K. v. iz g. 1754., 8.

[26] K. v. 1730., 74; B. GLOGOVAC, nav. dj., 389. K. v. 1746., 112; K. v. 1758., 341; K. v. 1761., 86; K. v. 1765., 97; K. v. 1769., 176; K. v.1771., 7—8; K. v. 1775., 529—530; K. v. 1780., 57.

[27] K. v. 1758., 341., K. v. 1761., 86 - 87; K. v. 1765., 98; K. v. 1769., 176; K. v. 1771., 6; K. v. 1775., 529 - 530; K. v. 1780., 57.

God. 1771. tvrdi se za **kapelu sv. Pavla** na groblju da je zapuštena i suvišna. Čini se da su vjernici ipak uskoro podigli novu, jer se g. 1765. spominje kapela Obraćenja sv. Pavla na groblju Selčana i Batrinaca, koja je »nedavno podignuta od drveta«, ali još nije imala sve potrebno za bogoslužje, a niti je bila blagoslovljena. Čini se ipak da ona nije bila potrebna, jer se spominje da se ubuduće neće ni blagosloviti, a niti će se u njoj služiti misa. God. 1769. zbog odluke vlasti da se Batrina mora preseliti k javnoj cesti, nakon čega će i kapela sv. Antuna opata u Batrini i sv. Pavla na groblju postati jednako udaljene od sela Batrine, kanonski je vizitator bio zamoljen da dozvoli da se solidna, ali vrlo malo kapela sv. Antuna prenese i postavi sa strane kapele sv. Pavla, tako da bi ova postala većom i decentnijom. Zamoljen je bio i kapetan Sunstenau da u tom poslu pomogne. To je zaključeno zbog toga što je bila potrebnija kapela na groblju nego u selu. Budući da kapela sv. Pavla nije imala zvonik, dobro će joj poslužiti drveni zvonik kapele sv. Antuna sa zvonom. Čini se, međutim, da se Batrinci nisu htjeli odreći svoje male crkvice sv. Antuna i zato je sve ostalo po starom. Četiri godine kasnije kanonski vizitator je zaprijetio da će obje kapelice pasti pod interdikt ako se kapela sv. Antuna ne prenese kapeli sv. Pavla na groblju. Tako bi se dobila lađa koja bi omogućavala pristup većeg broja ljudi u kapelu. Ako se pak kapela ne bi mogla prenijeti, neka se sruši. Prijetnja je, čini se, postigla svoj učinak jer se god. 1780. spominje još samo kapela sv. Pavla apostola na groblju Batrine i Seoca, s oltarom i oltarnom slikom sv. Pavla apostola. Spominju se i dvije slike u staklu, od kojih je veća predstavljala sv. Antuna opata. Kapela sv. Antuna opata je, čini se, srušena, a kao uspomena na tu malu kapelu u Batrini ostala je samo navedena slika.[28]

Batrina. Mjesto Batrina spominje se g. 1730. Imalo je 30 katoličkih kuća i drvenu kapelicu (»oratorium«) s dva oltara. Nije imala zvona ni slika. God. 1746. kapelica se naziva »oratorium sv. Antonii Abatis«. Imala je zvono, koje je visjelo na drvenim stupovima. God. 1758. spominje se na

[28] K. v. 1730., 75., K. v. 1746., 112; K. v.1754., 8; K. v. 1758., 342 - 344; K. v. 1761., 89; K. v. 1765., 96; K. v. 1769., 174; K. v. 1771., 10; K. v. 1775., 528; K. v. 1780., 58.

oltaru slika sv. Antuna opata, a posebno se isticala slika Bl. Dj. Marije Pomoćnice. Kapela se uvijek nalazila u dobru stanju i bila je opskrbljena svim potrebnim stvarima za misu. God. 1765. navodi vizitator da je tako malena da u nju jedva stane 40 ljudi. Kada se g. 1769. bude postavilo pitanje njezina preseljenja i smještaja uz kapelu sv. Pavla na groblju, kanonski vizitator, da bi dao težinu svojem zahtjevu o rušenju kapele, navest će da kapelica jedva može primiti 20 ljudi! Daljnju njezinu sudbinu, povezanu uz zabranu da se u njoj služi sveta misa, već smo upoznali.[29]

Šušanje (Donji Lipovac). — Kapela sv. Vinka u Šušanju spominje se g. 1758. kao zapuštena te se i ne isplati popravljati je. God. 1761. spominje se da su kapele sv. Marije u Staroj Kapeli i u Šušanju srušene (!). Vizitator navodi g. 1765. da je u Šušanju nedavno sagrađena od drveta kapela **sv. Ignacija,** ali još nema ni zvona, niti namještaja, niti stvari potrebnih za misu, već se sve donosi iz kapele sv. Luke u Sr. Lipovcu. Preseljenjem zaselaka oko Lipovca u jednu selišnu jedinicu bilo je određeno da se kapela u Šušanju zajedno s kapelama u Fićkoviću, Matičeviću i Feriću napusti, a njezin inventar prenese u kapelu sv. Luke. K. v. g. 1771. spominju mjesto Šušanje kao filijalu bez kapele. Gotovo stotinu godina kasnije (1864.) bit će u Šušanju obnovljena kapela pod imenom sv. Vida.[30]

Hrgović Mala. Ovo je selo zbog preseobe sa starog mjesta nestalo. U njemu se g. 1758. spominje kapela sv. Jelene, za koju se g. 1761. tvrdi da je zajedno s kapelama u Staroj Kapeli i Šušanju te kapelom sv. Vinka u Dragovcima i Cikardić Maloj, srušena.[31]

Cikardić Mala. Spomenuli smo već nekoliko puta kapelu koja je g. 1761. porušena.

[29] K. v. 1730., 75; K. v. 1746., 112; K. v. 1754., 8; K. v. 1758., 342 - 344; K. v. 1761., 86; K. v. 1765., 95; K. v. 1769., 173 - 175; K. v. 1771., 11 - 14; K. v. 1775., 527; K. v. 1780., 58.

[30] K. v. 1758., 345; K. v. 1761., 90; K. v. 1765., 99; K. v. 1769., 175; K. v. 1771., 26; K. v. 1867., 27.

[31] K. v. 1758., 345; K. v. 1761., 90.

5. Groblja

U župi Siče postojalo je osim župnog groblja oko crkve na Dubovcu i još nekoliko drugih, na kojima su se pokapali stanovnici udaljenih sela.

Groblje oko **kapele sv. Luke u Lipovcu** služilo je stanovnicima Lipovca i njegovih devet zaselaka: Lukačić Mala, Cikardić Mala, Benić Mala, Fićković Mala, Didović Mala, Hrgović Mala, Matičević Mala, Ferić Mala i Ljubić ili Glavić Mala.

U **Vrbovi,** oko kapele sv. Jurja, nalazilo se groblje za Štivicu i Vrbovu.

Groblje u **Ratkovici** bilo je za stanovnike Dragovaca, Ratkovice, Stare Kapele i sela Komarice iz župe Pleternica.

Groblje oko **kapele sv. Pavla** između Batrine i Seoca služilo je stanovnicima tih mjesta.

Pavlovci su imali svoje vlastito groblje, pa tako i **Škrabutnik,** koji je potkraj druge polovice 18. stoljeća pripao župi Požega.

Zanimljivo je ovdje spomenuti da se u Spomenici I, godine 1775., dakle neposredno nakon što je inventar iz župne crkve na Dubovcu bio prenešen u novosagrađenu crkvu u Novoj Kapeli, navodi da se je 8. prosinca počelo pokapati (»tumulari coeptum«) na novom groblju kod sv. Lovre, kraj crkve B. D. Marije. Na tom su se novom groblju sahranjivali mrtvi iz Nove Kapele i onih filijala koje su prije imale groblje na Dubovcu. Ali zašto se kaže »kod sv. Lovre«, to pisac M. A. Babić ne zna.[1] Stvar, međutim, razjašnjava izvješće iz kanonske vizitacije g. 1780., u kojem se kao filijala spominje kapela sv. Lovre u Bilom Brigu, bivša župna crkva iz koje je sav namještaj prenesen u novu župnu crkvu, osim prelijepe slike sv. Lovre[2] Zbog te lijepe slike crkva u Dubovcu nazvana je kapelom sv. Lovre, a groblje oko nje »grobljem kod sv. Lovre«. Ne radi se, dakle, ni o kakvom novom groblju, već o starom, ali pod novim imenom. A to je očito zbunilo župnika M. A. Babića, koji je došao do kri-

[1] **Spomenica** I, 10.

[2] K. v. 1780., 57.

vog zaključka. Inače su se o urednosti groblja i održavanju ograde morali brinuti stanovnici sela, kako to izričito napominju dokumenti.

Dana 15. veljače 1790. za župu Nova Kapela blagoslovljeno je **novo groblje** — »pro tota parochia«. Ono se nalazilo na brežuljku iznad nove crkve, na mjestu gdje se nalazi i danas. Prvi stanovnik novog groblja bio je »innocens filius« (nevino dijete), sin Stanislava Petkovića iz Batrine, umro u dobi od 2 mjeseca, a sprovod je vodio župnik Toma Grgurević.[3] Time je ukinuto groblje za Seoce i Batrinu, kao i staro groblje kod crkve Bl. Dj. Marije na Dubovcu. Kao nit-vezilja između svega onoga starog, značajnog u prošlosti ove župe, i ovog novog, što se rađalo, čini se da je ostalo groblje u Ratkovici oko crkve sv. Mihaela za stanovnike Ratkovice i Dragovaca. Ali i to nije bila nikakva sentimentalna veza s prošlošću, već praktičan zahtjev vremena, jer su ta dva mjesta ostala najudaljenija od nove župne crkve i zato im je groblje kod sv. Mihaela bilo najprikladnije.

Zadnje i gotovo najbolnije kidanje od te povijesno tako značajne župe dogodilo se g. 1963. prigodom obnavljanja župe u Vrbovi, kad je od župe Nova Kapela otkinuta njezina povijesna jezgra, Bili Brig s Dubovcem. Zbog svega što je Dubovac i Dubovačka Gospa značila za ovu župu to se nije smjelo dogoditi. Bili Brig s Gospinim poljem i sa starim čudotvornim kipom koji se sada tamo nalazi morao je ostati u sastavu župe Nova Kapela jer on tamo, rekli bismo, gotovo organski, a napose povijesno pripada. Ispraviti tu pogrešku znači to područje ponovno vratiti u sastav župske zajednice, kojoj je i nekad pripadalo i na koju je tako milosno djelovalo.

6. Župnici, upravitelji župe i kapelani

Imena župnika, upravitelja župe i kapelana, njihovo djelovanje, naobrazbu, kao i porijeklo saznajemo iz **Liber B. C. M.**, kanonskih vizitacija 18. stoljeća i **Spomenice I.**

Sve do god. 1725. nisu nam poznati upravitelji župe Siče. Znamo da su to bili oo. franjevci iz samostana Velika, ali

3 **Spomenica** I, 12.

nam njihova imena nisu poznata, jer su se povijesni izvori iz toga vremena izgubili. Prvi poznati upravitelj župe bio je fra **Andrija Gušterović**, 50. g. star, a njemu je pomagao Simon iz Stražemana, 30. g. star. Oni se spominju i za k. v. 1730. Nakon toga slijede do g. 1746. slijedeći upravitelji župe, sa svojim kapelanima:

Ivan Klaić (1735 - 1736.)

Josip Mihić, koji je jedini od svih dosadašnjih upravitelja napisao »exdefinitor et parochus«, (1736 - 1740.). Njegovi su pomoćnici bili **Marko Oršanović iz Lašve, Simon Lucić** i **Stjepan Petrić.**

Zatim su se u kratkom vremenskom razdoblju izmjenjivali ovi upravitelji:

Augustin Đurčević iz Đakova (od 1740.)

Simon Lucić s pomoćnikom **Stjepanom Petrićem**

Jakob iz Broda s pomoćnikom **Andrijom Čurjukom**

Matija iz Velike (od 1742.)

Matija Jakobović, Antun Papušlić i **Andrija Janković.**[1]

K. v. 1746. spominju da župom Siče zbog veličine i prostranosti upravljaju dva patra iz samostana Velika:

Stjepan Matić, 50 god. star, koji je prije dolaska na župu bio učitelj novaka. Njegov je pomoćnik **Andrija Kulojlović,** 30 g. star. Čini se da je on na župu došao god. 1743. prema zapisu Stjepana Petrića u izgubljenim protokolima krštenih, kako to navodi M. A. Babić.[2] Njegovi su pomoćnici bili **Ivan Filajdić** i **Ivan Janković.**

Juraj iz Bude ili Dragojlović, naslijedio je g. 1750. Stjepana Matića. Kooperator mu je bio Toma Ivisić. Njega je naslijedio **Marko Oršanović,** posljednji upravitelj župe iz reda sv. Franje.[3] Osim tih imena Liber B. C. M. donosi i druga imena franjevaca koji su, čini se, dolazili u župu na duhovnu ispomoć. Tako se spominju: Jakob iz Bosne, Nikola Dia-

1 Usp. **Liber B. C. M.** 1725 - 1746., zatim K. v. 1730., 76; K. v. 1746., 133. kao i **Spomenica** I, 3. 7 - 8.

2 **Spomenica I,** 7.

3 On je 13. rujna 1754. »krsteći dijete, izvršio posljednji čin duhovne župničke vlasti«, spominje **Spomenica I,** 8., a Liber Copulatorum Nro 6., str. 34. (sada izgubljen) navodi ove riječi: »Finis 15a Septembris 1754 advenit administrationis monasticae.«

ković, Josip Pavlović, Nikola Sokolić, Antun Backović, Nikola Sepišević, Nikola iz Cernika i Martin iz Doljanovaca. Povezanost između župe i samostana u Velikoj bila je tolika da se skoro sav inventar župe nalazio u Velikoj. Zato vizitator iz g. 1754. napominje da o. Marko Oršanović mora svom nasljedniku Josipu Horvatu gubitke nadoknaditi »djelomično« u naravi, a djelomično od prihoda beneficija.[4]

Josip Horvat, prvi svjetovni svećenik-upravitelj župe Siče, primio je župu 15. rujna 1754. i njome upravljao do 14. listopada 1764. Tada je imao 42 godine. Rodio se u Samoboru. Filozofiju je studirao u Grazu, a teologiju u Trnavi. Osim hrvatskog govorio je njemački i talijanski. Vizitator spominje da se novi upravitelj župe vrlo brinuo za župu i da je nastojao oko njezine obnove. Kao što smo već vidjeli, njegov je dolazak probudio župu i ona je počela živjeti bujnim vjerskim životom, okupljajući se oko čudotvornog kipa Majke Božje Dubovačke.

Njegovi su kapelani do g. 1760. bili **Ivan Radinović,** 27. g. star, rodom iz Zvečaja kod Karlovca i **Andrija Krčelić,** 26. god., iz sela Vrteška oko Kupe. Čini se, međutim, da je prije ove dvojice kapelana kratko vrijeme bio kapelanom i **Nikola Tomić.**[5]

Radinovića i Krčelića zamijenili su g. 1760. **Juraj Maurović,** 31. god., rodom iz Bistre kraj Zagreba, koji je ovamo došao iz Zagrađa, i **Nikola Viroslavić,** 28. g., rodom iz Bosiljeva.[6] Ta se svećenička zajednica, čini se, dobro slagala. Posebna pažnja posvećivala se katehizaciji djece. Među knjigama kojima su se služili svećenici spominju se »Rimski katekizam« i »Tridentinski koncil«.

Ne znamo što se dogodilo sa župnikom Josipom Horvatom, jer se za k. v. 1765. navodi da župa nema formalnog župnika, već da njome upravlja svećenik **Luka Pejaković,** rodom iz ove župe, iz mjesta Lipovac, odnosno Šušanje kbr. 1, 30 god. star. Gimnaziju je pohađao u Požegi, filozofiju i

4 K. v. 1754., 9; K. v. 1758., 347. spominju da su franjevci predali knjige s puno pogrešaka.

5 K. v. 1758., 346. **Spomenica I,** 8. Još se spominju kao kapelani, ali za koje je teško odrediti vrijeme službovanja: Juraj Demur, Martin Kapferle, Ivan Kovačić, Matija Erdeljac, Bazilije Hotić, Martin Kos, Simon Kovačević, Mihael Brajak i Jakob Maršić.

6 K. v. 1761., 91. **Spomenica I,** 8.

teologiju u Bolonji. Administratorom je postao 14. listopada 1764., a u župi je djelovao do jeseni 1765. g., kad je postao administratorom požeške župe. Nakon petogodišnjeg djelovanja postao je g. 1770. i župnikom Požege. Tu se Luka istakao svojim radom. U svemu je Pejaković punih 48 godina bio duhovni pastir grada Požege. Umro je 9. kolovoza 1813., a sahranjen je u grobnici župne crkve sv. Terezije.[7] Da li je bivši i za župu toliko zaslužni župnik Josip Horvat umro ili je bio premješten, iz dokumenata se ne može zaključiti.

U to vrijeme kapelansku službu obavljaju: **Ivan Juraić,** 28 god., rodom iz mjesta Mrežnica i **Martin Risović,** 25 god., koji je ovamo došao za kapelana g. 1764., a njega je zamijenio Toma Grgurević, ostavši u župi samo 10 mjeseci.

Nakon odlaska Luke Pejakovića u Požegu župom od 29. rujna 1765. upravlja do 3. travnja 1768. **Josip Tajsperger,** kad je postao kanonikom zagrebačkim.[8] Župa je zatim do kolovoza 1769. g. ostala bez župnika. Njome je upravljao župnik iz susjedne župe Kobaš, dok su »in spiritualibus« župu vodila tri kapelana: **Ivan Liplović** (Lipljanić), 26 god., iz Požege, kapelan od 1766., **Luka Mladinović,** 27. god., iz Lipovca, kapelan od 1766., **Mihael Tomičević,** 24. god., iz Kobaša, kapelan od 1768. g.[9]

U kolovozu g. 1769. ponovno je došao u župu (tada 29-godišnji) **Toma Grgurević,** da bi u njoj ostao pune 23 godina sve do svoje smrti 18. siječnja 1792. On je udario temelje svemu onome što mi danas nazivamo župa Nova Kapela. Rodio se u selu Kućnić kod Gradiške. Gimnaziju je pohađao u Požegi, a filozofiju i teologiju u Beču.[10] Nakon

7 JULIJE KEMPF, **Požega,** zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slob. i kr. grada Požege i Požeške županije (Požega 1910.) 538. K. v. 1765., 103.

8 Oporukom od 22. veljače 1812. osnovao je kanonik Požežanin Josip Teisperger zakladu od 10.000 for. za požeške gradjane. Kamati su se imali upotrijebiti za pomoć siromašnim gradjanima da lakše podmire porez i javne daće. Ustanovio je i zakladu za sv. mise. Vidi J. KEMPF, nav. dj., 435; F. PLEVNJAK, **Prilozi za kulturnu povijest hrvatskog svećenstva** (Zagreb 1910.) 123; LJ. IVANČAN, nav. dj., 866 - 872.

9 **Spomenica I,** 9. navodi još jednog kapelana, Ivana Bošnjakovića.

10 Prema zapisu iz g. 1757. među prvim slušačima u požeškom sjemeništu bio je i Tomo Grgurević, a s njime i Josip Sebastijanović, Josip Slavnović, Šime Štefanac, Marin Djurić, Martin Popjevac, Ivan Grčić, Ivan Lipljanić i Mato Tadić. Usp. J. KEMPF, nav. dj., 535. K. v. 1757., 143.

što je kraće vrijeme bio kapelan u Pakracu, Stražemanu, Sičama i Požegi, imenovan je regensom požeškog sjemeništa, a tri godine kasnije postaje župnikom u Sičama, da bi odmah bio imenovan i profesorom filozofije na isusovačkoj akademiji u Požegi. Tu je tri godine predavao logiku i metafiziku »s posebnim uspjehom«.[11] Nakon ukinuća Družbe Isusove g. 1773. bulom pape Klementa XIV. »Dominus ac Redemptor« i odlaska isusovaca iz požeške akademije, T. Grgurević ostaje kao profesor još tri godine, dok u jesen g. 1766. nisu u Požegu došli pavlini, nastanivši se u zgradi isusovačkog kolegija i preuzevši nastavu na požeškoj gimnaziji.[12] Te se godine T. Grgurević vratio u Siče i počeo rezidirati u župi. Za čitavo to vrijeme župom je umjesto njega upravljao **Antun Matošević**, 32. god., rodom iz Požege. Njemu su u pastvi pomagali kapelani **Ivan Lehner**, 28., god., iz Kobaša, kapelan od 1770. do 1789. i **Marko Čakalić**, 38. god., iz Stražemana, od 1776. do 1782. Za njega se kaže da marljivo posjećuje školu i dobro poučava mladež u katekizmu. Njega je 1782. zamijenio **Ignacije Celčić**, 31 god., iz Požege koji je s Ivanom Lehnerom bio kapelan Tomi Grgureviću još i god. 1783. Njega je zamijenio **Marijan Kraljevac**, kapelan do 1786. god., a njega je opet naslijedio **Mihael Bukvić**. Kada je Marko Čakalić g. 1782. postao župnikom u Petrovu selu, došao je na njegovo mjesto kao kapelan **Luka Klokočević**, rođen 17. listopada g. 1752. u Seocu.

U listopadu g. 1789. od župe Nova Kapela odvojene su filijale Matičević, Sr. Lipovac, Pavlovci i Stara Kapela i pripojene novoosnovanoj župi Matičevci (Gor. Lipovac). Kako su u to vrijeme diljem zagrebačke biskupije osnovane brojne nove župe, mnogi su dosadašnji novokapelački kapelani promaknuti u župnike. M. Bukvić je postao župnik u Bebrini, L. Klokočević u Vrbju. Njih su naslijedili kapelani **Đurkovečki** i **Petar Rogović**. Ovaj posljednji je nakon smrti Tome Grgurevića postao upraviteljem župe do 17. kolovoza 1792., kad je župnikom postao **Matija Majcenić**. Njegovi su kapelani bili **Petar Rogović** i **Pavao Ruškan**.[13] Ovoga je g. 1794., kad je postao župnikom u Matičevcu, zamijenio **Franjo Ksaver Katarinčić**.

Župnik Toma Grgurević bio je »čudo od čovjeka«. Gotovo je neshvatljivo kako je taj čovjek silne energije mogao graditi novu župnu crkvu, podizati novi župni dvor, voditi brigu o tako velikoj župi i u isto vrijeme biti profesor u Požegi. Osim toga, bio je i član subalternog konzistorija u Požegi, gremija koji je vodio nadzor nad svim duhovnim poslovima u ovom kraju, namještao župnike i kapelane koji su pred konzistorijem polagali župničke ispite. Prva sjednica konzistorija o kojoj nam je sačuvan zapisnik bila je 6. studenoga 1773. Predsjedao joj je arhiđakon Gušća i Svetačja, a nazočni su bili konzistorijalci Luka Pejaković, o. Antun Kanižlić, Petar Skenderlić i Tomo Grgurević.[14] Osim toga, on je oporučno osnovao nekoliko fundacija (zaklade) i legata, od čijeg je novca trebalo oko crkve sagraditi drveni cintor i nabaviti novi kip Majke Božje za glavni oltar. Nabavio je dvije svjetiljke od srebra. Ostavio je legat od 500 forinti, iz čijih se kamata kupovalo ulje da neprestano gori pred Presvetim. Odredio je da se od ostavštine od 1363 forinti pomaže u školovanju onaj mladić iz župe ili iz susjednih župa koji bi se odlučio postati svećenik. Kapitalom od 545 forinti i 17 kr. trebalo je stalno pomagati najsiromašnije udovice i nezbrinutu djecu u župi. Ostavio je i altariju od 200 forinti da se za pokoj njegove duše godišnje služi 10 misa.[15] Taj izuzetan čovjek, prijatelj udovica i sirota, intelektualac, radnik i nadasve pobožan čovjek zaslužio je da mu se Nova Kapela oduži, ako ne spomenikom, a ono bar da jednu svoju ulicu ili trg nazove njegovim imenom. Dokumenti spominju da je govorio hrvatski, koji jezik nazivlje »nativa lingua«, zatim latinski i njemački, da je bio vrlo gostoljubljiv

[11] K. v. 1775., 532. — **Požeška kolegija. Spomenica o stogodišnjici 1835 - 1935.** (Sl. Požega 1935.) 75.

[12] Da ne bi opustjela gimnazija, bili su postavljeni novi učitelji do dolaska pavlina, a među njima T. Grgurević za logiku i Ivan Witman za gramatiku; J. KEMPF, nav. dj., 573.

[13] **Spomenica I**, 9. spominje da je prvi kapelan (zapravo samo pomagač u pastvi) Tome Grgurevića bio i Ivan Wittman, profesor na požeškoj gimnaziji za gramatiku i sintaksu, inače kapelan u Sisku, kasnije kanonik u Đakovu. Za ostale župnike i kapelane vidi K. v. 1771, 2 - 3; K. v. 1775., 532; K. v. 1780., 59; K. v. 1783., 53; K. v. 1802., 35; K. v. 1804., 110: kao i **Spomenica I**, 8 - 13.

[14] J. KEMPF, nav. dj., 534.

[15] **Spomenica I**, 13, kao i prilog pod naslovom »Gergurevich's Stiftung«.

i marljiv. Ushićen njegovom osobnošću, vizitator je smatrao da rečenica »talenti praeclari est«, tj. da je »čovjek divnih sposobnosti« najbolje odgovara tom izuzetnom velikanu uma i srca.[16]

Vidjeli smo da je župa Siče oduvijek uzdržavala župnika i dva, pa i više, kapelana. Iako je patronatsko pravo u župi, kao, uostalom, i u svim krajiškim župama, imalo »Njegovo Veličanstvo« kralj i car, ipak je teret redovitog održavanja crkvenih zdanja, kao i uzdržavanje svećenika ležao na leđima vjernika. Nekretnine koje je crkva posjedovala bile su vrlo neznatne, a sastojale su se od nekoliko livada i vinograda (Dragovci, Ratkovica). Običaj **štolarine i lukna** uveden je ovdje kao i u drugim starim župama Vojne Krajine, god. 1754., prigodom dolaska svjetovnog klera, a bio je prilagođen trenutačnim mogućnostima vjernika. Tako su siromašni i udovice bili oslobođeni od obveza, a to se znalo događati i s velikim brojem obitelji koje su ostale bez muških članova prigodom regrutiranja i odlaska na razna bojišta širom Evrope.[17] Štolarina se obično davala prigodom krštenja, vjenčanja, sprovoda, uskrsne ispovijedi i pričesti, za blagoslov kuća o Božiću, a sastojala se ili od novca ili od kokoši, sušenog mesa, maslaca, sira, lana, pšenice i vina.[18] Vjernici su vrlo poštovali svoje svećenike, a ni na jednom mjestu nije zabilježeno da bi se na njih tužili. I obratno, svećenici su bili zadovoljni svojim vjernicima. Prvi nesporazumi i male trzavice pojavit će se tek u 19. i 20. stoljeću. Već spomenuti o. Josip iz Osijeka pun je hvale na župljane, koji su, doduše, siromašni, ali su vrlo pobožni. On veli »da puno mladih obaju spolova, povrh 'doctrinam christianam' ('kršćanskog nauka') u crkvi javno naizmjence jasno mole litanije lauretanske i mnoge druge molitve, a na blagdane, ako je

16 K. v. 1780., 59.

17 God. 1849. otići će iz župe Nova Kapela 320 vojnika u rat. Župnik bilježi: »Koliku je žrtvu i župnik novokapelački na oltar Domovine položio, kad od soldatah, koji su izmarširali, lukno nije tražio«: **Spomenica I,** 36. O običaju štolarine i lukna vidi K. v. 1802., 5.

18 Usp. K. v. 1754., 8; K. v. 1771., 2 - 3., spominju se obitelji i udovice koje ništa ne plaćaju.

19 **Spomenica I,** 18.

lijepo vrijeme, idu 'processionaliter' u crkvu«.[20] Mnoštvo javnih križeva uz cestu, na prilazima selima i u samim selima, kao i česte procesije oko župne crkve i filijalnih kapela, svjedočile su o vjeri župljana. Posebno se ističe da u župi nema javnih grešnika. Sav je narod katoličke vjere osim 13 kuća u Ratkovici i jedne u Novoj Kapeli, izvješćuje K. v. iz g. 1769., pa i kasnije.[21]

U župi su već vrlo rano zabilježena i posebna udruženja, **bratovštine, tzv. »Confraternitates«,** osnovane sa svrhom da se unaprijedi vjerska kultura vjernika, potakne pobožnost i razvije duh molitve i međusobnog povezivanja i pomaganja. Bile su to uz škole i prve javne kulturne ustanove, koje su vodile i svoje zapisnike, tzv. albume.

Kad je g. 1751. postao zagrebačkim biskupom **Franjo Thauszy,** onaj isti koji je u Požegi osnovao subalterni konzistorij i sjemenište, najprije za 6, a onda za 12 klerika, uz isusovačku akademiju, počeo je iste godine po svom generalnom vikaru za Slavoniju Ivanu Paxyju uvoditi »confraternitatem de Doctrina Christiana«.[22] Šest godina nakon toga osnovana je u ovoj župi prva bratovština **»Doctrinae Christianae«.** Za svog prvog zaštitnika imala je sv. Josipa, a za drugog sv. Alojzija. Za žive i mrtve članove bratovštine služile su se svete mise, a da bi bratovština što više rasla, župnik se trebao pobrinuti da se pravila ili statuti bratovštine javno i često čitaju. God. 1769. napominje se da bi bratovština još više napredovala da je župna crkva bliže. Izdan je i album bratovštine, u kojem su upisana imena članova. Čini se da je posebna pobožnost župnika Tome Grgurevića prema Presvetoj Euharistiji bila uzrok da se u župi osnovala i bratovštine **»Klanjatelja Presvetog Sakramenta«,** koja je također dobro napredovala. God. 1804. spominje se još samo ta bratovština, koja svake godine 23. listopada ima dan klanjanja.[23]

20 B. GLOGOVAC, nav. dj., 390.

21 K. v. 1769., 179.

22 **Spomenica I,** 8. O F. Thauszy vidi: **Šematizam zagrebačke nadbiskupije** (Zagreb 1966.) 41.

23 K. v. 1758., 348; K. v. 1761., 93; K. v. 1765., 105; K. v. 1769., 179; K. v. 1780., 61; K. v. 1804., 111.

7. Prve škole, učitelji, orguljaši i medicinske sestre

Nema sumnje da prvim školama u neizravnom smislu riječi možemo nazvati crkve, a prvim učiteljima svećenike. Župnici su zajedno sa svojim kapelanima poučavali u vjerskoj obuci ne samo djecu, već i odrasle.[1] Darovitija djeca, koja su u župnim dvorovima naučila čitati i pisati, slala bi se u samostanske škole, gdje su se uglavnom odlučivala za duhovni stalež. Takva škola postojala je, kao što smo vidjeli, i u samostanu u Velikoj. U prvoj polovici 18. stoljeća pojavljaju se i prvi službeni učitelji, koji se nazivlju **»ludi magistri«** (latinska riječ »ludi magister« znači »učitelj igara«) ili **»orguljaši«.** Njihova je zadaća bila da svojim »sviranjem i pjevanjem u crkvi uljepšaju bogoslužje, ali i da djecu poučavaju u kršćanskom nauku. Tako već g. 1734. nailazimo na izvješće u kojem se kaže da bi župljani župe dubovačke rado imali »ludi magistra«, tj. »orguljaša«, ali ga ne mogu zbog siromaštva, kako sami vele, uzdržavati. Za to je posebice opredijeljen jedan franjevac-misionar, koji malo i veliko s uspjehom podučava u kršćanskom nauku.[2] Od g. 1758. do 1771. župa nije nikako mogla naći »ludi magistra«, jer je bilo — kako tvrde dokumenti — teško naći nekoga tko bi poučavao latinski i njemački. Želja za orguljašem ipak je bila velika. Zato su se g. 1761. skupili ljudi iz 14 sela župe i u nazočnosti arhiđakona, člana konzistorija i mjesnog kapetana odlučili da prime jednog orguljaša i obvezali se da će mu podići kuću i svoju djecu slati u školu. Za svako dijete orguljaš će dobiti 3 forinta. Ujedno su obvezali župnika i kapetana da se oni pobrinu za orguljaša, koji mora biti »pošten čovjek, ozbiljan, mora znati hrvatski, njemački, aritmetiku, a mora znati poučavati i glazbu«.[3] Lijepo zamišljena misao ipak je ostvarena tek **1 .veljače 1771.**, kada je kapetan Sunstenau uveo u novu školsku zgradu »ludi magistra«, Franju Tischlera. On je djecu poučavao njemačkoj i ilirskoj gramatici, čitati, pisati i aritmetiku. U školi su bila 73 dječaka, ali niti jedna djevojčica! Stan, kao i školska zgrada tog prvog javnog učitelja u Novoj Kapeli, bila je sta-

1 Usp. str. 57., gdje se spominje zaključak sinode u Đakovu g. 1690. o otvaranju škola za mladež.

2 B. GLOGOVAC, nav. dj., 390.

3 K. v. 1761., 92. Vidi i K. v. 1758., 347.

nica kapetanije, pretvorena u školu. Za uzdržavanje učitelja narod je godišnje doprinosio 168 forinti.[4] God. 1775. škola se u Novoj Kapeli naziva »schola trivialis« — naziv koji je u to vrijeme uobičajen za niži stupanj obuke. U školi je bilo 39 djece. Vizitator spominje da je ispitujući djecu otkrio da su manje poučena u vjeri i zato je naložio župniku da više bdije nad mladeži. »Ludi magister« ili orguljaš bio je **Franjo Ksaver König Boemus**, što znači da je bio Čeh. Bilo mu je 29 godina, a govorio je njemački, latinski i ilirski. Prema župniku se odnosio s poštovanjem.[5] Slijedeći učitelj bio je opet Čeh, **Karlo Šulc**, 40. god. katolik, a svoju je dužnost vršio dobro.[6] Ne znamo što je dalje bilo sa školom. God. 1804. spominje se »organista«, koji navija sat i za to prima godišnje »ex cassa ecclesiae« 36 f., a god. 1810. se, doduše, navodi »ludi magister« Stjepan Ergović, koji je orguljaš i crkveni tutor, ali je »professione faber« (»po zanimanju kovač«). Njegova dužnost nije u školi poučavati, već »diebus dominicis et de praecepto festis organum pulsare«.[7] Prema tome, škola više nije postojala, što se g. 1821. i izričito napominje. Djeca su pohađala školu djelomično u Petrovu selu, a djelomično u Oriovcu.[8] Tek godine 1841. spominje se u župi postojanje 6 škola, od kojih je jedna trivijalna (»una trivialis«), a pet ih je nacionalnih (»nationales seu elementares«). U tom se izvješću jasno razlikuje izraz »ludi magister« i »magister«. Službu, naime, **»ludi magister«** vrši **»magister«** (učitelj) Matija Miletić.[9] Ali o tome ćemo više govoriti u drugom dijelu naše radnje. To razlikovanje između orguljaša i učitelja pojavljuje se i g. 1821., kada budući orguljaš Antun Babić posjećuje tečaj u Novoj Gradiški da bi se uvježbao u sviranju i pjevanju.[10] Nove **orgulje** nabavljene su g. 1810.[11]

4 K. v. 1771., 27 - 28.

5 K. v. 1775., 534.

6 K. v. 1780., 60; K. v. 1783., 54.

7 K. v. 1804., 111; K. v. 1810., 258.

8 K. v. 1821., 295 - 298.

9 K. v. 1841., 195 - 196. **I po Spomenica I**, 22. trivijalna škola je osnovana g. 1829., a nacionalne su škole osnovane g. 1830. O školama u 18. i 19. stoljeću kod nas vidi: ANTUN CUVAJ, **Građa i povijest školstva kraljevinâ Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas, I** (Zagreb 1910.) 465 - 541.

10 K. v. 1821., 295.

11 K. v. 1810., 258.

Službu **zvonara** obavljao je uvijek čovjek koji je bio na dobru glasu, morao je dobro poznavati vjerske istine, a »in casu necessario« morao je znati i krstiti. Za svoju službu nije primao posebnu plaću, već je od državnih vlasti bio oslobođen od osobnih nameta. Od god. 1758. do 1846. spominju se redom zvonari: Luka Banović, Luka Pijikić, Luka Babić, Ivan Kalajdžić, Ivan Lekić i Martin Kalajdžić.

Za povijest **zdravstva** ovoga kraja posebno je značajna pojava **primalje ili babice** (»obstetrix«). Njezino se zvanje smatralo vjerskom funkcijom, jer je u opasnosti smrti morala dijete krstiti. Zato ju je morao župnik ispitati, »zaprisegnuti i potvrditi«. Tek kasnije, sredinom 19. stoljeća, morala je biti odobrena i od vojničke uprave. Osoba koja je obavljala tu službu morala je biti prikladna, pobožna i poučena u vjeri. U drugoj polovici 18. stoljeća spominje se da nema posebnih babica, već je više žena po svim selima upoznato s tom službom. Prva babica kojoj se spominje ime bila je od g. 1758. do 1761. **Josipa Babić.** No čini se da je njezino poznavanje opstetricije bilo pučko. Prvom stručnom primaljom možemo smatrati **Tereziju Lončarević, udovicu,** za koju se veli da je »aprobata« na sveučilištu u Pešti, a sada stanuje u Novoj Kapeli. Dobrog je života i morala. Prva profesionalna primalja, za koju se tvrdi da ju je odobrila i vojnička uprava i da je plaćena za svoju službu, bila je **Josipa Bosančić** iz g. 1841.[12]

8. Svratište vladara

Jedno mjesto koje je do 1766. g. pripadalo župi Siče može se pohvaliti da je u prošlosti bilo stjecište vladara. To je **zdenac Markovac** kod Vrbove. Prohtjelo se »rimskom caru i suvladaru kraljice Marije Terezije«, kasnijem kralju Josipu II. da malo prošeta Slavonijom i da razgleda Vojnu Krajinu. Nekoliko godina kasnije (1775. i 1776.) on će obići i užu Hrvatsku. U tu svrhu popravljali su se na kraljevskoj cesti koja je, čini se, bila izgrađena već g. 1750., mostovi i zatrpavale rupe, pripravljali sigurni jahači, konji i kola za prijevoz kraljevske prtljage.[1] Putovanje Josipa II. bilo je vojničke naravi. Htio je upoznati Vojnu Krajinu i utvrde na Dunavu i Savi zbog svojih ratnih osnova s Turskom. On je preko Novog Sada i Petrovaradina, kamo je došao iz Mađarske, nastavio put u Zemun i Vinkovce, a u Brod je stigao 28. svibnja 1768. i ondje je u tvrđavi prenoćio. Idućeg dana ujutro krenuo je sa svojom pratnjom prema Staroj Gradiški. Prolazeći kroz Vrbovu, Josip II. se zaustavio kod zdenca Markovac i napio se vode. Za uspomenu na taj događaj, podignut je poslije na tom mjestu spomenik s kamenom pločom, na koju su uklesane ove riječi:

> »Josephus II. Rom: Imp: Semp. Aug: Ao MDCCLXVIII. Hoc de fonte bibens, felicia tempora nostra Nomine Caesareo nobilitavit aquas.«[2]
>
> »(Josip II. rimski car, uzvišeni, god. 1768. pijući iz ovog vrela proslavio je naše sretno doba (i) vodu svojim carskim imenom«.)

Čini se da je zdenac Markovac bio posebno privlačno mjesto, jer su se kasnije kod njega zadržavali i drugi znameniti ljudi, osvježavajući se i utažujući žeđ njegovom pitkom vodom. Na istom, naime, spomeniku postoji još nekoliko natpisa iz kasnijeg vremena. Brat cara Josipa II., nadvojvoda **Maksimilijan,** pio je g. 1777. iz zdenca Markovac. Ispod gornjeg natpisa urezane su ove riječi:

> »Maximilianus Archidux Austriae Ao MDCCLXXVII. Fratris ad exemplum princeps de Fonte bibendo Has salubres merita laude coronat aquas.«
>
> »(Nadvojvoda austrijski Maksimilijan god. 1777. pijući iz izvora po primjeru brata pohvalio je ovu ljekovitu vodu.«)

S desne strane spomenika nalazi se natpis na hrvatskom jeziku:

---

12 Za službu zvonara i primalje vidi: K. v. 1758., 347 - 348; K. v. 1761., 92; K. v. 1765., 104 - 105; K. v. 1769., 178; K. v. 1775., 534; K. v. 1780., 61; K. v. 1783., 54; K. v. 1804., 11; K. v. 1810., 258; K. v. 1821., 295 - 298; K. v. 1841., 191.

1 **Spomenica I,** 20 spominje da je g. 1821. padala u posavskoj Slavoniji velika tuča, popraćena tako jakim vjetrom da su lipe, posađene uz kraljevsku cestu g. 1750., bile iščupane.

2 J. KEMPF, nav. dj., 227. **Spomenica I,** 19.

»Nadvojvoda Maršal Albrecht Junak od Kustoce
Putujuć po slavonskoj Krajini napi se vode
iz ovoga zdenca Dne 12. svibnja 1868.«

Na lijevoj strani nalazio se još jedan hrvatski natpis:

»Dragutin grof Khuen Hedervary,
Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije„
Putujuć dne 2. listopada 1891. ovim krajem
Napio se vode iz ovoga vrela, posvetio je
Blagu uspomenu dičnog ovog spomenika
Neumrlom slavom imena svoga.«[3]

9. Stanovništvo župe Siče (statistički podaci)

God. 1730.	Broj kuća	God. 1746.	Broj kuća
Siče	140	Siče	70
Dubovac		Dubovac	20
Lipovac	25	Lipovac	72
Dragovci s Ratkovim Potokom	40	Dragovci s Ratkovim Potokom	40
Vrbova	45	Vrbova	40
Štivica	70	Štivica	67
Komornica	28	Komornica	30
Selce	16	Selce	35
Batrina	30	Batrina	37
Škrabutnik (ostali su šizmatici)	5	(Škrabutnik — pripada župi Požega)	
Pavlovci	9	Pavlovci	8

Iz godine 1758., 1761., 1769., 1775. i 1780. imamo cjelovitije statističke podatke.

---

[3] J. KEMPF, nav. dj., 227; **Spomenica I,** 19. Tu se spominje da je car **Franjo I** sa suprugom Karolinom 24. listopada 1818. u podne prošao kroz Novu Kapelu na putu za Gradišku. Očito da se on nije zadržao na zdencu Markovac, jer se tamo ne nalazi upisano njegovo ime. Tom je prilikom Josip Žalac, pomoćni biskup zagrebački, idući u susret caru, posjetio župni dvor u Novoj Kapeli i tu ostao dva sata. O biskupu J. Žalcu vidi JURAJ KOLARIĆ, **Dobrotvor koga su mrzili:** Veritas 11 (1974.) 26, i 12 (1974.) 18 - 19.

Godina 1758.

Ime sela	Broj kuća	Broj duša potvrđenih i sposobnih za pričest	Broj parova
Nova Kapela	26	182	57
Siče Veliko	80	573	136
Magić Mala	34	254	64
Bastra	14	139	36
Komarnica	26	164	71
Štivica	86	548	201
Vrbova	47	269	87
Bili Brig	34	127	41
Sušanje	13	104	24
Ljubić Mala	9	61	12
Čikardić Mala	9	76	21
Bernić Mala	11	73	10
Bogdanović Mala	6	45	12
Filipić Mala	6	31	4
Fisković Mala	10	82	19
Didović Mala	19	127	31
Hrgović Mala	9	92	25
Matičević Mala	17	119	30
Ferić Mala	9	48	16
Pavlovci	9	51	44
Stara Kapela	13	92	24
Dragovci	36	184	58
Batrina	41	249	62
Selce	33	271	69
Ukupno:	597	3.962	1.157

Napomena: Sav narod je katolički.

Godina 1761.

Ime sela	Broj kuća	Broj osoba sposobnih za ispovijed	Broj osoba sposobnih za ispovijed i pričest
Siče	81		
Magić	33		
Bastra	14		
Komarnica	27		
Štivica	85		
Vrbova	48		
Bili Brig	32		
Šušanje	13		
Ćikardić	9		
Bogdanović	23		
Fričković	10		
Didović	19		
Hrgović	10		
Matičević	17		
Pavlovci	8		
Ferić	9		
Plavić	8		
Stara Kapela	13		
Dragovci	33		
Batrina	39		
Selce	33		
Nova Kapela	25		
Ratkovica	3		
Ukupno:	592	4.733	4.341

Potvrđeno je 367 osoba. Broj parova 2.002.

Napomena. Narod je sav katolički osim sela Ratkovica, gdje je najveći broj kuća nesjedinjenih grčkog obreda.

Godina 1769.

Ime sela	Broj kuća	Broj parova	Broj osoba sposobnih za ispovijed i pričest	Broj popotvrđenih	Svih
Lipovac	137	244	1.089	255	1.418
Dragovci	28	44	156	4	219
Ratkovica	3	5	25	1	29
Nova Kapela	22	36	155	15	218
Batrina	36	64	234	12	345
Selce	33	76	256	11	445
Siče	77	169	678	31	813
Magić Mala	27	63	244	15	344
Bastra	12	29	114	19	266
Bili Brig	29	44	160	16	253
Ukupno:	404	774	3.111	382	4.250

Napomena. Sav je narod rimokatoličke vjere, osim 13 kuća u Ratkovici grčkog obreda i jedne kuće u Novoj Kapeli.

Godina 1775.

Ime sela	Broj kuća	Broj parova	Broj osoba sposobnih za ispovijed	pričest	Broj potvrđenih	Svih
Nova Kapela	23	40	161	154	9	223
Šušanje	21	42	153	143	11	228
Lipovac	57	114	487	451	131	554
Matičević	26	49	190	170	54	241
Pavlovci	15	31	123	112	31	172
Stara Kapela	13	30	74	69	4	144
Ratkovica	5	8	22	22	—	31
Dragovci	27	43	133	121	3	222
Batrina	34	59	183	159	9	339
Selce	33	105	304	283	8	554
Siče	74	181	617	516	11	826
Magić Mala	28	71	264	247	11	394
Bastra	12	37	129	116	8	159
Bili Brig	27	40	165	149	7	219
Ukupno:	395	850	3.005	2.772	297	4.306

Napomena. Svi su katolici, osim 13 kuća u Ratkovici i jedne u Novoj Kapeli.[1]

[1] Statističke podatke za sve navedene godine vidi: K. v. 1730., 74 - 75; K. v. 1746., 111 - 113; K. v. 1758., 348 - 349; K. v. 1761., 93; K. v. 1769., 179; K. v. 1775., 534. U tom razdoblju broj vjernika u župi iznosio je od 4.000 do 4.500.

Zaglavak

Nastupom 18. stoljeća i novih prilika koje su nastale nakon odlaska Turaka iz Slavonije premješteno je g. 1694. dotadašnje sjedište župe Ratkovice u selo Siče, gdje se na podaljem brežuljku od sela nalazila stara, od Turaka pošteđena, zidana crkva posvećena Bl. Dj. Mariji. Župni dvor se nalazio u selu uz drvenu kapelu sv. Klare, koja je bila sagrađena g. 1708. Dušobrižničku službu obavljali su i nadalje franjevci do g. 1754., kada je župa predana na upravljanje svjetovnom kleru. Novi župnik Josip Horvat vjerski je oživio župu. Dao je izraditi i novi kip Majke Božje, koja se ovdje već i prije štovala. Tako je crkva na Dubovcu postala stjecištem pobožnih vjernika i mnogobrojnih hodočasnika, pravim hodočasničkim mjestom. Zbog grupiranja malih seljačkih gazdinstava u veće i preseljenja raštrkanih sela i zaselaka župe iz obronaka Požeške gore u posavsku ravnicu prema javnoj cesti u razdoblju između 1750. i 1770. godine postajala je župna crkva na Dubovcu, i unatoč čudotvornom kipu Majke Božje, sve osamljenijom, a zbog velike udaljenosti od naselja neprikladnom. Nove prilike tražile su novo sjedište župe, koje bi se nalazilo u prirodnom središtu novooblikovanih naselja. Odlučeno je da to bude mjesto na kojem se nalazi današnja župna crkva u Novoj Kapeli. Nova monumentalna crkva sagrađena je g. 1774., a g. 1775. i novi župni dvor. Nakon svečane posvete crkve 13. srpnja 1777. nova je župa započela živjeti ujedinjujući u sebi prošlosti Ratkovice i Siča — Dubovca.

III. Župa Nova Kapela od godine 1777. do danas

I. RAZDOBLJE — OD GODINE 1777. do 1918.

1. Župna crkva Rođenja Bl. Dj. Marije u Novoj Kapeli

Nova župna crkva u Novoj Kapeli počela se graditi g. 1773., a već je u rujnu 1774. g. bila dovršena. Pošto je iznutra i izvana bila očišćena i blagoslovljena, mogla je primiti čudotvorni kip Majke Božje Dubovačke. Na blagdan Imena Marijina, 12. rujna 1774., uz sudjelovanje velikog mnoštva naroda s pjesmom i u svečanoj procesiji prenesen je čudotvorni kip iz stare župne crkve na Dubovcu u novu župnu crkvu i postavljen na glavni oltar. Svi kanonski vizitatori koji su tijekom 19. stoljeća posjećivali župu divili su se novoj crkvi, za koju su tvrdili da je »magnifice, stilo toscanico extructa« s vitkim, elegantnim tornjem.[1] Na pročelju crkve načinjene su dvije niše, u koje su stavljeni kipovi sv. Tome, zaštitnika župnika Tome Grgurevića, i sv. Henrika, zaštitnika kapetana Henrika von Sunstenau. Iznad ulaznih vratiju postavljena je ploča s natpisom koji je sastavio župnik: »Hicce fuit collis quo pastor agebat ovile et nunc aeterno tecta dicata Deo.« Doista, župna crkva, jednobrodna barokna građevina sa zaobljenim svetištem iznutra i s bogato raščlanjenim pročeljem izvana iz kojega se izdiže lijep zvonik, do-

---

1 Od g. 1775. do 1907. kanonski vizitatori su deset puta posjetili župu Nova Kapela. Vidi K. v. 1775., Protokoli br. 32 (IV., 524 - 535; K. v. 1780., Protokoli br. 34/IV, 54 - 62; K. v. 1783., Protokoli br. 34/VI, 49 - 55; K. v. 1802. Protokoli 36/IX, 21 - 37; K. v. 1804., Protokoli br. 38/X, 105 - 114; K. v. 1810., Protokoli br. 39/XI, 256 - 268; K. v. 1821. Protokoli br. 40/XII, 293 - 301; K. v. 1841., (1846.), Protokoli br. 42/XIV, 181 - 198; K. v. 1867., Protokoli br. 43/XV, 21 - 41; K. v. 1907., Protokoli r. 44/XVI, 309 - 317. Kanonska vizitacija iz g. 1775. naziva župu Nova Kapela još i Veliko Siče, a g. 1780. i g. 1783. Nova Kapela ili Siče. Župna crkva je sagrađena u tzv. »terezijanskom baroku«, graditeljskom stilu koji je u Slavoniji prevladavao u vremenu nakon oslobođenja od Turaka. Usp. ANTUN IVANDIJA, **Crkvena umjetnost Hrvatske (Zagreb b. g.)**

ima se veličanstveno. Osim glavnog oltara k. v. iz g. 1775. spominje i dva pokrajna. Na jednom se nalazila slika sv. Ivana Nepomuka, a na drugom Zaruke Bl. Dj. Marije, slike koje su također prenesene iz stare župne crkve.

Vizitator napominje da je još jedan oltar Bl. Dj. Marije u istoj crkvi suvišan i zato predlaže da se posveti sv. Josipu, zaštitniku »Bratovštine kršćanskog nauka«. Do toga ipak nije nikad došlo. Dok je glavni oltar bio uređen i imao sve potrebno za bogoslužje, pokrajni oltari još nisu bili uređeni. Oni će se urediti kad budu prenesene stvari iz napuštenih kapela sv. Antuna pustinjaka u Batrini i sv. Klare iz Siča. U crkvu su već bile prenesene slike zaštitnika dotičnih kapela. Presveto se čuvalo u drvenom tabernakulu u novoj župnoj crkvi, ali i na starom mjestu u kapeli sv. Klare za potrebe bolesnika. Krstionica također još nije bila prenesena u crkvu, a isto tako ni dvije ispovjedaonice, koje su se još uvijek nalazile u crkvi na Dubovcu. U sakristiji nove župne crkve nalazio se veliki ormar s ugrađenih 5 malih ormarića i tri ladice, u kojima se nalazilo bogato crkveno posuđe i ruho. U zvoniku su se nalazila dva zvona. Manje je bilo preneseno iz kapele sv. Klare, dok je veće kupljeno.[2]

Iako je crkva bila na najsvečaniji način g. 1777. posvećena, ona još nije bila posve dotjerana. God. 1780. tri kamena oltara još nisu bila uređena. Te se godine uređivao glavni oltar, a kip Majke Božje nalazio se na drvenom oltaru smještenom u lađi crkve na strani poslanice. Tu se služila privremeno i misa. Na strani poslanice spominje se i oltar sv. Ivana Nepomuka, koji očekuje alabastreni kip sveca, a na strani evanđelja oltar sv. Križa. Propovjedaonica u lađi crkve napravljena je od poliranog drveta. Spominju se i dvije prostrane klupe ukrašene skulpturama. Presveto se čuvalo u drvenom tabernakulu, preneseno iz stare crkve.

Pozlaćeni ciborij poklonila je crkvi carica Marija Terezija. Krstionica je u međuvremenu prenesena iz kapele sv. Klare i nalazila se u zidu ispod novog kora, tamo gdje se i danas nalazi. Njezinu lijepu izradu sa skulpturom apostola Filipa koji krsti dvorjanina etiopske kraljice hvali vizitator. Crkva je dobila i jednu ispovjedaonicu, grube izrade, koja je bila prenesena iz stare župne crkve i smještena u sakristiji.

---

2 K. v. 1775., 524 - 527.

Vizitatori 18. i 19. stoljeća spominju da crkva posjeduje i dvije autentične relikvije, česticu sv. Križa i relikviju sv. Katarine djevice.

God. 1841. relikvije su se nalazile u kutijici od srebra i bile su zatvorene u tabernakulu na oltaru sv. Križa. Dva put godišnje, na blagdan Našašća i Uzvišenja sv. Križa, izlagale su se na štovanje vjernicima.

Na tornju je postavljen »index horarum«, tj. brojčanik na koji se je uskoro trebao staviti veliki sat. Toranj je dobio još jedno zvono.[3] Prigodom kanonske vizitacije g. 1783. oltari su bili dovršeni i ukrašeni stupovima i plohama od marmoriziranog gipsa.[4]

Kip Majke Božje ponovno je zauzeo svoje mjesto na glavnom oltaru. Tabernakul na glavnom oltaru imao je dva dijela. U gornjem se čuvala monstranca, u donjem ciborij. Nabavljene su i nove orgulje sa šest registara. Kamene posude za blagoslovljenu vodu nabavljene su g. 1811. Vizitator napominje da za crkvu treba nabaviti bar još dvije ispovjedaonice. Izvješće slijedeće kanonske vizitacije g. 1802. vrlo je škrto. Od dosadašnjeg načina izvješćivanja o stanju župa prešlo se, naime, na tiskane obrasce, koji u usporedbi s dosadašnjim načinom opisivanja znače osiromašenje, a uglavnom se bave prihodima župe i župnika.[5] Iz arhiva župe Nova Kapela saznajemo, međutim, da je g. 1790. iz radionice Christiana Mallera u Radkersburgu u Štajerskoj nabavljen »horologium turrile«, ili sat na tornju, za koji k. v. g. 1804. tvrdi da otkucava pune satove i četvrtine.[6] Već smo spomenuli da je župnik Toma Grgurević ostavio oporučno 600 for. za nabavu novog kipa Majke Božje umjesto starog drvenog iz g. 1758.

---

3 K. v. 1780., 54 - 55.

4 K. v. 1783., 49 - 50; K. v. 1867. 21; **Spomenica I**, 10. Na oltaru sv. Križa stavljen je natpis: »Nos autem gloriari oportet in Cruce Domini nostri Jesu Xti per quem salvati et liberati sumus.« Na drugom oltaru nalazio se na ploči iza svijećnjaka natpis (kojeg danas nema): »Hae tres arae erectae sunt sub spectabili Dno Sunstenau et a. R. D. parocho Thoma Gergurevich consistoriali per Egger A. M. D. gloriam.« Na oltaru sv. Ivana Nepomuka stavljen je natpis: »Dedicat divo patrono Joanni Nepom. devota familia spect. D. Henr. de Sunstenau, capitanei et Margar. nata de Scheuerman consortis cum quaterna sobole Josepha, Joanna, Antonio, Henrico, Anno MDCCLXXX.«

5 K. v. 1802., 21 - 37.

6 **Spomenica I**, 12; K. v. 1804., 107.

God. 1796. stigao je iz Beča novi kip Majke Božje od mjedi i na osmu nedjelju po Duhovima svečano je postavljen na glavni oltar. Stari drveni čudotvorni lik Majke Božje Dubovačke uklonjen je s glavnog oltara i postavljen »u oratorij«. Po svemu sudeći, on je bio deložiran u sakristiji. Iako je novi mjedeni kip Majke Božje, izrađen prema starom uzorku, bio raskošniji i u svom pozlaćenom blještavilu impresivniji, ipak nije zračio onom toplinom kojom je stari kip dubovačke Gospe grijao srca mnogobrojnih hodočasnika. Možda treba toj činjenici pripisati i naglo opadanje kulta Blažene Djevice Marije u Novoj Kapeli. Blještavilo novoga nije moglo nadoknaditi jednostavnost i toplinu starog čudotvornog kipa. Koliko je stari kip Majke Božje značio za župu, pokazuje i činjenica da je od g. 1858. na blagdan Imena M. stari kip (»statua antiqua«) Bl. Djevice Marije, svečano ukrašen, bio postavljan na mali oltar u crkvi i dan na javno štovanje vjernika.[7] Plemenita nakana Tome Grgurevića da postavljanjem novoga i po njegovu mišljenju ljepšega kipa Majke Božje još više priveže srca plemenitih Marijinih štovatelja uz novo svetište u Novoj Kapeli nije, nažalost, urodila plodom. Vjernicima je ljepota, jednostavnost i blagost starog čudotvornog kipa i nadalje obuzimala srca. On je ostao pojam, a novi pozlaćeni kip prihvaćen je samo kao pokušaj blijede zamjene za nešto što se nije dalo zamijeniti. Tako je ostalo sve do danas. Novi kip Majke Božje na glavnom oltaru župne crkve u Novoj Kapeli privlači doduše svojom raskošnošću, ali stari drveni i jednostavni kip Bogorodice u maloj kapeli na Gospinu Polju obuzima srca i osjećaje vjernika, koji se svake godine u predvečerje blagdana Male Gospe okupljaju u velikom broju da bi pjesmom i molitvom iskazali svoje štovanje Roditeljki Sina Božjega. Na oltaru sa svake strane nalazili su se još lijepo obojeni kipovi sv. Ivana Krstitelja i sv. Joakima. God. 1867. umjesto sv. Joakima spominje se kip sv. Petra. Zahvaljujući ostavštini Tome Grgurevića, nabavljena je i srebrna svjetiljka pred glavnim oltarom, kao i dvije druge manje, koje su visjele pred pobočnim oltarima. Godine 1804. crkva je dobila i tri nove ispovjedaonice. Jedna se nalazila pod korom, a dvije druge u

7 **Spomenica I**, 49.

lađi crkve. Na njima su se nalazili kipovi sv. Marije Magdalene pokornice i sv. Petra apostola, obojeni bijelom bojom. Toranj je dobio i sat (»horas et quadrantes sonans«).[8]

Godina 1807. predstavlja tragičan događaj za kulturnu prošlost ne samo ovoga kraja već i velikog dijela Slavonije. Toliko puta »osuđivana na smrt«, konačno je srušena stara župna crkva na Dubovcu, a od njezina kamenja podignuta je ograda oko župne crkve ili tzv. **cintor s četiri kule** — kapelice na uglovima. Kad je, naime, početkom g. 1790. otvorenjem novog župskog groblja poviše župne crkve u Novoj Kapeli bilo napušteno staro groblje oko crkve u Dubovcu, i crkva je posve opustjela. Svetište, o kojem se prije govorilo da ga treba sačuvati zbog groblja koje se tu nalazilo, sada više nije bilo potrebno. Crkva je srušena do temelja, a da bi bar simbolički nastavila živjeti u blizini nove župne crkve, ona joj je svojom građom pružila zaštitu i toplinu u obliku cintora sa svoje četiri simpatične kapelice na uglovima, od kojih će tri poslužiti kao mjesta posljednjih počivališta kasnijih novokapelačkih župnika.

U istočnoj kapelici cintora sahranjen je župnik **Franjo Ksaver Celčić** (13. ožujka 1809.), koji je prije nego što je postao novokapelačkim župnikom (1806.) bio 23 godine župnik u Bučju, a kad je 7. lipnja 1805. arhiđakonat Svetačje podijeljen na novogradiški i na novokapelački dekanat, postao je prvim dekanom ili podarhiđakonom ovog posljednjeg. Umro je u 58. godini života, a želio je da bude pokopan u kapelici u cintoru. Zato je oporučno odredio da se ostavljenim novcem nad njegovim grobom podigne oltar sv. Franje Ksaverskoga. Ali zbog nečije nemarnosti oltara još nije bilo niti godine 1850., a niti ikakvih tragova da je tu nekad bio grob. Kapelica nije imala čak ni vratiju — tuži se župnik M. A. Babić.[9] Župnik Franjo K. Celčić ostavio je i altariju za 10 misa, koje su se godišnje trebale služiti za pokoj njegove duše.

U tornjiću cintora sa sjeverne strane sahranjen je župnik **Ivan Krstitelj Miljević**, rodom iz Požege, koji je bio novokapelački župnik od 3. studenog 1809. do 15. svibnja 1831., dakle gotovo pune 22 godine. Umro je u 64. godini života.

8 Nav. dj., 107.
9 **Spomenica I**, 16.

Njegovi su rođaci tu kapelicu lijepo uredili. Na zidu je bila slika sv. Ivana Krstitelja, a na kamenom oltaru nalazio se natpis:

Umèrli čoviče! Zašt'ti tvoja slava?
Zašt' blago? Časti? Zašt' krunjena glava?
Ah bit će ti vèruj grob maleni dosti
kad će ti duh tvoj ostaviti kosti.«

Na kapelici su se nalazila lijepa vrata s rešetkama.[10] U trećem tornjiću našao je svoje posljednje počivalište župnik **Ivan Sekulić,** koji je u siječnju 1832. g. postao župnikom, došavši iz Štivice. Rodom je bio iz Broda. Umro je od upale pluća 2. lipnja 1837., mlad, ne navršivši niti 40 godina života. Svojem mrtvom sinu žalosna je majka lijepo uredila grob u kapelici i na oltaru koji nije imao kamene ploče za misu dala je postaviti kip sv. Ivana. Na menzi oltara bio je uklesan natpis koji se još i danas razabire:

»Pod ovim kamenom počiva u miru Božjem jašprišt i župnik kapelački Ivan Sekulić Brodjanin, dodjen 22 sèrpnja 1797; umro 2. lipnja 1837. Ovu mu spomenu stavljaju ucviljena majka s ostalim sinom, kćerju i zetom«.[11]

Vrlo je zanimljiva **povijest četvrtog tornjića,** onoga s južne strane, koji se nalazi uz cestu prema Batrini. Već smo spomenuli sudbinu kapele sv. Antuna u Batrini i sv. Pavla na groblju između sela Batrine i Seoca. God. 1780. morali su Batrinci zbog preseljenja naselja k cesti napustiti svoju kapelu. Kad je g. 1790. otvoreno novo župsko groblje u Novoj Kapeli, Selčani i Batrinci nisu više svoje mrtve pokapali na groblju oko drvene kapele sv. Pavla. Zato je g. 1793. kapela napuštena, a g. 1804. već je sva bila u rasulu. Selčani su se odmah snašli i iste godine podigli u sredini svoga sela novu kapelu sv. Roka, koja je tu ostala do g. 1930., kad je porušena, a na njezinu mjestu slijedeće go-

[10] **Spomenica I, 16.**

[11] Nav. dj., 26, 40. Riječ »jašprišt« dolazi od njemačkog naziva »Erzpriester«, a znači svećenika koji obavlja službu arhiđakona ili dekana.

dine podignuta nova. Pobožni Batrinci nisu nipošto htjeli zaostati za Selčanima. Budući da nisu imali mogućnosti da podignu novu kapelu, došli su na originalnu zamisao da tornjić u cintoru župne crkve pretvore u svoju kapelicu.

God. 1809. kapelica je uređena, postavljen je oltar sa slikom sv. Antuna pustinjaka i u njoj se na Antunovo svake godine služila pjevana sveta misa. Kapelicu, kao i cintor oko nje, Batrinci su redovito održavali i obnavljali sve do g. 1896., kad su, zahvaljujući gradnji željezničke pruge između Nove Kapele i Osijeka, sagradili novu kapelu sv. Antuna na mjestu na kojem se i danas nalazi.

Budući da je sakristija župne crkve bila vrlo vlažna, nazidan je godine 1810. oratorij u kojem se nalazio drugi ormar s crkvenim ruhom i posuđem. Taj će mali kor nad sakristijom postati boravištem starog čudotvornog Gospinog kipa, te je zbog toga bio nazvan »gospojinski kor«. Kanonski vizitator spominje g. 1867. i četvrti oltar u župnoj crkvi, koji je bio g. 1864. podignut na strani poslanice i na koji je, u drvenoj kutiji sa staklom, stavljen obnovljeni stari kip Majke Božje. Posvetu obnovljenog kipa obavio je na Malu Gospu župnik Nikola Blažević i na tom oltaru služio svetu misu.[12] Čini se da taj Gospin oltar s kipom nije dugo ostao na tom mjestu, jer se g. 1897. spominje da je troškom trgovca Aleksandra Seitza napravljeno udubljenje kraj oltara sv. Ivana Nepomuka, u koje je postavljen Gospin kip, koji se do tada nalazio na malom koru nad sakristijom.[13]

Kad su Bilobrižani g. 1911. u svom mjestu podigli novu kapelu, prenijeli su u nju i kip Majke Božje. God. 1918. sagrađena je kapelica na mjestu stare dubovačke crkve. U nju je tada prenesen starinski Marijin kip, koji se i danas tamo nalazi, privlačeći svojom jednostavnom ljepotom mnogobrojne hodočasnike, a posebno na Malu Gospu. Doista čudna povijest čudotvornog Marijinog kipa koji je nakon 144 godine anonimnosti i lutanja konačno vraćen na svoje prvobitno povijesno mjesto. Svoju radost zbog povratka Gospi-

[12] K. v. 1867., 22 - 23; **Spomenica I,** 67.

[13] **Spomenica I,** 82.

nog kipa izrazili su Bilobrižani dirljivim riječima koje su ispisali na slavoluku postavljenom na početku sela: »Dođi nam, dođi draga Gospo u svoju staru postojbinu.«

Novi pozlaćeni kip Majke Božje na glavnom oltaru, izrađen po uzoru starinskog čudotvornog kipa Gospe Dubovačke, smješten u drvenoj kutiji, zatvoren staklom i postavljen na glavnom oltaru, doimao se pak raskošno i gotovo veličanstveno. Kanonski vizitator spominje g. 1810. da kip na glavnom oltaru ne predstavlja zapravo Rođenje Bl. Dj. Marije, već njezino začeće.

Kao titul župe slavi se blagdan Rođenja Bl. Dj. Marije, a posebno blagdan Imena Marijina kao uspomena na dan prijenosa čudotvornog kipa iz stare crkve na Dubovcu. Budući da se na Malu Gospu obavlja proštenje u Zapolju, Kutjevu i Svinjaru, trebalo bi glavnu svečanost prebaciti ili na blagdan Začeća Bl. Dj. Marije ili na blagdan Imena Marijina, kad u crkvu dolazi silan svijet.[14]

Sve do god. 1831. crkva je izvana i iznutra doživljavala dotjerivanja i manje popravke, a te je godine pokrivena s 14.000 daščica. Albert Müller obukao je g. 1833. u mramor glavni oltar, a slijedeće godine Ivan Batta zalio je već prije napuklo veliko i srednje zvono. Vizitator napominje već g. 1821. da se na tornju mora postaviti novi krov, jer će se inače srušiti, a prigodom dijeljenja sakramenta potvrde god. 1841. biskup Juraj Haulik upozorio je župnika Nikolu Blaževića da se pobrine za popravak župne crkve i cintora, za koji se tvrdi da »indiget magna reparatione«.[15] Iduće godine crkva je zajedno s tornjem popravljena, a nabavljen je i novi Kristov grob. Godine 1843. popravljen je i obnovljen sat na tornju, koji se, čini se, često kvario, a Mihael Löth popravio je orgulje. Crkva nije bila iznutra oslikana. Zato je župnik Nikola Blažević odlučio da dade oslikati svetište i pokrajne oltare. Akademski slikar iz Budima **Gabriel Klučak** uspješno je obavio taj posao i kao plaću primio g. 1845. šest stotina forinti.

---

14 K. v. 1810., 256.

15 K. v. 1841., 128. Iako je potvrda u župi bila 1. svibnja 1841., Protokoli br. 42/XIV, 181 - 198. donose zapisnik kanonske vizitacije za župu Nova Kapela g. 1846.

Iduće godine spominju se po prvi put 14 hrastovih klupa postavljenih u dva reda u sredini crkve. Za župnika Matije Aleksandra Babića (1848 - 1864.) župna crkva je dobila novi baldahin, koji je g. 1852. izradio slikar Ivan Debeljaković iz Broda. Na blagdan sv. Antuna Padovanskoga, 13. lipnja 1858., dogodila se **nesreća.** Grom je udario u crkveni toranj na mjestu iznad sata, razbio prozore, a zatim i mramornu ploču nad ulazom, velika ulazna vrata i usmrtio jednu 17-godišnju djevojku iz Matičevca, koja se pred nevremenom, koje je zahvatilo Novu Kapelu, sklonila u crkvu i nalazila pod korom uz Božji grob. Sva je sreća u toj nesreći bila što se crkva, koja je nakon procesije bila dupkom puna ljudi, već ispraznila, jer bi udar groma sigurno prouzročio još veću nesreću. Vidljiv spomen na taj tragični događaj stoji još i danas na mramornoj ploči, napukloj u gornjem lijevom uglu.[16] Sat na tornju koji je tom prilikom bio oštećen popravio je iduće godine Leonard Bursić iz Cernika. Za župnika Mirka Grabara (1865 - 1867.) crkva je nanovo prekrivena. Osim već spomenutih 14 hrastovih klupa spominje se za k. v. g. 1867. i jedna koja se nalazila u samom svetištu uz vrata sakristije.[17] Od tada pa sve do dolaska župnika Mihajla Vukovca (1903 - 1913.) župna crkva nije doživljavala neke značajne graditeljske zahvate. Nabavljen je samo veliki viseći svijećnjak (g. 1870.), »velekrasan baldahin« (g. 1874.), a crkveni je toranj pokriven novim limom (g. 1884.), zatim je zlatar Eduard Wagmeister iz Zagreba obnovio oltare i propovjedaonicu (g. 1887.), obnovljen je cintor (g. 1890.), a Mato Miletić, kovač iz sela Seoce, poklonio je župnoj crkvi **križni put** (g. 1897.). Slike su nabavljene u Beču, a okvire je izradio domaći stolar Petar Božiček.

Ovdje valja spomenuti i jednu okolnost koja je crkvi osiguravala veliku sigurnost od mogućih krađa. Vizitatori iz g. 1841. navode da je crkva dosta dobro osigurana od mogućih svetogrdnih krađa. Osim dobrih vratiju nju je posebno čuvala »die noctuque« blizina zgrade kumpanijske straže, koja se nalazila preko puta crkve u zdanjima koja i danas postoje. Nakon ukinuća vojne uprave g. 1871., kad se vojska iselila iz kumpanijskih zgrada, zauzeo je njihove

---

16 **Spomenica I**, 49.

17 K. v. 1867., 23.

prostorije kotarski sud, koji je postojao do g. 1880., kad je zbog premalenoga djelokruga ukinut. Dio Posavine do Orljave pripojen je sudu u Novoj Gradiški, a onaj od Orljave Brodu. Tako su zgrade ostale prazne do g. 1889., kad su poklonjene općini. Jedan dio preuređen je za potrebe općinske uprave, a drugi za školu i za stanove učitelja.[18]

Kad je u svibnju g. 1903. došao za župnika Mihajlo Vukovac, našao je župnu crkvu i župni stan posve zapuštene. Orgulje su se nalazile u »traljavu« stanju. Trebalo je nabaviti novo crkveno ruho i posuđe. Župnik je htio dobrovoljnim prinosima žepljana skupiti novac za **nove orgulje,** ali je uspio skupiti tako malu svotu da je odustao od nabave orgulja.[19] One su ipak zabrujale u crkvi god. 1911. Postavio ih je **Josip Brandl,** poznati graditelj orgulja iz Maribora. Iste godine oslikao je i unutrašnjost župne crkve soboslikar **Josip Petrée,** ali su slike ispale vrlo loše. Troškovi tih radova bili su pozamašni, a poteškoća je nastala kad je župnik 11. veljače 1913. umro naglo od kapi i svom nasljedniku Dragutinu Belaviću (1914 - 1935.) ostavio priličan dug.

Već prve godine I. svjetskog rata ukraden je iz župne crkve kalež s patenom. Plitica je nađena na putu prema Batrini, gdje ju je kradljivac izgubio. Sumnja za krađu je pala na dvije žene iz župe Ludina koje su svoje muževe pratile u rat, a sveto posuđe su ukrale vjerojatno iz praznovjerja da bi čarale. Zbog nedostatka dokaza državno je tužilaštvo obustavilo tužbu protiv njih.[20]

God. 1917. pokrajni oltar sv. Ivana Nepomuka dobio je novi kip sveca, izrađen u St. Ulrichu, u južnotirolskom mjestancu između Brixena i Bozena, kod tvrtke Insam i Prinoth. Novac za kip sabrali su sami vjernici. Stari kip sv. Ivana Nepomuka prenesen je u nišu podignutu g. 1918. na putu između Nove Kapele i Šušanja. Iste je godine pobočni oltar sv. Križa dobio prelijepu grupu »Kalvarija«

18 K. v. 1841., 184; **Spomenica I,** 69 - 86.

19 K. v. 1907., 310. Po prvi put uzorci kanonskih vizitacija tiskani su na hrvatskom jeziku. Ovdje valja spomenuti da je **Spomenica I** do 8. studenog 1848. napisana latinski, a od tog dana do 1. veljače 1858. hrvatski (str. 35 - 48.), kad je opet ponovno službeno uvedena »lingua latina«, u župske matične knjige. Od god. 1867. Liber memorabilium ponovno je pisan hrvatski (str. 70.). Upravo ti jezični diktati lijepo oslikavaju političke prilike u tadanjoj Hrvatskoj.

20 **Spomenica I,** 89.

s kipovima Gospe, sv. Ivana Ev. i Marije Magdalene. Novac kojim su kipovi kupljeni kod spomenute tvrtke u St. Ulrichu opet su namaknuli vjernici. U isto vrijeme crkvi je darovan kip Bezgrješnog Začeća Bl. Dj. Marije od Žavera Džebića iz Seoca kbr. 53. Slikar **Josip Piccoli,** koji je u to vrijeme oslikavao kapelu u Batrini, a kasnije u Dragovcima i Sičama, obnovio je u župnoj crkvi glavni oltar, oslikao pokrajne oltare i donji dio svetišta.

Na uspomenu pokojnog župnika Mihajla Vukovca u crkvi je postavljen prozor sa slikom sv. Mihaela Ark., izrađen u Zagrebu od tvrtke Koch i Marinković. Pokrajni oltar dobio je kip sv. Antuna i sv. Franje. Prvi je crkvi poklonila Margareta Bosiljević, a za drugi je novac sabrala Bara Zengić.

Već smo spomenuli da je u prvoj polovici 19. stoljeća napuklo veliko, a zatim i srednje crkveno zvono. God. 1858. opet je napuklo srednje zvono, koje je nekoć salio Ivan Botta iz Nove Gradiške. Zvono je nosilo natpis: »Ego sum vox vitae, vos voco orare, venite: fudit Joannes Botta Neogradisca anno 1833«. (»Ja sam glas života, pozivam vas na molitvu, dođite.«) Zvono je preneseno u Zagreb, gdje je u radionici H. Degena bilo preliveno. Natpis je ostao isti, osim »fudit Heinrich Degen Zagrabia 1859.«, označujući tako ime i godinu ljevača. Bilo je teško 546 lb, sa slikom sv. Ivana Krstitelja i tekstom: »Ex voto sub M. A. Babić var. 1863.«, a bilo je postavljeno u toranj kapele u Novoj Kapeli, sagrađene g. 1862. Srednje zvono puklo je još jedanput, ali je bilo odmah u Zagrebu popravljeno. Isto tako i veliko zvono, koje je u Zagrebu g. 1893. prelio majstor Mate Mayer. Kakvo značenje su crkvena zvona nekad imala za život vjernika, najljepše pokazuju potresni događaji koji su se zbivali u župi kad je za vrijeme prvog svjetskog rata država u dva navrata odredila **rekviziciju crkvenih zvona** u ratne svrhe. Teško je opisati što crkveno zvono znači za vjernika. Ona nisu samo glasila žalosti, požara i rata. Ona su glazba i pjesma u isti mah, jer svojim skladnim brujanjem navješćuju božićni mir i uskrsnu radost, podižu misli k Bogu, potiču svakodnevno na molitvu i tješe čovjeka, navješćuju mu da osim ove prolazne domovine suza postoji i vječna domovina radosti, veselja i ljubavi.

Zato je rastanak od zvona župne crkve i filijalnih kapela bio bolan. Zvona su bila skinuta s tornja 11. rujna 1916. Župljane je obuzela velika žalost i mnogi su plakali. Iz tornja župne crkve skinuta su dva zvona: jedno od 279 kg i drugo od 99 kg. Ostavljeno je najveće i najmanje. Kapela sv. Ivana Krstitelja u Novoj Kapeli ostala je bez zvona od 26 kg, Magić Mala od 31 kg, Bili Brig od 52 kg, Siče od 142 kg, Seoce od 59 kg i Dragovci od 108 kg. Zvona su predana na kolodvoru 28. listopada 1916.

Jeka zvona ipak nije prestala odjekivati poljima i selima novokapelačke župe. Pošteđenim zvonovima u tornju župne crkve pridružilo se zvono u Sičama, Batrini, Lipovcu Donjem i u Bilom Brigu. Na molbu župnika i vjernika odlučilo je vojno građevno zapovjedništvo da župljani mogu otkupiti pojedina zvona, ako za njih skupe dovoljno druge kovine od bakra i mjedi. U tili čas skupljene su stare tepsije i svijećnjaci, konjska zvonca i mjedena glačala, bakreni kotlovi i drugi predmeti. Sičani su skupili kovinu u težini od 67,5 kg i njome otkupili zvono iz Seitzove kapele na groblju teško 61,5 kg. Batrinci su svoje zvono od 35 kg otkupili za 50 kg kovine.

Lipovac D. je također smio zadržati svoje malo zvono od 25,5 kg, ali je zato morao dati 32 kg druge kovine, dok su Bilobrižani za 15 kg kovine otkupili zvono od 5,5 kg. Ali rat je još uvijek nesmiljeno gutao ne samo ljudske živote već i nova crkvena zvona. Novu rekviziciju zvona od 10. rujna 1917. nisu više mogle spriječiti niti žrtve, niti molbe rasplakatih vjernika. Tako je župna crkva ostala bez velikog (471 kg) i malog zvona (16 kg), iako su pred godinu dana bila otkupljena drugim kovinama. Da župna crkva ipak ne bi ostala bez zvona, u nju je stavljeno zvono iz kapele Svih Svetih na groblju, kojim su se dosad služili Sičani. Magić Mala ostala je bez zvona teškog 187 kg, Ratkovica je izgubila svoje zvono od 15 kg, a Seoce svoje drugo zvono od 17 kg. Iako su Batrinci i Sušnjaci prošle godine otkupili svoja zvona, sada su ih morali žrtvovati. Bilobrižanima je ostavljeno njihovo zvono od 5,5 kg. Zvona su bila predana na kolodvoru 25. rujna 1917., a za njih je bio plaćen iznos od 4 krune po kg.[21]

---

[21] Spomenica I, 90, 92.

Svoju privrženost vjeri i Crkvi narod je izražavao i podizanjem **drvenih ili kamenih križeva,** kapeličica ili poklončića na pojedinim istaknutim mjestima u naseljima, grobljima, na križanjima i javnim putovima. Već g. 1758. spominju se u župi javni križevi postavljeni na 7 mjesta: kraj izvora Markovac, na putu prema crkvi, na putu za Novu Kapelu, na putu za Lužane, kraj kapele sv. Luke na putu za Požegu, u Štivici na putu za Vrbovu i u Komarnici na putu prema župnoj crkvi. Sve su te križeve podigle zadruge, koje su bile dužne održavati ih i popravljati. Čini se, međutim, da se o tim križevima nije vodila baš prevelika briga. Bili su zapušteni i u jadnom stanju. Zato je g. 1765. kanonski vizitator upozorio župnika da se ubuduće ne bi više smjeli podizati križevi ako ne bi postojala dovoljna sigurnost da će se održavati u doličnom stanju. Deset godina kasnije podignuti su novi križevi uz cestu u Batrini, Dragovcima, Šušanju i Matičeviću.[22]

Početkom 19. stoljeća križevi su bili ograđeni i nalazili su se u dobru stanju. Sva sela župe imala su sredinom 19. stoljeća, i to obično uz svoje kapele, u središtu mjesta, križeve načinjene od drvenih balvana. O njihovu lijepom izgledu brinuli su se mještani. Godine 1848., 24. lipnja, podigli su Novokapelčani jedan takav drveni križ na mjestu gdje se danas nalazi kapela i zavjetovali se da će blagdan Rođenja sv. Ivana Krstitelja svečano slaviti. U svibnju slijedeće godine blagoslovio je župnik M. A. Babić dva velika križa s raspelom, i to jedan kod Radičevića kuće br. 34, a drugi na polju prema Bilom Brigu. Na početku 20. stoljeća podići će i pojedine osobe na svom zemljištu križeve i kapelice, koje će uzdržavati vlastitim troškom.[23]

2. Župni dvor

Novi župni dvor počeo se graditi odmah pošto je bila dovršena župna crkva. Sve se odvijalo prilično brzo. Radovi na gradnji započeli su u proljeće g. 1775. i već u jesen iste

---

[22] K. v. 1758., 349; K. v. 1765., 105; K. v. 1775., 535.

[23] K. v. 1804., 112; K. v. 1810., 266; K. v. 1821., 299; K. v. 1841., 188; K. v. 1907., 310.

godine zgrada je bila dovršena. Bila je to zidana prizemnica s 5 soba. Četiri su bile određene za potrebe župnika, njegova dva kapelana i župskog ureda, a peta za župsku družinu. Dva prozora gledala su prema istoku, dva prema zapadu i jedan prema jugu. U dvorištu je bila podignuta staja za 6 konja i »receptaculum« za kola. Drugih zgrada nije bilo, kao ni uređenog vrta. Dok još župni dvor nije bio dovršen, župnik je i nadalje stanovao u starom drvenom župnom stanu u Sičama. Čini se da se prigodom svečane posvete župne crkve župnik Toma Grgurević preselio u novi župni dvor. Stari se župni dvor od toga vremena više ne spominje. Ali uspomena na njega i na staru kapelu sv. Klare živi još i danas u imenu »Popov brig«, kojim stanovnici novokapelačke župe nazivaju malu uzvišicu koja se nalazi s desne strane ceste na putu od pruge prema suvremenom putu za Zagreb. Na toj uzvišici nalazio se nekada stari župni dvor. God. 1779. župnik je dao zazidati vrata koja su iz župnog dvora vodila prema selu i od tog je dijela hodnika napravio blagovaonicu. Župni dvor je dobio i mali podrum, a u dvorištu je podignut zidani štagalj i staja za rogato blago. Tijekom godine u župskom je dvorištu podignuta žitnica, uređen je i vrt. Ali uskoro su zaredali i popravci, a s njima su se javljale i prve ozbiljne poteškoće. God. 1810. tužio se kanonski vizitator da se prije »Njegovo Veličanstvo« samo brinulo za podizanje i uređenje crkava, župnih dvorova i ostalih crkvenih zdanja, a sada je sve to ostalo na brizi i skrbi samih župljana. Župnik Ivan Miljević popravljao je u tri navrata župni dvor, a g. 1815. iskopao je u dvorištu duboki bunar. Svi ti popravci nisu ipak bili temeljitiji, jer k. v. iz g. 1821. napominje da bi župni dvor trebao novi krov, jer kiša prodire u sve sobe. U sličnom stanju bile su i gospodarske zgrade. Dolaskom župnika Nikole Blaževića stvari su krenule na bolje. Da bi spriječio preveliku vlagu, on je g. 1838., dao prokopati u župnom podrumu kanal. Dozidao je još jedan podrum. God. 1840. u dvorištu je na sjevernoj strani uz župni dvor dao podići drvenu kućicu s dvije sobe i kuhinjom za družinčad, tzv. »domunculum ligneum separatum«. Uz tu je kućicu g. 1846. podignuta još jedna soba za drugoga kapelana. S dogradnjama i pregradnjama župnog dvora nastavilo se i za župnika M. A.

Babića. On je posebnu pažnju posvećivao vrtu. Za njegovo vrijeme posađeno je mnogo jabuka, krušaka, a jednom zgodom čak i 120 mladih sadnica šljiva. Krajišnici su, naime, od pamtivjeka pekli izvanrednu i nadaleko poznatu šljivovicu. Kao uzorni poljoprivrednik, župnik nije smio zaostajati za svojim vjernicima. Zato tolika briga o vrtu, a kasnije i o vinogradu. Suša, koja je znala često puta pogoditi ovaj kraj, izmjenjujući se gotovo redovito s preobilnim kišama i poplavama, u kolovozu je g. 1863. tako isušila zemlju da je u župskom bunaru nestalo vode. U travnju iduće godine iskopao je stoga majstor iz Petrovog sela novi bunar, koji stoji još i danas, odlikujući se svježom i pitkom vodom.[1] Kad je na župu došao župnik Ivan Brkić (1868 - 1875.), našao je sve »zapušćeno i obateljeno«, ali osim što je popravio krovište staje, žitnice i družinske zgrade, ništa drugo nije učinio. God. 1883. dao je župnik Stjepan Latković prokopati novi kanal iz župskog podruma na drugu stranu ceste jer je prijašnji bio već posve zatrpan. Župni dvor je postao vlažan, neudoban i nezdrav za stanovanje. Već je preko 130 godina odolijevao zubu vremena. Trebalo ga je temeljito popraviti ili graditi novi.

Došavši na župu g. 1903., Mihajlo Vukovac se odmah dao na posao, ali je imao velikih neprilika s državnim vlastima, koje nisu htjele uvidjeti da župni stan valja »radikalno popraviti i preurediti.« Njegovo zalaganje i opetovane molbe ipak su urodile plodom. Određena je doprinosna rasprava za popravak župnog dvora. Ali projekt je predviđao samo izmjenu prozora, vrata i podova. Župnik s time nije bio zadovoljan. On je htio da se iz stana odstrani vlaga, da sobe ne budu niske i neugledne, a ulaz u podrum da bude praktičniji. Tražio je da se čitav stan povisi za jedan metar. Njegova upornost bila je nagrađena. Poslove u vezi s gradnjom vodio je crkveni odbor. Preuređenje je počelo u proljeće 1911. g., a u jesen je već sve bilo završeno. Radove su izvodila braća Petar, Nikola i Juraj Prebeg s kojima je župnik imao puno neprilika. K starom stanu su sa zapadne strane nadograđene dvije sobe, a ulaz u podrum je izveden iz dvorišta, dok je prije bio iz vrta. Do kapelanije prema sje-

---

1 K. v. 1775., 533; K. v. 1780., 60; K. v. 1804., 110; K. v. 1810., 262; K. v. 1821., 295; K. v. 1841., 195; K. v. 1867., 32 - 35.

veru dozidane su dvije sobe s kupaonicom i sanitarijama, iz prijašnje kuhinje uređena je mala blagovaonica, a iz ulaza u podrum kuhinja. Čitav je župni dvor podignut za jedan metar, postavljeni su novi prozori, vrata i podovi. Tako preuređen župni dvor doimao se poput novoizgrađenog. Ti radovi zahtijevali su veću svotu novaca od one koja je bila predviđena. Zbog nedostatka novaca nije bila sagrađena praonica, a i daske za podove su bile tako loše kakvoće da su se već g. 1914. morali podovi u nekim sobama mijenjati. Najveći teret gradnje ponijeli su na svojim leđima vjernici, koji su se obvezali da će u dvije godine 27% od svih svojih prihoda odvajati u tu svrhu. Stari župni dvor služio je još 54 godine svojoj časnoj namjeni, kad je god. 1965., kao 90-godišnji starac, konačno klonuo pod teretom svojih godina. Na njegovom mjestu diže se danas zaslugom sadašnjeg župnika Augustina Kralja prekrasan župni dvor, sagrađen po nacrtu našeg poznatog stručnjaka za crkvenu umjetnost prof. dra Antuna Ivandije. Na stari župni dvor podsjeća još samo elegantna ograda oko župnog dvora, koja počiva na temeljima starog zdanja.[2]

[2] Spomenica I, 70, 86 - 87; K. v. 1907., 315

3. Filijalne kapele

U listopadu g. 1789. osnovana je nova župa u dosadašnjoj novokapelačkoj filijali, Gornji Lipovac ili Matičević. Kapela sv. Andrije apostola, podignuta od drveta g. 1783., postala je župnom crkvom nove župe. Tom su zgodom od župe Nova Kapela odvojene i kapele u Srednjem Lipovcu. Staroj Kapeli i Pavlovcima, od Pleternice Komorica, od Požege Škrabutnik i pripojene Matičeviću. Prvi župnik matičevačke župe bio je Stjepan Pukšec. O povijesti ovih kapela već smo govorili.[1] Pogledajmo sada povijest filijalnih kapela u Batrini, Seocu, Bilom Brigu, Sičama, Magić Maloj, Ratkovici, Dragovcima, Šušanju i Novoj Kapeli.

[1] Vidi K. v. 1780., 56, 58 - 59; K. v. 1783., 52 - 53; K. v. 1802., 24 - 25; K. v. 1804., 114.

a) Batrina

Kapelu sv. Pavla apostola, koja se nalazila na groblju Batrinaca i Selčana, već smo prilično često spominjali. Nakon otvaranja novog župskog groblja g. 1790., kapela je bila napuštena, a g. 1804. čitava se, zajedno s grobljem, nalazila u rasulu. Njezin inventar bio je prenesen u župnu crkvu zajedno s oltarskim kamenom.[2]

Selčani su na mjestu svoje stare drvene kapele podigli novu zidanu kapelu sv. Roka, a Batrinci su g. 1809. u tornjiću cintora župne crkve uredili svoju kapelicu sv. Antuna pustinjaka. Danas možemo posve sigurno odrediti gdje se nalazila ta toliko sporna kapela sv. Pavla i groblje oko nje. To je ono malo povišeno zemljište u Batrini neposredno uz južnu stranu željezničke pruge, u Radničkoj ulici br. 2, na kojem se danas nalazi kuća s dvorištem i vinogradom starosjedioca Petra Pekića. Prigodom preuređenja kuće g. 1954. otkriveni su ostaci grobova, koji su još i danas uočljivi gotovo na svakom koraku. Kapela se nalazila na mjestu na kojem se danas nalazi dvorišna ograda s ulazom.

Batrinci su g. 1841. podigli u središtu mjesta, uz drveni križ, toranj u kojem se nalazilo zvono. Isto su to učinili Bilobrižani, koji nisu imali svoje kapele, a dvije godine kasnije i Dragovljani.[3]

Kapelica u tornjiću cintora služila je Batrincima sve do g. 1896., kad su, zahvaljujući gradnji željezničke pruge Našice - Pleternica - Nova Kapela, g. 1894. posve slučajno došli do novca potrebnog za gradnju svoje kapele. Te je naime godine u hataru Batrine pronađeno veliko ležište šljunka, toliko potrebnog za građevinske radove na pruzi. Batrinci su prodali 20 jutara svog seoskog pašnjaka bogatoga šljunkom i dobivenim novcem odlučili sagraditi kapelu. Gradnja je započela g. 1895., a već iduće godine kapela je bila dovršena. Svečani blagoslov kapele 20. rujna 1896. Batrinci su proslavili na sebi svojstven način. Glazba je bila naručena iz Petrovog sela. Pucalo se iz mužara. Narod se skupio u župnoj crkvi i u 9 sati krenuo u svečanoj procesiji prema Batrini. Najprije je blagoslovljen uz put novopodignuti križ, koji je

[2] K. v. 1804., 109.
[3] K. v. 1841., 187 - 188; K. v. 1867., 27.

dao podići Antun Lovrić iz Batrine kbr. 21 na »hataru zvanom Luke«, na zemljištu Lovrića br. 21, a zatim je procesija nastavila prema kapeli, gdje je podarhiđakon Žveglić obavio posvetu. Propovijedao je domaći župnik Stjepan Latković, a kod svečane mise asistirali su mu matičevački župnik Stjepan Korajac i kapelan Marko Milašinović. Nakon mise blagoslovljen je i drugi križ, koji je svojim trudom i troškom »u hataru zvanom Dožice« podigao Andrija Takovac iz Batrine kbr. 69. A. Lovrić i A. Takovac obavezali su sebe i svoje potomke da će križeve na spomenutim mjestima »za sva vremena bez ičije pripomoći uzdržavati«.[4] Zalaganjem crkvenog starješine Nikole Kovačevića kbr. 23 skupljen je g. 1915. novac, za koji su nabavljeni svijećnjaci, raspelo za sprovodni križ i stalak za misnu knjigu. Godinu dana kasnije zaslugom iste osobe kapela je dobila prekrasne slikane prozore Srca Isusova i Marijina, koje je izradila tvrtka Marinković u Zagrebu. O žalosti koja je zahvatila Batrince prigodom rekvizicije zvona već smo pisali. God. 1917. u kapeli je postavljena spilja s kipom Majke Božje Ludske i sv. Bernardice troškom koji su snosili trgovac Ivan Glad, Ana Đaković i Jula Lovrić. Te je godine oslikao kapelu Josip Piccolli, kojega je selo, dok je radio, redom hranilo. God. 1918. nabavljena su u Grazu kod E. Stuhl četiri slikana prozora sa zaštitnim mrežama.

b) **Seoce**

Na mjestu stare drvene kapele sv. Roka Selčani su g. 1793. podigli novu iz čvrste građe. Pred ulazom je imala mali atrij, a u tornju zvono od 36 libra. Oltar je bio od kamena. Čini se da je jedino propovjedaonica bila još iz stare kapele, jer je k. v. iz g. 1804. nazivlje vrlo starom. Na glavnom oltaru nalazila se je slika sv. Roka na platnu, a na pokrajnom slika sv. Leonarda. Slijedeće kanonske vizitacije ne donose ništa novo, osim što je g. 1841. u nabrajanju filijalnih kapela vjerojatno zabunom ispuštena kapela u Seocu. G. 1867. spominje se da se u kapeli nalazi jednostavna propovjedaonica na četiri noge, koja se može po potrebi prenositi s jednog mjesta na drugo. Pred ulazom je stajao križ

[4] **Spomenica I,** 82.

od balvana.[5] God. 1907. napominje k. v. da 8 javnih kapela u župi nemaju svog patrona, već se moraju same uzdržavati, osim devete kapelice na župnom groblju, koja pripada trgovcu A. Seitzu i koji se brine za njezino održavanje. Među kapelama koje su u trošnom stanju i trebaju popravaka posebno se spominje kapela u Ratkovici, Bilom Brigu i Seocu.[6] Selčani su u svojim redovima uvijek imali velikodušne ljude i velike crkvene dobrotvore. Tako je zalaganjem načelnika i umirovljenog kapetana Petra Hajdinovića g. 1882. sagrađena u mjestu nova školska zgrada. Mara Pakivac kbr. 32 podigla je svojim troškom jednu kapelicu na kraju sela (1898.). Kapela u mjestu bila je oduvijek posebna briga pobožnih žena. Jula Džebić kbr. 25 skupila je novac za krasan kip sv. Roka, nabavljen u Tirolu. Kata Lazarić kbr. 71 darovala je kapeli zastavu, a Marija Tomašić četveroglasno zvonce. God. 1916. podignuta je oko kapele željezna ograda. Novac za materijal skupila je već spomenuta Jula Džebić, a bravarski posao obavio je besplatno Josip Zakoutsky iz Nove Kapele. O tome svjedoči i danas na kamenoj ogradi uklesani natpis: »Dar za uspomenu rata 1916. napravio je Josef Zakoutsky Nova Kapela«. Pokrajni oltar dobio je g. 1917. kip sv. Leonarda, dar Kate Lazarić kbr. 71 i Jule Abijanović kbr. 18. Kip je, kao i onaj sv. Roka, izrađen u St. Ulrichu, Gröden, u južnom Tirolu, kod tvrtke Insam i Prinoth. Stare slike na platnu sv. Roka i sv. Leonarda, vrlo lijepe i vrijedne, koje su morale ustupiti mjesto kipovima, sačuvane su i nalaze se u sakristiji nove kapele koju su Selčani g. 1931. podigli na temeljima svoje stare porušene kapele sv. Roka.

c) **Bili Brig**

O crkvi na Dubovcu, koja je nakon preseljenja čudotvornog kipa Majke Božje postala filijalnom kapelom sv. Lovre, kao i o povijesti starog, drvenog Gospinog kipa već smo ranije opširno govorili. U prvoj polovici 19. stoljeća jedino su sela Bili Brig, Batrina (ako izuzmemo njihovu kapeličicu u tornjiću cintora župne crkve), Dragovci i Šušanje bili bez

[5] K. v. 1804., 109; K. v. 1810., 264 - 267; K. v. 1841., 187 - 188; K. v. 1867., 27.
[6] K. v. 1907., 309.

kapela. U njima su zbog toga uz već postojeće javne križeve u središtu mjesta bili podignuti tornjevi, u kojima se nalazilo zvono, nadomještajući tako bar svojim zvukom manjak kapele. K. v. g. 1867. spominje da je u Bilom Brigu, na mjestu javnog drvenog križa bila g. 1864. podignuta od čvrstog materijala kapela Gospodnjega Uzašašća.[7] 14. listopada iste godine Bilobrižani su se zavjetovali da će novu kapelu uvijek uzdržavati. Kapela je bila iznutra lijepo oslikana, s novom slikom na oltaru. Na mjestu srušene crkve na Gospinom polju podignut je g. 1896. javni križ. Bilobrižani nisu bili dugo zadovoljni svojom kapelom. Zato su odlučili srušiti staru i podići novu. Izvođenje gradnje povjerili su Vinku Brozoviću iz Nove Gradiške. Kapelu je 8. rujna 1911. blagoslovio župnik Mihajlo Vukovac. Od toga vremena održava se proštenje u Bilom Brigu na Malu Gospu. Kapela je bila opremljena svim potrebnim stvarima za službu Božju. Dobila je viseći svijećnjak, kadionicu i ministrantska odijela. Troškove gradnje podmirili su sami vjernici, a nešto novca dobili su od svojih iseljenika u Americi, koji su se pridružili toj hvalevrijednoj akciji. Promatrajući tu zauzetost za crkvenu stvar, župnik je zapisao da sve to Bilobrižanima »na čast služi«.[8] Prigodom rekvizicije zvona za vrijeme prvog svjetskog rata Bilobrižani su jedini zadržali svoje malo zvono od 5,5 kg. God. 1918. su za svoju kapelu nabavili novu sliku Gospodnjega Uzašašća, koju je izradio slikar J. Hlavka iz Praga.

d) **Siče**

Drvena kapela sv. Stjepana Kralja, podignuta g. 1753. u Sičama, imala je g. 1780. drveni oltar sa slikom patrona i tri druge manje slike, za koje se ne navodi što predstavljaju. Imala je atrij, kor i drveni tornjić, u kojem su se nalazila dva zvona, i stvari potrebne za bogoslužje. Četiri godine kasnije spominje se i stari drveni oltar Bl. Dj. Marije. Kapela je imala i drveni tabernakul. Pred kapelom se uzdizao drveni križ. God. 1812. kapela je bila posve obnovljena, a na pročelje je stavljen natpis: »Solus sudor populi domum

[7] K. v. 1810., 266; K. v. 1821., 299 - 300; K. v. 1864., 187 - 188; K. v. 1867., 26.
[8] **Spomenica I**, 88.

hanc orationis restauravit. Anno Domini 1812.« (»Samo je znoj naroda obnovio ovaj dom molitve. Godine Gospodnje 1812«.). God. 1867. kapela je bila tako trošna da je kanonski vizitator predložio da je valja ili temeljito popraviti ili je srušiti i novu podići.[9] Marljivi Sičani odmah su prionuli uz posao i god. 1871. sagradili novu zidanu kapelu, i to svojim troškom i bez ikakve pomoći iz vana. Posvetio ju je župnik Ivan Brkić na čast sv. Stjepana mučenika. Kapela je iznutra oslikana g. 1893., a troškove je snosio Matko Tomljenović kbr. 8. Svoju posebnu odanost i ljubav prema Majci Božjoj Sičani su pokazali g. 1898., kad su za svoju kapelu nabavili kip sličan kipu Majke Božje Bistričke. Uz veliko veselje i oduševljenje naroda kip je blagoslovljen 2. srpnja. Tako velika pobožnost Sičana prema Majci Božjoj može se možda protumačiti činjenicom što su njih najviše od svih drugih župljana bile pogađale razorne poplave rijeke Save, koja je, povlačeći se u svoje korito, ostavljala, doduše, mnoštvo riba, ali i pustoš poplavljenih polja. Kao što dijete u teškoćama života traži zaštitu i pomoć majke, tako su se i Sičani rado utjecali Gospinu zagovoru. Strahote prvog svjetskog rata, u kojem kao da su ljudi uništavajući jedni druge izgubili srce, potakle su ne samo Sičane već i vjernike u drugim selima novokapelačke župe na intenzivniju pobožnost prema Srcu Isusovu i Marijinu. Zato su u mnogim kapelama postavljeni kipovi Srca Isusova i Marijina. U tom nastojanju najviše su se istakle žene, koje inače imaju više osjećaja za ljudsku bijedu i više srca za ljudsku patnju. Nastojanjem Eve Čvilić kbr. 121 kapela je dobila g. 1915. lijepi kip Srca Isusovoga. Iduće godine Stjepan Svanulović kbr. 133 poklonio je kapeli kip Srca Marijina. Oba kipa bila su izrađena u St. Ulrichu kod tvrtke Insam i Prinoth. Eva Čvilić skupila je kod vjernika novac i za lijepi križni put, koji je izradio prof. Molgari. Svoje štovanje prema Majci Božjoj župljani su pokazali i god. 1936., kad su u svojoj kapelici podigli novi oltar i u nišu postavili kip Majke Božje, koji su njihovi stari kupili na Mariji Bistrici. Tako se kapela sv. Stjepana u Sičama samo nominalno tako zove. Ona bi se zapravo trebala zvati kapela Majke Božje.

[9] K. v. 1780., 57; K. v. 1783., 50 - 51; K. v. 1810., 266; K. v. 1841., 187 - 188; K. v. 1867., 26.

Zanimljivo je ovdje spomenuti da se već u 18. stoljeću u Sičama slavio blagdan sv. Stjepana i sv. Ladislava. Spominju se i slike na platnu tih svetaca. Nakon postavljanja novog oltara g. 1936. slike su sačuvane, a sad se nalaze u sakristiji, koja je dograđena g. 1966. Veća slika sv. Stjepana kralja prikazuje sveca kako kleči pred Gospom, a manja prikazuje sv. Ladislava kralja u stojećem stavu, sa žezlom u ruci, dok iznad njega lebde dva anđela i Duh sveti u obliku goluba.[10]

e) Magić Mala

Sve do g. 1877. u Magić Maloj spominje se **kapela sv. Ivana Nepomuka.** Bila je drvena, imala je 3 prozora, kor i atrij, a iznad njega tornjić sa zvonom od 57 libra. Nad jedinim oltarom s drvenim tabernakulom stajala je slika na platnu sv. Ivana Nepomuka. God. 1810. bila je tako ruševna da je kanonski vizitator predložio da se sagradi nova kapela, i to u sredini sela. Iako se nakon toga u dva navrata kapela obnavljala i popravljala, a god. 1846. dobila i pet drvenih klupa, bila je g. 1867. tako deformirana da je prijetila opasnost da će se svakog trenutka srušiti. Kanonski vizitator je tom zgodom došao do uvjerenja da ne postoji ni najmanja nada da će se kapela uskoro popraviti i zato je predložio da se zatvori, jer više nije bila pogodna za službu Božju. U sredini sela nalazio se javni križ. Bio je u dobru stanju i ograđen. Drugi križ nalazio se pred kapelom.[11]

God. 1876. odlučili su Magićani sagraditi novu kapelu. Posvetu je 29. kolovoza 1877. obavio župnik Stjepan Latković. Tom je prilikom natporučnik Nikola Vračić, rodom iz Magić Male, poklonio kapeli sliku **Glavosjeka sv. Ivana,** nabavljenu u Neutitscheimu u Moravskoj. Sve druge troškove podmirili su sami mještani. Zidarske radove obavio je zidar - samouk Skretić iz Magić Male kbr. 16. Tako je nova kapela dobila novog zaštitnika, vjerojatno i zbog toga što je u župnoj crkvi postojao već jedan oltar sv. Ivana Nepomuka. God. 1897. posvećen je u kapeli oltarić Gospe Lurdske.

[10] K. v. 1765.; 97; K. v. 1769., 176.

[11] K. v. 1780., 57; K. v. 1783., 51; K. v. 1804., 107; K. v. 1810., 266; K. v. 1841., 187 - 188; K. v. 1867., 26.

Zahvaljujući aktivnosti Bare Zengić kbr. 39, koja je sabrala potreban novac, nabavljen je g. 1915. kod već nekoliko puta spomenute tvrtke Insam i Prinoth u St. Ulrich u Grödenu (Tirol) kip Srca Isusova, koji je u svečanoj procesiji bio prenesen iz župne crkve u Magić Malu, »koja se tom radosnom zgodom bacila u svečano ruho«.[12] Zvonar Pavao Filipović kbr. 7 skupio je potreban **novac za viseći svijećnjak** i dva obična svijećnjaka, koji su nabavljeni kod Maksa Samassa u Ljubljani. Neumorna Bara Zengić zaslužna je i za nabavu kipa Srca Marijina koji je također dopremljen iz St. Ulricha. Udovica Eva Blažević kbr. 12 poklonila je kapeli g. 1916. sliku Presvetog Trojstva, smještenu poviše oltara, i dva zidna svijećnjaka, a zajedno s Barom Zengić nabavila je i dva kipa anđela čuvara. God. 1932. kapeli je dozidana i prostrana sakristija.

f) Šušanje ili Donji Lipovac

Selo Šušanje ili Donji Lipovac bilo je sve do g. 1775. bez kapele. Te se godine spominje kapela **sv. Ignacija,** za koju se veli da je zbog preseljavanja sela postala suvišna i nepotrebna. Njezin je inventar prenesen u kapelu sv. Luke u Sr. Lipovcu. God. 1780. se kapela sv. Ignacija više ne spominje, zajedno s drugim kapelama okolnih zaselaka, koje su bile napuštene i ruševne. Dvadeset godina kasnije izričito se napominje da su sve kapele koje su bile pod interdiktom posve odstranjene i da više nijedna ne postoji. Sušnjarci su u svom novom prebivalištu podigli križ od drvenih greda i toranj, u kojem se god. 1804. nalazilo zvono od 30 libra. Četrdeset godina kasnije zvonik je još uvijek bio u dobru stanju. 7. srpnja 1862. postavljen je kamen temeljac **za kapelu sv. Vida** mučenika, a god. 1864. 15. lipnja, na blagdan sv. Vida, kapela je svečano blagoslovljena. Slika na platnu patrona nabavljena je u Neutitscheimu. Kapela je imala tornjić u obliku zida. U njemu se nalazilo zvono. Kapela je bila popločena ciglom. Imala je sve stvari potrebne za misu, tako da je kanonski vizitator zapisao »nihil desiderari potest quod neccessarium est ad convenienter cellebrandum sacrum

[12] **Spomenica I,** 91.

Missae Sacrificium«.[13] Očito da tornjić na kapeli nije odgovarao svojoj svrsi, pa su Šušnjarci g. 1884. podigli novi toranj. Rekvizicija zvona za vrijeme prvog svjetskog rata pogodila je i kapelu sv. Vida. I Šušnjarci su se u to teško doba tješili pobožnošću prema Srcu Isusovu i Marijinu. Ana Benković je, naime, sakupila novac za zastavu sa slikom Presv. Srca Isusova i Marijina. Kad je župna crkva dobila novi kip sv. Ivana Nepomuka, Šušnjarci su g. 1918., najviše zalaganjem Mate Benkovića, kolara i crkvenog starješine iz kbr. 15 podigli na putu između Šušanja i Nove Kapele kapeličicu (izdubak ili nišu), u koju su stavili stari kip sveca.[14]

g) Kapela sv. Ivana Krstitelja u Novoj Kapeli

Već smo više puta spomenuli da su se u mjestima koja nisu imala svoju kapelu do prve polovice 19. stoljeća (Batrina, Dragovci, Šušanje, Bili Brig) u središtu sela nalazili križevi, izloženi pobožnosti vjernika, a uz njih i tornjevi sa zvonom. Vjernici su se s posebnim pijetetom odnosili prema tim mjestima. Prvi zapis o tome da je i u Novoj Kapeli postojao takav križ od drvenih greda potječe iz g. 1841.[15] Dana 24. lipnja 1848., na blagdan rođenja sv. Ivana Krstitelja, Kapelčani su podigli novi križ i zavjetovali se da će taj dan svečano svetkovati.[16] Vjernici Nove Kapele ne samo da su zavjet održali, već su god. 1862. na blagdan patrona, na mjestu gdje se pred kućom br. 18 nalazio križ, postavili kamen temeljac za kapelu, koja je bila svečano blagoslovljena 11. svibnja 1863. Slikar iz Broda Ivan Debeljaković oslikao je kapelu iznutra i izvana, a Alojzija Pravditz Karlovsky poklonila je kapeli sliku sv. Ivana Krstitelja, koju je izradio slikar **Ignacije Berger ml.** iz Neutitscheima. Umjesto križa od balvana isti je slikar troškom spomenute gospođe naslikao na limu raspelo, koje je bilo postavljeno na pročelju kapele. Zvono s likom sveca od 45 libra nabavljeno je u

[13] K. v. 1867., 27. Usp. za prijašnje razdoblje: K. v. 1771., 25 - 26; K. v. 1775., 529; K. v. 1780., 58 - 59; K. v. 1804., 109, 112; K. v. 1810., 266; K. v. 1821., 300.
Značenje je citirane latinske rečenice: kapelica posjeduje sve što je potrebno da bi se u njoj mogla dostojno slaviti sv. misa.

[14] **Spomenica I**, 94.

[15] K. v. 1841., 188.

[16] **Spomenica I**, 33.

Zagrebu. Na dan 8. travnja 1863. Kapelčani su potpisali slijedeći zavjet: »Zaveznica. Mi doli podpisani starešine i izabrani općine Nova Kapela u naše i naših potomakah ime s ovim obvezujemo se da ćemo našu kapelicu na čast sv. Ivana Krstitelja' 1863. iz zavita sazidanu i svim za službu Božju u njoj pristojno obvršivati providjenu u dobrom stalištu uzdržavati i sve potrebno nabavljati, da Božjeg blagoslova po utočištju zavjetnika sv. Ivana Krstitelja dionici postanemo. Ovo pred dotičnim poglavarstvom svitovnim i duhovnim vlastoručno podpisujemo ili križa znamenjem potvrđujemo. Nova Kapela, dne 8. travnja 1863.« Slijede potpisi deset osoba zajedno sa župnikom M. A. Babićem.[17]

h) Ratkovica

O nekadašnjoj župnoj crkvi sv. Mihaela u Ratkovici govorili smo već opširno na nekoliko mjesta. Godine 1775. nalazila se u dobru stanju, ali nije imala zvonik. Oko crkve bilo je dobro ograđeno groblje za stanovnike Ratkovice, Dragovaca, Stare Kapele i Komorice. Za k. v. g. 1780. spominju se tri zidana oltara. Glavni oltar u nadsvođenom svetištu dobio je nedavno novu sliku sv. Mihaela Arkanđela. Za kapelu se kaže da se nalazi u selu »graeco schismatico«, u kojem se nalaze samo 4 katoličke kuće. Budući da kapela nije imala zvonika, za potrebe vjernika služilo je zvono koje je visjelo na drvenim gredama u obližnjem selu Dragovci.[18] Kapela je imala drveni strop i ciglom popločen pod. God. 1841. spominju se drveni kipovi sv. Petra i Pavla. Crkva je temeljito obnovljena g. 1865. Iznad atrija je tada podignut toranj, u kojem se nalazilo zvono od 80 libra. Crkva je stavljena u tako odlično stanje da je njezinim izgledom bio oduševljen i sam kanonski vizitator, koji je zabilježio da se u njoj, osim oltarne slike, koja je stara, ništa drugo poželjeti ne može.[19] Ali Ratkovica je naskoro opet opustjela i bila prepuštena samoj sebi, što je pospješilo njezino postupno rušenje. Uzrok tome treba tražiti u otvaranju novog groblja g. 1810. u Dragovcima. Te su se, naime, godine prestali

[17] Nav. dj., 59.

[18] K. v. 1780., 56.

[19] K. v. 1867., 28. Usp. K. v. 1775., 529 - 530; K. v. 1780., 56; K. v. 1804., 107 - 108; K. v. 1810., 264 - 266; K. v. 1841., 187 - 188.

mrtvi pokapati na starom groblju oko crkve u Ratkovici, pa kad su tu prekrasnu crkvu ostavili mrtvi, napustili su je i živi. Dosada su u nju zalazili vjernici kad god bi posjećivali grobove svojih dragih pokojnika ili bi ih ispraćivali na posljednje počivalište. Zbog toga se tu i češće služila sveta misa. Sada je i to prestalo. Novo groblje u Dragovcima ubrzalo je agoniju crkve u Ratkovici. Možda bi bilo dobro malo razmisliti o tome da se za stanovnike Ratkovice ponovno obnovi groblje na prostoru oko crkve u Ratkovici. Na taj bi način crkva ponovno oživjela i bila bi spašena od potpunog rušenja koje joj prijeti. Početak njezina svršetka započeo je, čini se, na sam Božić 1882. g., kad su nepoznati zlikovci, pomislivši da je nakon polnoćke u crkvi ostala velika svota novca skupljena kao »elemozina«, razbili crkvena vrata, provalili u crkvu i tražeći novac razbili oltar, a svete moći razbacali po crkvi. Dragovljane je to zlodjelo ogorčilo, to više što je nekoliko godina prije neki kradljivac u istoj crkvi sakrio pokradenu slaninu. Budući da se crkva zbog udaljenosti od sela i osamljenosti nije mogla nadzirati, odlučili su Dragovljani crkvu, koju su dijelili s nekoliko katoličkih obitelji u Ratkovici, o svom trošku prenijeti u Dragovce. Ali četrdeset katolika Ratkovice odlučno se tome usprotivilo. Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu, koji je odobrio Dragovljanima preseljenje crkve, odbio je žalbu Ratkovljana. Nato su se oni putem Kotarske oblasti žalili na Zemaljsku vladu. Dragovljani su se pobojali da će se zbog spora prijenos crkve otegnuti do vremena najvećih poljskih poslova, pa su zato poslali u Zagreb dvojicu predstavnika, Stipu Zebčevića, tadašnjeg seoskog kneza, i Jurja Delića. Ali intervencija nije uspjela, jer je hrvatska vlada dala na znanje Nadb. duhovnom stolu da bi pri prijenosu crkve moglo doći i do krvoprolića. Zato je Duhovni stol odustao od svoje dvije prijašnje odluke i donio treću, po kojoj ostaje »status quo«, jer su se žitelji sela Ratkovice 31. svibnja tekuće godine obvezali da će »rečenu kapelu u dobrom stanju uzdržavati«. Dragovljanima je odgovoreno da Duhovni stol »nema ništa protiv tomu da Dragovljani podignu novu kapelu u svom mjestu«.[20]

[20] **Spomenica I, 74.**

Dragovljani su se odmah prihvatili posla i na mjestu na kojem se nalazio križ s tornjem podigli su 1883. g. novu kapelu sv. Bartola. Tako je Ratkovica, ostavljena od Dragovljana, još više opustjela. Svi kasniji pokušaji da se crkva obnovi ostali su, nažalost, sve do danas neuspješni. Možda će ova jubilarna godina obući i tu prastaru crkvu u novo ruho i spasiti je od potpunog rušenja.

i) **Dragovci**

U Dragovcima se, kao što smo već spomenuli, nalazio već potkraj 18. stoljeća drveni toranj u kojem je bilo zvono koje je služilo i Ratkovljanima. God. 1810. prestali su se pokapati mrtvi na groblju oko crkve u Ratkovici. Na novootvorenom groblju u Dragovcima pokopan je 1. siječnja 1811. udovac Petar Živić.[21] O dramatičnim okolnostima koji su doveli do gradnje kapele sv. Bartola u Dragovcima već smo čuli. Kapelu je na Miholje 29. rujna 1883. blagoslovio G. Friš, podarhiđakon i župnik oriovački, a prvu svetu misu u njoj služio je domaći župnik Stjepan Latković uz asistenciju župnika iz Bučja, J. Širmera, i kapelana iz Petrovog sela Petra Galića. Ceremonijar je bio domaći kapelan Frano **Živoder**. Taj je događaj proslavljen u neopisivu veselju, s glazbom, pjesmom i gruvanjem mužara. Dragovljani su poraz pretvorili u pobjedu. Za vrijeme **prvog svjetskog rata** i oni su izgubili svoje zvono. God. 1916. kapela je dobila lijep crkveni barjak, a novac za njegovu nabavu sakupile su po selu djevojke Marija Seferagić i Jula Gušić.

4. Groblja

15. veljače 1790. blagoslovljeno je novo groblje za čitavu župu s iznimkom za vjernike sela Ratkovice i Dragovaca, koji su i nadalje zadržali svoje groblje u Ratkovici sve do g. 1811., kad je u Dragovcima otvoreno novo groblje. Otvaranjem groblja na brežuljku iznad župne crkve ukinuto je groblje oko crkve na Dubovcu i groblje oko kapele sv. Pavla na brežuljku između Batrine i Seoca.

[21] Nav. dj., 17. Za prijašnje razdoblje usp. k. v. 1780., 56; K. v. 1804., 112; K. v. 1810., 266; K. v. 1821., 299; K. v. 1841., 188.

Već pedesetak godina nakon toga novo je groblje postalo premaleno. Zato je 7. lipnja 1842. prošireno prema sjeveru, a u tom dijelu prva je bila pokopana supruga Jakoba Kešerac iz Siča kbr. 3, stara 40 godina. Sprovod je vodio župnik Nikola Blažević. Veliki pomor ljudi, koje je nemilice kosio tifus, kolera ili »kratelj« kao posljedica nemirnih, revolucionarnih i ratnih godina, zahtijevao je vrlo brzo novo proširenje groblja. Ono je 6. ožujka 1854. prošireno za jedno jutro prema crkvi. Staro je groblje bilo popunjeno, a osim toga pokapalo se bez reda i neodgovorno. Prigodom kopanja novih grobova iskopali su se i još neistrunuli lijesovi, jer se nije vodila briga o tome kada i gdje je tko bio pokopan. Novi dio groblja blagoslovljen je na vrlo svečan način. Nakon mise krenulo se iz župne crkve u svečanoj procesiji na groblje. Slijedio je blagoslov groblja zajedno sa željeznim velikim križem, na kojem je bio pozlaćen korpus, dar općine. Prigodni govor održao je župnik M. A. Babić, a zatim su svi prisutni prilazili na tlu položenom križu i cjelivali ga. Križ je nakon toga podignut i u podnožju pričvršćen i zaliven rastopljenim olovom. Nakon toga opet se u procesiji išlo u crkvu, čime je svečanost bila završena. Groblje je novim proširenjem bilo podijeljeno na četiri jednake strane. Bilo je određeno da će se od sada mrtvi pokapati redom, bez obzira na selo — odrasli na prvom gornjem polju od puta prema vratima groblja, a djeca na drugom dijelu tog polja.

Isti dan na tom dijelu pokopani su: pokojna Jula Pave Grgića iz Seoca kbr. 31, 45 god. stara, Juraj Sunić iz Batrine kbr. 9, star 47 god., i udovac Stipo Smaić iz Nove Kapele kbr. 63, star 63 godine.[1]

Veliki dobrotvor crkve Aleksandar Seitz, trgovac iz Nove Kapele, dao je g. 1889. na župnom groblja sagraditi **kapelu s obiteljskom grobnicom.** Prigodom posvećenja kapele na blagdan sv. Bartola održao je prigodnu propovijed Josip Kolarić, novogradiški župnik, nekadašnji kapelački kapelan. Za uzdržavanje svoje obiteljske kapelice A. Seitz je odredio novčani fond u izvornoj vrijednosti od 1.000 Kr., koji se sve do nekoliko godina nakon prvog svjetskog rata sastojao od 20 dionica I. oriovačke štedionice. Kamatima od te glavnice

1 **Spomenica I, 44.**

trebala se popravljati kapela. Nakon propasti oriovačke štedionice održavanje kapele svelo se na minimalne popravke, a potomci A. Seitza, jer su stanovali daleko od Nove Kapele, nisu bili u mogućnosti brinuti se o kapeli.

Zaslugom sadašnjeg župnika Augustina Kralja kapela je popravljena i spašena od propadanja, a potomci A. Seitza Nada Devčić, Branka Heritas i dr Vjera Pavišić, svi iz Zagreba, te Ljerka Halvaks iz Sl. Požege i Stanka Latković iz Daruvara, kao jedini nasljednici, predali su 4. veljače 1969. g. grobnicu i kapelicu u trajno i isključivo vlasništvo župe Nova Kapela time, da se grobnica koristi samo za sahranu župnika župe Nova Kapela. Ta predaja izvršena je bez ikakve naknade. Darovateljice su jedino izrazile želju da se grobnica dostojno uredi i održava.[2] Tako je župa N. Kapela dobila grobnicu svojih župnika, za kojom se osjećala velika potreba, jer su grobovi preminulih župnika, koji se nalaze okupljeni uglavnom oko velikog križa na sredini groblja, nesavjesnim, nehumanim i nekulturnim ponašanjem nekih neodgovornih i dosad neidentificiranih pojedinaca zajedno s križem g. 1946. obeščašćeni i devastirani.

God. 1915. je ograda oko groblja bila temeljito popravljena, dobivši nove stupove i letve.

Drugo groblje u **Dragovcima** na kojem su se sahranjivali stanovnici Dragovaca i Ratkovice već smo spomenuli. Prvo groblje u Dragovcima, na kojem se počelo pokapati na Novu godinu 1811. g., nalazilo se kraj puta koji je iz sela vodio u smjeru Donji Lipovac. Danas se na dijelovima toga groblja nalazi kuća i gospodarske zgrade s vrtom obitelji Novinc. Na početku toga puta podignut je u poratnim godinama javni križ, oko kojega je g. 1975. podignuta željezna ograda. Nekoć je taj dio bio izvan **Dragovaca,** a danas se, zbog doseljavanja vjernika iz Ravne Gore, nalazi gotovo u sredini sela. Zapušten je i vodi samo do šume. Tu se, dakle, nalazilo prvo groblje u Dragovcima sve do 8. svibnja 1855., kad je u Dragovcima na mjestu na kojem se nalazi današnje groblje otvoreno novo groblje (»više Britnjevače«) za Dragovljane i Ratkovljane. Na sredini groblja bio je postavljen

2 Vidi **Zaklada Aleksandra Seitza:** Knjiga pobožnih zaklada župe Nova Kapela br. 38.

križ od lijevanog željeza. U nazočnosti mnogobrojnog puka groblje je blagoslovio podarhiđakon Dragutin Radinović, župnik iz Oriovca, a prigodno slovo je održao domaći župnik M. A. Babić.[3]

[3] Spomenica I, 46.

5. Župnici i kapelani

U župi Nova Kapela od njezina osnutka do g. 1918. izredalo se puno župnika i još više kapelana. Svi su oni uglavnom bili dobri svećenici, povezani s narodom, s kojim su dijelili žalost i radost, poučavali ga, tješili, pomagali i savjetovali. Župnicima su u njihovim dušobrižničkim nastojanjima pomagali duhovni pomoćnici, kooperatori ili kapelani. Sve do g. 1802. župa je obično imala dva kapelana, koji se u povijesnim izvorima nabrajaju kao prvi i drugi kapelan. Te se godine spominje da župa ima prvog kapelana, Marijana Matića, a da drugog »ex defectu sacerdotum« (»zbog pomanjkanja svećenika«) nema.[1] Vrlo kratko vrijeme župa je, za župnika Ivana Krstitelja Miljevića, g. 1810. i g. 1867. za župnika Mirka Grabara, bila i bez ijednog kapelana, ali to je bila samo trenutačna pojava. Tek će teške vjerske prilike nastale nakon drugog svjetskog rata posve lišiti župu pomoći kapelana. Kooperatori ili kapelani bi nakon smrti župnika redovito postajali i privremeni administratori ili upravitelji župe do dolaska novog župnika.

1. **Toma Grgurević**, prvi župnik župe Nova Kapela, došao je u župu 15. rujna **1769.**, provevši u njoj pune 23 godine. Taj veliki čovjek zaklopio je svoje oči 18. siječnja **1792.** i bio pokopan na novom župskom groblju, koje je tek dvije godine prije njegovom zaslugom ovdje otvoreno. Za njegov grob danas ne znamo. On, koji je za života podizao tako divne spomenike, kao što su župna crkva i župni dvor, nije imao sreće da mu se župa oduži trajnim spomenikom. Za njegova župnikovanja izredalo se je, kao što smo već vidjeli, jedanaest duhovnih pomoćnika. Kroz isto vrijeme

[1] K. v. 1802., 35.

od novokapelačke župe odijeljene su filijale Gornji Lipovac, Srednji Lipovac, Stara Kapela i Pavlovci i pripojene novoosnovanoj župi sv. Andrije u Gornjem Lipovcu g. 1789.

2. **Matija Majcenić** (od 17. kolovoza **1792.** do 22. travnja **1806.**). Naslijedio je Tomu Grgurevića. Kad je postao župnikom, bilo mu je 49 godina. Za njegovo vrijeme god. 1796. nabavljen je iz Beča novi mjedeni kip Majke Božje.

Osnovnu školu i neke razrede gimnazije pohađao je u Varaždinu, zatim je nastavio školovanje u biskupskom sjemeništu u Zagrebu. Filozofiju je studirao u Beču, a teologiju u Zagrebu. Govorio je »linguam slavonicam (hrvatski), latinam et germanicam«.[2]

Potkraj života, djelomično zbog starosti, a djelomično zbog bolesti, nije mogao vršiti svoje dužnosti »zadovoljavajuće, činio je propuste«, ali je njegove propuste ispravljao mlad i sposoban kapelan **Stjepan Peresić.** Gimnaziju je pohađao u Požegi, a studij filozofije i teologije u Zagrebu. Za župnikovanja M. Majcenića spominje se samo jedan kapelan, **Marijan Matić** (1798 - 1802.). Prije njega u župi je nakon punih četrdeset godina ponovno obavljao službu duhovnog pomoćnika i jedan franjevac, **fra Faust Pavlović** (1795 - 1797.), uz kapelana **Ivana Katinelija** (1795 - 1798.). Marijana Matića naslijedio je Stjepan Peresić (1802 - 1804.), a ovoga **Stjepan Grčić** (1804 - 1809.), koji je nakon smrti župnika bio administrator župe do dolaska novog župnika F. K. Celčića.

3. **Franjo Ksaver Celčić** (od 4. svibnja **1806.** do 13. ožujka **1809).** Došao je u župu iz župe Bučje, gdje je 23 godine bio župnikom. Kad je g. 1805. arhiđakonat Svetačje podijeljen u dva dekanata (N. Gradiška i N. Kapela), F. K. Celčić je postao prvim podarhiđakonom novokapelačkog dekanata. Njegovi su kapelani bili **Stanislav Matoković** (do 1807.) i **Simon Martinić** (1807. do 1809.). Za njegovo vrijeme srušena je stara župna crkva na Dubovcu, a od njezina je materijala podignut cintor oko crkve s četiri kapelice. U jednoj od njih bio je pokopan i F. K. Celčić. Njegovo je župnikovanje bilo jedno od najkraćih u povijesti župe. Oporučno je odredio uređenje kapelice u cintoru za svoju grobnicu. F. K. Celčić je osim toga ostavio legat od 200 for. kao alta-

[2] K. v. 1804., 110.

riju za 10 misa za pokoj svoje duše.[3] Kako je pet dana nakon njegovi smrti umro i kapelan Simon Martinić, župom je kratko vrijeme upravljao kapelan iz Nove Gradiške **Sigismund Černić.** Novi župnik opet je došao iz Bučja, gdje je postao župnikom nakon odlaska F. K. Celčića u Novu Kapelu.

4. **Ivan Krstitelj Miljević** (od 3. studenog **1809.** do 15. svibnja **1831.**). Kad je postao župnikom, imao je 42 godine. Rodom je bio iz Požege. Gimnaziju je pohađao u Požegi, filozofiju u Zagrebu, a teologiju u Pešti. Njemu su u pastvi pomagala najprije dva kapelana, **Antun Kos** i **fra Serafin Miošić** (1809 - 1810.), a onda je od g. 1810. do 1813. bio bez kapelana.[4] Osim hrvatskog, latinskog i njemačkog jezika župnik je vladao i francuskim, koji je privatno naučio. Bio je dobar, pobožan i revan svećenik. Za njegovo vrijeme izredali su se kapelani: **Luka Bertić** (1813.), **Petar Krajačić** (1813 - - 1815.), **Toma Lasović** (1815 - 1817.), **Franjo Bubizutti** (1818.), **Juraj Gendić** (1819 - 1823.), za kojeg se tvrdi da je »conditionis plebeia« i da se ne zna gdje je pohađao škole (!), a prije dolaska na župu bio je sklon piću; mladomisnik **Petar iz** Pleternice (1823.), **Nikola Kreković** (1824 - 1826.), **Ivan Vidović** (1826 - 1828.), **Ivan Sekulić** (1828.), **Mihael Barić** (1829.), **Josip Stoiber** (1829.) i **Blaž Mikac** (1829 - 1831.). Ovaj posljednji je nakon smrti župnika bio 7 mjeseci upravitelj župe, a njemu je pomagao **fra Julije Stipić** iz samostana u Cerniku. Za župnikovanja I. K. Miljevića izvedeni su popravci na crkvi i župnom dvoru, a odlučeno je da župnici u Vojnoj krajini štolarinu više ne ubiru u naravi, već u konvencionalnoj valuti (3. studenog 1819.). Župnik je umro u 64. godini života u Novoj Gradiški, a bio je pokopan u kapelici cintora.

5. **Ivan Sekulić** (od siječnja **1832.** do 2. lipnja **1837.**). Bio je rodom iz Sl. Broda. Nakon imenovanja A. Vukasovića, župnika i podarhiđakona iz Starog Petrovog sela, za zagrebačkog kanonika, postao je I. Sekulić g. 1837. podarhiđakon. Za njegovo vrijeme je majstor Albert Müller obukao glavni oltar župne crkve. Umro je vrlo mlad, **u 40. godini** života,

[3] **Spomenica I,** 16.

[4] K. v. 1810., 263; K. v. 1821., 293.

od upale pluća. Pokopan je u jednoj od kapelica u cintoru. Njemu je tijekom župnikovanja pomagao u pastvi kapelan **Jakob Moger** (1832 - 1837.).

Nakon smrti I. Sekulića župom je od srpnja 1837. do travnja 1838. upravljao **Josip Eiler,** kojemu je pomagao **fra Petar Babić** iz samostana u Cerniku.

6. **Nikola Blažević** (od svibnja **1838.** do 4. studenog **1847.**). Rodom je bio iz Starog Petrova sela. Postao je župnikom novokapelačkim u 45. godini života i 20. svećeništva.[5] Prije toga bio je župnikom u Bučju. Dogradio je župni dvor, drvenu kućicu za župsku poslugu, proširio groblje, dao popraviti orgulje i oslikati svetište i pokrajne oltare u crkvi, a doživio je i spektakularni nagovještaj novog, tehniciziranog vremena, kad je Savom od Broda prema Sisku zaplovio prvi parobrod. Dana 9. rujna 1838. »prima navis vaporarca in Savo a Brodio versus Sisek ascendens visa fuit« — zapisao je kao prvorazrednu senzaciju marljivi kroničar.[6] Njegovi su kapelani bili **Jakob Pettek** (1838.), **Antun Mlinarić** (1838 - - 1841.), za kojega se veli da je bio »obljubljen kod ljudi«, **Ivan Thaler** (1838 - 1849.), i zajedno s njim **Toma Marković** (1846 - 1849.). Nakon smrti župnika župom je od jeseni 1847. pa do proljeća i dolaska novog župnika g. 1848. upravljao kapelan Ivan Thaler.

7. **Matija Aleksandar Babić** (od 12. svibnja **1848.** do 5. listopada **1864.**).

Njegovo župnikovanje pada u burno doba hrvatske povijesti, u vrijeme buđenja nacionalne svijesti i hrvatskog narodnog preporoda. Sve do revolucionarne godine 1848. bilo je vrijeme okupljanja, pripremanja i sazrijevanja zamisli i ljudi koji će biti nosioci hrvatskog narodnog preporoda. Sukob s Mađarskom nazirao se god. 1827., kad su Mađari hrvat-

[5] K. v. 1841. (1846.), 191. navodi da je N. Blažević u župi Nova Kapela 3 godine, što bi značilo (ako je k. v. u Novoj Kapeli obavljena 1846. g.) da je postao župnikom tek g. 1843. Ne radi se ni o kakvoj zabuni, već o činjenici da je kanonska vizitacija obavljena g. 1841., ali je u Protokolima br. 42/XIV, 181 - 198. navedeno da je zapis načinjen 1. i 2. svibnja 1846. g., kad je N. Blažević bio doista u 53. godini života. Usp. **Spomenica I,** 26.

[6] **Spomenica I,** 26. Rečenica u prijevodu glasi: »Bio je viđen prvi brod na paru kako plovi Savom od Broda prema Sisku.«

skim školama narinuli mađarski jezik kao obvezatan predmet. Hrvati su se opirali Mađarima, tvrdeći da su Hrvatska i Mađarska »regna socia«, a ne »partes subjectae«, tj. udružene kraljevine, a ne podloženi dijelovi. Borba protiv nametanja mađarskog jezika kulminirala je g. 1848. Hrvatski je Sabor god. 1847. zaključio da se u Hrvatskoj umjesto latinskog jezika uvede hrvatski. Ban Josip Jelačić nakon ukinuća kmetstva putuje Slavonijom da bi za sebe pridobio narod u sukobu s Mađarima. 16. srpnja 1848. došao je i u Batrinu, gdje ga je stanovništvo oduševljeno dočekalo. Vojnici krajišnici iz župe Nova Kapela opet, kao i toliko puta u prošlosti, odlaze ginuti na evropskim ratištima, a rijetki povratnici donose sa sobom tifus i koleru, koje siju smrt među nevinim stanovništvom. Tolike žrtve ipak nisu donijele željene plodove, jer je mađarizacija g. 1852. ustupila mjesto germanizaciji.

Župnik M. A. Babić rodio se u Novoj Gradiški, gdje je završio pučku školu. Gimnaziju je pohađao u Požegi, filozofiju u Zagrebu, a teologiju u središnjem sjemeništu u Pešti. Prije dolaska u Novu Kapelu bio je kapelan u Novoj Gradiški, administrator i župnik u Orubici i župnik u Bebrini. O njemu smo već na nekoliko mjesta govorili. Zahvaljujući njegovu smislu za pisanu riječ, došli su do nas vrlo vrijedni povijesni dokumenti, koji bi se inače izgubili, da ih nije njegova vrijedna ruka zapisala. Njegov **Liber memorabilium** ili **Spomenica I**, ispisana na 69 stranica latinskim i hrvatskim jezikom, kao i **Liber attestatuum** na 64 stranice, omogućili su u velikoj mjeri pisanje povijesti župe Nova Kapela za razdoblje od osnivanja župe u Novoj Kapeli do druge polovice 19. stoljeća. Sav radostan M. A. Babić zapisuje da je odlukom bana od 1. rujna i zagrebačkog biskupa od 20. listopada naređeno da se »lingua nationalis illyrica« od 1. studenog 1848. g. ima uvesti u sve župske knjige, a latinski da ostaje u upotrebi samo u kultu i u disciplini klera. »Ita lingua latina ab anno 1714 per 134 annos in usu manens nationali cedere debuit« — zaključuje pisac.[7] Ali radost je trajala kratko vrijeme. Već g. 1858. mora ponovno uvesti »linguam latinam«. Župnik je još nadodao hrvatskim jezikom da je

[7] **Spomenica I,** 34. (»Tako je latinski jezik, koji je od 1714. god. 134 godine ostao u upotrebi, morao ustupiti mjesto narodnom jeziku.«)

početkom siječnja izišla iz tiska njegova knjiga u dva sveska **»Propovèdi nedèljne, svetkovne i prigodne«.** Prvi svezak sadržava 59 nedjeljnih, a drugi isto toliko blagdanskih i prigodnih propovijedi.[8] On nam je zabilježio i »glasovite misnike« i časnike koji su bili rođeni u župi Nova Kapela, napomenuvši da može biti i više onih koji su »obnašali različite časti pred godinom 1809.«, kad je on kao učenik došao s roditeljima u Novu Kapelu. Od svećenika njemu su bili poznati: Ivo Maurović (1862.), Jozo Maurović, župnik u Oriovcu, Mijo Mihić, zagrebački kanonik, Luka Pejaković, začasni kanonik, Luka Klokočević, župnik u Oriovcu, Juraj Emanović, župnik u Đakovu, Marijan Kernić, župnik u Vrbju, Alojzije Ternačić, župnik u Bebrini, Ivan Golić, kapelan u Đakovu, Ivan Matešić, kapelan, Mato Bušić, franjevac. Njemu su osobno bili nepoznati kapelani Juraj Maurović i Luka Mladinović. Ukupno ih je dakle bilo 13, a svi su osim Jurja Maurovića i Mije Mihića bili »priprostog roda«.

Među onima koji su vršili časničku službu spominje potpukovnike Mihića i Mikića, generala Mihića, majora Radičevića, kapetane Kojanovića, Kovačevića, Grabrića, Pavića, Klokočevića, Dročića, Bušića itd.[9]

Od franjevaca koji su bili domaći sinovi on spominje o. Ljubića, o. Škvorića i o. Martina Šebelića, gvardijana u Cerniku.

M. A. Babić bio je izvrstan govornik. Prigodom svečanosti, bilo svjetovnih, bilo crkvenih, njega su često pozivali da održi propovijedi, pozdravne govore ili zdravice. Tako je prigodom svečanog ustoličenja požeškog župana Julija Jankovića govorio i župnik M. A. Babić. U ime klera novokapelačkog dekanata redovito bi pozdravljao prigodom raznih svečanosti nadb. J. Haulika, J. J. Štrosmajera i bana J. Šokčevića.[10] Prve pučke misije u župi održane su u nje-

[8] **Spomenica I,** 48. Lj. Ivančan tvrdi da je djelo tiskano g. 1867.

[9] Nav. dj., 40; IVANČAN LJUDEVIT, **Podatci o zagrebačkim kanonicima od godine 1193. do 1924.** (rukopis) III (Zagreb b. g.). Autor navodi da je kanonik M. Mihić bio rodom iz St. Petrovog sela. Nav. dj., 952 - 954.

[10] Nav. dj., 54, 55, 60, 61, 64. Vidi **Liber attestatuum,** 34, 46, 50.

govo vrijeme g. 1863. Nije ni čudo da je svećenik takvih sposobnosti bio g. 1864. imenovan zagrebačkim kanonikom.[11]

Za župnikovanja M. A. Babića izredali su se slijedeći kapelani: nakon Ivana Thalera slijedili su **Ivan Staramin** (1849 - 1850.), **Josip Kraljević** (1850 - 1852.) i kao drugi kapelan **Krunoslav Pavić** (1851 - 1853.), **Antun Miškatović** (1853 - 1854.), **Vinko Šagovac** (1854 - 1856.), **Petar Ribić** (1857.), **Stjepan Latković** od 1. listopada 1857. do 31. prosinca 1858.), **Josip Smiljanić** (1859.), **Toma Novaković** (1859 - 1864.). Ovaj posljednji je nakon odlaska župnika M. A. Babića upravljao **župom** do 2. rujna 1865., kad je imenovan novi župnik, Mirko Grabar.

8. **Mirko Grabar** (od 2. rujna **1865.** do 3. prosinca **1867.**), Kad je postao novokapelačkim župnikom, bilo mu je 58 godina. Rodio se u Varaždinu. Ovamo je došao iz župe Šišinec. Njemu je pomagao u pastvi kapelan Toma Novaković (1865 - 1866.). God. 1867. Mirko Grabar nije više imao kapelana. Za njegovo vrijeme obnovljena je stara župna crkva u Ratkovici.

Nakon njegove smrti upravljao je župom 7 mjeseci **Franjo Kolarić,** kapelan iz Nove Gradiške.

9. **Ivan Brkić** (od 22. srpnja **1868.** do 10. ožujka **1875.**) Bio je rodom iz Vrbe u župi Sl. Brod. Ovamo je došao iz Kobaša, gdje je bio župnik. Bio je vrlo dobar gospodar, uredio je gospodarske zgrade i župski vinograd. Za njegovo je vrijeme podignuta iz temelja kapela u Sičama. Njegov je kapelan bio **Ferdo Kraljević** (1873 - 1875.), koji je nakon smrti župnika bio 5 mjeseci upravitelj župe.

10. **Stjepan Latković** (od 8. kolovoza **1875.** do 25. studenog **1902.**). On je bio prije kapelan u Novoj Kapeli za župnika M. A. Babića. Rodom je bio iz Broda, a gimnaziju je pohađao u Osijeku, Požegi i Zagrebu. Bio je kapelan u Bebrini i Petrovu selu, a g. 1848. bio je zajedno s gradiškom

[11] LJUDEVIT IVANČAN, nav. dj., 1010. M. A. Babić umro je 2. siječnja 1876. u Zagrebu. Bio je poznat kao »veliki dobrotvor i otac sirotinje«. Župama Orubici, Bebrini i Novoj Kapeli oporučno je ostavio »po jednu obligaciju«, a svojoj bivšoj župi novokapelačkoj i njezinim filijalama još i 9 kazula. Gradu Požegi ostavio je izvjesnu svoju novca za potporu najpotrebnijih učenika. Vidi **Katolički list** 1 (6. siječnja 1876.) i 7 (17. veljače 1876.) 58 - 59. J. KEMPF, nav. dj., 436, gdje se spominje Zaklada Matije Babića.

regimentom u Mađarskoj kao vojni kapelan. Ovamo je došao iz Bučja, gdje je bio župnik. Za njegovog župnikovanja, koje je bilo najdulje u povijesti župe (27 god.), župna je crkva više puta obnavljana iznutra i izvana, a za stari Gospin kip načinjena je niša u crkvi. Filijalne kapele obnovljene su ili sagrađene nove. Organizirao je i pučke misije g. 1900. To je razdoblje u kojem je crkvi puno dobra učinio trgovac A. Seitz, koji je na groblju podigao kapelicu s obiteljskom grobnicom. Latkovićevi kapelani bili su **Fran Živoder** (1875 - - 1883.) i **Josip Milković** (1900 - 1902.), koji je nakon župnikove smrti upravljao župom do svibnja 1903. god.

11. **Mihajlo Vukovac** (od svibnja **1903.** do 11. veljače **1913.**). Ovamo je došao iz Hrastovice, gdje je bio župnik. Bio je vrlo revan svećenik. U adventu je za djecu držao kršćanski nauk po filijalnim kapelama, a u korizmi je u župnom dvoru držao vjersku pouku za svu djecu. Nabavio je nove orgulje, dao je oslikati crkvu, a župni je dvor tako obnovio da je izgledao kao da je nanovo podignut. Njegova je zasluga što je mladež u crkvi skladno molila, a narod je sv. poputbinu klečeći na ulici pozdravljao.[12] Bili Brig dobio je novu kapelu. Župnik je doživio tu radost da je jedan domaći sin, **Ante Donković iz Batrine kbr. 70.** služio je g. 1907. u župnoj crkvi svoju prvu svetu misu. Nažalost, on se nakon prvog svjetskog rata priključio tzv. »žutom pokretu« jednog dijela katoličkog klera i postao suosnivačem Hrvatske starokatoličke Crkve. Bio je župnik u Lovasu, u đakovačkoj biskupiji. Istupivši iz Katoličke Crkve, oženio se i postao jedan od najvatrenijih širitelja starokatolicizma kod nas.[13]

Župniku Mihajlu Vukovcu pomagali su kapelani: **Josip Milković** (1902 - 1904.), **Cvjetko Paunović** (1904.), **Vjekoslav Tepeš** (1904 - 1906.), **dr Petar Trbuha** (1906.), **Franjo Matica** (1907 - 1913.). Ovaj posljednji bio je nakon smrti župnika upravitelj do dolaska novog župnika.

12. **Dragutin Belavić** (od 1. siječnja **1914.** do 23. listopada **1935.**). Ovamo je došao iz Donje Kupčine, gdje je bio župnik. Proživljavao je zajedno s vjernicima strahote prvog svjetskog rata, doživio dvostruku rekviziciju zvona, ali i ra-

[12] **Spomenica I,** 87.
[13] Vidi JURAJ KOLARIĆ, **Kršćani na drugi način** (Zagreb, 1976.) 160 - 175.

dost ponovne nabave zvona nakon rata. Župna je crkva dobila lijepo oslikane prozore, obnovljen je glavni oltar, a propovjedaonica je dobila nove slike. Živa obnoviteljska i graditeljska aktivnost zahvatila je i sve filijale. Njemu su u vrlo intenzivnom pastoralnom djelovanju pomagali kapelani **Franjo Matica** (1914.), **Franjo Grofelnik** (1914 - 1916), koji je bio uzoran, revan i savjestan duhovni pomoćnik i kateheta »kakovih se malo nađe«, ali je prerano umro u Zagrebu u bolnici milosrdnih sestara, **Fran Eugenije Petreković** (1916.), **Vid Blažinčić** (1916 - 1919.), **Virgil Markuš** (1920 - 1922.), **Franjo Žigman** (1922 - 1923.), **Josip Sparožić** (1923 - 1925.), najzaslužniji za kupovinu crkvenih zvona, **Nikola Belavić** (1925.). **Tomo Carić** (1925 - 1926/1927), **Josip Škrlec** (1928 - 1930.) i **Franjo Anđel** (1930 - 1936.), koji je upravljao župom dok se župnik, koji je pobolijevao, nalazio u bolnici u Zagrebu g. 1935. U listopadu iste godine župnik se vratio kući, naoko oporavljen, ali je 23. listopada naglo preminuo.

Valja napomenuti da su svećenici župe Nova Kapela živjeli od ljubavi i razumijevanja svojih vjernika. Popravke crkve i župskih zdanja podmirivala je, doduše, crkvena općina uz pripomoć Zemaljske vlade kao zastupnika »Njegovog Veličanstva«, ali župnik nije od patronata i crkvene općine dobivao nikakve plaće osim drva za ogrjev. Župnici i kapelani uzdržavali su se od **štolarine** (darovi za usluge prigodom krštenja, vjenčanja i pogreba) i od **lukna,** kojemu nije poznat pravni temelj, već se temeljio samo na prastarom običaju. Postojala je i župna **nadarbina,** ali ona je bila oduvijek skromna.[14]

Sve je to stvorilo posebnu i gotovo srdačnu povezanost između svećenika i vjernika ove župe. A to traje sve do naših dana. Vjernici rado prinose osobne žrtve za uzdržavanje svoje župne crkve, svojih kapela i svećenika.

6. Razvoj školstva i zdravstvene službe

Kad smo govorili o prvim školama, učiteljima, orguljašima i medicinskim sestrama, spomenuli smo da je nakon osnivanja tzv. »schola trivialis« ili pučke škole u Novoj Kapeli sredinom druge polovice 18. stoljeća nastavu vodio »ludi magister« ili orguljaš. Početak razgranatijeg školstva započinje tek sedamdeset godina kasnije, kad se g. 1841. spominje da u župi Nova Kapela postoji 6 škola, od kojih je jedna trivijalna, a drugih 5 su nacionalne ili elementarne. Sve pučke škole bile su povezane sa župom. Vrhovni je nadzor vodio župnik, a nastavu je držao ili svećenik ili orguljaš (školnik), koji je bio zadužen i za pjevanje u crkvi. Zbog pomanjkanja učitelja škole su ostajale zatvorene i nekoliko desetljeća. Međutim, crkva je trebala orguljaše zbog pjevanja pri bogoslužju. Zato je, kao što smo već vidjeli, došlo uskoro do razlikovanja između običnog orguljaša (»ludi magister«) i učitelja (»magister«).

14 K. v. 1907., 309, 316.

Kanonska vizitacija iz god. 1841. spominje da je »schola trivialis seu germanica« u Novoj Kapeli osnovana g. 1829. »a communitate«, tj. od općine. Pet ostalih škola »nationales seu elementares« osnovane su g. 1830. »a Sua Majestate«. Čini se da su se »trivijalna« i »nacionalna« škola razlikovale po načinu osnivanja, trajanja i po rasporedu gradiva. Trivijalnu školu u **Novoj Kapeli** pohađala su djeca i iz susjednih sela: Bili Brig, Šušanje i Batrina. Učitelja je plaćala općina. Škola je imala dva razreda, trajala je u početku 3 godine, a pohađala su je djeca obaju spolova. Predmeti koji su se u školi predavali propisalo je »Njegovo Veličanstvo«, a sastojali su se od hrvatskog katekizma (»Catechismus slavonicus«), za prvi razred i od velikog katekizma (»Alter Catechismus«), za drugi razred. Djeci su se tumačile molitve, članci vjere, simboli, kao i drugi predmeti »idiomate germanice«, tj. na njemačkom jeziku, kao pisati, čitati i računati. Djeca su počela pohađati školu kad su navršila 9 godina. Te je godine školu u Novoj Kapeli pohađalo 42 djece. Učitelj je bio Matija Miletić, 39 god. star, katolik. Iako je na području župe postojalo 6 škola, bilo je samo 5 učitelja, i to zbog toga što su djeca, kako smo već spomenuli, iz sela Bilog Briga, Batrine i Šušanja, iako su sačinjavala posebnu ili prvu nacionalnu školu, bila pripojena trivijalnoj školi u Novoj Kapeli.

Druga nacionalna škola bila je u **Magić Maloj.** Učitelj je bio Antun Bradjašević, 19. god. **Treća** škola nalazila se u **Sičama** s 20-godišnjim učiteljem Antunom Čvorićem; **četvrta**

u **Seocu** s učiteljem Franjom Tomašićem, 19. god.: **peta** u Dragovcima s 50-godišnjim učiteljem Franjom Krečmajerom.[1]

Svi su ti učitelji završili »cursum pedagogicum minorem«, a za taj pedagoški tečaj bili su izabrani posredovanjem vojničke uprave. Morali su, dakako, odgovarati kriterijima, a to je značilo da su morali biti sposobni, nadareni i na dobru glasu kao vjernici. Po završenom tečaju postali su »docentes«, tj. nastavnici.

I trivijalne i nacionalne elementarne škole pohađala su djeca obaju spolova, samo s tom razlikom što su se u nacionalnu školu upisivala nakon navršene 7. godine. Škola nije trajala tri, nego dvije godine. U njoj se učilo »necessaria necessitate medii et praecepti«, tj. sve najvažnije vjerske istine nužne za spasenje, a iz katekizma o Bogu Stvoritelju. Tzv. »Catechismus diocesanus« tumačio je zbog jedinstvenosti gradiva sam župnik, i to ili u crkvi za vrijeme nedjeljne svete mise, ili na vjeronaučnoj pouci u adventu i u korizmi. Djeca su u tim školama naučila čitati i pisati. U svim tim školama bilo je g. 1841. ukupno 170 djece. Školska djeca imala su i svoga katehetu, novokapelačkog kapelana Antuna Mlinarića, koji je dva puta tjedno, srijedom i subotom, katehizirao u školi. Učitelji su također češće u tjednoj nastavi ponavljali kršćanski nauk. »Magister trivialis« je u školi poučavao dva mladića u crkvenim popijevkama. Oni su dobro napredovali, a nedjeljom i blagdanom su s učiteljem pjevali uz orgulje. Kanonski je vizitator očito bio zadovoljan radom škole, jer je istaknuo da djeca vrlo rado posjećuju školu.

Spomenuli smo da se vjeronaučna obuka ili evangelizacija vjernika održavala i u crkvi prigodom nedjeljnih misa, u adventu i u korizmi. Tako se ono što su djeca u školi naučila produbljivalo u crkvi i u obiteljskoj kući. Crkva je na taj način vršila prvorazrednu kulturnu misiju u vrijeme kad još nije bilo organiziranih škola u našem smislu riječi. Naravno da je zbog toga narod bio pobožan, odan Crkvi i svećenicima, u kojima je gledao svoje učitelje, savjetnike i pomagače. Javnih grešnika nije bilo, rastavljeni i mješoviti

1 K. v. 1841., 195 - 197.

brakovi bili su nepoznata stvar.[2] Jedino su muškarci i onda psovali, ali manje nego danas. Nedjeljom i blagdanom svi su išli u crkvu. Mise su bile u 8 i 10 sati. Nakon evanđelja svećenik je zajedno s narodom ponavljao redom »Caput doctrinae christianae«, tj. glavne kršćanske istine, tumačio ih, obavio navještaje i završio s molitvama koje svaki kršćanin mora znati napamet. Školska djeca imala su svaki dan u jutro u 7 sati školsku misu, koja je u Novoj Kapeli ukinuta tek 31. srpnja 1923. Tzv. »catecheticae institutiones« ili vjerska pouka održavala se obično prije večernjice, a posebni ispiti iz vjeronauka održavali su se u vrijeme korizme kao priprava za uskrsnu ispovijed.

Intenzivnija vjerska pouka bila je u adventu.

Dvadeset šest godina nakon ovog zanimljivog prikaza djelovanja škola u župi Nova Kapela nalazimo izvješće kanonskog vizitatora iz g. 1867., koje na području župe spominje 5 škola: jednu trivijalnu s 4 razreda i četiri nacionalne s dva razreda.

Nacionalne škole nalazile su se u ovim selima:

1. Škola u **Magić Maloj** brojila je 25 đaka. Učitelj je bio 19-godišnji Ivan Šebelić, koji nije imao pedagoškog tečaja.

2. Škola u **Sičama** imala je 40 školaraca, a učitelj je bio 25-godišnji Ivan Kalajdžić, koji je ujedno bio i »ludi magister«.

3. Škola u **Seocu** brojila je 26 učenika. Učitelj je bio 17-godišnji Antun Kovačević.

4. Škola u **Dragovcima** s djecom također iz Ratkovice. Učitelj je bio Adam Tomašić, 20 godina star.

U trivijalnoj školi u **Novoj Kapeli** bio je te godine učitelj Andrija Mikjević, rodom iz Bebrine, 26 godina star, a završio je dvogodišnji kurs iz pedagogije. On je djeci predavao slijedeće predmete: u 1. razredu mali katekizam; u 2. i 3. razredu veliki katekizam. Razlika se sastojala u tome što je 2. raz. obrađivao gradivo do poglavlja o milosti općenito (»de gratia in genere«), a 3. raz. je uzimao preostalo gradivo, 4. raz. je obrađivao poteškoće koje je predložio župnik da se obrađuju. Bila je to neka vrsta apologetike ili

2 Tek se g. 1907. spominje u župi jedna jedina mješovita ženidba. Usp. K. v. 1907., 311.

obrane našeg vjerovanja. Župnik ili kapelan je dolazio dva puta tjedno u školu, ispitujući i provjeravajući znanje učenika. Osim katekizma djeca su učila aritmetiku, čitanje, biblijsku povijest i njemački jezik. Ukupno je u školi bilo 95 učenika.

U usporedbi s prijašnjim školovanjem učitelja sada je učinjen i jedan napredak. Svi su, naime, učitelji završili 4 razreda škole u Novoj Kapeli, što je ipak bilo više od običnog pedagoškog kursa. Njihova školska sprema bila je dostatna za ono što su djeci pružali: računanje, pisanje, čitanje i kršćanski nauk. Njima je obilno u nastavi pomagao i kateheta, koji je u školi ponavljao ono što su slušali učenici u 1. i 2. razredu škole u Novoj Kapeli.

Nastala je jedna promjena i u dobi u kojoj su djeca morala poći u školu. Ona su se obično upisivala u školu nakon završene 8. godine života. Oni koji su u nacionalnim školama završili dvogodišnje školovanje i pri tome pokazali bolji uspjeh bili su upisani u trivijalnu ili njemačku školu u Novoj Kapeli, dobivši tako priliku za »više« školovanje, koje im je otvaralo vrata za buduće zvanje učitelja, časnika, činovnika ili svećenika. Oni pak koji nisu redovito pohađali dvogodišnju nacionalnu školu ili su pokazivali vrlo slab napredak morali su ponavljati godine školovanja tako dugo dok nisu svladali osnove abecede, a onda su se otpuštali iz škole.[3] Od sada pa sve do kraja drugog svjetskog rata službu orguljaša u crkvi obično je vršio učitelj. Za svoju orguljašku službu dobivao je godišnju plaću iz crkvene i općinske blagajne.[4]

Uoči prvog svjetskog rata u župi je bilo 7 škola, od kojih su se tri nalazile u Novoj Kapeli, a ostale u Sičama, Magić Maloj, Seocu i Dragovcima. Župnik i kapelan bili su vrlo zauzeti katehizacijom u školama, jer se spominje da kapelan Alojzije Tepeš ne dospije pisati svoje propovijedi. On je, naime, bio tako zauzet katehizacijom u 7 škola župe, u kojima je dnevno po dva sata u pojedinoj školi predavao vjeronauk, da nije dospijevao ispuniti taj crkveni propis. Djeca su

[3] K. v. 1867., 35 - 36. Vidi također zapis pod naslovom »De cultu divino, aliisque religionis exercitiis«, 28 - 29.

[4] God. 1907. učitelj - orguljaš dobivao je iz crkvene blagajne godišnje 40 kr., a iz općinske 120 kr. Vidi K. v. 1907., 310.

i nadalje marljivo pohađala školu. Za gimnazijalce koji su se kanili posvetiti svećeničkom zvanju postojala je još uvijek zaklada Tome Grgurevića, iz koje su se materijalno pomagali kandidati za svećenstvo.[5]

Škola u Novoj Kapeli bila je očito na dobru glasu. Kad je biskup J. Haulik 1841. g. u svibnju posjetio školu prigodom potvrde, bio je zadovoljan pokazanim znanjem učenika, a najbolje je nagradio. Iako je pjevanje »ludi magistra« i njegova zbora bilo lijepo, biskup je ipak upozorio župnika da je bolje da pjeva »totus populus«, čitav puk. Primijetio je da bi djeca na propisanu katehezu u popodnevnim satima trebala dolaziti u većem broju.

U prostorijama u kojima se u Novoj Kapeli održavala školska nastava već smo govorili. Kad je g. 1889. nekadašnja zgrada kumpanije predana općini, bio je jedan njezin dio preuređen za školu i za stan učitelja, a drugi dio sa zgradama u kojima su bili časnici, kapetan i kumpanijski liječnik, bio je rasprodan na javnoj dražbi. Novu školsku zgradu dobilo je Seoce g. 1882. Nova Kapela doživjela je veliku svečanost prigodom blagoslova nove školske zastave g. 1888. Tom je zgodom na novokapelačkom vašarištu priređena svečana gozba, na koju je bila pozvana sva ondašnja inteligencija s općinskim vijećnicima na čelu.

Prvi svjetski rat donio je i velike promjene u školstvu. Vjeronaučna se nastava, međutim, i dalje redovito odvijala u školama, a svećenik je još uvijek bio dragi gost u učiteljskim sredinama. Oni su zajedno, upotpunjujući se, odgojno u većoj ili manjoj mjeri, vodili i organizirali mladež. Tek su korjenite promjene nakon drugog svjetskog rata i službeno odvajanje države od Crkve unijeli nove odnose, koji su svećenike katehete udaljili iz škola, a mogućnost evanđeoske poruke vezali samo uz crkvu kao sakralni prostor.

Razvojem zdravstvene službe početkom 20. stoljeća nestao je i religiozni karakter zvanja primalje ili babice. God. 1867. spominje k. v. **Barbaru Zdjelarović**, udovicu, staru 40 god. Slijedeća k. v. g. 1907. više ne spominje službu primalje, što znači da se ona više nije smatrala religioznom funkcijom.[6]

[5] K. v. 1907., 310 - 312, 316.

[6] K. v. 1867., 32; K. v. 1907., 309 - 316.

7. Razne crkvene organizacije i udruženja

O prvim bratovštinama u župi, »Doctrina Christiana« i »Klanjatelji Presvetog Sakramenta«, već smo govorili. Okružnicom od 15. lipnja 1851. zagrebački biskup Juraj Haulik (1788 - 1869.) potakao je svećenike da u svojim župana osnivaju bratovštine Srca Marijina. Želio je da se pobožnošću prema Srcu Marijinom podigne vjerski život. Godine 1854. preporučio je osnivanje bratovštine Djetinjstva Isusova, a godinu dana kasnije i »Bratovštinu presv. Srca Isusova«.[1] Da bi svoje svećenike potaknuo na intenzivniji duhovni život i oduševio ih za njihovo dušobrižničko djelovanje, uveo je u zagrebačku biskupiju prve trodnevne duhovne vježbe za svećenike. One su se trebale održavati svake godine. Plodovi takvog rada uskoro su se pokazali. Već god. 1853. prema zapisu župnika M. A. Babića — u »Bratovštinu Srca Marijina« »jesu mnogi željno pristali«, tako da se u prvom »imenoslovu« god. 1852. nalazilo 214 članova, u drugom iste godine 129, a u trećem od kolovoza g. 1854. čak 149 članova više.[2]

Potkraj iduće godine u bratovštinu je bilo upisano opet 188 novih članova.

Kanonska vizitacija g. 1907. spominje u župi još dvije bratovštine: **»Apostolat molitve«** i **»Treći red sv. Franje«**. O njima, međutim, kasnije ne nalazimo nikakvih vijesti.[3]

Za vrijeme prvog svjetskog rata i neposredno nakon njega počeo se razvijati kult prema Srcu Isusovu, pospješen posebno utjecajem pučkih misija, koje su u župi g. 1927. i 1938. obavljali isusovci. Tako se spominje da su članice **»društva Srca Isusova«** sudjelovale u svečanom dočeku biskupa Premuša prigodom dijeljenja sakramenta potvrde u župi. Za vrijeme misija g. 1938. proširilo se **»Društvo djevojaka Presv. Srca Isusova«** za 100 novih članica.[4]

---

1 VELIMIR DEŽELIĆ ST., **Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788 - 1869.** (Zagreb 1929.) 112.

2 **Spomenica I**, 44.

3 K. v. 1907., 311.

4 **Spomenica I**, 110, 115.

8. Pobožne zaklade i dobrotvori

Osim zaklade župnika Tome Grgurevića i župnika Josipa Tajspergera u korist građana Požege, u župi se spominju osobe koje su osnovale tzv. **altarije** ili misne zaklade, iz čijih se kamata godišnje služio određeni broj misa, već prema tome kako je zakladatelj odredio. Zaklade su se mogle ustanovljivati ili za života ili oporučno. Ako je zakladatelj svoju zakladu ostvario za života, to se moralo učiniti pred župnikom i u nazočnosti dvojice crkvenih starješina ili svjedoka. U propisno sastavljenoj darovnici ili zapisniku bila je točno označena namjena zakladatelja, položena svota, vrijednosni papiri ili darovano zemljište. Zapisnik potpisan od zakladatelja, župnika i dvojice odbornika slao se duhovnoj oblasti s molbom da se zaklada odobri. Ako je zakladatelj svoju zakladu ostavio oporučno, onda je državno odvjetništvo izvješćivalo duhovnu oblast o posljednjoj volji zakladatelja, dostavljajući legat za ostvarivanje zaklade. Tako su pobožne zaklade spadale pod isključivu nadležnost crkvene vlasti. Imovinom pobožnih zaklada upravljao je u svakoj pojedinoj župi župski crkveni odbor. Prema crkvenoj odredbi u svakoj se sakristiji morala izvjesiti tablica ili »tabela«, na kojoj su morale biti označene sve misne zaklade dotične crkve s naznakom kada i koliko se misa mora odslužiti.

Zbog političkih, ekonomskih i društvenih promjena koje je sa sobom donio drugi svjetski rat bilo je potrebno reducirati velik broj zakladnih misa, za koje više nisu postojale glavnice niti u novcu, niti u nekretninama. Zato je 1967. g. Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu odredio da se u župi Nova Kapela ima godišnje odslužiti jedna misa »pro piis fundatoribus«, tj. za sve pobožne zakladatelje. Ta se praksa održala sve do danas.[1]

God. 1867. navedene su sve misne zaklade u župi s njihovim glavnicama:

1. Toma Grgurević, župnik, ostavio je 100 for. za 10 misa godišnje.

---

1 Usp. dopis Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu, br. 178 - 1967. kao odgovor na dopis župnog ureda Nova Kapela od 16. siječnja 1967. br. 13.: Arhiv župe Nova Kapela.

2. Franjo K. Celčić, župnik, ostavio je 200 for. za 10 misa godišnje.

3. Franjo K. Celčić, župnik, ostavio je ponovno 99. for. za 3 mise.

4. Ivan Krstitelj Miljević, župnik, ostavio je 86 for. za 3 mise.

5. Elizabeta Kovačević ostavila je 100 for. za 5 misa godišnje.

6. Nikola Blažević, župnik, ostavio je 200 for. za 10 misa godišnje.

7. Elizabeta Kovačević ostavila je 170 for. sa željom da se kamati te glavnice godišnje podijele župama Cernik, Nova Gradiška, Pleternica i Nova Kapela u kojima neka se godišnje odsluži jedna sveta misa za pokoj njezine duše.

8. Nikola Filipović ostavio je 200 for. za 10 misa godišnje.[2]

Tim se misnim zakladama pridružio i trgovac iz Nove Kapele Aleksandar Seitz, koji je 1889. g. ostavio 100 for. da se u njegovoj kapelici na župnom groblju godišnje reknu 4 mise i da se kamatima popravlja i uzdržava ograda oko župnog groblja.[3]

Osim navedenih zaklada župa Nova Kapela imala je velik broj **dobrotvora,** plemenitih žena i muževa, koji su župnu crkvu i filijalne kapele ili materijalno pomagali, ili im oporučno ostavljali svoju imovinu. Tako je g. 1850. **Veronika Filipović** r. Gašy, udovica trgovca Mate iz Nove Kapele kbr. 2, darovala novac za kupnju svijeća koje će gorjeti pred Gospinim kipom na glavnom oltaru. Ista je žena darovala crkvi velik crveni barjak, na kojem se na jednoj strani nalazila slika sv. Veronike, a na drugoj sv. Matije. **Nikola Vračić** iz Magić Male darovao je za novu kapelu u svome mjestu g. 1877. sliku »sv. Ivana Usjekovca«, koja je bila izrađena u Neutischeimu u Moravskoj. Prigodom prekrivanja limom tornja župne crkve, nabave nove jabuke na tornju i njezina pozlaćivanja, kao i prigodom gradnje kapele u Dragovcima župniku je posebno pomogao i išao mu na ruku tadašnji načelnik općine Nova Kapela, umirovljeni natporučnik **Petar**

2 K. v. 1867., 32 - 35. **Spomenica I,** 41., napominje da je Lizabeta ud. Luke Kovačevića 1. prosinca 1852. ostavila spomenutu zakladu.

3 K. v. 1907., 309 - 310; **Spomenica I,** 79.

Pavić i trgovac **Aleksandar Seitz.** Veletrgovac iz Kostajnice **Mijo Miškić** i njegova supruga **Anka r. Seitz** poklonili su crkvi veliki viseći svijećnjak, koji se nalazio pred glavnim oltarom. Dirljiv je bio dar što ga je župnoj crkvi ostavio i jedan novokapelački siromah, **Marko Peić.** On je g. 1887. umro u bolnici u Novoj Gradiški. Kako nije imao djece, ostavio je čitav svoj skromni imetak župnoj crkvi. Taj je imetak »sastojeći se iz žalosne kućne zgrade i nekoliko rali zemljišta« prodan za 149 for.[4] Tom je novcu A. Seitz pridodao 40 for., a njegova kćerka udata za M. Miškića iz Kostajnice poklonila još 30 for., dok je crkvena blagajna pridodala još daljnjih 330 for., pa je tim novcem obnovljen glavni i dva pokrajna oltara, zajedno s propovjedaonicom. Radove je obavio majstor Wagmeister, zlatar u Zagrebu. Aleksandar Seitz omogućio je i proširenje groblja, kad je g. 1888. kupio zemljište uz groblje koje je pripadalo zadruzi Mate Kalajđića iz Nove Kapele i poklonio ga župnoj crkvenoj općini kako bi se moglo proširiti groblje. **Mato Tomljenović,** »poljodjelac« iz Siča kbr. 8, platio je g. 1893. troškove bojadisanja kapele u Sičama. **Mato Miletić,** kovač iz Seoca, poklonio je župnoj crkvi novi križni put nabavljen u Beču i platio okvire za slike koje je izradio domaći stolar Petar Božiček. Na putu iz Magić Male u Štivicu, na »križoputju« nedaleko od sela podigao je svojim troškom **Petar Suknaić** iz Magić Male kbr. 11 novi križ. Iste godine na kraju Seoca sagradila je **Mara Pakivac** iz Seoca kbr. 32 novu malu kapelicu.[5]

9. Dani kuge, glada, rata i poplava

Na prostranom području župe još nisu bile posve zacijelile rane od teških turskih haranja, a već su stanovništvo zadesile druge velike nevolje: kuga, glad i novi ratovi. Neuređene zdravstvene prilike pogodovale su zaraznim bolestima. Bez liječnika i lijekova zarazne su se bolesti širile velikom brzinom, upravo gutajući ljudske živote. Jedina nada u tim teškim nevoljama bila je molitva i predanje u Boga, koji je jedini kadar donijeti bolje sutra.

4 **Spomenica I,** 78.

5 **Spomenica I,** 79, 80, 82, 83.

Selo **Gornji Lipovac** zavilo se u crno kada se samo u jednom danu moralu zauvijek oprostiti od 27 svojih stanovnika, muževa, žena i djece, koji su se utopili 7. kolovoza 1772. u vodama nezapamćenog proloma oblaka. Sve se dogodilo iznenada, u pola osam sati ujutro, kada se iz tmastih oblaka koji su se nadvili nad selom sručila kiša. Voda s obronaka Požeške gore i nabujali potoci nosili su smrt. Žrtve te teške nesreće pokopao je na groblju oko kapele sv. Luke kapelan Ivan Wittman.

Velike poplave i vrlo slaba ljetina g. 1787. prouzročile su velik broj mrtvih u župi, a rat s Turcima, koji je g. 9. veljače iste godine započeo na granici, još je više ljudi zavio u crno. Rat je oduvijek kosio ne samo živote vojnika na bojnom polju već i nevinog stanovništva kod kuće. Tako su vojnici koji su se g. 1810. vratili »ex bello gallico« donijeli u župu zarazne bolesti, od kojih je u ožujku umrlo 59, a u travnju 36 osoba. Samo u jednom danu sahranjeno je tom prilikom 9, a drugom 6 osoba. Od silnih poplava Save posebno je stradavalo selo **Siče.** Od g. 1814. do 1817. poplave su prouzročile nerodne godine. Nastala je velika glad, tako da je župnik svoje prihode podijelio najugroženijima. God. 1819. Sava je opet iza sebe ostavila opustošena polja. Gornja sela, pošteđena od voda Save, bila su izložena drugim neprilikama. Tako je 1820. g. tuča uništila polja Matičevljanima, Šušnjarcima i Dragovljanima. Ta je mjesta iduće godine zahvatilo tako snažno nevrijeme da je vjetar čupao voćke s korijenjem, a uz kraljevsku cestu tom su prilikom stradale lipe zasađene g. 1750. Slično nevrijeme pohodilo je 1822. g. **Ratkovicu,** gdje je 22. srpnja na blagdan sv. Marije Magdalene snažan vjetar zbacio polovicu krova s crkve sv. Mihaela, odnijevši ga daleko od crkve. Da bi ubuduće od sebe odvratili takvu Božju kaznu (»divinam poenam«), zavjetovali su se Dragovljani i Ratkovljani da će se ubuduće na blagdan Marije Magdalene uzdržavati od svih poslova i da će u svojoj crkvi prisustvovati svetoj misi.[1] God. 1828. mnogi su umrli od upale grla i groznice. Iduće godine bila je zima tako oštra da se rijeka Sava zamrzla te su preko nje mogli hodati i ljudi i životinje. God. 1830. bila je u znaku potresa, koji se ponovio g. 1834. i g. 1858.

1 **Spomenica I,** 21.

Zarazna bolest **kolera** često je posjećivala župu. G. 1831. pojavila se u Orubici, gdje je bilo puno mrtvih, ali je u župi od te opake bolesti stradalo samo troje ljudi. Slijedeći njezin posjet (g. 1836.) stajao je mnoge života. Svoj smrtonosni hod započela je u **Magić Maloj,** pokosivši 30 ljudskih života. Posljedice revolucionarne 1848. g. bile su za župu tragične. Vojnici povratnici iz rata donijeli su u župu **tifus,** koji je »kosio ametice i mnoge bacio u naručaj smrti«. U župi je do kraja 1848. g. umrlo 189 ljudi, dok se rodilo samo 131 dijete. God. 1849. smrt je pohodila čak 298 puta župu. Rođenih je bilo samo 64. Kratelj ili kolera opet se pojavila u Seocu, gdje su umrle 4 osobe. Slijedila su sela Šušanje s 9, Batrina s 15, Siče s 48, Nova Kapela s 5 i Dragovci s 10 mrtvih. U krvavim godinama 1828 - 1849. stanovništvo župe je posebno stradalo, tako da se broj stanovnika u odnosu prema g. 1804. osjetno smanjio. Najviše su stradala u tom pogledu sela Magić Mala, Siče i Šušanje. Jedino su sela Dragovci, Ratkovica i Bili Brig povećala broj stanovnika.[2] U kolovozu g. 1853. epidemija je ponovno zahvatila stanovnike župe. Tom je prilikom umrlo čak 250 ljudi, tako da je potreseni kroničar zapisao: »Oslobodio nas u buduće G. Bog takvog pomora«.[3]

Prvi svjetski rat ponovno je otvorio stare rane. G. 1915. u župu se s ratišta preselila kolera, od koje je umrlo 15 ljudi. Uz nju su harale i crne kozice ili boginje, koje su pokosile 40 ljudskih života, a bilo je i slučajeva tifusa. Po povratku vojnika iz rata u jesen g. 1918. zaredale su krađe, pljačke i mučenja. Vraćajući se s oružjem kući, vojnici su krali i pljačkali. Na kolodvoru su 28. listopada ubijena dva, a 30. listopada još 3 vojnika nepoznate vjere, imena i prezimena. Pokopani su bili u zajedničkoj grobnici. Ubili su ih mađarski vojnici, koji su se morali povući čim se pročulo da je Narodno vijeće preuzelo vlast u Hrvatskoj. Ne shvaćajući slobodu u pravom smislu riječi, neki su pojedinci iskaljivali svoj bijes nad vlastelinima, trgovcima i svećenicima. Palili su, pljačkali i prijetili svećenicima. Neki su govorili da »nema Boga, da ne treba Crkve i da ne tre-

2 Nav. dj., 35.
3 Nav. dj., 45.

baju popa«.[4] Da bi se spriječilo najgore, bila je organizirana »Narodna straža«, koja je kroz više tjedana čuvala stanovništvo. Tako je Nova Kapela i cijela župa bila pošteđena od većih paleža, krađa i pljačkanja.

Za stanovnike župe Nova Kapela bio je uvijek bolan događaj kad su se žene i djeca morali rastajati od svojih muževa i očeva, vojnika krajišnika, koji su odlazili gotovo na sve ratne pohode diljem Europe. Otkako se ban Josip Jelačić 16. srpnja 1848., putujući iz Srijema prema Požegi, zadržao u Batrini i pozvao graničare na obranu domovine, Vojna krajina se pokrenula. Krajišnici su se opet kao za vrijeme baruna Trenka spremali za vojne pohode. Već 12. siječnja 1848. otputovala je u Italiju 1. legija iz Gradiške, sastavljena od 12 centurija, da bi sudjelovala u »smirivanju tamo nastalih pobuna«.[5]

Druga legija priključila se prvoj nešto kasnije, da bi se kasnije priključila vojsci bana Josipa Jelačića na njezinu pohodu u Mađarsku. Te je godine župa Nova Kapela u pet gradiških legija imala čak 320 vojnika. Slaba ljetina, glad i tifus, devalvacija novca kao posljedica rata, nameti zbog troškova rata, sve je to pogodilo i vrlo osiromašilo stanovništvo župe, tako da je župnik odlučio ne ubirati lukno od onih kuća koje su imale nekog svog člana u vojsci. U travnju 1861. g. opet je iz župe u sastavu 3. i 4. legije, koja je preko Siska krenula prema Istri, bilo 140 vojnika. Okupaciju Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske g. 1878. gledamo danas drukčijim, kritičkijim okom. Ali moramo se staviti u položaj kršćana iz turskih pograničnih područja, koji su stotine godina živjeli u neprekidnom strahu pred »nekrstom« i bili izloženi teškim progonstvima zbog svoje vjere, da bismo bar malo mogli naslutiti oduševljenje koje je obuhvatilo krajišnike kad su saznali da je 29. srpnja kršćanska vojska kod Broda prešla u Bosnu. Oduševljenju nije bilo kraja! Kroničar je zapisao da je »Turčinu odzvonilo« i da je »poslije četiristogodišnjeg robovanja došao dan oslobođenja«.[6] Krajina je bila ponosna na svoju vojsku. Nekako u to vrijeme se rijeka Sava, probivši nasip kod

[4] Nav. dj., 94.
[5] Nav.dj., 31.
[6] Nav. dj., 72.

5 mj=2014 Najveća poplava u Slavoniji

Dubočca, izlila iz svog korita i poplavila cijeli ovaj kraj. General Josip Filipović naredio je vojsci da napravi pontonske mostove i uredi nasipe. Poplava je bila tako velika da se cijelo to područje pretvorilo u nepregledno more.

Prvi svjetski rat opet je doveo vojnike u Novu Kapelu. Na svom putu prema istoku vojska je prolazila i kroz Novu Kapelu. Tom je prilikom iz župne crkve ukraden kalež s patenom. Došla je i dvostruka rekvizicija zvona. Ali kako se rat sve više razmahivao sve je više rasla i pobožnost. Vojnici su, gledajući smrti u oči, zazivali Božju pomoć, pristupali sakramentima i od svojih kod kuće tražili da im pošalju krunice i škapulare. Ljudi su se molili za skori svršetak rata i sretan povratak svojih s ratišta. Svaki dan poslije sv. mise svećenici su molili litanije Svih svetih s molitvama, a nadbiskup A. Bauer je odredio da župnici moraju svaki mjesec služiti jednu svetu misu za poginule u ratu. U to se vrijeme proširilo štovanje Srca Isusova i Marijina.

Spomenuli smo česte **poplave,** od kojih je posebno stradavalo selo Siče. U studenom g. 1851. Sava je opet poplavila ovo područje. Poplava je bila veća od one g. 1838. U Sičama je voda doprla do kapele. Mnogi su se morali iseliti iz svojih kuća. Poplava se ponovila i u iduće dvije godine. Tek se 27. svibnja 1853. Sava povukla u svoje korito, tako da su ljudi i bez čamaca mogli doći u župnu crkvu. To znači da su Sičani često mogli doći na misu samo svojim čamcima. Naravno, u svakoj nesreći ima i malo sreće. Tako su stanovnici Siča nakon povlačenja Save u svoje korito dolazili do mnoštva ribe. Međutim, negativne posljedice stalnih poplava odrazile su se i na vjerski život Sičana, posebno na njihov loš običaj da još i danas vrlo mali broj ljudi iz Siča ispraća na groblje svoje mrtve. Nekad, kad su zbog poplava svoje mrtvace prevozili u čamcima, nisu mogli u većem broju prisustvovati sprovodu. Taj se običaj, nažalost, zadržao sve do danas, iako je rijeka Sava već davno prestala biti ono što je bila u prošlosti.

Nisu samo »vlažne« godine donosile nesreću u sela novokapelačke župe. Nakon poplava i obilnih kiša dolazile su i mršave, **sušne godine.** God. 1822. po prvi put su presušili i potoci. Suša je jedino pogodovala vinogradima, ali čovjek ne živi samo od vina. G. 1839. ona je stvorila i prve »Gast-

Uništeni nasipi, utopilo se puno razne domaći životinja, stoke. Voda do krova, tužno mučno [illegible]. Smrad, smeće i prijeti epidemija - Komarci - Pustoš.

arbeitere« u župi. Mnogi su, da bi preživjeli, otišli za ljetinom u druge dijelove Slavonije i Srijema. Slaba žetva g. 1848. pogodila je i župnika, jer od donjih sela nije dobio gotovo ništa za svoje uzdržavanje. Još su jednom g. 1854. župljani morali kucati na tuđa vrata da bi za sebe i svoje izmolili malo hrane čak u Osijeku. Te godine Sava je zbog suše bila tako plitka da se kod Svinjara gotovo bez pogibli »na onu stranu preiti moglo«.[7]

Sve te teškoće nisu ipak mogle slomiti vjeru župljana u Boga i ljepšu budućnost. One su svećenike i vjernike još više povezivale u jednu veliku obitelj, u kojoj je svaki svakome želio pomoći, ne gledajući pri tom na sebe i ne štedeći svoje snage. Ta povezanost vjernika župe Nova Kapela u zajedničkim pothvatima za dobro cijele župske zajednice zadivljuje. Ona će i u najnovijoj povijesti doći do punog izražaja. Za stvar Božju i Crkve oni su kadri podnijeti i najveće osobne žrtve. Kao da u njima još uvijek živi prastari duh prkosnih i ponosnih krajišnika, koje sve životne nedaće nisu mogle slomiti, a njihovu im vjeru nitko nije mogao oteti.

7 Nav. dj., 46. Za sve ostale podatke vidi **Spomenica I**, 9 - 94.

10. Dani veselja i radosti

Osim redovitih godišnjih župnih svetkovina povezanih uz zaštitnike pojedinih filijalnih kapela i župne crkve, a posebno dva velika vašara — jedan na 8. nedjelju po Duhovima (dan posvećenja crkve), a drugi na Ime Marijino ili u nedjelju po Maloj Gospi, kad su »na zavit i ispovid« dolazili vjernici iz susjednih župa, pa čak i od Stare Gradiške — župa je doživljavala i posebne, prigodne dane radosti i veselja. Nabrojit ćemo samo neke najvažnije i najznačajnije.

U posebnom sjećaju vjernika ostao je posjet biskupa **Jurja Haulika** i njegova tajnika Pavla Štoosa, pjesnika hrvatske elegije »Kip domovine« župi 1. i 2. svibnja g. 1841. prigodom dijeljenja sakramenta potvrde, koji je primilo 500 krizmanika. Župnik Nikola Blažević je zajedno s velikim brojem

svećenika i mnoštvom vjernika dočekao biskupa na granici župe. Nakon pozdravnog govora slijedio je svečani ulazak u župnu crkvu, popraćen grmljavinom mužara i pušaka. Idućeg dana ujutro narod je u procesiji pratio biskupa od župnog dvora do crkve. Nakon krizme, procesija je krenula na groblje, zatim natrag u crkvu i konačno u župni dvor. Zatim je biskup posjetio školu, gdje je nagradio najbolje đake, a nakon objeda nastavio je put za Matičević.

O boravku bana **Josipa Jelačića** u Batrini i o oduševljenju kojim su ga pozdravili stanovnici župe već smo govorili. **Mlade mise** uvijek su prilika za veliku svečanost. Novokapelačka župa već dugo nije imala priliku da proslavi primicije svog domaćeg sina. To je vjerojatno bio razlog što su se vjernici zaželjeli mladomisničkog slavlja. Zato je na Malu Gospu 1851. g. na »dan godovni župske crkve« služio prve svetu misu Krunoslav Pavić, rodom iz Nove Gradiške, koji je odmah bio određen za drugog kapelana u župi. Propovijedao je njegov drug i prijatelj, domaći kapelan Josip Kraljević. Osam godina kasnije, na dan posvete crkve, 7. kolovoza 1859., župa je bila ponovno na nogama. Ovaj put je mladu misu imao domaći sin **Franjo Miletić**, r. 1833. u Novoj Kapeli, sin učitelja Matije, koji je trenutačno službovao kao učitelj u Okučanima. Propovijed je održao domaći kapelan Josip Smiljanić.[1]

Iste godine župu je ponovno posjetio, sada nadbiskup i kardinal J. Haulik i zadovoljan znanjem djece u školi podijelio im darove u srebru i zlatu.

Hrvatski **ban J. Šokčević** posjetio je 16. studenog 1861. župnu crkvu i zadržao se u župnom dvoru sa svojom pratnjom. Kad je iduće godine posjetio Oriovac, pozdravio ga je u ime svećenika Vojne Krajine biranim riječima novokapelački župnik M. A. Babić. Mladu misu 26. srpnja 1863. služio je u Novoj Kapeli **Ivan Svatšek**, sin stotnika Sigismunda, koji je u Novoj Kapeli imao svoju kuću pod kbr. 28. On je bio sin stranca doseljenika, a bio je svećenik đakovačke biskupije.[2]

1 **Spomenica I**, 51.
2 Nav. dj., 64.

Na već zaboravljena mladomisnička slavlja ponovno je podsjetio **Antun Abjanović,** sin Pavla i Stane r. Miletić, r. 28. listopada 1865. u Seocu kbr. 18. On je prvu misu služio 20. srpnja 1890. Nakon kapelanovanja u raznim mjestima postao je župnikom u Oborovu, gdje je njegovom zaslugom izgrađen nasip na Savi, koji je za čitavu župu štitio od poplava. Nakon umirovljenja doselio se je u svoje Seoce i tu je 29. travnja 1941. umro. Pokopan je na župskom groblju u Novoj Kapeli.

Na veliku radost Dragovljana prikazao je svoju prvu svetu misu g. 1900. u župnoj crkvi **Dragan Delić,** r. 30. travnja 1875. u Dragovcima kbr. 13. Gimnaziju je pohađao u Sl. Požegi i u Zagrebu, a studij teologije je završio u Budimpešti. Specijalizirao je biblijske znanosti i orijentalne jezike. Nakon kratkog kapelovanja bio je g. 1904. imenovan drugim nadstojnikom nauka u orfanotrofiju u Požegi. Prijateljevao je s prof. dr Franom Barcem, tadanjim prefektom u istom zavodu. Na gimnaziji je predavao vjeronauk, latinski i hrvatski jezik, surađivao je u Katoličkom listu, a svojim je đacim ostao u ugodnom sjećanju zbog svog čvrstog karaktera i rodoljublja. Na dužnosti prefekta i profesora ostao je do g. 1910. kada je odlučio primiti župu u Štivici. Zahvalivši se na župi g. 1921. postao je duhovnikom u bolnici milosrdnih sestara u Zagrebu, gdje je ostao sve do svoje smrti u srpnju 1935.[3]

Još će se jednom župa radovati zajedno sa svojim mladomisnikom, kad je domaći sin **Ante Donković** iz Batrine kbr. 70 g. 1907. služio svoju prvu svetu misu. No njegov kasniji pristup starokatolicima rastužio je sve vjernike.

Do prvog svjetskog rata župa je doživjela još dvije velike svečanosti Jedna je bila crkvenog, a druga svjetovnog karaktera. Župnik Stjepan Latković proslavio je naime 10. rujna 1893. na najsvečaniji način svoju **zlatnu misu,** a 29. studenog 1894. otvorena je željeznička pruga od Osijeka preko Našica i Pleternice do Batrine s odvojkom za Požegu. Svečanosti otvaranja prisustvovao je i ban Dragutin Khuen

3 **Požeška kolegija. Spomenica o stogodišnjici 1835 - 1935. (Slav.** Požega 1935.) 133, 145 - 146. — J. KEMPF, nav. dj., 524.

Hedervary, tadašnji veliki eksponent mađaronske, protuhrvatske politike u Hrvatskoj.[4]

Posebni milosni dani bili su kad su oci isusovci, Antun Ayala i Antun Gjurčev u župi održali **prve pučke misije,** i to 7. i 8. lipnja 1863. Tim je prvim pučkim misijama prethodio sastanak svećenika u Matičeviću, 28. svibnja, na kojem je odlučeno da će se u župama ovoga kraja određenim redom obaviti pučke misije. Crkva je za čitavo vrijeme misija ili »svetog poslanja« bila puna ljudi, koji su čekali sve do kasnih večernjih sati da bi došli na red za ispovijed.[5] Slijedeće svete misije — nakon 37 godina — održane su od 23. do 30. listopada 1900., a trajale su 7 dana. Misionari su bili isusovci Hinko Bontempo i Ivan Dvornik. Vjernici su marljivo pohađali propovijedi, a ispovijedi su pristupili i oni koji se odavna nisu ispovjedili. Misije su osvježile duh pobožnosti u župi. Iz filijalnih kapela narod je dolazio u župnu crkvu u procesijama i pod zastavom. A kad su misionari otišli u Petrovo selo, vjernici su odlazili i onamo da ih slušaju. Tako je domaći kapelan Josip Milković vodio onamo tako veliku procesiju, »kakva ovdje već davno nije bila vidjena«.[6] Slijedeće pučke misije u Novoj Kapeli održat će se tek 27 godina kasnije. One će, kao i sve naredne, doživljavati velik uspjeh kod vjernika.

4 **Spomenica I,** 81.
5 Nav. dj., 63.
6 Nav dj., 83.

11. Stanovništvo (statistički podaci)

Statističke podatke o stanovništvu župe Nova Kapela od g. 1775. do 1918. nalazimo djelomično u kanonskim vizitacijama, a djelomično u Liber memorabilium ili Spomenici I.[1]

1 K. v. 1780., 61; K. v. 1783., 54 - 55; K. v. 1802., 25 - 26; K. v. 1804., 111; K. v. 1810., 261; K. v. 1821., 295 - 297. Kanonske vizitacije iz g. 1841., 197 - 198. i 1907., 311 imaju nepotpune statistike. **Spomenica I,** 38 - 64. donosi od g. 1821. do 1863. vrlo dragocjene podatke o broju godišnje rođenih, umrlih (umrlih više nego rođenih i vjenčanih).

Godina 1780.	Broj kuća	Broj parova	Broj osoba sposobnih za ispovijed	pričest	Broj potvrđenih	Svih
Nova Kapela	23	45	16	165	170	227
Dragovci	24	32	14	149	155	216
Ratkovica	4	7	2	20	19	33
Stara Kapela	13	30	10	106	116	153
Pavlovci i Ferić	15	31	12	125	122	172
Matičević	26	41	21	148	171	257
Veliki Lipovac	55	103	29	403	419	581
Šušanje	19	46	14	156	171	219
Bili Brig	24	40	13	158	162	219
Bastra	12	42	17	136	143	216
Magić Mala	28	72	31	249	248	387
Siče Veliko	73	183	54	606	604	900
Batrina	35	59	19	236	246	337
Selce	32	104	29	337	353	526
Ukupno:	383	835	281	2.994	3.099	4.443

Napomena: Izuzevši 16 kuća, narod je župe katolički.

Godina 1783.	Broj kuća	Sposobnih za ispovijed	pričest	Potvrđenih	Broj parova	Svih
Nova Kapela	26	145	180	140	44	214
Batrina	36	269	250	223	61	327
Selce	32	384	352	313	94	523
Veliko Siče	72	693	644	549	182	891
Magić Mala	28	289	267	226	77	381
Bastra	12	158	145	136	41	196
Bili Brig	25	172	165	155	40	231
Šušanje	19	151	146	142	44	198
Veliki Lipovac	55	431	404	391	104	561
Matičević	25	176	160	149	37	233
Ferić i Pavlovci	15	136	127	118	34	177
Stara Kapela	13	112	108	32	32	155
Dragovci	26	165	152	128	42	237
Ratkovica	4	23	21	19	6	34
Ukupan broj:	388	3.314	3.091	2.792	838	4.358

Godina 1802.	Broj parova	Broj udovaca i udovica	Broj kuća	Broj duša rkt	Nesjedinjeni grčkog obreda
Nova Kapela	49	13	18	—	—
Šušanje	39	22	19	204	—
Bili Brig	30	4	21	189	—
Dragovci	49	9	22	207	—
Ratkovica	5	1	3	19	91
Batrina	60	14	34	354	—
Magić Mala	104	45	37	538	—
Siče	145	44	64	771	—
Selce	91	25	31	454	—
Lipovac Gornji	40	12	20	—	—
Srednji Lipovac	107	32	50	—	—
Stara Kapela	26	4	11	—	—
Pavlovci	35	4	14	—	—

Napomena: K. v. 1802., 21 - 26, donosi podatke i o filijalama koje su g. 1789. otkinute od župe Nova Kapela i pripojene novoosnovanoj župi u Matičeviću (Gor. Lipovac, Sr. Lipovac, Stara Kapela i Pavlovci). Evidencija udovica i udovaca bila je važna zbog određivanja visine lukna. Udovci i udovice bili su obvezani davati samo dio lukna ukoliko su stanovali »in communi« ili »in propriis domibus«, a ako su bili sami, bili su od lukna posve oslobođeni. Vidi k. v. 1804., 5, kada se govori o župi Medjurić.

Godina 1804.	Broj kuća	Broj za ispovijed sposobnih	Broj za ispovijed nesposobnih	Broj potvrđenih	Broj nepotvrđenih	Broj parova	Svih duša
Nova Kapela	26	199	41	169	61	52	230
Dragovci	24	183	64	171	76	55	247
Ratkovica	3	18	6	14	10	7	24
Seoce	31	361	99	343	117	106	460
Siče	66	573	140	492	221	148	713
Magić Mala	39	482	91	405	168	117	573
Šušanje	21	179	54	170	63	46	233
Bili Brig	23	128	38	112	54	31	166
Batrina	35	291	55	247	99	71	346
Ukupan br:	268	2.404	588	2.123	869	634	2.992

Napomena: Spomenica I, 15. navodi u Novoj Kapeli 240 duša, a zbir svih duša u župi 3.002. Umjesto 634 para, navodi 633, što je ispravnije. K. v. 1084., 114, navodi da novoosnovana župa sv. Andrije u Lipovcu broji 120 kuća i 1.208 vjernika.

Godina 1810.	Broj kuća	Broj za ispovijed sposobnih	nesposobnih
Nova Kapela	27	171	40
Šušanje	21	187	64
Dragovci	24	182	66
Ratkovica	4	24	11
Batrina	36	246	109
Seoce	31	330	140
Siče	64	500	230
Bili Brig	23	126	47
Ukupan broj:	230	1.766	707

Napomena: Svi su u župi katolici, osim nekoliko osoba »graeci ritus«; u Novoj Kapeli 2, u Batrini 5 i u Ratkovici 133.

Godina 1821.	Broj kuća	Broj duša	Sposobni za ispovijed	potvrdu	Nesjedinjeni grčkog obreda
Nova Kapela	29	193	148	105	—
Šušanje	20	212	146	129	—
Dragovci	23	227	163	143	—
Ratkovica	5	43	30	33	139
Batrina	36	347	244	219	—
Seoce	30	405	292	268	—
Siče	63	638	480	397	—
Magić Mala	39	498	365	304	—
Bili Brig	23	182	136	105	—
Ukupan broj:	268	2.745	2.004	1.703	139

K. v. god. 1841. (1846.) navodi da narod govori hrvatski, da je posve katolički, osim nekoliko osoba nesjedinjenih grčkog obreda. Za ispovijed je sposobno 2.120 osoba. Moralno je stanje naroda dobro. Muževi, doduše, kunu, ali javnih grešnika nema.

Spomenica I, 38, donosi vrlo zanimljiv pregled stanovništva pod naslovom: **»Pregled kerštenih, mertvih i vinčanih u župi ovoj od godine 1821. do sada«.** (tj. do 1851. g.)

Godine	Rođeni	Umrli	Više — manje rođenih		Vjenčani
1821.	118	109	9		32
1822.	96	91	5		38
1823.	149	96	53		55
1824.	139	129	10		32
1825.	156	145	11		37
1826.	149	107	42		45
1827.	122	172		50	40
1828.	106	209		103	49
1829.	128	183		55	47
1830.	146	153		7	39
1831.	136	231		95	35
1832.	110	109	1		39
1833.	117	101	16		37
1834.	138	101	37		32
1835.	151	122	29		45
1836.	196	133	63		28
Ukupno:	2.157	2.191	+276	—310	630

Godine	Rođeni	Umrli	Više — manje rođenih		Vjenčani
1837.	126	98	28		56
1838.	137	133	4		37
1839.	114	196		82	48
1840.	112	114		2	37
1841.	143	81	62		44
1842.	148	110	38		44
1843.	124	154		30	38
1844.	111	96	15		50
1845.	158	115	43		45
1846.	120	129		9	41
1847.	114	183		69	32
1848.	131	189		58	23
1849.	64	298		234	46
1850.	97	127		30	68
1851.	92	112		20	58
Ukupno:	1.791	2.135	+190	—534	667

Napomena: U razdoblju od 31 godine u župi se rodilo 3.948, a umrlo 4.326 ljudi. Dakle, umrlo je 378 ljudi više nego što se rodilo. U isto je vrijeme bilo vjenčanih 1.297 pari.

Od g. 1821. do g. 1851. izgledao je po pojedinim mjestima **broj rođenih i krštenih prema spolu**, ovako:

Selo	Rodilo se		Umrlo je		Više umrlo		Više se rodilo		Više — manje		Broj duša
	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	+	—	1851.
Nova Kap.	214	113=327	197	227=424		114	17		97		259
Bili Brig	167	92=259	159	162=321		70	8		62		187
Magić M.	411	198=609	343	355=698		157	68		89		422
Siče	610	227=837	431	471=902		244	179		65		601
Seoce	404	161=565	274	256=530		95	130			34	422
Batrina	370	169=539	320	282=602		113	50		63		343
Dragovci	278	157=435	203	228=431		71	75			4	272
Ratkovica	43	21= 64	46	28= 74	3	7			10		33
Šušanje	198	115=313	152	192=344		77	46		31		195
Ukupno:	2695	1253=3948	2125	2201=4326	3	948	533		417	39	2734

Prema popisu kanonske vizitacije g. 1804. župa je imala 3.002 vjernika. Usporedimo li taj popis s popisom iz g. 1851., vidjet ćemo da se župa u 47 godina smanjila za 268 duša.

	God. 1804. župa je brojila			God. 1851. župa je brojila		
	Broj kuća	Broj parova	Broj duša	Broj kuća	Broj parova	Broj duša
Nova Kapela	26	52	240	41	54	259
Bili Brig	23	31	166	25	47	187
Magić Mala	39	117	573	44	112	422
Siče	66	148	713	61	142	601
Seoce	31	106	460	32	108	422
Batrina	35	71	346	39	76	343
Dragovci	24	55	247	23	68	272
Ratkovica	3	7	24	5	6	33
Sušanje	21	46	233	20	47	195
Ukupno:	268	633	3.002	290	660	2.734

Napomena: Nakon 47 godina župa je imala 22 kuće i 27 pari više, ali 268 duša manje. U godinama 1828., 1831., 1839., 1847., a najviše 1849. umrlo je mnogo ljudi, zbog odlaska pak vojnika manje ih se rodilo. Broj stanovnika posebno se smanjio u Magić Maloj, Sičama i Sušanju, a povećao se u Dragovcima, Ratkovici i Bilom Brigu.

Od g. 1852. do g. 1863. nemamo više tako detaljnih statističkih podataka o stanovnicima župe. Na kraju svake godine donose se samo općeniti podaci o broju rođenih, umrlih i vjenčanih u župi.

Godine	Rođenih	Umrlih	Rođenih više	Umrlih više	Vjenčano pari
1852.	131	132			55
1853.	202	202		66	41
1854.	88	156		68	47
1855.	105	134		28	52
1856.	152	117	35		47
1857.	142	100	42		48
1858.	162	139	23		31
1859.	134	128	6		33
1860.	116	136		22	55
1861.	114	278		164	42
1862.	157	140	56		56
1863.	171	124	47		36
Ukupno:	1.606	1.786	209	348	543

Napomena: Navedeni podaci nalaze se u **Spomenica I,** 41 - 64. Kanonske vizitacije g. 1867. i 1907. ne donose više nikakve statističke podatke.

Župa sa središtem u Sičama imala je g. 1730. 508 kuća, a to znači i približan broj stanovnika broju od g. 1673.[2] Prema tome, u posljednjih šezdeset godina broj stanovnika nije se povećavao, već je ostao isti. Odatle proizlazi da je jedan dio stanovništva stradao za vrijeme turskih ratova i da je na tom području u seobama od 1692. g. nadalje bilo relativno malo doseljenika, s iznimkom dosadašnjeg središta župe Ratkovice, koja je bila naseljena Srbima. Ostali doseljenici iz tog razdoblja došli su iz susjedne Bosne. Oni nose prezimena Bosanac, Bošnjak, Bosančić, Bošnjaković, Došljo, Došlo ili Došlić. Starosjedioci su ipak i nakon seobe u svim mjestima župe sačuvali razmjernu većinu u stanovništvu. U popisu od g. 1761. broj se kuća podigao na 592, a broj je stanovnika narastao na otprilike 5.300.[3] U to vrijeme Srbi u Ratkovici imaju 21 kuću.

[2] K. v. 1730., 74 - 76.
[3] K. v. 1761., 93.

II. RAZDOBLJE — OD GODINE 1918. DO 1945.

Prvi svjetski rat donio je slom i propast nekoć tako moćne austro-ugarske monarhije. Hrvatski je sabor 29. listopada 1918. proglasio Hrvatsku nezavisnom državom, a Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba, osnovano u Zagrebu pri kraju rata, priznao je za vrhovnu državnu vlast. Ta je Hrvatska država živjela vrlo kratko vrijeme. Predstavnici Narodnoga vijeća pošli su u Beograd da pregovaraju s vladom kraljevine Srbije o ujedinjenju pod stanovitim uvjetima, ali oni nisu prihvaćeni. U međuvremenu proglasio je srpski regent i prijestolonasljednik Aleksandar Karađorđević 1. prosinca 1918. uspostavu zajedničke države Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, u koju su ušle Država Slovenaca, Hrvata i Srba, Kraljevina Srbija i Kraljevina Crna Gora.[1] Bez sudjelovanja predstavnika Hrvata, Slovenaca i Makedonaca ustavotvorna skupština u Beogradu donijela je tzv. Vidovdanski ustav, kojim je u novoj državi stvoren unitarizam i centralizam, država je podijeljena na oblasti, a time je bio uklonjen i zadnji ostatak državnosti Hrvatske. Posljedice takve politike brzo su se pokazale. Zbog svega toga došlo je do nezadovoljstva, političkih sukoba i progona. Nakon što je od posljedica atentata u beogradskoj Skupštini u Zagrebu g. 1928. umro Stjepan Radić, zavedena je u siječnju iduće godine šestojanuarska diktatura, a država je prozvana imenom Jugoslavija. Zabranjena je upotreba hrvatskog imena i hrvatske zastave. Oni koji su se protivili toj hegemonističkoj i centralističkoj vladavini bili su proganjani, zatvarani pa i ubijani. Neriješeno nacionalno pitanje u Jugoslaviji pokušalo se rješavati tek uoči drugog svjetskog rata, kad je u kolovozu g. 1939. osnovana Banovina Hrvatska. Kad su 6. travnja g. 1941. njemačke trupe napale Jugoslaviju, došlo je do njezina komadanja. Stvorena je »Nezavisna Država Hrvatska«, a s njemačkim su trupama u dijelove dosadašnje Jugoslavije ušle i talijanske, mađarske i bugarske jedinice. Drugi svjetski rat pretvorio se na našem tlu u oružanu borbu za oslobođenje zemlje od okupatora. Protuhrvatska politika stare Jugoslavije rezultirala je politikom osvete ustaške vlasti prema

[1] Vidi JOSIP BUTURAC — ANTUN IVANDIJA, **Povijest katoličke Crkve među Hrvatima** (Zagreb 1973.), 283.

Srbima, dok su »velikosrpski nastrojeni četnici poistovjećivali čitavo hrvatsko i muslimansko pučanstvo s ustašama«, »provodili nasilje i klali hrvatsko i muslimansko pučanstvo svuda gdje su boravili i kuda su prolazili«.[2] Nakon oslobođenja zemlje u svibnju 1945. g. u Beogradu je 29. studenoga iste godine novoizabrana Ustavotvorna skupština proglasila Jugoslaviju republikom.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca zajamčila je ustavom i zakonima vjersku ravnopravnost u državi. Katolicima je »trebalo koliko-toliko dati ono što se davalo drugima«.[3] Iz državnog budžeta pojedine su vjerske zajednice dobivale novčanu pomoć razmjerno prema broju vjernika. Katolička je Crkva, međutim, dobivala razmjerno manje u odnosu prema drugim Crkvama i vjerskim zajednicama. Bolje su prolazili jedino biskupi, siromašniji kanonici i donekle kapelani, a najgore siromašniji župnici, koji su u plaćama bili izjednačeni s općinskim pisarima i kućnim pomoćnicama. Bogoslovni fakulteti bili su u sastavu sveučilišta, sjemenišne gimnazije i konfesionalne škole imale su pravo javnosti, vjerska je obuka u školama bila obvezatna, a kateheti su u pogledu plaće bili izjednačeni s drugim nastavnicima. Katolička društva za unapređenje duhovno-moralnog odgoja vjernika, kao i katolički tisak imali su slobodu djelovanja.[4] Otkup lukna u korist župnika provodila je državna vlast. Ona se također brinula za gradnju i popravak crkava i župnih dvorova. Pa ipak, Katolička se Crkva tužila na svoj položaj u državi jer je u odnosu prema Srpskoj pravoslavnoj Crkvi bila u neravnopravnom položaju. Kada je u Narodnoj skupštini trebao biti prihvaćen predloženi nacrt konkordata, Srpska je pravoslavna Crkva svojim javnim istupima to spriječila. Katolička Crkva bila je napadana najpogrdnijim riječima, a posebno u doba diktature. Neki svećenici su bili zatvarani i zlostavljani. Sve je to stvaralo nemir i nezadovoljstvo kod

[2] TRPIMIR MACAN, **Povijest hrvatskog naroda** (Zagreb 1971.) 215 - 216.

[3] J. BUTURAC, — A. IVANDIJA, nav. dj., 286.

[4] Osnivane su nove crkveno-društvene organizacije, koje su imale svoj temelj u već prije rata nastalom hrvatskom katoličkom pokretu. God. 1920. osnovana je »orlovska organizacija« za mladež iz koje se je g. 1930. razvio »križarski pokret«. Usp. J. BUTURAC — A. IVANDIJA, nav. dj., 288.

katoličkih vjernika. Ali bez obzira na poteškoće Crkva je i u novim prilikama nastavila svojim djelovanjem, oslanjajući se na svoj vjerni i na žrtve spremni narod.

1. Župna crkva

Još u burnim ratnim godinama bili su za župnu crkvu u Novoj Kapeli kod tvrtke Koch i Marinković u Zagrebu nabavljeni lijepi slikani prozori. God. 1919. oni su bili postavljeni na svoja mjesta. Prozor sa slikom Navještenja Marijina župnoj crkvi poklonili su Mato i Kata Benković iz Šušanja kbr. 15, prozor sa slikom Marijinog pohoda Elizabeti darovao je trgovac Ivan Glad iz Batrine, prozor sa slikom sv. Obitelji poklonili su Mile i Josipa Hrvojević iz Nove Kapele, a prozor sa slikom krunjenja Bl. Dj. Marije darovala je obitelj trgovca Julija Hartmana iz Nove Kapele.[5] God. 1921. slikar Josip Piccolli oslikao je sakristiju i donji dio lađe u crkvi. Iduće godine donji dio zida u crkvi oličen je uljanom bojom, dok je pričesna ograda oličena plavom bojom.

Tijekom 1922. godine sve su filijalne kapele nabavile nova zvona. Jedino je župna crkva ostala bez njih. Nastojanja župnika Dragutina Belavića da se i za župnu crkvu nabave nova zvona nisu odmah urodila plodom, jer su se vjernici već dosta istrošili nabavom zvona za svoje kapele, a i zbog toga što je u jednom dijelu stanovništva još uvijek vladao poratni duh, protivan Crkvi. God. 1924. župnikova je nastojala podržao novi kapelan **Josip Sparožić.** Zahvaljujući najviše njegovu zauzimanju, župna je crkva dobila nova zvona. U poratno vrijeme teško je bilo doći do svote potrebne za zvona. Zato je kapelan počeo obilaziti pojedine kuće, sabirući žito i novac. U tom su mu poslu pomagali trgovac Antun Černoša i mesar Ivan Prpić. Kapelan i A. Černoša su zatim osobno otišli u Ljubljanu i kod ljevaonice »Strojna tovarna in livarna« naručili zvona. Crkveni odbori župne i filijalnih kapela zaključili su da svi župljani imaju pridonijeti za zvona »prema deseterostrukoj tadašnjoj zemljarini« i to, bilo u naravi, bilo u novcu. Pojedinci su pridonijeli i više

[5] Za sve navedene podatke usp. **Spomenica I,** 94 - 121.

nego što se tražilo. Tako su A. Černoša, Josip Janecsek, Karolina Ostović, Julije Hartman, Mato Benković, Franciska Zakoutsky, Antun Feurer i Stjepan Benić pridonijeli u novcu svotu bez koje se zvona ne bi mogla nabaviti. Zvona su stigla na kolodvor 31. listopada 1924. Veliko zvono, glasa »Fis«, težilo je 608,5 kg. Natpis od 17 slova glasio je: »Prinosima župljana«. Posvećeno je na čast Majci Božjoj. Srednje zvono od 392,5 kg s istim natpisom bilo je posvećeno na čast sv. Križu. Malo zvono od 275 kg imalo je natpis od 28 slova: »Darovala obitelj Antuna Černoša.« Bilo je posvećeno na čast sv. Antuna Padovanskoga.

Čim se na blagdan Svih Svetih po župi pronio glas o dopremi zvona, župu je obuzelo radosno raspoloženje. U nedjelju, 2. studenoga nakon službe Božje oko pola deset sati pošla je nepregledna povorka naroda u procesiji na kolodvor, gdje su već čekala zvona natovarena svako na posebna kola. Veliko zvono vukla su 4 para volova, a pod druga dvoja kola bila su upregnuta po 3 para volova. I zvona i kola i volovi bili su iskićeni cvijećem i vijencima. Toliko se ljudi skupilo da svi nisu mogli ni u povorku stati. Sve što je u župi moglo hodati željelo je prisustvovati dovozu zvona. Oko njih su stupale djevojke obučene u narodnu nošnju, a naprijed su išla školska djeca, vatrogasno društvo, članovi organizacije »Hrvatski sokol«, te nebrojeni narod. Pred crkvom se na kola na kojima je bilo veliko zvono popeo župnik D. Belavić i razdraganim župljanima protumačio povijest i uzvišenu svrhu zvonova i zvonjave, zahvalivši ujedno svima onima koji su svojim prinosima omogućili da je župna crkva dobila tako lijepa zvona. Slijedio je blagoslov zvona. Velikom zvonu kumovali su supruzi Josip i Franciska Janecsek, trgovac iz Nove Kapele, srednjem Mato Benković, kolar iz D. Lipovca, sa suprugom Katom, a malom Antun Černoša i njegova supruga Matilda. Nakon zahvalne pjesme »Te Deum« zvona su za manje od dva sata bila podignuta i smještena u toranj. Narod je »sav razdragan i suznim okom slušao prvu miloglasnu zvonjavu naših novih zvonova« — zapisao je domaći kroničar.[6] Iste večeri prva je zvonjava bila namijenjena vjernim mrtvima, jer se 3. studenoga slavio Dušni dan. Župnik D. Belavić dao je g. 1926. okrečiti župnu crkvu,

[6] **Nav. dj.,** 101.

toranj i cintor. Kameni pod u svetištu i u sakristiji zamijenio je betonskim, a kapelice je na uglovima cintora dao pokriti novim limom. Toranj je dobio novu jabuku. Ulazna vrata sakristije dao je sa zapadne strane premjestiti na južnu. Na crkvi su popravljeni žljebovi i stavljeni snjegobrani. God. 1928. nabavljena je za rasvjetu crkve tzv. svjetiljka »aida« i svijećnjaci, tzv. »Kerzenhalteri«, koji su stigli iz Mannheima od majstora Maxa Högga. Orgulje je popravio sam graditelj Josip Brandl iz Maribora. Iduće godine nabavljena su i dva dvokraka pozlaćena svijećnjaka, koji su postavljeni uz kip Majke Božje. U to se vrijeme u našim krajevima počelo širiti štovanje prema sv. Tereziji od Djeteta Isusa. Tako je župna crkva g. 1932. dobila sliku te moderne svetice, koju je naslikao Petar Rutar, slikar iz Osilnice u Sloveniji, a novac za sliku skupile su djevojke župe. Isti je umjetnik obnovio glavni i pobočne oltare. Propovjedaonica je dobila novo, ugodnije lice i lijepe slike, podnožje crkve ponovljeno je uljanom bojom, a željezna ograda u svetištu osvježena je. Te je godine bio otvoren i mali kor nad sakristijom, koji je 1911. g. bio zazidan, čime je bilo spriječeno zračenje crkve pa je uslijed toga dolazilo do pojave vlage, napose u jesen i u proljeće.

Za vrijeme drugog svjetskog rata (g. 1943.) je upravitelj župe Ante Đurić dao popraviti toranj župne crkve, pokrivši ga potrebnim limom. Radove je izveo Josip Vančina iz Batrine. Iste je godine crkva izvana uređena i okrečena. Namjeravalo se urediti crkvu i iznutra, popraviti cintor i ograditi groblje, ali su to ratne prilike spriječile. Neposredno nakon rata župa je kratko vrijeme ostala bez svećenika, a u to je vrijeme njome upravljao Vlado Pavić, župnik iz Gor. Lipovca. Tek će dolaskom na župu sadašnjeg župnika, Augustina Kralja, župa ponovno oživjeti i doživjeti svoju veliku duhovnu i materijalnu obnovu.

2. Župni dvor

Župni dvor, koji je temeljito obnovljen za župnika Mihajla Vukovca i koji se doimao kao da je nanovo sazidan, bila je doista reprezentativna zgrada. God. 1929. podignuta

je u dvorištu od strane susjeda nova zidana ograda, a g. 1930. podigla je općina zidanu ogradu oko župnog vrta do ceste. Godinu dana nakon toga općina je u dvorištu dala podići i praonicu rublja. Tako opremljena zgrada bila je vrlo pogodna i za vojsku. Za vrijeme rata ona je zaposjela njezin cijeli sjeverni i jedan zapadni dio. Tom je prilikom župni dvor prilično stradao. U ratnom vihoru uništen je gotovo sav namještaj. Noviji »Statusi« za D. Lipovac, Batrinu, Seoce i Novu Kapelu propali su. Župna knjižnica i arhiv najvećim su dijelom uništeni. Za svoje potrebe župnim se dvorom kraće vrijeme služila i mjesna komanda Narodnooslobodilačke vojske. Upravitelj župe Petar Glavaš uspio se tek nakon šest mjeseci useliti u zapušteni župni stan, ali je zatim župni dvor dobio nove stanare. Sredstava za popravke nije bilo. Staro zdanje polako je nagrizao zub vremena i ljudska nebriga. Novi župnik Augustin Kralj odlučio se nakon dolaska na župu sagraditi novi župni dvor, koji je podignut g. 1965. Ta prekrasna građevina još i danas plijeni poglede prolaznika.

3. Filijalne kapele

Kapela sv. Ivana Krstitelja u Novoj Kapeli dobila je 15. travnja 1922., na Veliku subotu, zvono kupljeno u Novoj Gradiški, a saliveno kod Ernesta Szaboa u Grazu. Kako je slika sv. Ivana Krstitelja bila već trošna i neugledna, sabrale su pobožne žene potreban novac za nabavu kipa sv. Ivana koji je 17. travnja 1933., na uskrsni ponedjeljak, bio blagoslovljen i u svečanoj povorci uz pjevanje pobožnih pjesama i gruvanje mužara prenesen iz župne crkve u kapelicu.

Kapela sv. Antuna u Batrini dobila je g. 1921. dva zvona: najprije manje od 35 kg, a zatim veće od 70 kg. Zvona je salio Antun Blazina iz Zagreba. Troškove su snosili vjernici Batrine. Slijedeće godine došlo je do malog spora između župnika i Batrinaca. Crkveni starješine kapele sv. Antuna naručili su bez odobrenja župnika novi oltar za svoju kapelu. Oltar je izradio Josip Kaplan iz Zagreba. Kip sv. Antuna ostao je stari. Međutim, novi kipovi sv. Antuna pustinjaka i Nevine dječice izrađeni su prilično loše. U kapeli

je g. 1929. položen novi pod od glinenih pločica, koje je iz Saske nabavila tvrtka Keramika iz Zagreba. God. 1931. kapela je dobila rabljeni harmonij. Iduće godine obnovljen je i nanovo pozlaćen oltar sv. Antuna, preslikana je propovjedaonica, podnožje kapele i svetište. Radove je izveo već poznati slikar Petar Rutar iz Osilnice. Batrinci su g. 1932. u ljevaonici Kvirina Lebiša u Zagrebu dali saliti i treće zvono za svoju kapelu od 191 kg i glasa »D«. Sada kapela ima tri zvona.

Kapela Uzašašća Gospodnjega u Bilom Brigu dobila je g. 1924. zvono od 157 kg, saliveno u Ljubljani kod »Strojne tovarne in livarne«. Kapela je g. 1929. bila okrečena, a popravljen je bio i krov. Na dan 20. srpnja 1934. blagoslovljeno je u Bilom Brigu novo raspelo. Svoje posebno štovanje prema Majci Božjoj Dubovačkoj Bilobrižani su zadržali sve do danas. God. 1936. se spominje da svake godine, na dan prije Male Gospe dolazi procesija iz Bilog Briga u 7 sati naveče na Gospino polju, gdje se nalazi kapela Majke Božje. Procesija je uvijek bila najsvečanija, a vodili su je župnik i kapelan. Narod je u procesiji pjevao pjesme na čast Majci Božjoj. Došavši na Gospino polje, župnik je držao propovijed o Bl. Dj. Mariji. To proštenjarsko hodočašće, koje se zadržalo do danas, podsjeća na nekadašnje procesije u kojima je narod iz bliza i izdaleka hodočastio u nekadašnju župnu crkvu na Dubovcu, moleći i pjevajući pred čudotvornim Gospinim kipom.

Kapela sv. Ivana Glavosjeka u Magić Maloj. Zvono za kapelu, teško 207,5 kg, stiglo je g.1922. iz ljubljanske ljevaonice »Strojna tovarna in livarna«. Jedan dio troškova snosila je Zemljišna zajednica, a ostatak je podmirila blagajna kapele. Zemljišna zajednica dala je g. 1927. postaviti na toranj i novu bakrenu jabuku, dok je Petar Suknaić kbr. 11, nazivan Jaić, g. 1930. dao podići novi križ od betona. Iste je godine i selo postavilo betonski križ s raspelom u blizini Radičevića. Magićanski zidari posebno su se istakli kad je g. 1930. kapeli dograđena prostrana sakristija. Za vrijeme gradnje oni su se svi izredali tako da je svaki jedan dan sav posao obavljao besplatno.

U selu Magić Mala postoji danas oko 26 obitelji **grkokatolika,** koji spadaju pod župu Sibinj, udaljenu 30 km od

Magić Male. Ukrajinci su se ovamo doselili iz Zapadne Ukrajine krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Kako nisu imali svoje kapele, misa se dugo vremena služila u kući Ivana Gimbarovskog. Zahvaljujući nastojanju svojih vjernika Ivana Gimbarovskog i Alekse Stasišina, grkokatolici su uspjeli g. 1932. sagraditi kapelu. Posvetio ju je dok još nije imala ikonostasa, a niti zvona u zvoniku, na čast Presvetog Srca Isusova 27. rujna križevački biskup Dionizije Njaradi. Veliku radost grkokatoličkih vjernika dijelili su i rimokatolički stanovnici Magić Male, koji su križevačkog vladiku pri dolasku svečano dočekali i ispratili s glazbom i zastavama. Zanimljivo je spomenuti da su kratko vrijeme za prvog svjetskog rata grkokatolici Magić Male imali i svoga vlastitog dušobrižnika u osobi dra Mirona Kostyšina. Njegov brat svećenik djelovao je u isto vrijeme u Bukovlju. Obadvojica su bili svećenici lavovske nadbiskupije. Ratne prilike prisilile su ih da napuste svoja mjesta; ovdje su našli utočište, ali su se kasnije obojica vratili u svoju nadbiskupiju.[7]

Kapela sv. Roka u Seocu dobila je g. 1921. zvono teško 62 kg, izliveno u zagrebačkoj ljevaonici Antuna Blazine. Kako je kapela u mjestu (sagrađena g. 1793.) bila vrlo niska i vlažna, odlučili su Selčani pod vodstvom svog crkvenog starješine Žavera Klokočevića kbr. 10 podići novu, veću i višu kapelu. U tu je svrhu bio propisan g. 1928. doprinos prema površini zemljišta u trajanju od tri godine. Kada se skupila prilična svota novca, započelo se 18. kolovoza 1930. rušenjem stare kapele, a 7. rujna 1930. g. blagoslovio je domaći župnik D. Belavić kamen temeljac na desnom uglu, u kojem je bila u boci uzidana »topogledna povelja«.[8] Iste jeseni crkva je sazidana i pokrivena, a g. 1931. posve dovršena. Na blagdan sv. Roka kapela je na veliku radost Selčana svečano blagoslovljena. Tom su prilikom blagoslovljena i dva nova zvona: veće od 137 kg, glasa »E«, i manje od 81 kg, glasa »G«, nabavljena u ljevaonici Kvirina Lebiša u Zagrebu. Veće zvono, posvećeno sv. Roku, nabavili su pod vodstvom Ivana Bušića i Žavela Miškovića slijedeći željezničarski namještenici iz Seoca: Ivan Mišković, Stanko Tomašić, Pavao Mišković, Ivan Tomašić, Adam Mišković, Franjo Mišković, Ferdo Mišković,

---

[7] **Vidi Jubilarni šematizam križevačke eparhije** (Zagreb 1962.) 141 - 143.
[8] **Spomenica I,** 107.

Ivan i Josip Novak, Stjepan Tomašić, Ivan Miletić, Ivan Franić, Marko Dikanić, Mato Tomašić i Stjepan Franić. Novac za malo zvono, posvećeno sv. Leonardu sabrao je revni Žaver Klokočević. Brigu oko gradnje kapele vodio je posebni građevinski odbor, u koji su ušli Adam Mišković, Žaver Klokočević, Antun Grgić, Marko Jakirac, Pavao Dikanić i Josip Havelka. Najviše truda su uložili i vremena žrtvovali Žaver Klokočević i Adam Mišković. Kapela je bila 16 m duga, 7 široka, a zajedno s tornjem 21 m visoka. Veselje Selčana nije ipak bilo potpuno dok nisu postavili i novi oltar, koji je blagoslovljen na 1. nedjelju adventa, 29. studenoga 1931. Oltar je izradio kipar i slikar Petar Rutar iz Osilnice (Slovenija). Na nj je postavljen novi kip sv. Josipa, dok su kipovi sv. Roka i sv. Leonarda, prije nabavljeni u Tirolu, ostali isti. Kapelu je ukrasivao pozlaćeni viseći svijećnjak, dar Adama Džebića, kovača iz Gračanice, a rodom iz Seoca, i nova pozlaćena svjetiljka za vječno svjetlo. Kao dobrotvore kapele valja posebno još spomenuti Ivana Jakirca, štedioničkog blagajnika u Krapinskim Toplicama, župnika u Oborovu Antuna Abijanovića, rodom iz Seoca, knjižara u Požegi Karla Glivetića, koji je kapeli svog rodnog mjesta darovao slike križnog puta. Tako je kapela u Seocu, koja je dosad u župi bila u najlošijem stanju, postala najljepšom. U sakristiji kapele nalazi se i danas natpis koji svjedoči o požrtvovnosti kojom su Selčani gradili svoju kapelu: »Na čast sv. Roku podigoše ovu kapelu svojim vlastitim troškom i požrtvovnošću žitelji sela Seoce god. 1931.« Osim starih slika na platnu sv. Roka i sv. Leonarda u sakristiji se od stare kapele sačuvao i portatile nekadašnjeg oltara sv. Leonarda. God. 1936. u kapeli je postavljena spilja s kipom Gospe Lurdske.

Kapela sv. Stjepana kralja u Sičama dobila je g. 1921. novo zvono od 108 kg. Troškove su snosili vjernici i Zemljišna zajednica, a zvono je nabavljeno u ljevaonici Antuna Blazine u Zagrebu. Odmah nakon prvog svjetskog rata g. 1919. Sičani su dali svoju kapelu oslikati, a radove je izveo već poznati slikar Josip Piccolli, kojega je za vrijeme njegova rada hranilo selo. Isti je slikar pred kapelom preličio i željeznu ogradu. Kapela je g. 1928. nabavila krasan barjak crvene boje od baršuna, a iduće godine nabavljena su i dva slikana

prozora. God. 1936. Sičani su u svojoj kapeli podigli novi oltar na čast Majke Božje i u nišu na oltaru postavili Gospin kip, koji su njihovi stari nabavili u Mariji Bistrici, a faksimil je kipa Majke Božje s tamošnjeg glavnog oltara. Tom su zgodom Sičani zamolili župnika da im svake godine u kolovozu, na nedjelju nakon blagdana Preobraženja, održi proštenje na čast Majci Božjoj. U subotu prije te nedjelje u 7 sati naveče održavala se večernica i procesija sa svijećama, u kojoj su djevojke u narodnoj nošnji nosile kip Majke Božje. Na sam dan proštenja dolazili su svećenici iz susjednih župa na poldanjicu i večernjicu. Za postavljanje oltara i uvođenje procesije imao je najviše zasluga cernički gvardijan o. Eugen Kukina, pod čijim je nadzorom neki Slovenac izradio oltar sličan onome koji se nalazi u samostanu u Cerniku. Selo Siče slavilo je svoj blagdan doista veličanstveno. Sve su kuće bile okićene cvijećem, urešene hrvatskim zastavama, a kućni su pragovi bili rasvijetljeni svijećama. Dok je procesija prolazila, cijelim selom, koje je bilo ukrašeno s tri slavoluka, odjekivala je pucnjava iz mužara.

Kapela sv. Vida u Šušanju. God. 1920. kapeli je dograđena sakristija, ponajviše zaslugom marljivog crkvenog starješine Mate Benkovića iz Šušanja kbr. 15. Novo zvono glasa »As«, teško 60 kg, Šušnjarci su g. 1921. nabavili u ljevaonici Antuna Blazine u Zagrebu. Troškove je snosila blagajna kapele, tamošnja Zemljišna zajednica i već spomenuti Mato Benković. Šušnjarci su g. 1928. nabavili za svoju kapelu novi oltar s kipovima sv. Vida, sv. Jurja i sv. Ilije proroka. Kipove i oltar izradio je kipar Vincenc Jereb iz Metlike u Sloveniji. Oltar je uz veliku svečanost blagoslovljen 23. rujna. Svoje drugo zvono glasa »E«, teško 137 kg, Šušanje je dobilo 1932. g., a salio ga je Kvirin Lebiš u Zagrebu. Novu željeznu ogradu oko svoje kapele selo je podiglo g. 1936., a radove je izveo Pavao Sertić, kovač iz Šušanja. Temelj ograde s čela izveden je od kamena i od fugirane cigle.

Kapela sv. Bartola u Dragovcima. Još prije nabave novog zvona kapelu je g. 1921. oslikao Josip Piccolli, a godinu dana kasnije stiglo je zvono od 104,5 kg nabavljeno u Ljubljani. Da bi podmirili troškove, crkveni su starješine morali po selu skupljati pšenicu od onih koji nisu mogli dati novac.

God. 1926. Dragovljani su uz kapelu sagradili i sakristiju, u kojoj se danas nalaze slike na platnu sv. Mihaela Arkanđela iz nekadašnje župne crkve u Ratkovici i sv. Bartola. Lijepa željezna ograda oko kapele, ugrađena u betonsko podnožje i betonske stupove, postavljena je g. 1930. O tome svjedoči i natpis na jednom od ulaznih stupova: »1930. Upravitelj Josip Gušić, izradili Alojz Poljanac i Ivan Crnković.« Najzaslužniji za izveden posao bio je zvonar Josip Gušić. Dvije godine kasnije oltar je dobio novi kip sv. Bartola, koji je izradio Petar Rutar iz Osilnice, a kapeli ga je poklonila Tera Krunić iz Dragovaca kbr. 22. Još se jedna Dragovljanka iskazala kao crkvena dobrotvorka: Kata ud. Delić r. Mijačević nabavila je kod čč. sestara sv. Vinka u Zagrebu lijepu zastavu, koju je 15. rujna 1933. na prolazu iz Bučja za Matičević blagoslovio pomoćni biskup zagrebački Dominik Premuš.

Kapela sv. Mihajla Arkanđela u Ratkovici. Od svih filijalnih kapela najzapuštenija je bila kapela u Ratkovici. Popravci su se zbog pomanjkanja novčanih sredstava uvijek odgađali. Krov je bio tako trošan da je 1922. g. moralo biti postavljeno novo krovište i krov. Još g. 1919. odredio je Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu da se iz zaklade nadbiskupa J. Posilovića za popravak kapele dodijeli određeni novčani iznos. Crkveni starješine Josip Matijević i Karlo Petvajdić sabrali su još jedan dio novca, a ostatak je darovalo općinsko zastupstvo. Tako je restauriran od kamena sagrađeni dio kapele, dok je kasnije nadograđeni dio od cigle bio srušen, a cigla rasprodana. Dvije godine nakon toga kapela je dobila i zvono od 25 kg, koje je na kolodvor u Ratkovicu bilo dopremljeno iz Ljubljane. God. 1927. postavljen je na ulazu u kapelu limeni natkrov. Sve to ipak nije bilo dovoljno, jer je kapelu trebalo temeljito popraviti kako bi se spasila od rušenja, a za to su manjkala potrebna sredstva. Činilo se ipak da će stvar krenuti na bolje kad je g. 1932. na kapeli skinut stari drveni i truli strop i zamijenjen novim ožbukanim. Tom su prilikom iz kapele odstranjena i dva »stara, zapuštena, neuporabiva i nepotrebna oltara«.[9] Uređen je i kameni pod, klupe su preuređene i popravljene. Iduće su godine iz kapele odstranjeni i kipovi na oltaru sv. Petra i Pavla, koji su se zbog starosti i crvotočine gotovo raspadali. Nove kipove izradio je Petar Rutar iz Osilnice. Na Petrovo 1933. g. nošeni su ti kipovi u svečanoj procesiji iz kapele u Dragovcima u kapelu u Ratkovici. Ta velika svečanost podsjetila je na davno minule dane kad je crkva u Ratkovici bila središte župe i intenzivnog vjerskog života. Procesiji iz Dragovaca priključile su se tog lijepog sunčanog dana i procesije iz Drenovaca, Pavlovaca i Komorice. Godine 1936. Ratkovljani su nad svojom kapelom podigli novi toranj, a unutra nad ulazom su na zidanim stupovima podigli kor. Požrtvovni rad Ratkovljana nije na žalost bio i stručan rad. Podignut toranj je ležao na drvenoj gredi, koja je bila poduprta s dva od cigle podignuta stupa. S vremenom su neki nesavjesni pojedinci izvadili cigle, potpora grede je izostala i ona je pukla. Zato se je toranj kasnije srušio na krovište crkve. Za popravak crkve utrošena svota prelazila je mogućnosti malog broja katolika Ratkovljana. Zato su se oni obratili za pomoć Batrincima, koji su im iz svoje kapelske blagajne posudili novac s obvezom povratka u roku od 5 godina, dakako bez kamata.[10] Izbijanje drugog svjetskog rata i teške materijalne prilike u poratnim godinama nisu dozvoljavale daljnje popravke. Dana 22. srpnja 1964. u 9 sati u jutro srušio se zapušteni toranj na krovište koje je već prije bilo oštećeno. Nesavjesni pojedinci raznose još i danas građevinski materijal i skidaju kamenje s vanjske strane apside, kojoj tako prijeti opasnost da se sruši. Ne samo crkvena javnost, već i sve napredne snage našega društva kojima je stalo da se sačuva taj rijedak primjerak umjetnosti morale bi poduzeti sve što je u njihovoj moći da se crkva u Ratkovici popravi i spasi od potpunog rušenja.

4. Groblje

Župno groblje iznad crkve, kao i groblje za Ratkovljane i Dragovljane u Dragovcima nisu u tom razdoblju doživjela neke posebne graditeljske zahvate. Jedino je g. 1923. bila

9 Nav. dj., I, 108.

10 Nav. dj., 114.

popravljena ograda uzduž župnog groblja, a 21. studenog 1927. bilo je na groblju blagoslovljeno veliko betonsko raspelo, koje je izradio Rudolf Strecha, klesar iz Požege. Ono je činilo prirodno središte groblja. Oko njega nalazili su se grobovi s nadgrobnim spomenicima dosadašnjih novokapelačkih župnika. Oko tog raspela vjernici su na blagdan Svih Svetih i na Dušni dan palili svijeće i molili se. Zato je to bolnije župom odjeknuo svetogrdni čin koji se u noći na Veliki Petak g. 1946. zbio na groblju. Nepoznati počinitelji, kojima se nije moglo uči u trag, porušili su križeve iznad nekih grobova i srušili veliko raspelo. Vjernici su bili to više zaprepašteni što se to zbilo baš na Veliki Petak, kada kršćani u svojim crkvama otkrivaju raspela i padaju na koljena pred Raspetim.

5. Župnici i kapelani

Cjelokupni život župe između dva svjetska rata velikim je dijelom vezan uz ime župnika **Dragutina Belavića,** o kojem smo već govorili. Na župi je boravio 21 godinu i učinio mnogo dobra. Za njegovo vrijeme u župi je dva puta (g. 1923. i 1933.) podjeljivan sakramenat svete potvrde. Nakon njega župnikom je postao **Augustin Maretić** (od 20. studenog 1935. do 1942.). Ovamo je došao iz župe Trnovitica. Rodom je bio iz Srijemske Mitrovice. Odmah po njegovu dolasku nastao je u župi spor glede uzdržavanja župnog stana s poslugom. Župni dvor koji je bio nalik na »kasarnu s jedanaest soba« župljani će tek onda uzdržavati ako župnik pristane na njihove uvjete.[11] Župnik je tu »pobunu« primio mirno. Naskoro se, međutim, pokazalo da su »odboraši« ostali usamljeni i da ljudi nisu bili uz njih i zato je sve ostalo po starom. Ali A. Maretić je doživio u župi i jedno veliko slavlje. Mladomisnik **Stjepan Benić,** r. 21. ožujka 1913. u Batrini, služio je g. 1936. mladu misu. Oltar je bio podignut na vašarištu. Tu se je okupilo oko deset tisuća vjernika željnih mladomisničkog slavlja, koje su čekali gotovo punih trideset godina.[12]

[11] **Spomenica I,** 112. Na čelu »Odbora župljana Nove Kapele«, koji je župniku iznio »uvjete«, stajao je Ivan Lovrić iz Batrine kbr. 109.

[12] Stjepan Benić djeluje sve do danas kao župnik u župi Jakšić.

Za Maretićeva župnikovanja obnovljene su kapele u Sičama, Šušanju, Seocu i Ratkovici. God. 1938. i 1941. obavljene su vrlo uspješne misije, a 18. svibnja 1938. podijelio je sv. potvrdu zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. Župniku su u pastvi pomagali kapelani **Stjepan Benić** (1936.), **Rudolf Mikec** (1936 - 1937.), **Pavao Kovačić** (1937 - 1939.) i **Antun Đurić** (1939 - 1942.).

Župnik A. Maretić bio je povučen, blag, susretljiv i vrlo ljubezan svećenik. Umro je g. 1942. Sprovod je obavio umirovljeni beogradski nadbiskup o. Rafael Rodić, rodom iz sela Nurkovac, u župi Brestovac kod Požege.

Nakon Maretićeve smrti župom je kratko vrijeme upravljao **Jakob Marjanović,** kapelan, a onda je upravu župe preuzeo **Antun Đurić** (od 1942. g. do 20. travnja 1945.), koji je bio rodom iz Vrbove. Ovamo je došao iz župe Divuša i Zrinj. Kao domaći sin dobro je poznavao ljude i tamošnje običaje. Odlikovao se svećeničkim žarom, govorničkom vještinom i oduševljenošću, iako ga neki nisu mogli ili htjeli razumjeti. On je u teškim prilikama nabavio lim i dao pokriti crkveni toranj, okrečio je izvana župnu crkvu, a namjeravao je urediti crkvu i iznutra, popraviti cintor i ograditi groblje. Njemu je pomagao u radu kapelan **Josip Sodar.** Nakon njihova odlaska župom je upravljao **Vlado Pavić,** župnik iz Gornjeg Lipovca, dok nije za privremenog upravitelja župe došao dotadanji kapelan u Oriovcu **Ivan Fridl.** On je župom upravljao do 3. lipnja 1945., kad je upravu župe preuzeo **Petar Glavaš,** koji je prije toga bio kapelan u župi Ludbreg. On je u župi ostao do 1952. godine, a tada je morao otići u zatvor, iz kojega se vratio g. 1956.

Pero Glavaš je bio idealan svećenik, dobar, uvijek spreman priskočiti u pomoć bez obzira na negativne posljedice, koje su ga nakon njegovih iskazanih dobrih djela obično pogađale. Njegovi najbliži znali su iskorišćivati njegovu dobrotu i bezazlenost. Želja da bude blizak malom čovjeku tjerala ga je da se prihvati mnogih kumstava. Bio je popularan među ljudima. Zato ga nisu nazivali niti »Gospodin«, niti »Velečasni«, nego jednostavno — »naš Pero«. Župa Nova Kapela upravo njemu duguje veliki porast vjerske svijesti u teškim poratnim prilikama. Odlikovao se je velikom lju-

bavlju prema svom narodu i Crkvi. Uspomena na njega još je uvijek živa kod vjernika. Još se i danas skoro kod svake svete mise nađe osobâ koje se sjećaju pokojnog Pere. Od god. 1957. P. Glavaš je bio župnikom u Sv. Križu — Novoselec, odakle je nakon tri godine bio premješten za župnika u Pož. Sesvetama, gdje je ostao sve do svoje smrti g. 1967

U međuvremenu je (1952.) za upravitelja župe, a nedugo za tim i za župnika, imenovan sadašnji župnik **Augustin Kralj,** koji već 24 godine blagotvorno djeluje u toj župi. Od g. 1945. pa sve do danas župa više nije imala kapelana, osim ako izuzmemo **Josipa Kunkeru,** svećenika krčke biskupije, koji je neko vrijeme (1956 - 1962.) pomagao župniku u pastoralnom radu.

6. Proslave i duhovne obnove u župi

Nakon ratnih stradanja župa je doživjela svoje prvo veliko slavlje kad je 16. listopada 1923. u popodnevnim satima iz župe Matičević stigao u Novu Kapelu zagrebački nadbiskup Antun Bauer da bi idući dan podijelio **sakramenat potvrde.** Kod groblja kraj podignutog slavoluka nadbiskupa je dočekalo veliko mnoštvo naroda, školska djeca i članovi vatrogasnog društva. Pozdravni govor je najprije izrekao načelnik općine, zatim domaći župnik, a onda u ime školske djece jedna učenica. Došavši nakon toga u svečanoj procesiji u crkvu, nadbiskup je održao propovijed o štovanju Majke Božje. Iz crkve je zatim procesija krenula prema groblju, gdje su se vjernici u molitvi sjetili svih svojih preminulih. Nakon toga nadbiskup je posjetio školu, koja je bila okićena cvijećem i zastavama. Drugog dana je nadbiskup u crkvi podijelio sakramenat sv. potvrde. Primile su ga 1.492 osobe.

Iste godine kad je župa oduševljeno pozdravila dolazak novih zvonova za župnu crkvu, Papa Pio XI. proglasio je **jubilarnu godinu.** Vjernici iz čitavog svijeta nagrnuli su u Rim da bi posjetili grobove prvaka apostolskih, sv. Petra i Pavla. Iz Hrvatske su u vječni grad krenuli hodočasnici u 6 vlakova, a Papa ih je 30. svibnja 1925. primio u audijenciju. Tom prilikom nadbiskup A. Bauer predao je Papi zlatni kalež kao dar Hrvata u spomen njihova prvog kralja Tomislava Za spomenuti kalež sakupljalo se po svim crkvama, a župa Nova Kapela dala je svoj doprinos u iznosu od 240,50 dinara. Kalež je umjetnički izrađen po nacrtu našeg umjetnika Ivana Kerdića, a imao je urezane grbove svih hrvatskih pokrajina. Iz župe Nova Kapela tom su hodočasničkom slavlju prisustvovale 4 osobe.

Te je godine hrvatski narod proslavio 1.000-obljetnicu **svoga kraljevstva,** odnosno spomen na krunjenje prvog hrvatskog kralja Tomislava. Tim je povodom na poticaj društva Braća Hrvatskog zmaja trebalo podići diljem Hrvatske što više spomen-ploča ili spomenika kralju Tomislavu. Velikom narodnom slavlju pridružila se i Nova Kapela. Na dan 29. studenoga 1925. bio je pred općinskim uredom uz veliko veselje otkriven spomenik kralju Tomislavu. Poslije poldanje sv. mise krenula je povorka s vašarišta prema spomeniku. Tu su se poredala djeca, školska mladež, pjevačko društvo »Lovor«, članovi društva »Hrvatski sokol«, vatrogasno društvo i općinsko zastupstvo. Nakon pjesme govorio je domaći župnik D. Belavić i predao spomenik na čuvanje općinskom načelniku Alojziju Đikiću, koji je zatim otkrio spomenik.

Nesvakidašnja svečanost održana je u župnoj crkvi 28. siječnja 1930., kada je bračni par Luka Lukačić i Bara r. Glivetić iz Donjeg Lipovca kbr. 23 slavio svoj **zlatni pir.**

Nakon deset godina župu je ponovo pohodio biskup, ovaj put u osobi pomoćnog zagrebačkog biskupa Dominika Premuša, koji je 17. rujna 1933. g. u župnoj crkvi podijelio sakrament **potvrde 971 osobi.** Dan prije toga u svečanom dočeku biskupa sudjelovale su članice Društva Presv. Srca Isusova sa svojim zastavama iz svakog sela. Prigodom školskog ispita iz kršćanskog nauka mladež je pokazala zavidno znanje. Slično slavlje doživjela je župa kad je 18. svibnja 1938. prigodom dijeljenja potvrde župu posjetio zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac.

Nakon punih 27 godina održane su u župi od 27. studenog do 4. prosinca 1927. **pučke misije.** Kroz šest nedjelja župnik i kapelan pripremali su vjernike za sveto poslanje i svake nedjelje u crkvi javno molili za njihov uspjeh. Odaziv

naroda bio je izvanredan. Danomice, već od ranog jutra, unatoč blatu i mraku, narod je iz filijala dolazio u procesijama i sa zastavama na zornicu pjevajući usput zlatnu krunicu. Isto se događalo u 9 sati prije i 3 sata poslije podne, kad je narod nagrnuo u crkvu rasvijetljenu petrolejsko-plinskim svjetlom. Ispovijedalo se od rana jutra do kasno uveče. U ispovijedanju su pomagali susjedni župnici. Tih je dana podijeljeno čak 3.470 pričesti. Misionari, isusovci o. Ivan Dvornik i o. Srećko Dragičević, uspjeli su da se još 1918. g. osnovano djevojačko društvo Srca Isusova u Magić Maloj proširilo upisom 160 novih članica iz cijele župe. Tom je prilikom blagoslovljen i veliki misijski križ kao trajan spomen na pučke misije. Na njemu će se i ubuduće ubilježivati godine održanih novih misija. Na dan sv. Barbare bio je veličanstveni završetak. Župnici iz St. Petrovog sela i Matičevića, ne obazirući se na blato, doveli su pješice svoje župljane u velikim procesijama. U završnoj procesiji, u kojoj se nosio Presveti Oltarski Sakramenat, sudjelovalo je 7 svećenika i oko 3.000 vjernika. Prema izjavi samih misionara te su misije u Novoj Kapeli spadale među najuspjelije u njihovu dotadašnjem apostolskom radu.[13]

Da bi duhovno podigao i ohrabrio svoje vjernike, župnik A. Maretić je od 13. do 20. ožujka 1938. organizirao nove pučke misije, koje su održali isusovci Tomo Jegrić, Nikola Buljan i Ivan Bock. Tom se prilikom ispovjedilo više od 4.000 osoba. Društvo djevojaka Presv. Srca Isusova proširilo se za 100 novih članica. Još je jedanput župnik pozvao misionare. Misije su se održale i u proljeće 1941. g., kad se avet rata već bila nadvila nad Europom. Bila je to dostojna priprava za sve ono što je taj vjerni puk morao pretrpjeti tijekom ratnih godina.

Tragovi rata sve su se više opažali i na području župe Nova Kapela. Razorena su mnoga ognjišta, ugasili su se toliki životi, posvuda je bila posijana pustoš, bijeda i žalost. Gledajući nevolje koje su se svakim danom sve više gomilale i videći da je ljudska pomoć preslaba te da zapravo jedino Bog može pomoći, odlučili su župljani zajedno sa

[13] **Spomenica I**, 104.

svojim svećenikom zavjetovati se Bogu ovim zavjetom: »Svemogući vječni Bože, koji si Jedinorođenoga Sina svoga odredio za Spasitelja svijeta i njegovom si krvlju htio biti izmiren, daj, molimo Te, očisti tom istom krvlju naša srca od grijeha i oprosti nam kazne koje za njih zaslužujemo, pa da Ti čistim srcem posve omilimo. Daj da nas snaga Presvete Krvi Isusove očuva od zala ovoga života, da ne izgubimo vjeru, tu najveću utjehu i dobro u ovim teškim vremenima. Daj, molimo Te, da nam moć te iste Krvi očuva i naš dom, naše obitelji, naše očeve, muževe, braću, sinove, djecu, sve. A mi Ti se, milosrdni Bože, sa svoje strane obvezujemo i zavjetujemo da ćemo nakon ovoga rata, a čim to prilike dopuste, u svečanoj procesiji u što većem broju pohoditi zavjetno mjesto Ludbreg kod Varaždina, gdje se od čudesnog događaja koji se je tamo zbio pa do danas časti posebnim načinom Presveta Krv Isusova. Svemogući, vječni Bože, podastiremo Ti smjerno ovaj zavjet po rukama Blažene Djevice Marije koja je utjeha žalosnih i pomoćnica kršćana, po zagovoru njezinog Bezgrješnog Srca, koje neizmjerno ljubi svoju djecu, a pozivamo u pomoć i sv. Josipa, zaštitnika Crkve i čuvara obitelji, kojega je i hrvatski narod već davno izabrao za svoga zaštitnika. Čvrsto se uzdamo da ćeš uslišati naše molitve prema riječima Spasiteljevim: »Molite i dat će vam se, kucajte i otvorit će vam se. Jer svaki koji moli prima, koji traži nalazi i koji kuca, otvara mu se«. (Lk 5, 9 - 10).

Ta potresna molitva izrečena je na blagdan Presv. Krvi Isusove 1945. g.

7. Stanovništvo (statistički podaci)

Od godine 1863. do 1919. nemamo zapisane podatke o broju krštenih, vjenčanih i umrlih u župi, jer su se dokumenti o tome izgubili ili su bili uništeni. Tek od g. 1919. nadalje raspolažemo točnim podacima. Ovdje ih navodimo prema **Spomenica I**, 132., a odnose se na razdoblje između 1919. i 1945. godine.

Godina	Krštenih	Broj vjenčanih	Umrlih
1919.	169	115	106
1920.	178	76	120
1921.	175	57	117
1922.	180	42	121
1923.	171	45	118
1924.	184	55	134
1925.	155	44	113
1926.	188	49	111
1927.	146	53	124
1928.	155	50	124
1929.	188	52	121
1930.	165	48	100
1931.	142	40	97
1932.	150	43	118
1933.	123	49	98
1934.	108	31	93
1935.	149	36	84
1936.	141	60	114
1937.	149	35	93
1938.	132	44	111
1939.	129	40	97
1940.	110	50	114
1941.	121	39	115
1942.	138	31	136
1943.	168	32	106
1944.	162	20	130
1945.	139	24	170
Ukupno:	4.106	1.260	3.085

Napomena: Negativni omjer između rođenih i umrlih bio je samo u 1940. i 1945. godini. Daljnja razdoblja pokazuju međutim sve očitiju tendenciju pada nataliteta.

III. RAZDOBLJE — OD GODINE 1945. DO GODINE 1977.

1. Vjerski život u župi do g. 1952.

Već tijekom rata Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske izdao je g. 1942. u Foči upute o ustrojstvu narodnooslobodilačkih odbora, u kojima se naglašava ravnopravnost svih građana bez obzira na političku, vjersku ili nacionalnu pripadnost. Vjera je proglašena privatnom stvari građana. Na trećem zasjedanju ZAVNOH-a 8. i 9. svibnja 1944. u Topuskom proglašena su osnovna prava građana Demokratske Hrvatske, zajamčena je sloboda savjesti i sloboda vjeroispovijesti. Osnovane su i komisije za vjerska pitanja.[1] Po završetku drugog svjetskog rata, 2. lipnja 1945. održan je prvi susret između predstavnika vlasti i predstavnika katoličke crkvene hijerarhije, a zatim su osnovane savezne, republičke, kotarske i općinske komisije za vjerska pitanja. U Jugoslaviju je došao Patrick Harly, izaslanik Svete Stolice. God. 1946. donesen je Ustav FNRJ, prema kojemu je Crkva bila odvojena od države.[2] 22. svibnja 1953. proglašen je Osnovni zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, kao i republički zakoni o pravnom položaju vjerskih zajednica. Po tim zakonima bila je zajamčena sloboda savjesti i vjeroispovijesti. Građani su mogli pripadati bilo kojoj vjerskoj zajednici ili ne pripadati nijednoj. Ispovijedanje vjere proglašeno je privatnom stvari građana. Vjerske zajednice, koje smiju osnivati građani, mogu izdavati i raspačavati tisak i osnivati škole za spremanje vjerskih službenika. Po građanskom pravu vjerske su zajednice proglašene pravnim osobama.[3]

Ali, kao i uvijek, tako i u teškim poratnim prilikama našlo manje svjesnih i nesavjesnih pojedinaca koji nisu poštivali jasno proklamirana načela i donesene zakone. Zato je, što je posve razumljivo, dolazilo do nepotrebnih sukoba, sumnjičenja i obračunavanja, koja su samo štetila općem

[1] Vidi Vjerske zajednice u Jugoslaviji, uredio Zlatko Frid (Zagreb 1970.) 51 - 53.
[2] Nav. dj., 38 - 59.
[3] Nav. dj., 60 - 70.

dobru naroda, sijući nepovjerenje i razdor između onih koji vjeruju i onih koji ne vjeruju.

Već smo prije spomenuli da su se vjernici u teškim prilikama rata i glada više nego inače utjecali Bogu, nalazeći u vjeri svoju nadu i utjehu. Tako se u župi Nova Kapela u poratnim prilikama, kad je gotovo svaka kuća oplakivala smrt nekog od svojih članova, još više probudila pobožnost prema Majci Božjoj i Srcu Isusovu. Prostor oko male kapelice na Gospinu polju ponovno je oživio od mnoštva hodočasnika, koji su se okupljali kod starog čudotvornog kipa Majke Božje. Nedjeljom poslije podne vjernici bi se obično skupili u kapeli sv. Antuna u Batrini, odakle bi krenula procesija kroz Batrinu, Novu Kapelu i Bili Brig na Gospino polje. Vjernici su putem molili krunicu, pjevali litanije i pobožne pjesme. Kao da su se vratila stara vremena iz druge polovice 18. stoljeća, kad je pjesma hodočasnika odjekivala Dubovcem. Uskoro su čudotvornom kipu počeli hodočastiti i vjernici iz Petrovog sela i Vrbove. Pitka voda za velik broj hodočasnika dovozila se u buradima na kolima. Kako je među vjernicima bila velika pobožnost prema Maci Božjoj, pokazala je zavjetna procesija održana 12. rujna 1945. u Novoj Kapeli. Iako je bio kišovit dan, u procesiji, koja se kretala mjestom i u kojoj su sudjelovale i susjedne župe sa svojim svećenicima na čelu, našlo se nekoliko tisuća ljudi. Pokušaj nekih pojedinaca da taj sasma vjerski skup prikažu u drugom svjetlu vlasti su posve opravdano i na opće zadovoljstvo spriječile.

Druga pobožnost koju su vjernici s posebnom ljubavlju prigrlili bila je u župi već davno prije uvedena i njegovana **pobožnost prema Srcu Isusovu.** Velik je broj ljudi obavljao pobožnost devet prvih petaka. Vjernici su se na te dane u velikom broju ispovijedali i pristupali pričesti. Mnogi su obavljali i pobožnost devet prvih subota na čast Majci Božjoj. Zbog velikog broja vjernika tih su dana dolazili u župnu crkvu ispomagati franjevci iz Požege i Sl. Broda.

Nije nikakvo čudo što se narod, kojemu su još u živom sjećanju ostale strahote ratnog razaranja, sve više utjecao Bogu. U nedjelju je u crkvenim klupama prevladavala odjeća crne boje. Majke, žene i djevojke oplakivale su još uvijek svoje poginule ili nestale sinove, muževe i zaručnike.

Iako su vjernici rado sudjelovali u pobožnostima i pristupali često sakramentima, ipak se običaj nedjeljnog slabog pohađanja mise, posebno muškaraca i dalje zadržao. Očito je da uzroke tom nemaru, koji je i dandanas u župi prisutan, treba tražiti u onim vremenima kad su hrabri graničari krstarili po cijeloj Europi, ostavljajući kod kuće žene i djecu, koji su umjesto njih obavljali tu crkvenu dužnost. Oni bi u crkvu dolazili samo u svečanijim zgodama i na velike blagdane, npr. na Božić, Uskrs, Duhove ili na Tijelovo.

Međutim, bilo je i muževa čvrste vjere, odanih Bogu i Crkvi. Između mnogih takovih spominjemo ovdje samo **Stjepana Došlića.** On je pokupio ostatke raspela s kapele sv. Ivana Krstitelja u Novoj Kapeli, koje je neka nepoznata osoba razbila, i odnio ih u župnu crkvu. Nešto slično dogodilo se i pred kraj prvog svjetskog rata, kada je on kao običan radnik radio na istovaru ugljena na kolodvoru u Novoj Kapeli. Radnici su u ugljenu našli željezni korpus. Kada su se počeli izrugivati Kristovu liku, Stipo ga je uzeo, poljubio i odnio svojoj kući. Cijelog svog života čuvao ga je kao najdražu relikviju, a na času svoje smrti (12. rujna 1950.) zaželio je da bude s njim sahranjen, što je i učinjeno. Rođen 9. veljače 1892. u Novoj Kapeli od oca Ivana i majke Reze r. Vukajlić, Stipe je od 1910. živio u braku s Mandom Štivić. Iz tog braka rodilo im se 13 djece. Kao željezničarski radnik radio je do penzije na istovaru ugljena. Bio je to čovjek iskreno pobožan, pošten i dobar otac obitelji. Posebno je gajio pobožnost prema Majci Božjoj. U svojoj je bolesti pokazivao upravo herojsku strpljivost i predanost u volju Božju.

O svetogrdnom rušenju velikog raspela na groblju već smo govorili. Nepoznate osobe su početkom 1947. srušile i raspelo u tzv. Kućištu na putu prema Sičama. Umjesto jednog i drugog raspela bili su privremeno postavljeni drveni križevi. Oba su slučaja prijavljena vlastima, ali istraga nije mogla naći krivce. Iste godine na Veliku subotu srušili su nepoznati počinitelji raspela na putu između Batrine i Dragovaca i Batrine i Lužana.

Kao nužna posljedica odvajanja Crkve od države došlo je g. 1949. i do zakonskog odvajanja škole od Crkve. Vjerska

obuka više se nije održavala u školama, već samo u crkvama i u crkvenim zdanjima.

U tom su razdoblju obavljeni i neki važniji popravci na župnoj crkvi i u filijalama. God. 1945. popravljene su orgulje, koje su uslijed bombardiranja bile jače oštećene, kao i dio krova na župnoj crkvi, koji je bio oštećen uslijed eksplozije mine. U Bilom Brigu popravljena je g. 1946. kapela iznutra i izvana i nadograđena ograda. Kapela u **Batrini** dobila je g. 1947. harmonij s dva manuala. Kapela u **Seocu** također je nabavila harmonij, dok je dosadašnji mali harmonij iz kapelice sv. Antuna u Batrini prodan kapeli u Sušanju. Kapela u **Sičama** bila je izvana okrečena, kao i kapela u **Dragovcima,** koja je osim toga dobila obnovljenu ogradu. God. 1949. obnovljena je iznutra i izvana kapela u Sušanju, kao i kapela u **Magić Maloj.** U Sičama je obitelj Antuna Kalovića nabavila za kapelu kip sv. Antuna, a vjernici iz Šušanja nabavili su za svoju kapelu male kipove Srca Isusova i Marijina kao zahvalu Bogu što su se iz rata sretno vratili svojim kućama.

Veliko slavlje doživjela je župa 24. kolovoza 1947. g., kad je **mladomisnik Zvonimir Starčević,** član Družbe Isusove, u Novoj Kapeli služio svoju prvu svetu misu. Njegovi roditelji potječu iz ove župe, a majka mu je pokopana na župnom groblju. Umrla je g. 1918. od tzv. »španjolske bolesti«. Na svečanosti su bila prisutna 24 svećenika na čelu s nadbiskupom Rafaelom Rodićem. Misa je bila održana »sub divo«, na vašarištu, a prisutno je bilo oko 10.000 ljudi. Prigodnu propovijed izrekao je Rufin Šilić, franjevac i poznati propovjednik.

Župni dvor je od g. 1949. do 1950. ugostio mlade graditelje auto-puta »Bratstvo i jedinstvo«, Zagreb - Beograd. Mladi iz svih krajeva zemlje sudjelovali su u gradnji te vrlo značajne ceste. Na novokapelskom području radovima je rukovodila 7. sekcija, koja je bila smještena u župnom dvoru. Da bi graditeljima omogućio nesmetani rad, župnik se iz svog stana preselio u kuću Antuna Bradaševića. Nakon završetka radova 22. kolovoza 1950. on se je ponovno uselio u župni dvor. Nekako u to vrijeme održavao se je u Novoj Kapeli u isti dan omladinski festival za svu omladinu radnih brigada i tradicionalna procesija na čast Srcu Isusovu. Mnogi su se omladinci iz Srbije, Makedonije i drugih republika tom prilikom prvi puta susreli s vjerskim i narodnim običajima naroda ovog kraja, a posebno su bili ushićeni ljepotom narodnih nošnji.

Župni dvor, koji je ionako već prije vapio za popravcima, trebalo je kako-tako dotjerati. Troškovi najnužnijih popravaka podmireni su dijelom od stanarine, a dijelom od prodanog materijala koji je župnik dobio od 7. sekcije graditelja auto-puta. Sve je to, međutim, bilo samo »krparenje«, koje nije moglo zaustaviti sve brže propadanje ove, više od sto pedeset godina stare zgrade. Polovicom studenoga g. 1950. jako nevrijeme odnijelo je i jedan dio limenog krova sa župne crkve. Zbog dolaska zime trebalo je krov brzo popraviti. Lim je na sreću nabavljen čak na Rijeci, a radove je u rekordnom vremenu obavio limar Josip Vančina iz Batrine. Dio troškova pokrili su vjernici svojim darovima, a ostatak je dobiven u obliku zajma od Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu. Novi upravitelj župe Augustin Kralj našao je župu u dugovima, a crkvu i župni dvor u stanju koje je zahtijevalo hitne popravke. Da nezgoda bude veća, početkom g. 1952. bila je zabranjena svaka sabirna akcija bez posebne dozvole vlasti. Unatoč svim poteškoćama župa je dolaskom A. Kralja počela pisati nove, svjetlije stranice svoje povijesti.

2. Župa Nova Kapela od g. 1952. do danas

Dekretom od 7. ožujka 1952. imenovan je upraviteljem župe Nova Kapela **Augustin Kralj,** koji je ovamo došao kao mlad, 38-godišnji svećenik s iskrenom željom da župi pokloni svoje umne i fizičke sposobnosti, svoju gotovo neiscrpnu snagu i svoje najljepše godine. Rodio se 7. srpnja 1914. g. u mjestu Pušći, župa Zagorska sela, u Hrvatskom zagorju. Još kao mladomisnik zadnje godine studija češće je ispomagao na župama Desinić, Kutina i Veliki Bukovac. Kao kapelan djelovao je zatim u župi Pregrada (ljeti 1939.), Desinić (jesen 1939.), Varaždin (1939 - 1940.) i sv. Petar u Zagrebu (1940 - 1941.). Nakon toga je u svojstvu dušobrižnika župske ispo-

stave službovao u Crkvenom Boku (1941 - 1942.). Zatim je najprije kao upravitelj župe, a kasnije kao župnik službovao u Sunji (1942 - 1945.), a onda je postao upraviteljem župe u Bebrini (1945 - 1952.), odakle je po odluci nadbiskupa došao u Novu Kapelu, najprije kao upravitelj župe, a 12. siječnja 1953. imenovan je i župnikom. Dekretom od 1952. godine imenovan je najprije vršiteljem dekanskih poslova u dekanatu, a kasnije i dekanom. Tu službu vrlo uspješno obavlja sve do danas. Začasnim prisjednikom postao je već g. 1948., a zbog svojih izuzetnih zasluga imenovan je g. 1968. i **začasnim kanonikom** Prvostolnog kaptola zagrebačkog. Svečanosti proglašenja, koja je pred prepunom crkvom održana 25. ožujka 1968., prisustvovao je arhiđakon dr Janko Penić iz Zagreba i svećenici iz cijelog dekanata. Gotovo slučajno ta se svečanost održala točno na 16. obljetnicu dolaska preč. g. Augustina Kralja na župu Nova Kapela.[4]

Neposredno nakon dolaska na župu A. Kralja donesen je g. 1953. Osnovni zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica u SFRJ, koji je trebao pridonijeti stvaranju pogodnije situacije za sigurnije i trajnije rješenje odnosa između države i Crkve u Jugoslaviji.[5] Međutim, prekinuti diplomatski odnosi između Svete Stolice i Jugoslavije g. 1952. kao da su usporavali sređivanje vjerskih odnosa s Katoličkom Crkvom kod nas, dok su »odnosi između države i svih ostalih vjerskih zajednica u Jugoslaviji bili manje-više sređeni«.[6] Razgovori obiju strana započeti g. 1963. dovršeni su g. 1966. potpisivanjem bilateralnog akta poznatog pod nazivom **Protokol.** U tom je dokumentu došlo do izražaja međusobno razumijevanje za probleme i poteškoće, kao i obostrana želja za njihovo otklanjanje.[7] Protokol je Svetoj Stolici, preko nazočnosti njezinog apostolskog delegata, omogućio stalniju i čvršću vezu s Katoličkom Crkvom u Jugoslaviji, a samim time stvorio povoljnije uvjete za daljnji napredak odnosa između

4 Dekret br. 17-Pr-1968., od 5. veljače o imenovanju vidi: Župni arhiv, Personalia i **Spomenica II**, 123. Jednako dekrete o imenovanju za upravitelja župe, župnika i v. d. dekana: **Spomenica II**, 25, 29, 31.

5 Ovaj zakon proglašen je ukazom Predsjednika Republike PR br. 7. od 27. svibnja 1953., a objavljen je u br. 22. Službenog lista FNRJ od 27. svibnja 1953. Usaglašen je s Ustavom 1. ožujka 1965. Vidi Službeni list SFRJ br. 10/65.

6 **Vjerske zajednice u Jugoslaviji**, uredio Zlatko Frid, (Zagreb 1970.) 70.

7 Tekst protokola od 25. lipnja 1966. vidi u nav. dj., 71 - 75.

države i Katoličke Crkve kod nas. God. 1970. podignuta su diplomatska predstavništva Svete Stolice i SFRJ na rang ambasada. Međusobni posjeti visokih državnih funkcionara (g. 1968. i 1971.) još su više pridonijeli klimi međusobnog razumijevanja i poštivanja.

a) **Župna crkva**

Novi župnik našao je župu u prilično nesređenim materijalnim prilikama. U jednom dijelu župnog dvora bili su stanari. Zgrada je bila trošna. Prozori su bili bez stakla, kuhinja bez štednjaka, a bunar bez vode. Ni župna crkva nije bila u boljem stanju. Krovište je na nekim mjestima prokišnjavalo, orgulje su bile raštimane, oltari u derutnom stanju, tako da se zbog vlage Presveto u svetohraništu nije moglo držati dulje od nekoliko dana. Za zvonara je trebalo naći pogodnu osobu. Da bi mogao uspješnije djelovati, novi je župnik početkom svibnja 1952. g. dobio za duhovnog pomoćnika **Rudolfa Kuneja,** Slovenca, svećenika barske nadbiskupije. Ali on je službovao samo do mjeseca kolovoza, a onda se odselio na Cetinje. Iduće godine prodao je svoj posjed dosadašnji orguljaš Đuro Štefan i odselio u župu Čaglić. Na sreću pristao je domaći vjernik Stjepan Prpić da preuzme tu dužnost. On se u tu svrhu glazbeno doškolovao kod časnih sestara u Oriovcu.

God. 1955. moglo se konačno započeti prvim manjim popravcima na župnoj crkvi. Zapadni dio krova crkve, kao i krov nad sakristijom obojeni su uljanom bojom, a radove je izveo domaći limar Vančina ml. Popravljen je i sat na tornju, kao i orgulje. Ali već iduće godine veliko je nevrijeme ponovno oštetilo krov na crkvenom tornju. Snažan vjetar i tuča od 12. rujna nanijeli su težak udarac vjernicima župe. Ono što je od ljetine preostalo od prve tuče u srpnju sad je bilo posve uništeno. Najviše su bila pogođena sela Magić Mala, Siče i Seoce. Uz seoske kuće najviše su stradale filijalne kapele, koje su te godine svu svoju ušteđevinu od milostinje prijašnjih godina morale izdati za popravke. Najosjetljivije je ipak bila pogođena župna crkva jer je vjetar otkinuo lim s tornja. Zahvaljujući marljivosti i dobroti Mare

Šebelić iz Siča, Mande Jurković iz Bilog Briga i Reze Bertović crkva je poljepšana iznutra, dobivši tri lijepa izvezena oltarnika.

Sve veći materijalni napredak u velikom dijelu slavonske Posavine, koji je zabilježen 1959. g., našao je svoj odjek i u župi Nova Kapela. Iz susjedne župe Štivica prenesen je ovamo običaj kućne radinosti - rezbarenja. U dugim zimskim noćima sve je bilo u poslu, od najmanjih do najvećih. Prodani rezbareni predmeti donijeli su veće blagostanje u seljačke kuće i više novca. Sve se to odrazilo i na raspoloženju vjernika, koji su, potaknuti od svog župnika, predlagali da se započne uređenjem i popravcima župne crkve. God. 1960. počeli su radovi na žljebovima, koji su prokišnjavali i propuštali vodu u žbuku. Krov je iznad žljebova bio podignut za 15 cm, a stavljen je i novi lim u duljini od 80 m. Luk i vrh na fasadi crkve dobili su također novi lim, postavljeni su i novi žljebovi, horizontalni i vertikalni. Za čitavo to vrijeme radnici su stanovali i hranili se na župnom dvoru. Hranu su donosili sami vjernici. Tek se sada moglo izvršiti krečenje crkve izvana. Najteži i najodgovorniji dio posla sastojao se u postavljanju visokih skela i u načinu kako izolirati crkvu. Budući da su sredstva bila skromna i ograničena, crkva je samo izvana bila okrečena, kako njezina vanjština na tako prometnom mjestu ne bi odavala izgled zapuštenosti. Brojčanik na satu bio je izrađen od 4 limena kruga, jer su dosadašnji brojevi, oslikani na zidu, često gubili boju.

Od svih unutarnjih popravaka najznačajniji je bio **popravak velikog oltara,** koji je trebalo spasiti od propadanja. Velika vlaga, koja je kroz mnogo godina nagrizala inventar crkve, najviše je tragova ostavila upravo na glavnom oltaru. Njegovi drveni dijelovi bili su već potpuno truli. **Miloš Hohnjec,** majstor iz Celja, koji je u sličnim slučajevima na tom poslu već stekao veliko iskustva, započeo je početkom svibnja rad sa svoja dva pomoćnika i s jednim zidarom, kojemu su pomagala dva župljana. Zidovi koji su s obje strane spajali oltar sa zidom crkve, bili su porušeni. Time je oltar postao zasebni, uočljivi i od pozadinskog zida odijeljeni objekt. Uklonjeno je staro svetohranište, koje je imalo dvoja vratašca, jedna iznad drugih, a isto je tako uklonjena i

oltarna ploča s ciglom ispod nje. Zatim se pristupilo zidanju oltara od temelja. Kako je donji dio svetohraništa bio posve truo, bio je uklonjen, a gornji se kat spustio na niže, tako da je dobiveno jedno svetohranište s uređenim krovićem za ekspoziciju. Iza oltara bio je probijen zid za prozor, a kipu Majke Božje kao dekoracija stavljeno je naokolo 8 novih anđela. Svi su likovi na oltaru bili pozlaćeni, a struganjem je cijeli oltar dobio svoj prvotni izgled.

Sada je valjalo i **pokrajne oltare** pojednostavniti da bi bili u skladu s glavnim oltarom. Suvišni ukras nagomilan tijekom prošlih desetljeća bio je odstranjen. Za svetačke likove napravljena je niša. Struganjem se došlo do štuko-mramora i dragocjenih natpisa koji potječu iz vremena postavljanja oltara. To je bilo veliko otkriće, pa i znak da je neka nesavjesna ruka, J. Petrea ili možda J. Piccollija, premazivala bojom sve oltare. Početkom radova na glavnom oltaru bila je u visini od pola metra od poda odstranjena žbuka sa zidova. Naokolo su zatim stavljene heraklit-ploče, a njihovim bušenjem omogućena je ventilacija zraka. Time je postignuto da su oltar i svetohranište postali potpuno suhi.

Novi lik dobila je i propovjedaonica. Nakon skidanja »maske« zasjala je u svoj svojoj nekadašnjoj ljepoti.

U vrijeme restauracije oltarâ bila je u crkvu uvedena i **električna struja.** Crkva je dobila dva viseća svijećnjaka i 9 rasvjetnih mjesta. Potaknuti elektrifikacijom župne crkve, vjernici su brzo uveli struju i u svoje kapele.

Preostalo je još **bojenje crkve.** Posljednje oslikavanje, koje je g. 1911. obavio soboslikar Josip Petreé, bilo je izvedeno vrlo loše. Nakon savjetovanja s našim poznatim stručnjakom za crkvenu umjetnost, prof. drom Antunom Ivandijom, prešlo se u potragu za slikarom. Posao je preuzeo **soboslikar R. Tobolka** iz Novog Sada. Radovi su započeli početkom svibnja 1961. g. Najprije je trebalo odstraniti staru boju, što je bilo vrlo teško jer je u crkvi bilo mnogo slika. Nakon grundiranja izvršeno je premazivanje tonskim bojama prema uzorcima prof. A. Ivandije. Crkva je postala svjetlija. Glavnom oltaru dano je značenje središnjeg objekta. Međutim, izgubivši slike, crkva je ipak izgubila nešto od svoje veličanstvenosti. Iz nje su uklonjene stare, dotra-

jale zastave, rešetkast prozor na gospojinskom koru, kip Majke Božje na posljednjem stupu s desna, dvije velike slike, jedna Srca Isusova, a druga sv. Male Terezije, i dotrajali križni put. U tako obojenu crkvu postavljen je novi **križni put**, djelo naše poznate kiparice **Alojzije Ulman.** Konačno je uklonjen i stari viseći svijećnjak za vječno svjetlo, ispred glavnog oltara, kao i po jedan mali viseći svijećnjak ispred sporednih oltara. Oni više nisu bili potrebni, jer se vječno svjetlo u obliku električne svjetiljke bilo postavljeno na samom glavnom oltaru. Na nedjelju Srca Isusova bio je svečani Te Deum, kao zahvala za posao na obnovi crkve, koji je sretno priveden kraju.

U isto vrijeme dok se obojavala crkva popravljao se i **cintor.** Zidana je ograda bila ožbukana i na nju stavljen betonski pokrivač.

Na početku radova župnik je zbog odlaska dosadašnjeg župnika u Gornjem Lipovcu morao privremeno preuzeti i upravu te župe. To je potrajalo od mjeseca svibnja do kraja godine. Unatoč tome radovi su napredovali i zalaganjem župnika bili na vrijeme završeni.

Svi radovi obavljeni tijekom dviju godina stajali su veliku svotu novca. Jedan dio skupili su vjernici, a drugi je dio pokrio sam župnik u obliku zajma iz svojih vlastitih sredstava, sa željom da se ona upotrijebe za izgradnju novog župnog dvora, jer je održavanje staroga postajalo sve teže.

Prilikom restauracije glavnog oltara morala se pomaknuti menza i izvaditi svete moći. Zato je obnovljeni oltar morao biti ponovno konsekriran. Posvetu je 10. rujna u nazočnosti 11 svećenika i mnoštva naroda obavio zagrebački nadbiskup dr Franjo Šeper. U novom kovčežiću stavljene su moći mučenika Magnuseta i Maksima. Tom se prilikom nadbiskup vrlo pohvalno izrazio o izgledu crkve.

Župna crkva obnovila je i svoj inventar. Nabavljen je velum za pluvijal i osam ministrantskih odijela. Sve su to izradile časne sestre u Đakovu. Novac za ministrantska odijela skupile su majke djece ministranata. Za potrebe vjeronaučne obuke nabavljen je projekcioni aparat i kino-platno. Pozlaćeni su kaleži, 2 ciborija i pokaznica (monstranca). Godina otvaranja II. vatikanskog sabora donijela je u crkvu više pjesme, jer je napokon osnovan **dječji pjevački zbor.**

Ova župa, kao što smo vidjeli, često se tijekom svoje povijesti opraštala od jednog dijela svojih vjernika, koji su, zbog osnivanja novih župa na njezinim rubovima, pripali novim župskim zajednicama. Tako je ona nekoć kumovala osnivanju ili proširivanju župa Požega, Oriovac, Staro Petrovo selo, Štivica, Gornji Lipovac, a 29. rujna 1963. tom se broju pridružila i **novoosnovana župa Vrbova.** Nova župa nastala je otcjepljenjem dijelova župa Starog Petrovog sela, Nove Kapele i Štivice, a prvim župnikom postao je Josip Klarić, rodom iz Sl. Kobaša. Odlukom Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu i dopunskom odredbom od 14. travnja 1967. župi Vrbova, koja je osnovana zbog pastoralnih razloga, pripala je dotadašnja novokapelačka filijala Bili Brig s povijesnim Gospinim poljem. Najviše su, naravno, bili pogođeni sami Bilobrižani, koji su kao baštinici starog čudotvornog kipa Majke Božje iz nekadašnje župne crkve na Dubovcu s Novom Kapelom bili i najuže povezani. Došlo je i do sukoba, prijetnji, zaredale su optužbe i pale uvredljive riječi. Kako i ne bi, kad se župa morala rastati od Gospinog kipa i Dubovca, koji su sa župom u Novoj Kapeli neraskidivo vezani. Razumljive su bile i riječi župnika koji je jednom rasplakanom Bilobrižaninu rekao: »Vaša će rana zacijeliti, ali moja ne. Ako bi se sve moglo zaboraviti, gubitak Gospinog kipa ne može se.«[8] Možda su se mogla naći i druga, manje bolna rješenja. Ali kidati Gospino polje od župe s kojom je ono povijesno tako čvrsto vezano nije se, po našem skromnom mišljenju, smjelo dopustiti. Svi su ti događaji bacili malu sjenu na srebrni jubilej ili 25. obljetnicu misništva koji je župnik upravo te godine slavio.

Nakon završetka gradnje novog župnog dvora ponovno se g. 1967. započelo dotjerivanjem i popravljanjem župne crkve. Preobojen je krov koji je od posljednjeg bojadisanja pred 14 godina bio posve zarđao. Radovi na tom tornju nisu se još, zbog pomanjkanja skela, mogli izvesti. Ipak je iduće godine obavljen i taj posao. Radove je izveo Slavko Kovačiček. Tom je zgodom načinjen otvor ispod samog križa, kako bi se ubuduće bez poteškoća i posebnih skela mogli obaviti slični radovi. U to je vrijeme Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka dekretom od 28. pro-

[8] **Spomenica II**, 82.

sinca 1967. stavio crkvu i znatan dio sakralnih predmeta pod svoju zaštitu. Crkva je sa svojim inventarom proglašena spomenikom kulture. Toj odluci pridružila se i druga od 2. srpnja 1969., prema kojoj je i zemljište oko crkve stavljeno pod zaštitu istog Zavoda. To znači da se ubuduće bez znanja spomenutog zavoda neće moći izvoditi nikakvi radovi, preinake i popravci u crkvi, na crkvi i oko nje.[9]

God. 1969. počele su pripreme za uređenje župne crkve, koja je po navedenim odlukama postala povijesni spomenik kulture. Popravak je bio neminovan i zbog liturgijskih promjena koje je donio Drugi vatikanski sabor. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka odobrio je nacrt. Pokrenuli su se i vjernici. U svakoj je kapeli bio izvješen popis imena u obliku plakata. Vjernici su odlučili da će svaka kuća dati određeni iznos za restauraciju crkve. Prve nedjelje došašća sveta misa služila se u obnovljenu ruhu. Za oltar, koji je okrenut prema narodu, upotrijebljeno je podnožje pričesne klupe. Zahvaljujući darežljivosti Marije Vračić iz Magić Male, djevojke koja se odselila u Ameriku, crkva je dobila lijepo misno ruho, tzv. »boromejku«.

Konačno se g. 1970. započelo temeljitim vanjskim uređenjem crkve. Radove je pod stručnom kontrolom Zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Osijeka preuzeo **Josip Genc** iz Bednje. Započeli su u rujnu. Trebalo je skinuti staru žbuku. Po prvi put radilo se sa skelama koje su bile postavljene do vrha tornja. Žbuka na sjevernom dijelu crkve bila je u tako dobru stanju da se nije dala ni skidati. Zato je na tom mjestu ostala stara žbuka. Kroz čitavo vrijeme izvođenja radova osam radnika je stanovalo i hranilo se na župnom dvoru. U boju »fasadeksa« na zidu stavljeni su tonovi po župnikovoj želji. Tako ožbukana crkva zadovoljila je i vjernike i konzervatore.

Iduće godine **sakristija** je dobila novi ormar, nabavljeno je 8 klupa za djecu koja posjećuju vjeronaučnu pouku,

[9] Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku br. 01-18/40-67. od 28. XII. 1967.; br. UP-I0-03-179/2 — 70. SS/KN; br. UP-I0-03-28411-1969. AZ/MM od 2. VII. 1969. utvrđuje da svojstvo spomenika kulture imaju slijedeći pokretni predmeti: 1. glavni oltar, 2. pobočni oltar (2 komada), 3. propovjedaonica, 4. pričesna klupa, 5. krstionica, 6. klupe za vjernike, 7. relikvijar, 8. svijećnjaci (4 komada).

kupljen je novi baldahin (»nebo«) i dva stolca za asistenciju, uređen je novi ambon i stalak za uskrsnu svijeću.

Drvene klupe u crkvi bile su već istrošene i crvotočinom izjedene. Dvije klupe za vjernike, smještene u lađi crkve, bogato ukrašene u drvu s vitičastom dekoracijom, potječu iz druge polovice 18. stoljeća. One sa sačuvane. Druge klupe iz kasnijeg razdoblja trebalo je zamijeniti novima, ali trebalo je da odgovaraju stilu i prostoru crkve. Osim toga, morale su biti i funkcionalne. Nove klupe u kombinaciji drveta i željeza izrađene su po uzoru klupa u crkvi Gospe Ludske na Rijeci. Izrada željeza povjerena je Ivanu Oreškoviću iz Oriovca, a stolarski radovi Antunu Vidošiću iz Siča. Umjesto prijašnjih 16, crkva je dobila 20 novih klupa. Ali nesreća nikada ne miruje! Uskoro je napuklo srednje zvono, pa i orgulje su posve otkazale. Dobrotom župske kućanice Ivke Milošević, koja je od svojih sredstava nabavila oltarnik za novi oltar, svetište je dobilo ljepši izgled. Pristup crkvi dobio je uređene betonske staze. Kako se približavao svečani jubilej, 200. obljetnica sadašnje župne crkve, sve je više bilo onih koji su svojim prilozima željeli uljepšati župnu crkvu i tu svečanost učiniti još svečanijom. Župljanka Bara Miličić, koja boravi u Novom Zelandu, darovala je 1975. g. župnoj crkvi novi srebrni kalež s pozlatom. Na nožici su urezane godine 1777 - 1977. S unutarnje strane nalazi se ime darovateljice. Ivka Milošević nabavila je lijep kip od terakote sv. Nikole Tavelića, prvog hrvatskog sveca. Kip je postavljen kod oltara sv. Ivana Nepomuka, a djelo je Alojzije Ulman, kiparice iz Vinkovaca.

Tako dotjerana crkva spremno je dočekala početak velike jubilarne proslave. Ona je službeno započela na blagdan Imena Marijina 12. rujna 1976., kada je pred prepunom crkvom i u nazočnosti velikog broja svećenika o. Silvestar Aračić, franjevac, za vrijeme mise, koju je služio dr Juraj Kolarić, u propovijedi pozvao vjernike da intenzivnijim duhovnim životom, razvijanjem molitve u obitelji, iskorjenjivanjem psovke i razvijanjem odgovornog očinstva i materinstva u sebi izgrađuju lik pravih kršćana i štovatelja Majke Božje koja je na ovome tlu i u ovoj župi kroz tolika stoljeća branila, štitila i pomagala ljude vodeći ih prema sreći koju je jedino moguće postići u Bogu.

U župi Nova Kapela bilo je u poratnom vremenu puno poteškoća sa zvonarom zbog toga što je za tu službu bilo potrebno odvajati novčana sredstva, koja župa nije imala. Zato posebnu hvalu zaslužuje sadašnja zvonarica Reza Laslo, koja već punih 16 godina tu službu obavlja vrlo savjesno, a za uzvrat prima više nego skromnu nagradu od župnika, iz fonda koji svojim doprinosima stvaraju vjernici sela Nova Kapela i Batrina.

b) **Novi župni dvor**

Iako su se g. 1953. iz župnog dvora iselila dva stanara, u njemu je ostao još jedan, što je onemogućavalo normalan rad župniku i njegovu pomoćniku J. Kunkeri. Svaki temeljitiji popravak starog zdanja značio bi rasipanje sredstava i spašavanje onoga što se više spasiti nije dalo. Da bi se ipak moglo u njem ugodnije boraviti, postavljeni su g. 1954. parketi u tri sobe. God. 1960. uvedena je i struja u 8 župskih prostorija. Daljnja priprava za izgradnju novog župnog dvora započela je g. 1962. prikupljanjem sredstava. Kad je g. 1964. i posljednji stanar napustio župni dvor, moglo se konačno započeti rušenjem starog i izgradnjom novog župnog stana.

Izgradnja župnog dvora, koja je započela 1965. g., pokazala je gotovo neiscrpne rezerve dobrote i požrtvovnosti vjernika župe na čelu s njezinim župnikom. Od početka do kraja župnik je aktivno sudjelovao u izgradnji. U svakom kamenu, cigli i crijepu, u svakom drvetu, u svakom prostoru novog zdanja nalaze se njegove brige, vrijeme, materijalna sredstva i njegova velika ljubav. Posao je prema sugestijama župnika i nacrtu dra A. Ivandije izveo **Andrija Ferić** iz Stupnika sa svojom radnom grupom. Vjernici su uglavnom svi sudjelovali pri gradnji. Jedni su pomagali kao radnici, drugi su se odužili donoseći hranu, treći su davali na raspolaganje svoja kola. Jedan dio stolarskih radova izveli su Mato Milošević iz Bebrine i Vinko Stanković iz Pleternice.

Prijašnji je župni dvor s nusprostorijama imao 12 soba. Novi župni dvor, prilagođen je suvremenom načinu stanovanja, postao je manji i ekonomičniji. Osim u kancelariju u sve se druge sobe ulazi iz predsoblja. Izbjegnut je prolaz

iz sobe u sobu. Život preko dana odvija se u prizemlju. Na katu su uređene sobe za stanovanje. Predviđen je stan za kapelana i za gosta svećenika. Ispod kuće načinjen je veliki podrum. Smješten na malom brežuljku, na križanju uz samu župnu crkvu, s kojom čini skladnu cjelinu, novi se župni dvor s lijepo postavljenim balkonom doima doista veličanstveno. Kada je iduće godine na zatrpanim vanjskim zidovima starog župnog dvora podignuta elegantna ograda, župni dvor je poprimio konačan izgled.

Novi župni dvor možemo s punim pravom nazvati domom župe. Gradili su ga, naime, vjernici, koji su svojevoljno dolazili raditi sa svojih polja, izmučeni, oznojeni, ali i radosni. Za vrijeme gradnje došao je župnik u dodir s gotovo čitavom župom. Na taj je način pojačana svijest zajednice između svećenika i vjernika. Ljudi su imali osjećaj da grade svoju kuću. Gradnja je pokazala da su rezerve ove župe gotovo neiscrpne.

Troškovi gradnje premašili su predviđenu svotu. Zahvaljujući susretljivosti trojice svećenika — Mirka Bijelića, Matije Mateškovića i Ivana Došlina, koji su davanjem zajma priskočili u pomoć, župnik se 4. listopada 1965. mogao useliti u novi župni dvor. Ovdje posebno valja istaknuti dvije osobe koje su za čitavo vrijeme gradnje kuhale mnogobrojnim radnicima. To su bile **Ivka Milošević** i **Milka Briješki**, koja je dala i novčani prilog.

Župni je dvor za kratko vrijeme ugostio i jednog svećenika, dr Antuna Bogdana, koji je postao župnikom novoosnovane župe Lužani. Kad je g. 1970. sagrađena u župnom dvorištu garaža s izravnim ulazom s ceste, dvor je konačno dobio svoju današnju sliku zaokruženosti, skladnosti i podudarnosti s kompleksom župne crkve i cintora.

c) **Filijalne kapele**

Gotovo paralelno s obnovom župne crkve poduzimali su vrlo marljivi crkveni starješine pojedinih filijalnih kapela akcije za obnovu svojih kapela. Kao da se osjećalo neko takmičenje — tko će prije, bolje i ljepše urediti svoje crkvice, tko će uvesti više rasvjetnih mjesta. Elektrifikacija kapele omogućila je održavanje službe Božje i u večernjim satima, kao i bolje održavanje vjeronaučne nastave.

Batrina. Batrinci su g. 1959. obojali krov svoje kapele srebrolakom. Nakon Seoca Batrina je bila drugo mjesto koje je u kapelu g. 1961. uvelo električnu rasvjetu. Batrinci su, kao, uostalom, sve kapele, s iznimkom Bilog Briga, bili oslobođeni od posebne takse prilikom uvođenja struje, što je osjetno smanjivalo troškove. Za vrijeme popravaka krova na župnoj crkvi g. 1967., kad majstori zbog pomanjkanja skela nisu mogli obojati krov na tornju, oni su umjesto toga popravili krov na kapeli u Batrini. Radove su izveli Drago Kukovičić i Antun Lagarić iz Zagreba. Sav limeni dio kapele je popravljen. Godine 1971. je limar Mato Mikić izmijenio vodoravne žljebove, zidari su izvršili vanjske popravke na zidu, a toranj i prednja strana kapele obojeni su fasadeks-bojom.

Kapela sv. Ivana Krstitelja u Novoj Kapeli. J. Kunkera, duhovni pomoćnik domaćem župniku, koji je došao u župu 1956. g., obnovio je u dogovoru s vjernicima već iduće godine kapelu.

Bili Brig. J. Kunkera, koji se po svom dolasku u župu posebno zauzeo za stari čudotvorni Gospin kip, pokušavao ga je g. 1958. spasiti od raspadanja jer je drveni kip bio već nagrižen zubom vremena. Konzerviranje je g. 1961. uspješno obavio M. Hohnjec iz Celja. 9. veljače 1958. J. Kunkera je zajedno sa župnikom pripremio u župnoj crkvi svečanost prigodom 200. obljetnice prvog spomena tog čudotvornog kipa.[10] Međutim, pokušaj da se kip trajno zadrži u župnoj crkvi izazvao je prosvjede Bilobrižana, koji su tražili da im se kip vrati. J. Kunkera se je nato odselio u Donji Lipovac, a malo zatim u Ruševo. God. 1961. Bilobrižani su uveli u kapelu struju. Događaje vezane uz pripajanje Bilog Briga uz novoosnovanu župu Vrbova već smo spomenuli.

Donji Lipovac. God. 1957. u rujnu boravio je J. Kunkera u D. Lipovcu i tamo izvana i iznutra dao popraviti kapelu. Električna rasvjeta uvedena je tek g. 1966., a najviše zasluga za to imala je vrijedna zvonarica Reza Benković. Troškove je snosila blagajna kapele i vjernici koji su novac skupili

[10] K. v. 1758., 334.

dobrovoljnim prilozima. Iduće godine kapelica je dotjerana izvana. Radove je izveo J. Borozni, a vjernici su opet skupili potreban novac.

Magić Mala. Zahvaljujući crkvenim starješinama Antunu Sabljaku i Stjepanu Škoriću, sagrađena je g. 1958. uz kapelu nova **sakristija** na mjestu prijašnje, koja je bila porušena. Iduće godine bio je popravljen krov, a g. 1960. i cintor sa sjeverne strane prema školskom dvorištu. Prigodom uvođenja struje u kapelu Magićani su kipu Lurdske Gospe stavili vijenac od žarulja. Novi harmonij, koji je kupljen doprinosom vjernika, omogućio je djevojkama iz Magić Male da uz orguljaša Kalovića ljepše i lakše pjevaju. Mjesni soboslikar Adam Škvorić oličio je g. 1962. kapelu po uzoru na župnu crkvu. Braća Genc iz Bednje obnovila su kapelu g. 1972. izvana u isto vrijeme kad su obnavljali i kapelu u Seocu.

Seoce. Selčani su oko svoje kapele g. 1958. podigli ogradu cintora sa zapadne i istočne strane. Potaknuti elektrifikacijom župne crkve, oni su najprije uveli struju u svoju kapelu. Zasluga za to najviše pripada dugogodišnjem crkvenom starješini i zvonaru Ivanu Miletiću. God. 1963. obojen je krov na tornju, limeni krov apside i svi žljebovi. Tri godine kasnije ograđen je i cintor s južne strane, a g. 1972. uređena je i fasada crkve.

Siče. Za razliku od drugih kapela, Sičani su prigodom uvođenja struje u svoju kapelu dali osvijetliti i ulaz nad glavnim vratima zbog procesije uoči Gospe Bistre. Slijedeće godine kapela je temeljito izvana uređena. U visini od 1 ½ metra od zemlje skinuta je stara i stavljena nova žbuka, cijela je kapela okrečena, obojen je sav lim na krovu, kao i ograda s prednje strane. Sve troškove snosili su sami vjernici. Šteta što to vrijedno selo propada zbog slabog nataliteta. Iako je danas kapela prigodom većih blagdana premalena za tolik broj vjernika, ona će uskoro postati prevelikom bude li natalitet u selu tako nizak kao dosad. Da bi svi stali u kapelu, Sičani su g. 1966. proširili sakristiju za dva metra. Ali Sičani ne bi bili Sičani kad ne bi vječno dotjerivali svoju kapelu. God. 1971. ona je dobila novu žbuku. Da ne bi za-

ostajali za župnom crkvom, Sičani su g. 1974., dobrotom svojih dviju mještanki, dobili boromejku bijele boje, dar Kate Jurišić, i kalež, dar Bare Strmečki r. Ojurević iz Nove Gradiške.

Dragovci. Već g. 1953. Dragovljani su oličili svoju kapelu. Nakon uvođenja struje popravljeni su prozori, a g. 1964. obojen je krov na tornju, na ulazu u kapelu je postavljeno novo krovište. God. 1966. tragično je završio život zvonara Marijana Žebčevića, koji je hrabro i ustrajno i u najtežem razdoblju obavljao svoju dužnost. Nažalost, nije dovoljno samo dobro činiti, valja dobro i završiti.

Ratkovica. O crkvi sv. Mihaela u Ratkovici već smo puno toga rekli. Crkva u Ratkovici mora postati briga šireg kruga ljudi, a ne samo vjernika župe Nova Kapela. Trebalo bi najprije sanirati postojeće i, što je najvažnije, crkvu staviti pod krov. Najljepša bi čestitka toj staroj crkvi prigodom ovog jubileja bila da se bar tim minimalnim zahvatima spasi od potpunog propadanja. Možda bi u tu svrhu bilo potrebno što prije obnoviti groblje oko crkve za vjernike iz Ratkovice.

Nastojanja novokapelačkog župnika A. Kralja konačno su nedavno urodila plodom. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku dopisom od 24. rujna (UP-I°-02-20/7--76. ČK/RJ) izrazio je želju da se pristupi nacrtu sanacije zidova i krovišta kapelice sv. Mihajla u Ratkovici. Kapela je uvrštena u prioritetne objekte za dobivanje sredstava za njezinu konačnu sanaciju. Župnik je za izradu navedenog projekta uplatio iznos od 6.500,00 ND, dok će ostala financijska sredstva navedeni zavod zatražiti od Republičkog SIZ-a za kulturu SR Hrvatske. Osim toga župska je zajednica u tu svrhu izdvojila iz svojih sredstava 20.000 ND, osigurala drvenu krovnu konstrukciju, a spremna je dati i svu nestručnu radnu snagu potrebnu za popravak kapele. Sudeći po dobroj volji zainteresiranih ova će jubilarna godina donijeti posebnu radost ne samo vrijednim i pobožnim katolicima Ratkovice već i svim poklonicima naše kulturne baštine.

d) **Groblje**

Upravu nad grobljem preuzeli su g. 1954. općinski organi u Novoj Kapeli jednostavnim usmenim priopćenjem. Tako je groblje, iako se nalazi na crkvenom zemljištu, oduzeto crkvenoj upravi. Kako je kapela na groblju, vlasništvo obitelji A. Seitza, prešla u vlasništvo župne crkve, odlučio je župnik g. 1971. popraviti kapelicu. Zidarske je radove obavio Josip Genc, a limarske Mato Mikić. S krova tornja uklonjen je stari lim, postavljene su nove daske i novi lim.

e) **Slavlja i svečanosti**

Stotu obljetnicu proglašenja dogme o Bezgrješnom Začeću Bl. Dj. Marije proglasio je g. 1954. Papa Pio XII. jubilarnom. Taj je jubilej u župi, koja već toliki niz godina stoji pod posebnom zaštitom Majke Božje, bio proslavljen na najsvečaniji način. Vjernici su tijekom čitave godine u većem broju nego inače obavljali pobožnost prvih subota. Završna svečanost započela je devetnicom, a završena je polnoćkom uoči 8. prosinca. Crkva je bila dupkom puna ljudi, a posebno je padala u oči nazočnost velikog broja muškaraca.

Te je godine počela primjena novog Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, po kojem je nastava vjeronauka bila dopuštena još samo u crkvama. Župniku je na taj način bilo prošireno područje djelovanja, jer je kao mjesta za vjeronaučnu pouku morao iskoristiti filijalne kapele u pojedinim mjestima. Bilo je i pokušaja izigravanja zakona, kao npr. u Magić Maloj od strane tamošnjeg učitelja, ali je nastojanjem roditelja bio uklonjen i taj nesporazum.

Dolazak biskupa u župu bio je oduvijek radostan događaj. God. 1957., 25. kolovoza, podijelio je u župnoj crkvi sakramenat potvrde biskup Josip Lach. Primilo ga je 486 djece. Prigodom krizme 15. srpnja 1962. je msgr. dr Stjepan Bakšić krizmao 511 župljana. Slijedeća krizma obavljena je 16. srpnja 1967. Biskup Josip Lach potvrdio je tom prilikom 343 osobe. Za vrijeme svog boravka u dekanatu biskup je kroz 10 dana stanovao u novom župnom dvoru. Odavde je svakodnevno odlazio u pojedine župe podjeljivati sakramenat potvrde. Posljednju krizmu u ovom razdoblju obavio je

2. srpnja 1972. biskup Mijo Škvorc. Tom je prilikom 289 članova novokapelačke župske zajednice primilo sakramenat Duha Svetoga. Možda iznenađuje manji broj krizmanika u usporedbi s drugim godinama. Međutim, uzrok je tome odluka da se potvrda ubuduće dijeli samo mladeži viših razreda, kako bi taj sakramenat kršćanske zrelosti mogli primiti što odgovornije. Svi ti pohodi biskupa i generalnih vikara župi pokazali su da su djeca bila dobro poučena u vjeri.

Velik napredak u razvoju prometa i sredstava priopćavanja omogućili su ljudima da se sve više zbližuju. Svijet je nekako postao manji. Kad su se, zahvaljujući elektrifikaciji, pojavili prvi radio-prijemnici, a kasnije i televizijski aparati, vjernici ove župe postajali su sve informiraniji i o onome što se je zbivalo u Crkvi po svijetu. Drugi vatikanski sabor, koji je započeo 11. listopada 1962. izazvao je i u župi veliko zanimanje. Ljudi su slušali Radio Vatikan, koji je redovito izvješćivao o radu Sabora. U crkvi se molilo za njegov uspjeh. Zahvaljujući toj činjenici, vjernici su bili nevidljivo prisutni na samom Koncilu, budno prateći rad svojih biskupa. Sve ih je to potaklo da u sve većem broju prate i pisanje katoličkog tiska.[11]

Osim već spomenute svečane proslave 200. obljetnice spomena čudotvornog kipa Majke Božje Dubovačke, ovdje valja spomenuti i **prve hodočasnike u Lurd.** God. 1966. posjetilo je dvoje hodočasnika Lurd: Ivka Milošević, kućanica iz župnog dvora, i Mato Livić iz Batrine. U župi se primjećuje sve veći, iako još nedovoljan broj hodočasnika koji posjećuju Gospina svetišta u Mariji Bistrici i u Voćinu. To povezivanje Gospinih svetišta trebalo bi, posebno u Slavoniji, i nadalje njegovati i još više pospješivati. To je i prilika da se široj hrvatskoj javnosti dostojno predstavi gotovo nepoznat kip Majke Božje Dubovačke i da se njegova povijesna uloga u tom dijelu Hrvatske još više istakne. Možda vjernici ove župe, upravo zbog čudotvornog Gospinog kipa, manje hodočaste u druga svetišta. Ali kad je potrebno istaknuti svoju pripadnost općoj Crkvi ili Crkvi među Hrvatima,

[11] God. 1963. u župi je bilo 110 pretplatnika za Glasnik sv. Antuna Padovanskoga (kasnije Veritas), 80 za Blagovijest i 50 za Glas koncila, koji se tada tek rađao. Usp. **Spomenica II,** 83.

oni to uvijek rado čine. Prigodom jubilarne godine 1968., kad je Papa na spomen 1900. obljetnice smrti apostolskih prvaka proglasio godinu vjere i kad su se u zagrebačkoj katedrali izmjenjivale procesije iz svih dijelova naše nadbiskupije, župa Nova Kapela bila je 10. svibnja zastupljena s više od 70 vjernika.

Pučke misije bile su u župi oduvijek događaji od posebne duhovne važnosti. U razdoblju od g. 1955. do g. 1974. održane su u župi u četiri navrata pučke misije. Isusovci Müller i Johler održali su od 23. do 30. listopada 1955. vrlo uspješne pučke misije. Sedam godina kasnije, od 10. do 25. ožujka 1962., održali su ih svjetovni svećenici, Josip Sanković iz župe Dubočac i Adam Đakić iz župe Slobodnica. Za razliku od prijašnjih pučkih misija, ovog su se puta duhovni nagovori održavali najprije u filijali Dragovci. Njihova je kapela postala premalenom za tolik broj ljudi koji su tih dana unatoč hladnom i snježnom vremenu dolazili slušati misionare. Ti dani duhovne obnove u Dragovcima bili su dobar uvod u završetak misija u Novoj Kapeli. Zato je župnik odlučio da se bar svake 5. do 10. godine u župi održe pučke misije. Slijedeće pučke misije održane su na isti način kao i prijašnje. Započele su 27. veljače 1970. g. u Dragovcima, a završetak je bio u Novoj Kapeli. Uvodni nagovor održao je nadbiskup zagrebački Franjo Kuharić, a misije su vodili župnici Vjekoslav Marić i Đuro Pukec. Pučke misije g. 1974. trebalo je još više približiti najudaljenijim selima. Kako su se nagovori za Seoce, Magić Malu i Siče održavali u kapeli u Sičama, završetak je opet bio u župnoj crkvi.

Vrhunac svake vanjske svečanosti u župi ipak predstavlja **mlada misa** ili primicije. To je događaj koji se pamti. **Župa** budnim okom pazi na svoje bogoslove, prati ih svojim molitvama, pomaže ih materijalnim doprinosima i zato se posebno raduje kad ih može pozdraviti na oltaru prigodom njihove prve svete mise. Od godine 1947. u ovoj župi nije bilo primicija. Zato je to više vjernike ove župe dirnulo mladomisničko slavlje koje je g. 1974. doživio domaći svećenik **Antun Prpić.** Pripreme za to slavlje bile su dugotrajne. Crkva je 7. srpnja bila premalena da primi silan svijet koji je želio podijeliti radost s mladomisnikom. Još se nije stišalo prvo

oduševljenje, a već je iduća (1975.) godina donijela dvostruko mladomisničko slavlje. **Antun Capan** služio je svoje primicije 6. srpnja pod vedrim nebom u cintoru crkve, a **Stjepan Bakarić** je svoje mladomisničko slavlje proslavio mjesec dana kasnije, 3. kolovoza u Batrini.[12] Sve to dokazuje da župa Nova Kapela živi intenzivnim vjerskim životom i da mladomisnička slavlja u toj župi ne pripadaju samo prošlosti, već da će ona i ubuduće još češće oduševljavati vrijedne, marljive i pobožne vjernike župe Nova Kapela.

Na kraju spomenimo i **glavne svetkovine ili godove u župi:** To su:

— Blagdan **Imena Marijina** — slavi se 12. rujna, ako na taj dan padne nedjelja. Inače se slavi u nedjelju nakon tog datuma.

— Klečanje s korizmenom ispovijedi obavlja se 18. ožujka.

— Pojedine **filijalne kapele slave ove svoje godove:**

Siče slavi Gospu Bistru u nedjelju koja pada pred Veliku Gospu.

Seoce slavi blagdan sv. Roka u nedjelju nakon 16. kolovoza, odnosno na taj dan, ako pada u nedjelju.

Batrina slavi blagdan sv. Antuna pustinjaka 17. siječnja, a sv. Antuna Padovanskog 13. lipnja.

Magić Mala slavi blagdan Glavosjek sv. Ivana Krstitelja 29. kolovoza.

Dragovci slave blagdan sv. Bartola apostola 24. kolovoza.

Donji Lipovac slavi blagdan sv. Vida 15. lipnja.

To su glavne godišnje svečanosti. U te dane dolaze mnogi vjernici iz čitave župe, kao i vjernici iz susjednih župa na bogoslužje.

---

12 Obitelj Bakarić doselila se u Batrinu iz Vrbove, kad je Stjepanu bilo 10 godina.

Vjernici iz župe Nova Kapela odlaze u većem broju na hodočašće u Pleternicu (31. kolovoza), u Slavonski Kobaš (15. kolovoza na Veliku Gospu), u Slavonski Brod (7. i 8. siječnja u župnu crkvu sv. Stjepana, gdje se slavi Gospa od brze pomoći) i na Gospino polje iznad Bilog Briga uoči Male Gospe. Manji broj odlazi u Voćin (20. kolovoza), i to većinom kolima, automobilima ili drugim prijevoznim sredstvima. Zbog velike udaljenosti samo manji broj hodočasti i na Mariju Bistricu, što valja požaliti.

f) Stanovništvo (statistika)

Spomenuli smo da je materijalno poboljšanje vjernika šezdesetih godina ovog stoljeća (kućna radinost, rezbarenje, sve veći odlazak na privremeni rad u inozemstvo) donijelo sa sobom i smanjeni natalitet. Osim toga, sve se više povećavao i broj nekrštenih u župi (god. 1962. petero), kao i umrlih bez sakramenata, za što su uglavnom krive bolnice, kamo svećenik rijetko kada može zalaziti.

Na dan 15. ožujka 1967. brojčano stanje župe pokazivalo je da se broj vjernika, u odnosu prema g. 1963., kad se zbog šematizma obavljao popis vjernika, smanjio od 5.150 na 4.977.[13] U taj su broj uračunata i djeca koja se nalaze na školovanju izvan župe i koja se vjerojatno nikad više neće vratiti za stalno na obiteljsko ognjište. Broj vjernika po pojedinim selima izgledao je ovako: Nova Kapela 790, Batrina 1.146, Siče 690, Magić Mala 613, Seoce 565, Donji Lipovac 423, Dragovci 618, Ratkovica 72. Neevidentirano je bilo 60 osoba. Sela uz Savu u brzom su opadanju stanovništva. Batrina je u slabom porastu, ali zahvaljujući doseljenicima. Nova Kapela je mjesto s najviše starijeg svijeta, a s najmanje djece.

Ako bismo pokušali dati statistiku stanovništva po **domovima,** tj. po zajednicama koje vežu iste brige i koji se hrane od jednog štednjaka, a ne označuju niti kuću, niti samu obitelj, onda tih domova ima Nova Kapela 217, Batrina 318, Siče 172, Magić Mala (bez grkokatolika) 166, Seoce 139, Dragovci 155, Donji Lipovac 108, Ratkovica 14. Neevidentirano ih je bilo 25. Ukupni broj svih iznosio je 1.314, što predstavlja, u odnosu prema vjernicima, vrlo velik broj.

---

13 Usp. **Šematizam zagrebačke nadbiskupije** (Zagreb 1966.) 94.

Od tog je broja samo 1.239 domaćinstava ili domova dalo blagosloviti kuću. Velik broj kuća, a mali broj vjernika upućuje na to da su pojedine obitelji brojčano slabe. Kontrast s nekadašnjim zadrugama je očit. 8% ili 110 kuća predstavlja-ju samci. 230 kuća sastoji se od 2 člana, 240 kuća ima tri člana (uglavnom roditelji s jednim djetetom), 278 kuća ima četiri člana, a 456 kuća ima više od četiri obitelji, što u postocima iznosi 34% ili samo 1/3 domova.

Nevjenčanih parova bilo je te godine 72. Najviše nevjenčanih nalazilo se u Batrini (25), zatim u Novoj Kapeli (18), Dragovcima (9), Sičama (5), Seocu (5), Donjem Lipovcu (4), Magić Maloj (3) i Ratkovici (3). Polovica od tih parova mogli bi se crkveno vjenčati, jer ne postoji nikakva zapreka, ali »vanjski« razlozi i razlozi »obzira« igraju pri tome najveću ulogu.

Pojava tzv. »Gastarbeitera« uzela je u župi maha tek nakon g. 1965. U to su se vrijeme mogle razlikovati tri kategorije inozemaca. Jedni su odlazili preko granice kupovati robu. Drugi su pošli nešto zaraditi. Njih je postupno bivalo sve više. Ostajali su dulje vrijeme u tuđini. Među ženskim svijetom bilo je i puno djevojaka. Ljudi su uglavnom odlazili u Njemačku, a manje u Austriju, Švicarsku, Francusku, Švedsku i u Norvešku. Mora se priznati da se većina vrlo dobro snašla, a to se vidi po lijepim kućama koje su podigli u svojim selima. Treću kategoriju predstavljaju iseljenici koji zauvijek napuštaju župu. Njihov broj u početku nije bio velik, ali se tijekom godina povećavao za nekoliko novih obitelji. Seljenje se i danas nastavlja gotovo iz svih sela, a najviše iz Dragovaca. Za obitelji s brojnom djecom to je često jedini izlaz iz teških materijalnih životnih uvjeta.

Od god. 1972. primjećuje se da se smanjio broj posjetilaca mise. Te je godine čak 2/5 ljudi umrlo bez sakramenata, iako je providiran rekordan broj. To znači da sakramente primaju lakši bolesnici. Teški bolesnici izbjegavaju sakramenat bolesničkog pomazanja i svećenika kao glasnika smrti. Novi obred prigodom sprovoda koji pruža mogućnost evangelizacije pokazao se kao vrlo pogodan u tom smislu. Zato stvari kreću na bolje.

Godina	Broj krštenih	Broj vjenčanih	Broj umrlih
1953.	123	52	80
1954.	125	41	70
1955.	143	41	68
1956.	132	50	78
1957.	93	30	58
1958.	120	43	63
1959.	101	44	58
1960.	104	47	67
1961.	85	47	51
1962.	92	27	64
1963.	88	23	61
1964.	91	42	56
1965.	69	39	65
1966.	72	32	52
1967.	80	30	57
1968.	65	34	58
1969.	76	33	82
Ukupno:	1.659	655	1.088

Kroz 50 godina u župi je bilo 6.726 krštenih, 2.317 vjenčanih i 4.796 umrlih. Pad nataliteta uzrok je i manjem broju pričesnika.

Brojčano stanje župe Nova Kapela s pastoralnim prolom zaključno s 10. siječnja 1976.

Selo	Broj kuća	Stanova	Vjernika	Nevjenč. p.	U inozem.	Ne primaju blagoslov kuća
Nova Kapela	222	17	781	19	48	30
Batrina	329	26	1.120	20	44	29
Dragovci	159	—	579	8	116	7
Donji Lipovac	100	1	369	5	7	4
Magić Mala	159	1	566	6	51	4
Ratkovica	15	12	86	5	7	4
Seoce	138	1	512	4	25	10
Siče	164	—	596	10	20	1
Ukupno:	1.286	58	4.609	77	318	89

Napomena: Dosad su se u inozemstvu odrekle svoje vjere tri osobe.

Prilikom prenošenja središta u Novu Kapelu župa je brojila (bez Komarnice, koja je 1769. g. pripala župi Staro Petrovo selo) 395 kuća i 4.306 vjernika. U Ratkovici je u to vrijeme bilo 13, a u Novoj Kapeli samo jedna nekatolička kuća.[14] Nakon otcjepljenja filijala Gornji Lipovac, Srednji Lipovac, Stara Kapela i Pavlovci (1789. g.) i stvaranja župe u Gor. Lipovcu, u župi je bilo 248 kuća i oko 3.000 vjernika.[15] Taj se broj s manjim varijacijama održao do druge polovice 19. stoljeća, kad se župa počela brojčano povećavati, zahvaljujući većem natalitetu i doseljenicima. U to je vrijeme započelo doseljavanje stanovnika iz Gorskog kotara, najprije iz okolice Ogulina, a zatim iz okolice Delnica. Dolazi i velik broj Hrvata Ličana. Doseljavanje je produženo i u 20. stoljeću i u stanovitoj mjeri traje sve do naših dana. Gorani i Ličani gotovo da već potiskuju starosjedioce u Vrbovi, Bilom Brigu i Novoj Kapeli. Nalaze se i u Batrini, Magić Maloj i Donjem Lipovcu, dok su u Dragovcima već gotovo nadmašili starosjedilačko stanovništvo. Prodor doseljenika nešto je slabiji u posavskim selima. Sela Siče i donekle Seoce manje su izložena tom utjecaju, iako se Selčani nekako najlakše prilagođuju doseljenicima, što ima za posljedicu gubljenje njihove vlastitosti. U posljednje vrijeme u Ratkovicu se doselilo nekoliko hrvatskih obitelji iz Bosne. Od početka dvadesetog stoljeća počeli su se na to područje doseljavati Zagorci i Prigorci. Oni su u većem broju došli u Batrinu i Seoce, a u manjem u Vrbovu i Donji Lipovac.

Čini se da u Batrini već imaju većinu, a u Seocu čine gotovo jednu trećinu stanovništva.[16]

14 K. v. 1775., 534 - 535.
15 K. v. 1802., 25 - 26.

16 STJEPAN PAVIČIĆ, **Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji (Zagreb 1953.) 245.**

POPIS PREZIMENA OBITELJI IZ VREMENA KAD JE OSNOVANA ŽUPA SA SJEDIŠTEM U NOVOJ KAPELI

Napomena: Popis je izrađen prema predaji najstarijih vjernika. Prva brojka iza prezimena označava koliko kuća, dakle domaćinstva ima s tim prezimenom. Druga brojka označava koliko vjernika ima s tim prezimenom. Nova Kapela i Batrina stoje najslabije, ali iz toga ne slijedi da bi izumiranje išlo u tim selima najbrže, već da se iz tih sela regrutirao najveći broj iseljenika putem školovanja.

I. NOVA KAPELA

1. Babić	7	28
2. Banović	1	1
3. Došlić	7	20
4. Jaić	3	10
5. Kalajdžić	3	13
6. Lukić	4	12
7. Vukajlić	2	3
Ukupno:	27	3

II. BATRINA

1. Bogdanović	5	14
2. Derjanović	4	12
3. Donković	7	15
4. Đaković	5	19
5. Kovačević	6	12
6. Livić	7	16
7. Lovrić	18	62
8. Matelić	1	6
9. Mikić	6	22
10. Milinković	2	8
11. Petković	1	7
12. Senić	2	11
13. Vlaović	1	1
Ukupno:	65	205

III. SIČE

1. Banović	1	2
2. Bazdanović	4	9
3. Bunikić	3	12
4. Čupić	5	24
5. Čvilić	1	2
6. Čvorić	4	13
7. Glavičić	4	25
8. Grabrić	4	21
9. Jurišić	8	26
10. Janković	1	2
11. Kalović	5	13
12. Kasapović	1	5
13. Karimanović	5	12
14. Kešerac	11	43
15. Kojanović	11	36
16. Kovačević	4	15
17. Mačković	3	12
18. Madarić	3	15
19. Pocrnić	4	14
20. Rašković	1	7
21. Siničić	13	28
22. Svanulović	1	1
23. Šebelić	15	49
24. Vidošić	4	17
25. Vrakić	2	7
26. Živković	1	1
Ukupno:	119	411

IV. MAGIĆ MALA

1. Drašković	4	16
2. Filipović	8	35
3. Ivanagić	9	31
4. Križić	1	3
5. Luketić	7	18
6. Magić	4	11
7. Odžić	2	10
8. Radičević	14	59
9. Skretić	2	8
10. Subotić	6	23
11. Škvorić	16	52
12. Vidlanović	8	28
13. Vračić	14	39
14. Zengić	5	23
Ukupno:	100	356

V. DONJI LIPOVAC

1. Benakić	4	15
2. Benković	17	68
3. Dročić	7	30
4. Grozdanović	8	31
5. Đurdić	1	2
6. Lukačić	3	10
7. Pejaković	2	10
8. Švedić	5	12
9. Vokušić	4	12
Ukupno:	51	190

VI. SEOCE

1. Bušić	5	18
2. Čurčić	5	17
3. Dikanić	6	19
4. Džebić	2	4
5. Franić	7	25
6. Glivetić	3	15
7. Grgić	6	14
8. Klokočević	1	6
9. Kljukić	1	6
10. Lacković	2	8
11. Lazarić	4	19
12. Lucić	4	10
13. Matičević	8	24
14. Miletić	7	30
15. Mišković	6	16
16. Pekić	5	23
17. Tomašić	8	32
Ukupno:	80	286

VII. RATKOVICA

1. Jurišić	3	13
2. Matijević	1	1
3. Petvajdić	1	6
Ukupno:	5	20

VIII. DRAGOVCI

1. Gušić	5	20
2. Kaurinović	8	30
3. Mekić	4	8
4. Orišak	6	15
5. Poljac	3	18
6. Varoščić	6	24
7. Žebčević	15	52
8. Živić	4	9
Ukupno:	51	176

Zbroj svega	domaćinstva	vjernika
1. Nova Kapela	27	87
2. Batrina	65	205
3. Siče	119	411
4. Magić Mala	100	356
5. Donji Lipovac	51	190
6. Seoce	80	286
7. Ratkovica	5	20
8. Dragovci	51	176
Ukupno:	498	1731

Prezimena obitelji župe Nova Kapela danas

Napomena: Brojka iza prezimena označava koliko obitelji ima isto prezime.

Znak + iza brojke predstavlja nestanak obitelji u drugoj generaciji i doskorašnje izumiranje obitelji s tim prezimenom. Takvih ima 61.

1. Abramović	8
2. Adžam	1
3. Agičić	1
4. Aničić	1
5. Antolović	1
6. Babić	6
7. Badanjak	3
8. Bajt	3
9. Bakarić	1 +
10. Balen	1 +
11. Balić	3
12. Balenović	1
13. Balja	2
14. Banović	2 +
15. Baltić	1
16. Baričević	1
17. Bašić	7
18. Bazdanović	4
19. Benakić	5
20. Begić	1
21. Belobrajdić	2
22. Benko	2
23. Benković	18
24. Bertović	10
25. Bićanić	1 +
26. Bilešković	1
27. Bilić	1
28. Bilobrk	2
29. Bilogrivić	2
30. Bošković	1
31. Bodrožić	5
32. Bošnjak	1
33. Blažević	1
34. Boronjek	1
35. Bilešić	1
36. Božiček	1 +
37. Bogdanović	5
38. Borozni	1
39. Božičević	6
40. Brčelić	2
41. Brkić	1
42. Brđan	2
43. Brađašević	1
44. Budaković	2 +
45. Buljubašić	1
46. Buconjić	2
47. Bunčić	1
48. Bunikić	2
49. Butina	3
50. Butković	1
51. Bušić	5
52. Butl	1 +
53. Capan	1
54. Cindrić	10
55. Ciprić	4
56. Crnković	5
57. Čalić	2
58. Čandrl	1
59. Čevizović	2
60. Čondić	6
61. Čorak	3
62. Čorluka	1 +
63. Čorković	1
64. Čukić	1

65. Čupić	5
66. Čuturić	1
67. Čurčić	5
68. Čvilić	1 +
69. Čvorić	4
70. Dautović	1
71. Dejanović	4
72. Derjanović	4
73. Didović	1
74. Dikanić	6
75. Dolovčak	1
76. Dosegović	1
77. Došlić	9
78. Domazet	1 +
79. Donković	7
80. Drabik	1 +
81. Drašković	4
82. Družeta	1
83. Dragičević	1
84. Drkulec	1
85. Drvar	5
86. Dubravac	1
87. Dubko	2 +
88. Dugandžija	1
89. Duić	3
90. Dujmović	4
91. Dvoraček	1
92. Džebić	2 +
93. Đaković	5
94. Đikić	3
95. Đundenac	1 +
96. Đurdić	1 +
97. Erdelji	1
98. Ergović	3
99. Eržen	2
100. Ferković	1
101. Ferić	3 +
102. Fičković	1 +
103. Feurer	1 +
104. Franić	8
105. Filipović	11
106. Frakin	1 +
107. Furjanić	2
108. Gajski	2 +
109. Galić	1
110. Gajšek	1 +
111. Galović	2
112. Gazdović	5
113. Glad	1
114. Glivetić	4
115. Gluška	5
116. Glavičić	4
117. Golub	2 +
118. Golik	1
119. Grbac	1 +
120. Grgić	8
121. Grabrić	4
122. Grahovac	1 +
123. Grivičić	1 +
124. Gušić	5
125. Grozdanović	10
126. Hanžek	3
127. Hečimović	2
128. Hlača	1
129. Hojić	2
130. Horvat	4
131. Hodak	1
132. Hrvojević	2
133. Ivanagić	9
134. Ivanišević	2
135. Ivanković	2 +
136. Ivanović	1
137. Ivčević	1
138. Ivezić	2
139. Ivošević	2
140. Jaić	3
141. Jakirac	2
142. Jakirčević	1
143. Jakovac	5
144. Jakuš	1
145. Janeček	1
146. Jakušić	1 +

147. Jakopec	2
148. Japundžić	1 +
149. Janota	1 +
150. Janžić	1
151. Janković	1 +
152. Jerbić	4
153. Jelčić	1
154. Jelić	1 +
155. Jergović	8
156. Jerković	1
157. Jurčević	2
158. Jurković	10
159. Juričić	3 +
160. Just	1
161. Jušić	1
162. Jukić	1
163. Jurišić	10
164. Kajfeš	2
165. Kajmić	1
166. Kalajdžić	4
167. Kalović	5 +
168. Karamazan	1
169. Karimanović	1
170. Kapetanić	1
171. Katalin	1
172. Kaurinović	8
173. Katta	1
174. Kanić	1
175. Karapandžić	1
176. Kecerin	1 +
177. Keser	3
178. Kešerac	11
179. Klančir	1 +
180. Klarić	1 +
181. Klobučar	4
182. Klokočević	1
183. Kljukić	1
184. Kodrmac	1 +
185. Kojanović	11
186. Kolić	1
187. Kolarić	1
188. Kotnik	1 +
189. Kotvica	1 +
190. Kovačević	13
191. Kovačić	3
192. Kovarik	1 +
193. Konjević	1
194. Kozina	1 +
195. Knezović	1
196. Knežević	1
197. Krizman	2
198. Krpan	3
199. Križić	1 +
200. Krolo	3
201. Krsnik	1 +
202. Krulić	1
203. Kurelac	1
204. Kušanić	1
205. Kulaš	2 +
206. Kuleš	5
207. Kuridža	1
208. Kužić	1
209. Kvaternik	2
210. Lacković	2
211. Laslo	1
212. Laškarin	1
213. Laušin	2
214. Lazarić	4
215. Lazić	1
216. Leš	1
217. Letica	1
218. Levar	1
219. Liker	2
220. Livić	8
221. Lončar	9
222. Lončarević	1
223. Lovrić	18
224. Lukačević	1
225. Lukačić	3
226. Luketić	7
227. Lukić	4
228. Lucić	4

229. Lulić	1 +	270. Morber	2
230. Ljubić	1	271. Mokricki	1
231. Ljubičić	3	272. Mrkoci	1
232. Mačković	3	273. Mrla	3
233. Madarić	3	274. Mrzljak	1
234. Magić	4	275. Mudrovčić	3
235. Majer	3	276. Mulc	10
236. Malnar	6	277. Murat	1
237. Mance	1	278. Mudri	1
238. Mandušić	1 +	279. Murgić	2
239. Maratović	1	280. Novak	2
240. Marinić	2	280. Novinc	1
241. Marić	1	282. Ocvirek	2
242. Marjanović	2	283. Odžić	2
243. Marković	2	284. Orešković	3
244. Martić	1 +	285. Orišak	7
245. Matačić	5	286. Ostović	1+
246. Matelić	1	287. Panaček	1+
247. Matić	1	288. Pancer	1
248. Matijašević	1	289. Pandžić	1+
249. Matijević	2	290. Panić	4
250. Matošić	1	291. Parić	1
251. Maslač	1	292. Pavić	2
252. Mašek	1	293. Pavlović	4
253. Mazor	1	294. Pažin	1+
254. Matičević	9	295. Pećarić	1
255. Marin	1 +	296. Pejaković	2
256. Međed	2	297. Penava	1
257. Meglajec	3	298. Perše	1
258. Mekić	4	299. Pekić	6
259. Mesić	1	300. Perić	2
260. Mezak	2	301. Petković	1
261. Meler	1	302. Petranović	3
262. Mihić	1	303. Petričević	1
263. Mikić	6	304. Petvajdić	1
264. Miletić	7	305. Petrinić	1+
265. Milinković	2	306. Pišonić	5
266. Mišković	6	307. Perković	1
267. Miškulin	2	308. Peterman	1
268. Mital	2	309. Pocrnić	8
269. Modrić	1 +	310. Podnar	1

311. Podgornjak	1	352. Smoljanović	1+
312. Poljac	3	353. Smolić	2
313. Poljanac	1	354. Somek	1
314. Platužić	1	355. Spajić	1
315. Pospišil	1	356. Srboljevski	2
316. Poljančić	1	357. Subatić	6
317. Popović	1	358. Suknaić	10
318. Pozajić	1	359. Sušac	1
319. Primorac	1	360. Sudić	1+
320. Prpić	1	361. Stanišić	2
321. Prša	4	362. Stanković	1
322 Prebeg	1	363. Stipčić	1
323. Rajh	2	364. Starčević	7
324. Radičević	14	365. Stogar	1
325. Raič	2	366. Stojanović	1
326. Radoš	1	367. Svetlečić	2
327. Ralašić	1	368. Smolčić	3
328. Rajković	3	369. Šantić	2
329. Rašković	2	370. Šarić	1
330. Ratković	2	371. Šebalj	1+
331. Renka	4	372. Šebelić	15
332. Repinac	3	373. Šedi	1+
333. Rešković	1	374. Šepac	1
334. Ribičić	1	375. Šegavac	3
335. Rogić	5	376. Šestić	1
336. Rotar	5	377. Šikić	1
337. Rosandić	1	378. Šiler	1
338. Rozman	1	379. Šimičić	1
339. Rukavina	7	380. Šimić	2
340. Rukelj	1+	381. Šimunić	1+
341. Rupil	1	382. Šimunović	2
342. Sabljak	5	383. Šišić	1+
343. Samardić	1	384. Škorić	1+
344. Samardžija	1	385. Škvorić	16
345. Senić	2	386. Šmit	2
346. Severinac	1	387. Škrtić	1
347. Sertić	1	388. Šipraga	1
348. Siničić	13	389. Španić	2
349. Slokar	1	390. Štampar	2
350. Skretić	2	391. Štefan	1
351. Smičić	1+	392. Štuglin	2

393. Švab	1+	418. Vičić	1+
394. Švec	1	419. Vidlanović	9
395. Švedić	6	420. Vidošić	2
396. Tancoš	1+	421. Vidmar	1+
397. Tijan	1	422. Vidović	2
398. Tomašić	9	423. Vicković	1+
399. Tomašević	2	424. Vlaović	1
400. Tomek	2	425. Vlaić	1
401. Tokić	1	426. Vdovjak	3
402. Tomić	4	427. Varoščić	6
403. Tomljenović	1	428. Vokušić	4.
404. Tonković	3	429. Vrakić	2
405. Tot	1	430. Vračić	15
406. Trlin	1	431. Vorić	1+
407. Trnačić	1	432. Vukajlić	2+
408. Trtanj	1	433. Vukelić	2
409. Tucić	1	434. Zengić	5
410. Turkalj	6	435. Zubović	1
411. Turković	1	436. Zulijan	1
412. Tušek	1+	437. Žarić	1
413. Usnik	1	438. Žalac	1
414. Valentić	1	439. Žebčević	15
415. Valtinger	1	440. Živić	2
416. Vančina	2	441. Živković	1
417. Vebl	1	442. Žgela	2

Zaglavak

Povijest župe s novim središtem u Novoj Kapeli od god. 1777. do g. 1977. vrlo je bogata. U prvom razdoblju do g. 1918. osim župne crkve i župnog dvora sagrađene su u selima kapele od čvrstog materijala, koje su zamijenile dosadašnje male i neugledne kapelice od drveta. Iako je unutrašnjost župne crkve bila obogaćena novim sakralnim predmetima, ona je gubitkom starog čudotvornog kipa Gospe Dubovačke, čije je mjesto zamijenio novi brončani i pozlaćeni kip, načinjen po uzorku na prijašnji, izgubila na privlačnosti. Novo teritorijalno smanjivanje doživjela je župa g. 1789., kada su neke njezine filijale pripale novoosnovanoj župi u Matičeviću (Gornji Lipovac). Godine 1789. župa je dobila i novo

groblje, dok je groblje za Ratkovljane i Dragovljane ostalo sve do danas zasebno. Gradnja cintora oko župne crkve progutala je, nažalost, staru srednjovjekovnu župnu crkvu na Dubovcu, jer su se graditelji prilikom izgradnje poslužili njezinim kamenjem. Kao uspomena na slavnu prošlost ostala je samo crkva u Ratkovici, koja je zbog naše nemarnosti prema spomenicima kulture gotovo porušena. Vrlo je zanimljiva pojava prvog organiziranog školstva i zdravstvene službe na tom prostranom području, kao i djelovanje prvih bratovština. Velik broj raznih zaklada i dobrotvora pokazuje da je narod u tom razdoblju bio čvrsto vezan uz crkvu i uz svoje svećenike. Oni su se znali sa svojim vjernicima radovati, ali su znali u danima bijede, ratova i raznih pošasti s njima i plakati. Možda u takvim prilikama i nije slučajan podatak da je prva mješovita ženidba u župi zabilježena tek 1907. godine.

Drugo razdoblje od g. 1918. do 1945. karakteristično je po prilagođavanju vjerskim, socijalnim i političkim promjenama koje je sa sobom donio prvi svjetski rat. Filijalne kapele su poljepšane i obogaćene novim inventarom na štetu i nekih vrijednih predmeta. Na sreću, neki su od njih, posebno slike na platnu, ipak sačuvani. Razne crkvene organizacije, u kojima su se posebno isticali mladi, davale su župi poseban ton živosti.

Treće razdoblje od g. 1945. do danas započelo je u traženju novih putova i načina kako uskladiti pastoralno djelovanje u novoj sredini, koja je odvajanje Crkve od države proglasila zakonom. Nakon početnih nesporazuma i poteškoća vjerski se život u župi razmahao. Tome je pridonio dolazak i djelovanje sadašnjeg župnika A. Kralja, kao i pojava novog duha koji je kao posljedica Drugog vatikanskog sabora svojim zahtjevom za »podanašnjenje« obuzeo čitav katolički svijet. Sve bolji odnosi između države i Svete stolice omogućili su normalnije odvijanje vjerskog života u župi. Župna crkva je temeljito obnovljena, filijalne kapele također su dobile ljepši izgled, a velikim zalaganjem vjernika i župnika sagrađen je i novi župni dvor. Posebnu poteškoću u pastoralnom djelovanju predstavlja stanovita rascjepkanost župe kao posljedica velikih prometnih puteva: željeznica i suvremeni put Zagreb - Beograd. Bolji uvjeti pri-

vređivanja i odlazak dijela vjernika na privremeni rad u inozemstvo donijeli su župi veće materijalno blagostanje, ali i izvjesno opadanje smisla za duhovne vrednote. Jedan od najvećih i najtežih problema ovog trenutka jest pojava sve manjeg nataliteta. U jezičnom pogledu narod je zadržao svoju štokavštinu s tipično ikavskim govorom.

Zaključak

Šest i pol stoljeća u životu ove veležupe veliko je vremensko razdoblje. Smještena na prostranom području na gotovo krajnjem dijelu jugoistočne srednje Slavonije, današnja župa Nova Kapela, sa svojim prvim središtem u Gratkovu Potoku (Ratkovica), Sičama i, na kraju, u Novoj Kapeli, proživljavala je burne dane svoje povijesti. U njoj kao da je u malome oslikana prošlost velikog dijela Slavonije. U crkvenom pogledu to područje danas pripada arhiđakonatu Since ili Svetačje. Međutim, potkraj srednjeg vijeka najveći je dio zapadne Slavonije pripadao pečujskoj biskupiji, tako da prve vijesti o župi Ratkovica susrećemo u popisu župa prigodom ubiranja papine desetine g. 1334.

Nakon pada Slavonije pod tursku vlast isključivu brigu o vjernicima preuzimaju franjevci Bosne Srebrene, a crkvenu upravu vode bosanski biskupi. Župa Ratkov Potok u to doba ima veliku i značajnu ulogu jer se za nju bore bosanski biskup, koji tvrdi da mu ona pripada »ratione mensae episcopalis«, i franjevci iz samostana u Velikoj, koji od njezinih prihoda pokrivaju dio troškova za uzdržavanje svoje škole. U tom sukobu, koji je dosegao svoj vrhunac za vrijeme biskupa fra Nikole Ogramića i fra Luke Ibrišimovića i koji je rezultirao pripajanjem toga dijela Slavonije, nakon njezina oslobođenja, pod jurisdikciju zagrebačkog biskupa, Ratkovica se opet našla u središtu crkvenih zbivanja. Ali slast pobjede nad Turcima za Ratkovicu se pretvorila u gorčinu poraza. U ratnom vihoru nestala je na kraju 17. stoljeća Ratkovica, a novo sjedište župe preneseno je u crkvu posvećenu Majci Božjoj na Dubovcu. Župni dvor, uz koji se nalazila mala

drvena kapelica, bio je daleko od crkve u tada najvećem mjestu Siče. Duhovnu pastvu i nadalje su vršili franjevci.

Kad su u Slavoniji g. 1754. franjevci morali napustiti župe i prepustiti ih svjetovnim svećenicima, župa Siče-Dubovac doživljava svoj novi duhovni procvat. Narod je u župnu crkvu privlačio čudotvorni Gospin kip na Dubovcu. Duhovna pastva postajala je, međutim, zbog udaljenosti župne crkve od središnjeg mjesta sve teža, a kad su se raštrkani zaselci i sela iz obronaka Požeške gore morali odredbom vlasti spustiti niže u dolinu prema kraljevskoj cesti, i gotovo nemoguća. Valjalo je potražiti novo središte župe. Ono je sretno izabrano na mjestu na kojem se danas nalazi župna crkva sa župnim dvorom. Njezina dvjestogodišnja povijest nije ništa manje značajna i uzbudljiva od one prijašnje. Ona pokazuje da je Katolička Crkva u hrvatskom narodu duboko ukorijenjena i da je povijest Crkve neraskidivo vezana s kulturnom prošlošću naroda.

U povijesti Katoličke Crkve među Hrvatima posebno mjesto zauzima štovanje Blažene Djevice Marije. Ona, koju narod u pjesmi slavi kao »rajsku Djevu, Kraljicu Hrvata«, nadahnjivala je tolike naše pisce, pjesnike i umjetnike koji su joj poklonili svoja najljepša ostvarenja. I na tlu ove župe kult prema Majci Božjoj duboko se ukorijenio u srcima vjernika. Čudotvorni kip Gospe Dubovačke još uvijek privlači velik broj hodočasnika svojom jednostavnošću i ljepotom. Čudno da mu se još do danas nije posvetilo dovoljno pažnje u našoj javnosti, iako on to zaslužuje, i zbog svog vjerskog i zbog umjetničkog značenja.

Prema broju stanovnika ova je župa oduvijek spadala među najveće u tom dijelu Slavonije. Još za turskih vremena brojila je oko 2.600 vjernika. U prvoj polovici 18. stoljeća, nakon odlaska Turaka, broj je stanovnika ostao po prilici isti, što znači da je dio stanovništva stradao za turskih ratova, osobito u Ratkovici, ali i to, da se u seobama od 1692. g. nadalje na to područje doselio relativno manji broj stanovnika iz drugih krajeva. Najveći broj doseljenika došao je iz susjedne Bosne. Starosjedioci su u župi i poslije velikih seoba sačuvali razmjernu većinu u stanovništvu. U drugoj polovici 18. stoljeća župa je već brojila preko 5.000 vjernika. Srbi su se na tome području naselili samo u Rat-

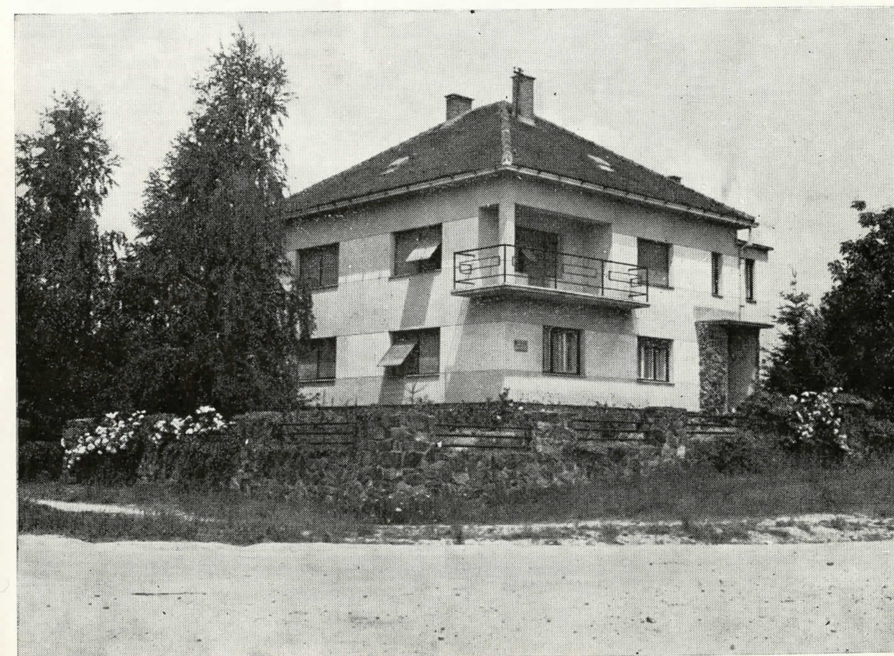
kovici, u kojoj su imali od 13 do 20 kuća. U drugoj polovici 19. stoljeća započelo je jače doseljavanje Gorana iz okolice Ogulina i Delnica i hrvatskih Ličana. Ono se nastavlja sve do naših dana. Izumiranje domaćih obitelji, obilna i plodna zemlja privlače etnički svježe i negativnom moralnom utjecaju otpornije doseljenike. Početkom 20. stoljeća počeli su se ovamo doseljavati Zagorci i nešto malo Prigorci. Zbog najnovijeg otcjepljenja Bilog Briga od župe, kao i zbog prijašnjeg prostornog smanjenja osnivanjem drugih susjednih župa, broj vjernika nije više rastao, već se zadržao na oko pet tisuća. Zbog slabog nataliteta pokazuje se u posljednje vrijeme tendencija opadanja stanovnika.

Vjerujemo ipak da će ova župa sa svojih dvjesta župskih proljeća i s gotovo 650-godišnjom vjerskom tradicijom i ubuduće ostati jedan od najljepših vjerskih bisera ovog dijela posavske Slavonije i da se vjera koju su joj namrli njezini stari graničari neće tako lako ugasiti na obiteljskim ognjištima današnjeg naraštaja.

SADRŽAJ

Župna crkva i župni dvor u Novoj Kapeli

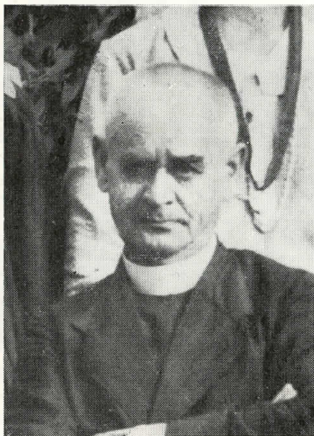

Novi župni dvor

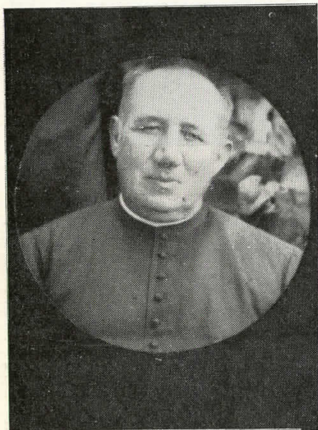
Župnici župe Nova Kapela u 20. stoljeću

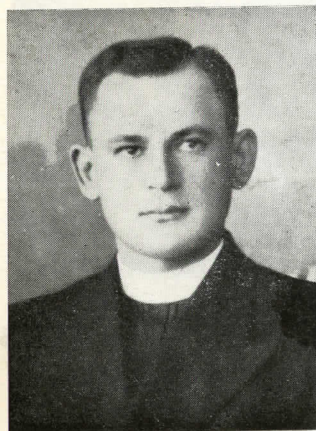
Mihajlo Vukovac
župnik i dekan
(1903 - 1913.)

Dragutin Belavić
župnik i dekan
(1914 - 1935.)

Augustin Maretić
župnik i dekan
(1935 - 1942.)

Antun Đurić
upravitelj župe
(1942 - 1945.)

Petar Glavaš
upravitelj župe
(1945 - 1952.)

Augustin Kralj, sadašnji župnik i dekan

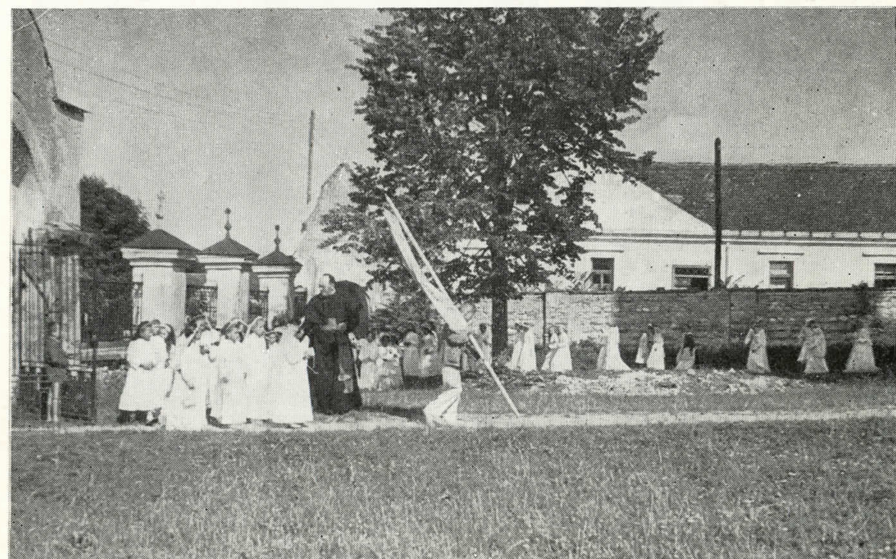
Stari župni dvor

Pobočni oltar Sv. Križa s propovjedaonicom

Djevojačko društvo Srca Isusova god. 1934. u društvu župnika i kapelana

Ulazak prvopričesnika u crkvu god. 1960.

Dječji pjevački zbor sa župnikom A. Kraljem prigodom proslave 25-obljetnice župnikova misništva

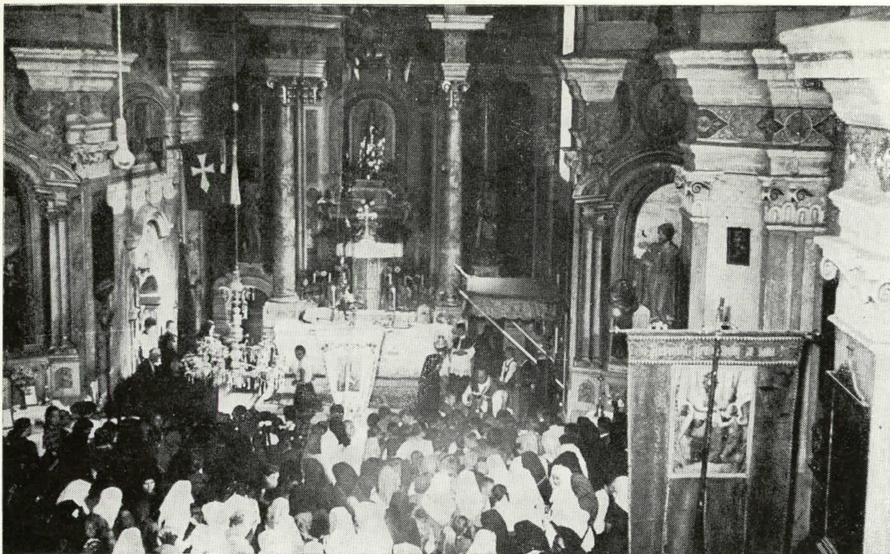
Ministranti sa svojim župnikom god. 1964.

Dječji pjevački zbor

Pjevačko društvo u bogatoj narodnoj nošnji sa svojim župnikom

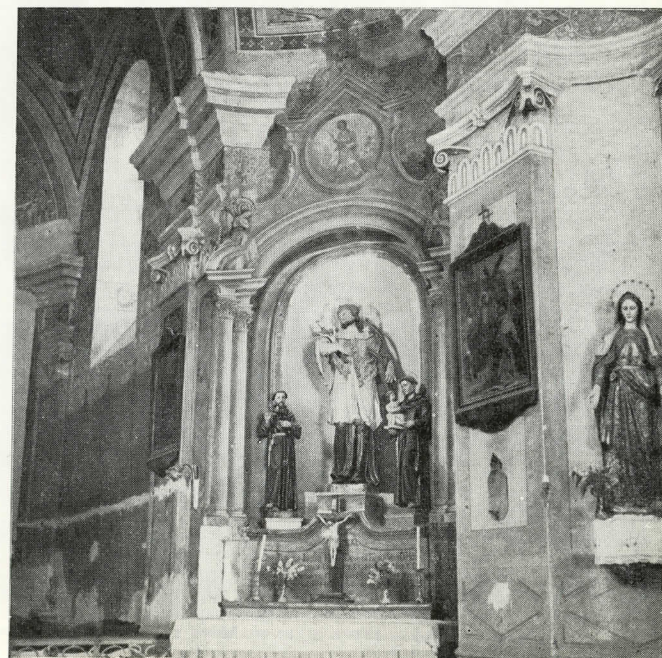
Prva pričest

Pogled na glavni oltar. Sa strane se vide pobočni oltari i propovjedaonica

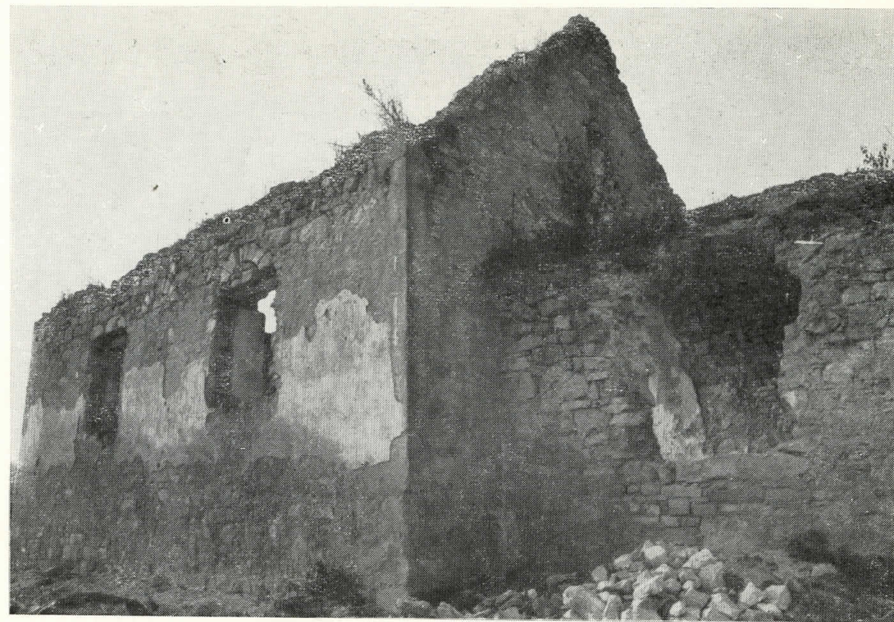

Unutrašnjost crkve prije obnove: pogled na kor i orgulje

Pobočni oltar sv. Ivana Nepomuka prije restauracije. Na desnoj strani se vidi kip Majke Božje koji se sada nalazi nad Božjim grobom pod korom

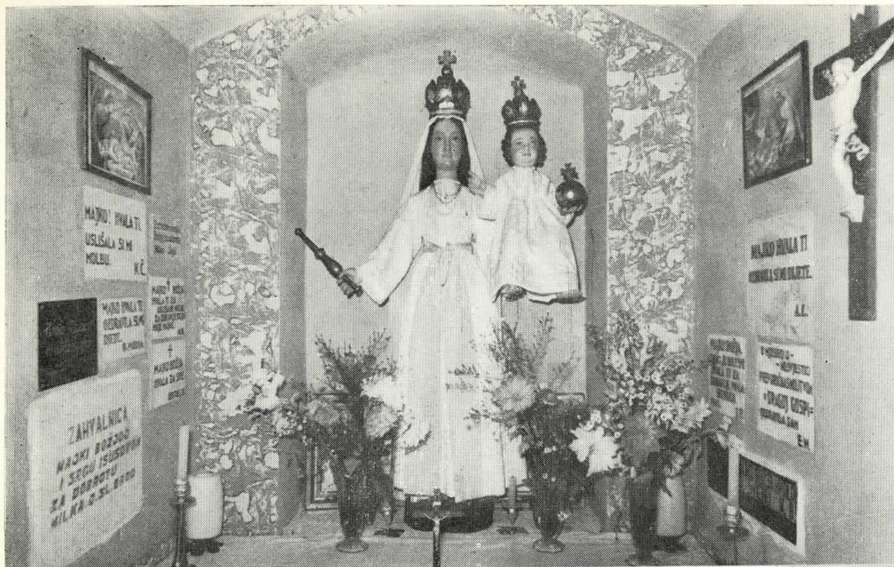
Ostaci nekadašnje župne crkve sv. Mihajla Arkanđela u Ratkovici (iznutra)

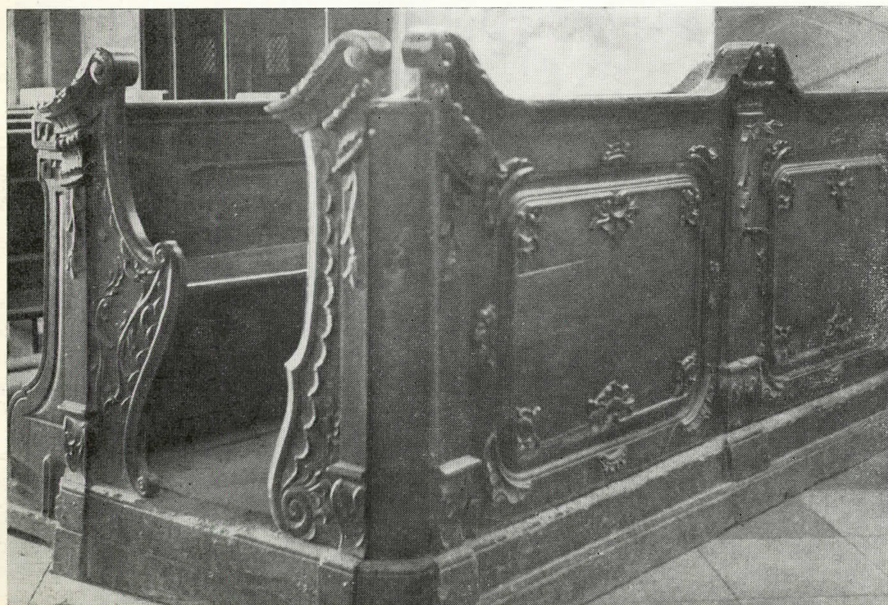
Ostaci crkve u Ratkovici (izvana)

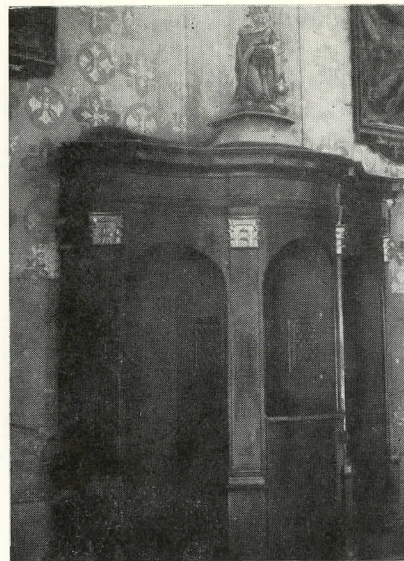
Kapelica na Gospinu polju na mjestu nekadašnje župne crkve u Dubovcu

Unutrašnjost kapelice na Gospinu polju (Dubovac) s čudotvornim Gospinim likom

Klupe s vitičastom ornamentikom potkraj 18. stoljeća. Sada u muzeju za crkvenu umjetnost u Velikoj

Ispovjedaonica u župnoj crkvi

Bogato ukrašena drvena barokna krstionica

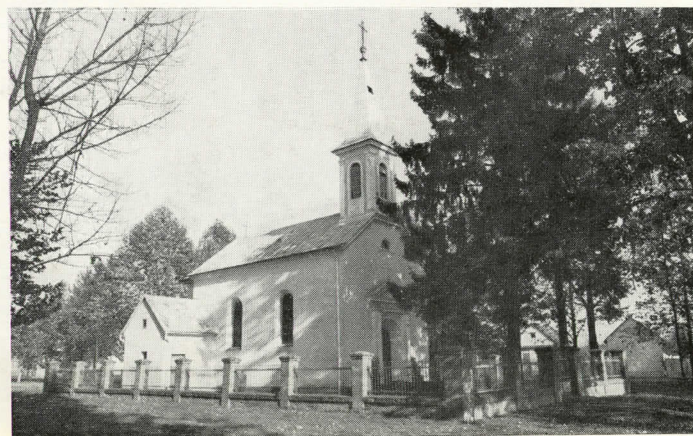
Kapela sv. Ivana Glavosjeka u Magić Maloj

Kapela sv. Stjepana
u Sičama

Kapela sv. Vida
u Šušanju
(Donji Lipovac)

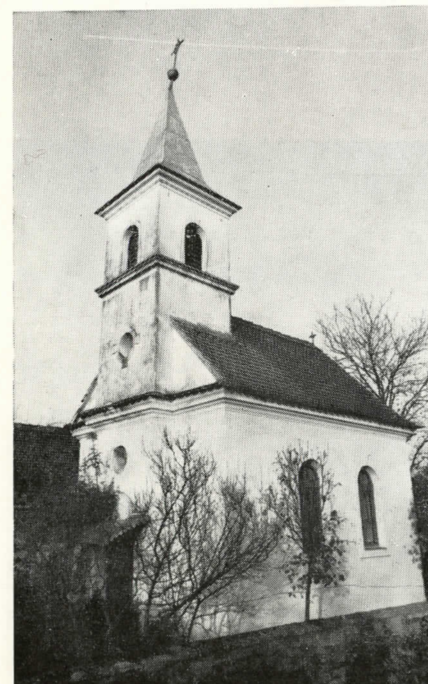
Kapela sv. Antuna
u Batrini

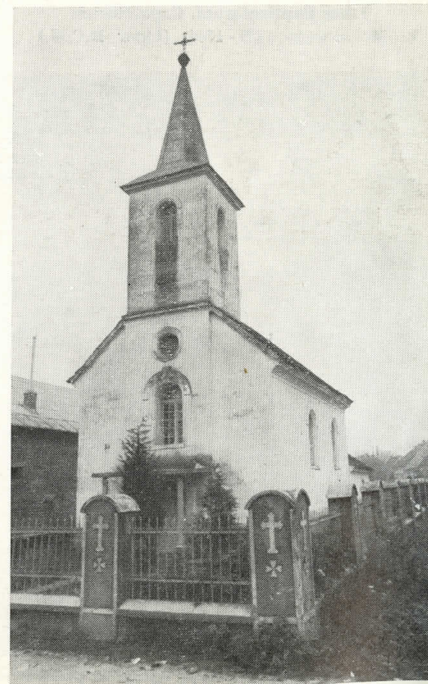
Kapela sv. Roka u Seocu

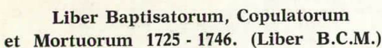
Kapelica sv. Ivana Krstitelja u Novoj Kapeli

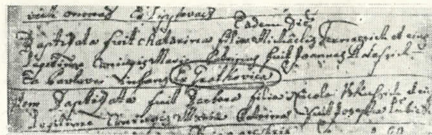
Grkokatolička kapela u Magić Maloj

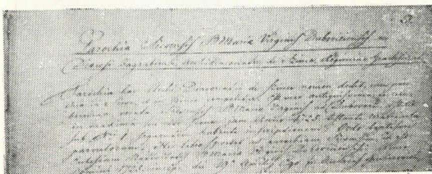
Kapela sv. Bartola u Dragovcima

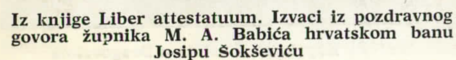
Liber Baptisatorum, Copulatorum et Mortuorum 1725 - 1746. (Liber B.C.M.)

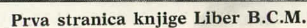
Iz knjige Liber B.C.M. gdje se spominje ime mjesta Gratki potok i Gratkovica

Iz knjige Liber memorabilium ili Spomenica I

Iz knjige Liber attestatuum. Izvaci iz pozdravnog govora župnika M. A. Babića hrvatskom banu Josipu Šokčeviću

Prva stranica knjige Liber B.C.M.

